

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**KATILIMCI KENT YÖNETİMİ
YERELLİĞİ YENİDEN KEŞFETMEK
DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
End. Müh. Cuma ÇİÇEK**

Anabilim Dalı : ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA

Programı : BÖLGE PLANLAMA

OCAK 2008

**KATILIMCI KENT YÖNETİMİ
YERELLİĞİ YENİDEN KEŞFETMEK
DİYARBAKIR ÖRNEĞİ**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
End. Müh. Cuma ÇİÇEK
(502041863)**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 24 Aralık 2007
Tezin Savunulduğu Tarih : 25 Ocak 2008**

**Tez Danışmanı : Prof.Dr. Gülden ERKUT
Diğer Jüri Üyeleri Y.Doç.Dr. Şevkiye Şence TÜRK (İ.T.Ü.)
Doç.Dr. Fatma ÜNSAL (M.S.G.S.Ü.)**

OCAK 2008

ÖNSÖZ

Tez çalışmalarım süresinde göstermiş olduğu anlayış ve yardımlardan dolayı tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Gülden Erkut'a, Diyarbakır'da yaptığım saha araştırmasına sunduğu katkıdan dolayı İTÜ Rektörlüğüne, isimlerini burada sayamayacağım Diyarbakır Yerel Gündem 21 Kadın Meclisi ve Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulu ve Kadın Ekonomi Grubu üyelerine, Örgütlü Gruplar Anketi katılımcılarına, Yurttaş Anketi katılımcılarına, anketörlere ve çalışmalarım sırasında sevgilerini ve yardımlarını benden esirgemeyen aileme teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Aralık 2007

Cuma ÇİÇEK

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	iv
TABLO LİSTESİ	v
ŞEKİL LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	xii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	4
1.2. Kapsam	4
1.3. Yöntem	5
2. KÜRESELLEŞME VE KENTLER	8
2.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Küreselleşmeyi Yaratın Dinamikler	8
2.2. Küreselleşmenin Yaratmış Olduğu Kentsel Sorunlar ve Çözüm Arayışları	13
2.2.1. Yoksulluk ve sosyal ayrışma	15
2.2.2. Çevre krizi	20
2.2.3. Kültürel yabancılaşma ve kentsel kimliğin yitimi	23
2.3. Yeni Kent Gündemi	24
3. KÜRESELLEŞME VE YENİ KAMU YÖNETİMİ SİSTEMİ	27
3.1. Ulus-Devlet Düzeyi	28
3.1.1. Yerelleşme	30
3.1.2. Kamunun küçülmesi: özelleştirme	32
3.2. Metropoliten Düzey / Kentsel Düzey	33
3.2.1. Küresel kentler	33
3.2.2. Yerelin küreselleşmesi	35
4. KATILIMCI KENT YÖNETİMİ	37
4.1. Katılımcı Yönetim	38
4.2. Katılımcı Kent Yönetimi	40
4.2.1. Neoliberal yönetim modeli ve modele dair eleştiriler	46
4.2.2. Katılımcı demokrasi: iktidarın halka devri	61
4.2.2.1. Porto Alegre ve katılımcı bütçe uygulaması	61
4.2.2.2. Diğer alternatif kuramsal yaklaşımlar	64
4.3.4. Katılımcı kent yönetimi ve yerel gündem 21 süreci	68
5. YERELLİĞİ YENİDEN KEŞFETMEK: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ	73
5.1. Araştırma Sahasına İlişkin Genel Bilgiler	73
5.1.1. Türkiye’de merkez – yerel ilişkisi ve iki başlı yerel yönetim sistemi	73
5.1.2. Diyarbakır’ın tarihi	76
5.1.3. Diyarbakır’da kentleşme süreci	78
5.1.4. Diyarbakır’ın ülke ve bölgesindeki yeri	80
5.1.5. Diyarbakır’ın demografik, ekonomik ve sosyal yapısı	82
5.1.6. Diyarbakır’ın idari - kurumsal yapısı	87

5.2. Saha Araştırmasının Amacı, Kapsamı ve Yöntemi	89
5.3. Örgütlü Gruplar Anketi Bulguları	93
5.3.1. Diyarbakır'ın ekonomik, sosyal, idari, siyasal, kültürel çevre analizi	95
5.3.1.1. Ekonomik yapı için GZFT analizi	95
5.3.1.2. Sosyal yapı için GZFT analizi	97
5.3.1.3. Siyasal yapı için GZFT analizi	98
5.3.1.4. İdari (kurumsal) yapı için GZFT analizi	100
5.3.1.5. Kültürel yapı için GZFT analizi	101
5.3.2. Diyarbakır için genel GZFT analizi	103
5.3.3. Katılıma dair politika önerileri	105
5.4. Dar Grup Toplantıları Bulguları	109
5.4.1. DYG21'in mevcut durumu	109
5.4.2. Katılıma dair politika önerileri	112
5.5. Yurttaşların Bakışıyla Kent Yönetimine Katılım Anketi (Yurttaş Anketi) Bulguları – Yurttaş Algılamaları ve Politika Önerileri	113
5.5.1. Sosyoekonomik yapı	115
5.5.2. Konut ve çevre durumu	120
5.5.3. Örgütlülük durumu	124
5.5.4. Mahalle-İlçe-Kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımı	132
5.5.5. Mahalle-İlçe-Kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerisi	138
5.5.6. Faktör analizi ile elde edilen yeni değişkenler	147
5.5.7. Sosyoekonomik durum ile katılım algılaması ilişkisi	151
5.5.8. Konut ve çevre durumu ile katılım algılaması ilişkisi	152
5.5.9. Örgütlülük durumu ile katılım algılaması ilişkisi	154
5.5.10. Sosyoekonomik durum ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi	154
5.5.11. Konut ve çevre durumu ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi	157
5.5.12. Örgütlülük durumu ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi	161
5.5.13. Katılım algılaması ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi	163
5.5.14. Değişkenler arası ilişki analizlerinin genel değerlendirilmesi	163
5.5.15. Bölgesel karşılaştırmalar	167
5.5.16. Yurttaş anketi sonuçlarına ilişkin genel değerlendirme	170
6. SONUÇLAR VE TARTIŞMA	174
KAYNAKLAR	184
EKLER	192
EK 1: ÖRGÜTLÜ GRUPLAR ANKETİ FORMU	193
EK 2: ÖRGÜTLÜ GRUPLAR ANKETİ KATILIMCILARI	209
EK 3: DAR GRUP TOPLANTILAR SORU BAŞLIKLARI	210
EK 4: YURTTAŞ ANKETİ FORMU	211
EK 5: MAHALLE BAZLI KONUT VE ANKET SAYISI	222
ÖZGEÇMİŞ	223

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKTD	: Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu
BMÇP	: Birleşmiş Milletler Çevre Programı
BMKP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
DB	: Dünya Bankası
DBB	: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi
DİSİAD	: Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DÜ	: Dicle Üniversitesi
DV	: Diyarbakır Valiliği
DYG21	: Diyarbakır Yerel Gündem 21
GSMH	: Gayri Safi Milli Hâsıla
GUNSIAD	: Güneydoğu Sanayici ve İşadamları Derneği
IMF	: International Monetary Fund (Uluslar arası Para Fonu)
NGOs	: Non-governmental Organizasyons (Sivil Toplum Kuruluşları)
OECD	: Organization for Economic Cooperation and Development (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TKY	: Toplam Kalite Yönetimi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YG21	: Yerel Gündem 21
YKY	: Yeni Kamu Yönetimi

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1	Kitle ve esnek üretim modelleri ve mekansal özellikleri	11
Tablo 2.2	Yerleşim yerlerine göre dünya nüfusunun (%) dağılımı (1975-2000)	13
Tablo 2.3	Dünyanın en büyük 30 metropoliten kentinin son 30 yıldaki nüfus değişimi	14
Tablo 2.4	Eşitsizliğin en kötü ve göreceli olarak daha adil olduğu 10 ülke	16
Tablo 2.5	Günde bir dolardan aza yaşayan nüfus oranı (%).....	17
Tablo 2.6	OECD ve seçilmiş bazı ülkelerinde gini katsayıları ve kişi başına GSMH (\$).....	17
Tablo 2.7	Bölgelere göre ormanlık alanlardaki değişim 1990-2000	21
Tablo 4.1	Program ve projelerde katılım türleri	42
Tablo 5.1	Diyarbakır ili ekonomik ve sosyal göstergeler	83
Tablo 5.2	Diyarbakır Büyükşehir ve ilk kademe belediye nüfusları 1960-2005	84
Tablo 5.3	Diyarbakır kenti işgücünün ana sektörler göre dağılımı.....	85
Tablo 5.4	Eğitim göstergeleri Diyarbakır – Türkiye karşılaştırması (2000)	86
Tablo 5.5	Sağlık göstergeleri Diyarbakır – Türkiye karşılaştırması (2000)	87
Tablo 5.6	Diyarbakır’ın idari-kurumsal yapısı	87
Tablo 5.7	İç çevre analizi.....	103
Tablo 5.8	Dış çevre analizi	104
Tablo 5.9	Kişi başına düşen yıllık gelir	116
Tablo 5.10	Sosyoekonomik değişkenler	119
Tablo 5.11	Konut ve çevre durumu değişkenleri.....	123
Tablo 5.12	Örgütlülük durumu değişkenleri.....	131
Tablo 5.13	Katılım algılaması ölçeği.....	132
Tablo 5.14	Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımı ..	137
Tablo 5.15	Katılıma dair politika önerisi ölçeği	138
Tablo 5.16	Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri	144
Tablo 5.17	Vatandaşların katılım alanları.....	146
Tablo 5.18	Sosyoekonomik değişkenlerinin faktör analizi sonuçları.....	148
Tablo 5.19	Konut ve çevre durumu değişkenlerinin faktör analizi sonucu	149
Tablo 5.20	Muhtarlığın rolü değişkenlerinin faktör analizi sonucu	149
Tablo 5.21	Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımı değişkenlerinin faktör analizi sonucu	150
Tablo 5.22	Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri ve katılım alanları değişkenlerinin faktör analizi sonucu.....	151
Tablo 5.23	Değişkenler arası ilişki analizleri tablosu.....	164
Tablo 5.24	Sosyoekonomik, konut-çevre ve örgütlülük durumu değişkenlerine göre ilk kademe bölge karşılaştırmaları	167
Tablo Ek 2.1	Örgütlü Gruplar Anketi katılımcıları.....	209
Tablo Ek 5.2	Yurttaş Anketi mahalle bazlı konut ve anket sayısı	222

ŞEKİL LİSTESİ

	Sayfa No
Şekil 1.1 : Araştırma süreci	7
Şekil 2.1 : Büyük Doğal Felaketlerin Ekonomik Maliyeti (Milyar \$), 1950–2000	22
Şekil 4.1 : Yurttaş katılım merdiveni	43
Şekil 4.2 : Yönetişim Modeli	47
Şekil 5.1 : Gabriel’in kale planı (Metin Sözen)	77
Şekil 5.2 : Diyarbakır’ın bölgesel konumu	80
Şekil 5.3 : Gelişmişlik endeksine göre kademeli il grupları	81
Şekil 5.4 : Yurttaş anketi araştırma modeli	114
Şekil 5.5 : Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken alanlar	129
Şekil 5.6 : Algılanan yerel yönetim organı	130

KATILIMCI KENT YÖNETİMİ: YERELLİĞİ YENİDEN KEŞFETMEK & DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

ÖZET

Demokrasi kadar eski bir geçmişe sahip olan katılım kavramının, 1970’li yıllarla birlikte daha fazla tartışılmaya başlandığı görülmektedir. 1990’lı yıllarla birlikte bu kavramın hem özel sektörde, hem sivil toplum kuruluşlarında hem de kamuda tartışılmaktan çıkıp popüler hale geldiği, çok farklı siyasal kimliklere sahip politik hareketlerin tümünün programlarında yer alan bir kavram olarak öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Özel sektörde, endüstriyel demokrasi gibi kavramlar kullanılsa da katılım kavramının daha çok verimlilik, performans artırma, değişen çevre koşullarına uygun dönüşümleri yapma olarak ele alındığı görülmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının hem gelişmelerini sağlayan ideolojik arka plan kavramlardan dolayı (demokrasi, insan hakları, özerkleşme, devlet dışı denetim ve katılım, açıklık, hesap verebilirlik gibi) hem de üretim güçlerini, etkinlik düzeylerini geliştirmek için katılımcılık kavramına sarıldıkları görülmektedir. Katılım kavramının kent yönetiminde tartışılmaya başlanması daha çok siyasal literatürdeki değişimlerle birlikte ortaya çıkmıştır. Son yıllarda yapılan demokratikleşme, temsili demokrasiden doğrudan demokrasiye, katılımcı demokrasiye geçiş tartışmaları, devletlerin yaşadıkları meşruiyet krizi, küreselleşmenin yarattığı yeni dinamikler katılım kavramını popüler hale getirmiştir.

Bugün farklı ideolojik ve politik yaklaşımlara sahip kesimlerin sahiplendiği katılım kavramının gelişmesi birbiriyle ilişkili dört temel dinamiğe bağlanabilir. Bu dinamikler şunlardır: (1) 1980 sonrası uluslararası sistemi ekonomik, siyasal, kültürel, idari ve mekânsal açıdan büyük değişimlere zorlayan küreselleşme; (2) 1970’li yıllarla birlikte gündeme giren ve 1992 yılında yapılan Rio Yeryüzü Zirvesiyle tüm ülkelerin gündemine giren sürdürülebilir kalkınma söylemi ve bunu yerelerde uygulama adına geliştirilen YG21 süreci; (3) 1960’lı yıllarla birlikte filizlenen ve 1980’li ve 1990 yılları ile birlikte tüm dünyada yaygınlaşan ve güçlenen STK’lar ve (4) neoliberal sürece yapısal anlamda karşı çıkan sol, demokratik ve halkçı ideolojik politik söylemler.

Türkiye’de katılım söyleminin küresel eğilime benzer bir süreç yaşadığı görülmektedir. Türkiye, 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlarla neoliberal politikaları benimsemiş ve uluslararası ekonomik sisteme uyum sürecini başlatmıştır. 03 Ekim 2005 tarihinde AB ile başlayan müzakere süreci bu uyum sürecini hızlandırmıştır. Öte yandan dünya genelinde yaygınlaşan YG21 süreci 1997 yılında Türkiye’de de başlamış ve bugün 60 üstünde yerleşim yerinde 30’un üstünde kentte YG21 organizasyonları kurulmuştur. Yine tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de 1980 ve 1990’lı yıllarda STK’ların sayısı ve güçleri hızla artmıştır. Türkiye’de küresel eğilime paralel gelişmeler olmakla birlikte, devlet yapısı incelendiğinde genel olarak merkezîyetçi-bürokratik bir yönetim sistemi ve anlayışının hâkim olduğu görülmektedir. Türkiye’de kamu yönetiminde merkez-yerel dengesi merkezden yana ağır basıyor iken, yerel yönetimlerde de seçilmiş-atanmış dengesi atanmışlardan yana ağır basmaktadır.

Bu yüksek lisans tezi çalışmasında, (1) STK'ların, özel sektör kuruluşlarının ve vatandaşların katılımını sağlayarak, adı geçen aktörlerin kent yönetimine katılım düzeyini tespit etmek; (2) kent yönetimine katılımın artması için politika önerilerini tespit etmek; (3) Diyarbakır'da vatandaşların kentsel politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine katılabildiği, gerçek anlamda katılımın sağlandığı bir model ya da bir politika geliştirmek ve (4) Diyarbakır'da geliştirilecek modellerle ya da politikayla, Türkiye'deki kent yönetimlerine yurttaş katılımını arttıracak politikaların geliştirilmesine katkı sunmak amaçlanmıştır. Bu amaçla tez kapsamında küreselleşme süreci ve kentlere yansımaları, yeni kamu yönetimi sistemi ve bu kapsamda geliştirilen yerelleşme, özelleştirme ve yönetim süreci dikkate alınarak; bugün farklı politik ve ideolojik perspektiflere sahip kesimlerin sahiplendiği katılımcı yönetim yaklaşımı, Diyarbakır kent merkezi özelinde analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında ilk olarak, örgütlü grupların katılımına-temsiline dayalı kent yönetimi modellerinin yurttaşların katılımlarına olanak tanıyıp tanımadığı, ikinci olarak, yurttaşların sosyoekonomik durumu, konut/çevre durumu ve örgütlülük durumu ile katılım algılaması ve katılıma dair politika önerisi arasındaki ilişki ve üçüncü olarak yurttaşların katılım algılaması ile katılıma dair politika önerisi arasındaki ilişki irdelenmiştir.

Araştırmanın kapsamı, DBB sınırları dâhilinde bulunan, kent merkezini oluşturan Sur, Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar ilk kademe belediye bölgeleridir. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Büyükşehir'e bağlanan Bağvar ve Çarıklı ilk kademe belediyeleri ile mahalleye dönüştürülen 85 köy, kentsel yaşama tam olarak entegre olmadıkları, fiziki olarak kente uzak oldukları ve kırsal nitelik taşıdıkları gerekçeleriyle araştırma sahasının dışında tutulmuştur. Araştırma kapsamında bahsi edilen kent yönetimi, ilk kademe belediyeleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, il özel idaresi ve muhtarlıkları kapsamaktadır. Kent yönetiminin aktörleri ise vatandaşlar, STK'lar ve muhtarlıklardır.

Araştırma süreci kapsamında, ilk olarak literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması kapsamında ilk olarak küreselleşme ve kentlere etkisi, küreselleşme ile birlikte gelişen yeni kamu yönetimi sistemi, bu yeni sistem kapsamında ulus-devletin geleceği, yeni küresel aktörler olan metropoliten kentler, yerelleşme ve özelleştirme süreçleri tartışılmıştır. İkinci olarak katılımcı kent yönetimi başlığı altında küresel trend olan neoliberal yönetim modeli ve modele dair eleştiriler, bu modelin dayandığı sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları; neoliberal yönetim modeline alternatif olarak değerlendirilebilecek olan Porto Alegre katılımcı bütçe uygulaması, konfederalizm: kent komünizmi ve katılımcı ekonomi modellerine değinilmiştir. Katılımcı kent yönetimi başlığı altında son olarak kimi kesimler tarafından neoliberal yönetim modelinin bir yansıması olarak eleştirilen ancak, farklı alternatiflere de açık olan, dünya genelinde en yaygın katılımcı kent yönetimi uygulaması olarak sunulan ve bugün binlerce kentte uygulanan Yerel Gündem 21 modeli incelenmiştir.

Araştırma sorularına bağlı olarak araştırma yöntemi olarak nitel ve nicel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Araştırma yöntemi kapsamında üç aşamalı bir süreç dâhilinde kullanılan araştırma teknikleri şunlardır: dar grup toplantıları, sahada uygulanan anket çalışması. Araştırma yöntemi kapsamında birinci aşamada, yönetim modeli büyük oranda örgütlü gruplar üzerinden inşa edildiği için, Diyarbakır kent merkezinde bulunan, kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve özel sektör kuruluşlarından oluşan toplam 44 örgütlü grupta anket yapılmıştır. İkinci aşamada, Diyarbakır Yerel Gündem 21 (DYG21) bünyesinde oluşturulan sekiz ana çalışma grubundan ikisi olan Gençlik Meclisi ve Kadın Meclisinin koordinasyon

kurulu üyeleriyle ayrı ayrı olarak yarı yapılandırılmış iki dar grup toplantısı yapılmıştır. Üçüncü aşamada, Diyarbakır kent merkezi genelinde bir hane halkı anketi yapılmıştır. Araştırma evreni, sosyoekonomik açıdan farklılık arz eden Sur, Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar ilk kademe belediye bölgelerinde bulunan ve Diyarbakır kent merkezini oluşturan, 156.360 konutun bulunduğu 42 mahalle olarak belirlenmiştir. % 95 güven aralığında kenti temsil edebilmesi amacıyla örneklem hacmi 400 olarak belirlenmiş ve tabakalı örnekleme ve sistematik rastgele örnekleme yöntemleri ile kent merkezinde bulunan 42 mahallenin her birine düşen anket sayısı hesaplanmıştır.

Araştırma sonucunda, tarihin her döneminde büyük uygarlıkların önemli merkezlerinden biri olan, bu güne kadar 26 değişik uygarlığa beşiklik etmiş ve 5000 yıllık bir kent tarihi olan Diyarbakır'ın, son yıllarda ekonomik, kültürel, sosyal ve mekânsal alanlarda ciddi bir dağılma süreci yaşadığı görülmüştür. Türkiye'deki 16 büyükşehirden biri olmasına rağmen, DPT tarafından 2003 yılında yapılan çalışmada sosyoekonomik gelişmişlik açısından 63. sırada yer alması bu durumun bir göstergesidir. Saha araştırmasında hem örgütlü gruplarla yapılan ankette hem de yurttaş anketinde elde edilen veriler, bu durumun büyük oranda devam ettiğini göstermektedir.

Saha araştırmasında, zorunlu göç ve yarattığı ağır sosyoekonomik, mekânsal ve kültürel sorunlar; sosyoekonomik geri kalmışlık ve yarattığı ağır yoksulluk ve işsizlik; şehirdeki devlet/hükümet kurumları ile seçilmişler (belediyeler) ve STK'lar arasında ikili bir yapının oluşmuş olması ve tarafların ortak çalışmaması; tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkılmaması Diyarbakır'ın en önemli zayıf noktaları tespit edilmiştir. Yatırımların olmaması; şiddet ve çatışma ortamının devam etmesi ve bunun yarattığı istikrarsızlık; merkezi yönetimin kente ve seçilmişlere karşı negatif tutumu; katılımı sınırlayan mevzuat-yasalar ve bürokratik yapılar/engeller; Kürtçe başta olmak üzere farklı kültürlerin yok sayılması ve asimilasyon politikalarının devam etmesi; birlikte yaşayan farklı kültürlerin çatışma potansiyelinin var oluşu ve muhtemel yeni göç dalgası ise kentin önündeki tehditler olarak değerlendirilmiştir.

Kentin genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması; toplumda dayanışma ağlarının devam etmesi; ekonomik gelişme potansiyelinin yüksek oluşu; kentin bölgesel bir merkez olması; halkın örgütlü ve politik olması; belediyelerin sahip olduğu geniş halk desteği ve STK'larla kurduğu iyi ilişkiler: Diyarbakır'ın tarihi bir kent olması, tarihsel dokunun canlı olması ve kültürel ve dinsel çeşitliliğin fazla olması saha araştırmasında kentin sahip olduğu temel güçlü yanlar olarak tespit edilmiştir. Ayrıca ulusal ve uluslararası camianın kentte olan ilgisi; Türkiye'nin AB üyelik sürecinin mevcut sorunları çözme konusunda sunacağı olanaklar; ulusal ve uluslararası kuruluşlarla kurulan iyi ilişkiler ve geliştirilen işbirlikleri; dünya genelinde yerel yönetimlere olan ilginin artması ve kamu reformu kapsamında belediyelere yeni yetkilerin verilmesi; kentin farklı etnik-kültürel-dinsel cemaatlerle rahat ilişkilene ve dış dünyaya açılma olanağının olması; kentin bölgesel ve ulusal çapta yoğun demografik ilişkilere sahip olması, kente fırsatlar yaratan dinamikler olarak değerlendirilmiştir.

Kent yönetimine katılım açısından Diyarbakır değerlendirildiğinde, üzerinde durulan konulardan biri örgütlü grupların durumu olmuştur. Saha araştırmasında, STK'ların ve siyasi partilerin, çok sınırlı bir kesimin katıldığı ve kent genelinde temsil düzeyi olmayan dar bir grubun alanı olduğu görülmüştür. Kentteki örgütlü grupların ortaklığından oluşan DYĞ21'in (Kent Danışma Konseyi), örgütsüz grupların

katılmadığı ya da katılamadığı; valiliğin ve bağlı kurum ve kuruluşların etkin katılım sağlamadığı, kentteki STK'ların ve belediyelerin ortaklığından oluşan ve belediyelere oranla STK'ların daha etkin olduğu bir yapıda olduğu tespit edilmiştir. DYG21'in, sınırlı sayıda üyenin katıldığı, birimleri arasında kopukluğun olduğu, üye STK'ların üyelerinin katılmadığı bir kurumsal yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca DYG21'de, yerel-mahalle ölçeğinde katılım mekanizmalarının da olmadığı görülmüştür. Ayda bir bazı üyelerinin DBB Başkanı ile kentte dair politikaların tartışıldığı toplantılar yapması dışında, DYG21'in, kent ölçeğinde etkinliği olmayan çeşitli konularda lokal etkinlikler yapan bir konumda olduğu gözlemlenmiştir.

Saha araştırmasında, kent yönetimine katılım konusunda, örgütlü grupların durumu yanında, üzerinde özellikle durulan yapılardan biri de mahalle ölçeğindeki tek yerel yönetim birimi olan muhtarlık olmuştur. Yapılan analizler sonucunda, muhtarlıkların, mahalle ölçeğinde rolü ve etkinliği olmayan, mahalle sakinleri ile çok zayıf ilişkilere sahip, genellikle sadece evraklar için ya da yoksul ailelerin dönem dönem yardım paketleri, yeşil kart gibi nedenlerle başvurduğu bir yerel yönetim birimi olduğu görülmüştür.

Vatandaşların kent yönetimine katılımı değerlendirildiğinde, vatandaşların mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde genel olarak yeterince iyi olmayan enformasyon düzeyinde (en alt seviyede katılım) bir katılım algılamasına sahip olduğu görülmüştür. Kent yönetiminin, vatandaşlara çok iyi de olmasa genel olarak çalışmalar hakkında tek yönlü bilgi verdiği, ancak vatandaşların ihtiyaç ve talepleri dikkate alma, düşüncelerine başvurma, yapılacak çalışmaları vatandaşlarla müzakere etme, vatandaşlarla birlikte karar alma gibi gerçek anlamda katılım mekanizmalarını ve süreçlerini geliştirmedeği görülmüştür. Genel olarak sosyoekonomik ve konut ve çevre kalitesi iyileştikçe katılım algılamasının olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Katılıma dair politika önerilerine bakıldığında, örgütlü grupların katılımı artırmaya dönük politikalarda halkın sürece katılımı yönünde çok zayıf bir eğilim gösterirken, buna karşın örgütlü grupların katılımına dayalı bir politika önerisi sundukları tespit edilmiştir. Örgütlü gruplar bir yandan merkezi yönetimin yanında yerel yönetimleri güçlendirecek idari ve mali yerelleşmeyi, ekonomik ve sosyal kalkınmayı, siyasi ve ekonomik istikrarı, öte yandan yerelde siyasal ve kültürel çoğulculuğu, kurumlar arası işbirliğini ve koordinasyonu, STK'ları geliştirmeyi ve sorumlu ve bilinçli vatandaş tipini geliştirecek etkinlikler yapmayı önermektedir.

Vatandaşların katılıma dair politika önerilerine bakıldığında, mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyinde katılım talebinin olduğu görülmüştür. Vatandaşlar kentsel politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve denetlenmesi süreçlerine doğrudan katılmaktansa, ihtiyaç ve taleplerini dikkat alan bir yönetim beklemekte ve kent yönetimine doğrudan katılımı STK'lardan ve muhtarlıklardan beklemektedir. Yapılan analizlerde, kamu hizmetlerine daha fazla ulaşan, kamu hizmetlerinden daha fazla şikâyeti olan ve yerel yönetim birimlerini ulaşılabilir bulan kesimlerin daha fazla katılım talebinde bulunduğu tespit edilmiştir. Yoksul kesim mahalle ölçeğinde doğrudan etkilendikleri kararlara daha fazla katılmak istediklerini belirtirken, eğitim hizmetlerine ve kentteki konser, tiyatro, sinema vb. kültür sanat hizmetlerine ulaşan ve kentte uzun süre kalan kesimler, kent ölçeğinde alınan kararlara katılımın artması gerektiğini önermektedir.

Sonuç olarak, yapılan analizlerden örgütlü gruplar üzerinden gerçek anlamda bir katılımın sağlanamayacağı tespit edilmiştir. Yine muhtarlıkların mevcut haliyle

mahalle ölçeğinde etkinliği olmayan bir yapıda oldukları görölmüşür. Vatandaşların kent yönetimine katılımını artıracak bir politika geliştirmek için dikkate alınabilecek dinamiklere bakıldığında, ilk olarak dikkati çeken husus katılım talebi ile kentsel yaşama entegre olma arasında pozitif bir ilişkinin olduğudur. İnsanlar kentsel yaşama entegre oldukça daha fazla katılım talebinde bulunmaktadır. Dolayısıyla kent genelinde katılımı artırmak için vatandaşların kentsel yaşama entegre olmasını sağlayıcı adımlar atmak gerekiyor. İkinci dikkati çeken husus, kentsel yaşama entegre olmak ile yerel yönetimlere ulaşılabilirlik arasında pozitif bir ilişkinin olması ve vatandaşların kent yönetimine ulaşma isteğidir. Buradan da daha fazla katılım için yerel yönetimlerin ulaşılabilirliklerini artırmaları, yerel TV programları, bilgilendirme toplantıları gibi doğrudan ulaşılabilirliği sağlayacak mekanizmaları güçlendirmeleri gerektiği çıkmaktadır. Katılımı artırma konusunda dikkati çeken üçüncü önemli dinamik, belediyenin sahip olduğü geniş halk desteğü ve halkın siyasete olan ilgisidir. Belediyelerin STK'larla olan iyi ilişkileri ve bu aktörlerle birlikte oluşturmuş olduğü DYG21 yapısı, katılım konusunda dikkate alınması gereken dördüncü dinamiktir. Komşuluk ilişkileri gibi enformel ilişkilerin kent genelinde güçlü olması ve vatandaşların yarısından fazlasının kentin yerlisi olması ya da uzun bir süreden beri kentte yaşıyor olması beşinci dinamik olarak değerlendirilebilir. Katılım konusunda dikkate alınması gereken son dinamik daha önce de belirtildiğü gibi, vatandaşların kent yönetime aktif katılmak istememesi ama bununla birlikte kent yönetiminden de ihtiyaç ve taleplerini dikkate almasını talep etmesidir.

Tüm bu sonuçlardan, duyarlılık düzeyinden öteye, diyalog ya da ortak yönetişim düzeyinde bir katılım için, STK'ların ve halkın büyük bir kesiminin desteğine sahip belediyelerin, Porto Alegre'de olduğü gibi kendi isteğüyle ve kendi iradesiyle, kentsel politikaları belirleme, uygulama, izleme ve denetleme yetkisini halkla paylaşacağı bir sürecin gerekli olduğü sonucuna ulaşılmıştır. Elbette belediyeleri böylesi bir sürece zorlayacak ve egemenlik hakkını talep edecek örgütlenmiş geniş halk kesimlerinin ortaya çıkması bunu daha da mümkün kılacaktır.

PARTICIPATORY URBAN GOVERNMENT: REDISCOVERING LOCALITY & CASE OF DIYARBAKIR

SUMMARY

The concept of participation which has a ancient history like democracy is seen to be discussed with 1970s. Apart from being discussed, with 1990s it is seen that this concept had become popular among private sector, non-governmental organizations and among the public sector. It found place to itself and stood out in the programs of all politic movements having different political identities. Although concepts such as industrial democracy is being used in private sector, it is seen that participation concept is mostly being considered as efficiency, performance building and implementing the suitable transformations to the changing environmental conditions. It is seen that the non-governmental organizations are embracing the participation concept for the ideological background concepts (such as democracy, human rights, autonomy, non-governmental audit and participation, transparency, accountability) enabling their development and to develop their production powers and level of efficiency. The discussion of participation concept in urban administration has mostly appeared with the changes in the political literature. In recent years, the discussions made regarding democratization, shifting from representative democracy to direct and participative democracy, the legitimacy crises experienced by states and the new dynamics created by the globalization have made the participation concept popular.

The development of the participation concept, which is adopted by groups having different ideological and politic ideas today, can be related to four integrated dynamics. These dynamics are: (1) Globalization forcing the international systems for huge changes in economical, political, cultural, administrative and spatial aspects after 1980; (2) the sustainable development concept, which appeared in the agenda with 1970s and become a topic in the agendas of all countries following the Earth Summit held in Rio in 1992, and the Local Agenda 21 process developed to apply this concept at local; (3) The NOGs that begun to develop with 1960s and become prevalent and solid with 1990s through among the whole world and (4) The left, democratic and populist ideological and political concepts objecting the neo-liberal process.

In Turkey, it is seen that the participation concept is experiencing a process similar to the global trend. Turkey has adopted the neo-liberal policies with a decision taken on the date of 24 January 1980 and has started the adaptation to the economic system process. On the date of 03 October 2005, the negotiation process started with the EU has accelerated this adaptation process. On the other side, the Local Agenda 21 process, which had become prevalent among the world, has been initiated in Turkey in 1997 and today Local Agenda 21 organizations have been launched in more than 30 cities and 60 settlement regions. Yet, the number and the strength of the NGOs have increased in 1980s and 1990s in Turkey as well as the whole world. In Turkey, although there have been developments in parallel to the global tendency, when the state structure is looked into it is seen that a centralized-bureaucratic administration

system and concept is ruling in general. While the focus is on the centralized administration for the central-local balance in public administration, it is on appointed administrators for selected- appointed balance in local administrations in Turkey.

In this graduate thesis study, it is aimed to, (1) determine the participation level of the mentioned actors to the city administration by ensuring the participation of NOGs, private sector institutions and citizens; (2) determine the political suggestions to increase the participation to the city administration; (3) develop a model or a policy, which enables the actual participation of the citizens to the determination, implementation, monitoring and evaluation process of the urban policies in Diyarbakir and (4) present contribution to the development of citizen participation to the city administrations in Turkey through a model or a policy will be developed in Diyarbakir. To this end, by considering the globalization process and its reflections on the cities, new public administration system and localization, specialization, privatization and governance process; the participant administration concept adopted by groups having different political and ideological perspectives today, has been analyzed in particular to Diyarbakir city Centrum. Within the scope of study, firstly whether the urban administration models based on participation-representation of organized groups have provided citizens to participate or not; secondly the relation between citizen's socio economic, house/environment and state of organization conditions and participation perception and political suggestions about participation have been investigated.

The scope of the research covers Sur, Yenisehir, Baglar and Kayapinar first level municipality regions located within the borders of Diyarbakir Metropolitan Municipality. Bagivar and Carikli first level municipalities, which have been included into Metropolitan Municipality in accordance with the Metropolitan Municipality Law no 5216 and 85 villages, which have been turned into counties are not included in the research field for not being fully integrated into the city life, being physically far away from city and having rural nature. Urban administration which is mentioned in this research covers first level municipalities, Diyarbakir Metropolitan Municipalities, city special administration and headman offices. Actors of the urban administration are citizens, headman offices and NGOs.

Within the scope of the research process, literature survey has been performed initially. Within the scope of the literature survey, globalization and its effect on cities, new public management system evolved with globalization, the future of the nation-state within the scope of this new system, the metropolitan cities as the new global actors, localization and privatization processes have been discussed initially. Secondly, under the title of participant city administration, neo-liberal governance model as a global trend and the criticism regarding this model, the NGOs and the civil society, on which this model is based on, Porto Alegre budget application, which can be considered as an alternative to neo-liberal governance model, confederalism: urban communism and participative economy models are being mentioned. Finally, under the participative city administration title, Local Agenda 21 model has been looked into, which has been presented as the most prevalent participative city administration model worldwide and is being applied in thousands of cities. Although this model is being criticized for being a reflection of the neo-liberal governance model by some groups, it is also considered to be open to different alternatives.

According as research questions, within the scope of the research methodology both qualitative and quantitative techniques are used. The research techniques used within the three stages of the research process are focus groups meetings and questionnaires. Within the scope of the research methodology, at the first stage, as the governance model is mainly based on organized groups, questionnaires are initially filled in with 44 organized groups at total consisting of public institutions and organizations, NGOs and private sector institutions located in Diyarbakir city Centrum. At the second stage, two focus group meetings are held, which are separately structured with the Youth Assembly and Women Assembly as the two of the eight main study groups constituted within the Diyarbakir Local Agenda 21 (DYG21). At the third stage, a household questionnaire has been carried out throughout the Diyarbakir city Centrum. The research universe includes Sur, Yenisehir, Baglar and Kayapinar first level municipality regions having socio-economical differences and 42 counties having 156.360 houses at the city Centrum of Diyarbakir. As the sampling intensity was determined as 400 by considering the questionnaires to ensure the representation of the city at % 95 confidence interval and the number of the questionnaires per each of the 42 counties located at the city Centrum is calculated with stratified sampling and systematical random sampling techniques.

As a result of the research, it is seen that Diyarbakir, which has been one of the important civilization centers at all stages of history, which has hosted 26 different civilizations until today and which has a 5000 year history, is experiencing a serious dissolution in economical, cultural, social and spatial aspects. Although it is one of the 16 metropolises in Turkey, in a study performed by State Planning Organization in 2003, it was ranked 63 in regard to socio-economical development. This result is an indicator of this situation. At the field survey, the outputs obtained from the questionnaires made both with the organized groups and the citizens, show that this situation mainly exists.

At the field survey, the heavy socio-economical, spatial and cultural problems created by the migration, the heavy poverty and unemployment created by socio-economical underdevelopment, presence of a two-sided structure between government/state institutions and selected bodies (municipalities), NOGs in the city and lack of coordination between parties; lack of protection regarding the cultural and historical values have been determined as the weakest points of Diyarbakir. Lack of investment, presence of violence and conflict and the instability caused by this situation, negative attitude of the central administration against the city and the selected bodies, the legislations/laws and bureaucratic structures/obstacles limiting the participation; ignorance of different cultures mainly Kurdish and continuance of assimilation policies; presence of a conflict potential of different cultures living together and a possible migration wave are evaluated as the factors threatening the city.

The city population's being young and dynamic, presence of solidarity networks in the society, economical development potential's being high, city's being a regional center, the society's being organized and politicized, municipalities' having large public support and good relations with NGOs, Diyarbakir's being a historical city, the historical texture's being vivid and the cultural and religious variety's being multiple have been determined as the basic strong aspects of the city in the field survey. Besides, the interest of the national and international society into the city, the opportunities will be provided by the accession process of Turkey to the EU in regard to the solution of the problems, the good relationships established and the

developed relationships with national and international institutions; the world wide increase in the attention to the local administrations and the new authorizations to be given to the municipalities within the public reform, the city's having opportunity to easily contact with different societies having different ethnicity, culture and religion and to get opened to the outer world, the city's having intense demographic relations at nationwide and region wide are evaluated as the dynamic factors creating opportunities for the city.

The status of the organized groups has been one of the main topics when Diyarbakir is evaluated in regard to the participation to the city administration. At the field survey, it is seen that the NGOs and the political parties are the field of a narrow group having no representation ground throughout the city and having a very limited group of participants. It is detected that DYG21 (City Advisory Council), consisting of the partnership of the organized groups in the city, has a structure that the unorganized groups are not participating or cannot participate and the governorship and the related institutions and organizations are unable to maintain effective participation. It is also detected that the NGOs in the city, consisting of the partnership of the municipalities, has a more effective structure when compared with municipalities. It is concluded that DYG21 has a participation of limited number of members, its units are unconnected and its organizational structure presents no participation of the members of the member NGOs. Moreover, it is seen that the DYG21 has no local-county scale participation mechanisms. The DYG21 is observed to be in a position that is performing local activities which have no efficiency at city scale except some members' holding meetings to discuss the policies regarding the city with the Major of the Metropolitan Municipality once in a month.

At the field survey, in regard to the participation to the city administration, besides the status of the organized groups, headman's office has been one of emphasized structures as the single local administration unit at county scale. As a result of the analysis made, it is seen that the headman's offices are local administration units that have no role and efficiency at county level, have very weak relations with the county residences, mostly applied for documents or for other reasons such support packages, green card demands of the poor families.

When the participation of the citizens to the city administration is evaluated, it is seen that the citizens have a participation perception at an insufficient information level (participation at lowest level) in general at county, district and city scale. Although the city administration is observed to be providing single sided information regarding the activities in general even if it is not very sufficient, it is seen that it has failed to develop the true participation mechanisms and processes for evaluating the needs and demands of the citizens, applying their opinions, discussing the activities with the citizens to be carried out and making decisions together with the citizens. It is detected that in general, the participation perception changes positively as the socio-economic, spatial and environmental quality improves.

Regarding the political suggestions, it is detected that while the organized groups show a little tendency for the participation of the society to the process in regard to the policies for increasing the participation; the unorganized groups present a political suggestion based on the participation of the organized groups. The organized groups suggests administrative and financial localization that will both strengthen the centralized and local administration, economical and social development, political and economical consistency, political and cultural pluralism,

interorganizational cooperation and coordination, developing NGOs and performing activities to built aware and responsible citizen type.

Regarding the political suggestions of citizens for participation, it is seen that there is a participation demand at a sensitivity level considering the needs and demands at county, district and city scale. The citizens are expecting an administration that is evaluating their needs and demands other than directly involving in the determination, implementation, monitoring and auditing processes of the urban policies and they are expecting the direct participation to the city administration from NGOs and headman's offices. At the analysis made, it is detected the groups that have more access to the public services, that have more complaints about the public services and found the local administration units more accessible, had demanded participation more. While the poor group has stated that they wanted to participate in the decisions which are effecting them directly at county level, the individuals that have access to education services and culture & art services such as concert, theater, cinema etc. in the city and that spent a long time in the city, have suggested that the participation to the decisions at city scale should be increases.

As a result, it is detected from the analysis made that it won't be possible to maintain a true participation over the organized groups. Yet, the headman's offices are seen to have an ineffective structure at county scale with their present frame. Regarding the dynamics which can be considered to develop a policy that will increase the participation of the citizens to the city administration, the first noticing point is that there is a positive relationship between the participation demand and the getting integrated into the city life. The individuals are demanding more participation as they got integrated into city life. Therefore, to increase the participation throughout the city it is necessary to take steps that will enable the integration of the citizens to city life. The second noticing point is that the presence of a positive relationship between getting integrated to the city life and accessibility to the local administrations and the demand of the citizens to access the city administration. It is understood that the local administrations are required to increase their accessibility and to strengthen the mechanisms that will provide direct accessibility such ad local television programs, informative meetings. The third noticing and important dynamic is the large public support that the municipality has and the interest of the society in politics. The fourth dynamic that should be taken into consideration regarding the participation is the good relations of municipalities with NGOs and the DYG21 structure that it has constituted with these actors. The informal relationships' such as neighborhood relations being strong throughout the city and more than half of the citizens' being the local people of the city or residing in the city for a long time can be considered as the fifth dynamic. The last dynamic that should be taken into consideration in regard to participation is that the unwilling of the citizens to participate in the city administration but demanding their needs and requirements to be taken into consideration.

From all these results, it is understood that to maintain participation at dialogue or common governance level beyond the sensitivity level, a process is required where the municipalities having the support of the NGOs and majority of the society will share their authorization to determine, implement, monitor and audit the urban policies with the society with its own will and wish just like the Porto Alegre. Of course presence of a large organized society groups which will force the municipalities for such a process and demand the sovereignty right will make this more possible.

1. GİRİŞ

1980 yılları ile birlikte hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde köklü dönüşümlerin yaşandığı görülmektedir. Ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal sistemde yaşanan bu köklü dönüşüm genel olarak “küreselleşme” olarak ifade edilmektedir. Yeni dünya düzeni olarak kavramlaştırılan bu dönemde fordist (kitlesel) üretimden post-fordist (esnek) üretime, ulus-devlete dayalı siyasal bir sistemden küresel bir sisteme, modernizmden postmodernizme, yönetimden yönetişime bir dönüşüm yaşanmıştır (DPT, 2000c, s. 10–11).

Küreselleşme ile ilgili birbiriyle çelişen, çatışan bazen de örtüşen çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Bunlar içerisinde yaşanan dönüşümü tanımlamayı esas alan ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendiren tanımlamalar öne çıkmaktadır. Yapılan kimi tanımlarda, küreselleşme ile birlikte dünya çapında bağımlılaşma ve bütünleşmenin arttığı, “sermaye, yönetim, istihdam, bilgi, doğal kaynaklar ve organizasyonun uluslararasılaştığı ve tam anlamıyla karşılıklı bağımlılaşmış bir ekonomik ve siyasal yapılanma”nın oluştuğu ifade edilmektedir (Köse, 2003). Ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal sistemin ölçeğinin küreselleşmesi ile birlikte, coğrafyaya dayalı sınırların etkisini yitirdiğine vurgu yapılmaktadır (Marin, 2004). Küreselleşmeyi kapitalizmin bir aşaması olarak değerlendiren yaklaşımlarda, ulus-devletin doğuşunu sağlayan kapitalizmin, bugün küreselleşme aşaması ile ulus-devletin meşruluğunu ortadan kaldırmaya başladığı ifade edilmektedir. Küreselleşmeye daha eleştirel bakan yaklaşım, küreselleşmenin yeni bir olgu olmadığını, yüzyıllardır süren kapitalist sistemin, emperyalizmin kendisi olduğu ve emperyalizme saygınlık kazandırma, toplumda emperyalizm karşısında çaresizlik, alternatifsizlik düşüncesini yaratma çabası olduğunu ifade etmektedir (Esgin, 2001). Bu yaklaşımlar küreselleşmeyi, başta ekonomik alan olmak üzere, ideolojik, yönetsel ve kültürel alanda kapitalizmin tüm dünyayı kuşatması olarak tanımlamaktadır (Kiper, 2004).

Küreselleşmeyi yaratan dinamikler konusunda farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, bilgi ve ulaşım teknolojisinde meydana gelen değişimlerin önemli bir rol oynadığı genellikle kabul edilen ortak bir görüştür (Harvey, 2003, s. 20). 1980 ve 1990 yılları

arasında dünya genelinde birçok ekonomide meydana gelen liberalleşme ve uluslar arası finanssal marketin tek bir yapıya kavuşması, bu yeni dönemde uluslararası sermayenin uluslararası sistemin güçlü aktörleri haline gelmesi küreselleşmeyi yaratan bir diğer önemli dinamik olarak değerlendirilmektedir (Jimenez, 2000).

Küreselleşmenin neden olduğu değişimler en fazla kentler ve kentlerde yaşayan insanlar üzerinde görülmektedir. Kentlerin yönetim sistemi, fiziksel mekânı, kentlerde yaşayan insanların yaşam biçimleri, üretim ve tüketim alışkanlıkları küreselleşme ile birlikte köklü değişimler geçirmektedir (Kiper; 2004). Küreselleşmenin en büyük yansıması, metropoliten kentlerin niteliğini ve niceliğini değiştirmesidir. Metropoliten kent ve bölgeler, küreselleşme süreci ile birlikte bir ağ haline gelen küresel sisteminin düğüm noktaları haline gelmiştir (Marin; 2004). Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde metropoliten kentlerin sayısı hızla artmakta (Scott; 2004) ve metropoliten kentler küresel sistemin ana üretim ve tüketim merkezleri haline gelmektedir.

Küreselleşme süreci ile birlikte kentlerde çok önemli sorun alanlarının olduğu ve var olan sorunların daha da ağırlaştığı görülmektedir. Küreselleşme ile birlikte kentlerde yoksullaşma ve sosyal ayrışma önemli ölçekte artmış; dünya çok ciddi bir çevre krizi ile yüz yüze kalmış; kültürel alandan yaşanan hızlı birörnekleşme süreci sonucu yerel kültürler ve kentsel kimlikler hızla yitirmeye başlanmıştır. Bu sorunlar karşısında, teknolojik yeniliklerden faydalanarak, yeni kent gündemi olarak ifade edebilecek olan sürdürülebilir kalkınma, yerellik (subsidiarity), kurumlar arası işbirliği, bilgi kentleri, eğitim ve araştırma çalışmalarında yenilikçi yaklaşımlar, yaratıcı sınıfın geliştirilmesi gibi çözüm arayışları olsa da uygulamada ciddi başarıların olduğu söylenemez.

Kentlerde meydana gelen değişimlere paralel olarak, dünya genelinde kamu yönetim sistemi de küreselleşmenin etkisiyle değişmeye başlamıştır. Ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal, çevresel ve mekânsal değişimlere neden olan küreselleşme süreci, küresel sistemin aktörleri olan devlet yapılanmasında da ciddi değişimlere neden olmuştur, olmaktadır. Ulusların egemenliği, uluslar arası kuruluşlar, ekonomi, standartlar, iletişim, bilgi toplumu ve çevre sorunları faktörlerinde küreselleşme ile birlikte yaşanan değişimler sonucu, dünya genelinde devlet reformu ve kamu yönetimi reformu adı ile ulusal çapta idari sistemde önemli değişimler yapılmaktadır (DPT, 2001, s. 8–10). Bu reformlarla siyasal ve yönetsel sistemin liberalize edilmesi

amaçlanmaktadır. Siyasal ve yönetsel sistemde meydana gelen değişim ile (1) üniter yapıdan federal-yerel bir yapıya, (2) sosyal devletten düzenleyici-denetleyici devlete, (3) kamu bürokrasisinin tek yönetim gücü olduğu bir karar yapısından yerli-yabancı ayrımı olmadan özel sektöre açık bir yönetişimci karar yapısına, (4) kamu hukukuna dayalı bir bürokratik yapıdan özel hukuka dayalı bir bürokratik yapıya geçilmektedir (Güler, 2003b, s. 3-4).

Kamu yönetimi reformu ya da devlet reformu kapsamında geliştirilen yerelleşme ve yönetişim yaklaşımı, büyük oranda katılım ve katılımcılık söylemlerine dayandırılmakta, kamu otoritesi dışındaki aktörlerin ve vatandaşların kamu yönetimine katılımlarını sağlamak olarak gerekçelendirilmektedir. Küreselleşme sürecine daha eleştirel bakan, farklı politik ve ideolojik düşüncelere sahip kesimlerin de bugün demokrasi, insan hakları, eşitlik vb. söylemlere dayandırarak katılım kavramını sahiplendikleri görülmektedir. Demokrasi kadar eski bir tarihe sahip olan ve bugün farklı siyasi ve ideolojik perspektiflere sahip kesimlerin sahiplendiği katılım kavramının, 1970'li yıllarla birlikte daha fazla tartışılmaya başlandığı görülmektedir. 1990'lı yıllarla birlikte bu kavramın hem özel sektörde, hem STK'larda hem de kamuda tartışılmaktan çıkıp popüler hale geldiği, çok farklı siyasi kimliklere sahip politik hareketlerin tümünün programlarında vazgeçilmez bir kavram olarak öne çıkmaya başladığı görülmektedir. Özel sektörde, endüstriyel demokrasi gibi kavramlar kullanılsa da katılım kavramının daha çok verimlilik, performans artırma, değişen çevre koşullarına uygun dönüşümleri yapma olarak ele alındığı görülmektedir. STK'ların, hem dayandıkları demokrasi, insan hakları, özerkleşme, devlet dışı denetim ve katılım, açıklık, hesap verebilirlik gibi ideolojik ve politik argümanlardan dolayı hem de üretim güçlerini, etkinlik düzeylerini geliştirmek için, katılımcılık kavramına sarıldıkları görülmektedir.

Katılım kavramının kent yönetiminde tartışılmaya başlanması daha çok siyasi literatürdeki değişimlerle birlikte ortaya çıkmıştır. Son yıllarda yapılan demokratikleşme, temsili demokrasiden doğrudan demokrasiye, katılımcı demokrasiye geçiş tartışmaları, devletlerin yaşadıkları meşruiyet krizi, küreselleşmenin yarattığı yeni dinamikler katılım kavramını popüler hale getirmiştir. 1992 Rio Yeryüzü Zirvesi'yle sürdürülebilir kalkınma kavramının benimsenmesi ve kalkınmanın yerelliğinin vurgulanması, katılım kavramının yerel yönetimlerin gündemine girmesini sağladı. Bununla birlikte, katılım kavramı hem kamuda, hem

özel sektörde ve hem de STK’larda popüler hale gelmesine ve yoğunca tartışılmasına rağmen, sınırlı bir iki örnek dışında, uygulamada başarılı örneklerin olmadığı görülmektedir.

1.1. Amaç

Bu yüksek lisans tezi kapsamında, küreselleşme süreci ve kentlere yansımaları, yeni kamu yönetimi sistemi ve bu kapsamda geliştirilen yerelleşme, özelleştirme ve yönetim süreci dikkate alınarak; bugün farklı politik ve ideolojik perspektiflerle hareket eden kesimlerin sahiplendiği katılımcı yönetim yaklaşımı, Diyarbakır kent merkezi özelinde analiz edilmiştir. Bu amaçla, (1) STK’ların, özel sektör kuruluşlarının ve vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyini tespit etmek; (2) kent yönetimine katılımın artması için politika önerilerini tespit etmek; (3) Diyarbakır’da vatandaşların kentsel politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerine katılabildiği, gerçek anlamda katılımın sağlandığı bir model ya da bir politika geliştirmek ve (4) Diyarbakır’da geliştirilecek modellerle ya da politikayla, Türkiye’deki kent yönetimlerine yurttaş katılımını arttıracak politikaların geliştirilmesine katkı sunmak amaçlanmıştır.

Çalışma kapsamında ilk olarak, örgütlü grupların katılımına-temsiline dayalı kent yönetimi modellerinin yurttaşların katılımlarına olanak tanıyıp tanımadığı, ikinci olarak, yurttaşların sosyoekonomik durumu, konut/çevre durumu ve örgütlülük durumu ile katılım algılaması ve katılıma dair politika önerisi arasındaki ilişki ve üçüncü olarak yurttaşların katılım algılaması ile katılıma dair politika önerisi arasındaki ilişki irdelenmiştir.

1.2. Kapsam

Araştırmanın kapsamı, DBB sınırları dâhilinde bulunan, kent merkezini oluşturan Sur, Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar ilk kademe belediye bölgeleridir. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile Büyükşehir’e bağlanan Bağıvar ve Çarıklı ilk kademe belediyeleri ile mahalleye dönüştürülen 85 köy, kentsel yaşama tam olarak entegre olmadıkları, fiziki olarak kente uzak oldukları ve kırsal nitelik taşıdıkları gerekçeleriyle araştırma sahasının dışında tutulmuştur. Araştırma kapsamında bahsi edilen kent yönetimi, ilk kademe belediyeleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, il

özel idaresi ve muhtarlıkları kapsamaktadır. Kent yönetiminin aktörleri ise vatandaşlar, STK'lar ve muhtarlıklardır.

1.3. Yöntem

Araştırma süreci kapsamında, ilk olarak literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması kapsamında ilk olarak küreselleşme ve kentlere etkisi, küreselleşme ile birlikte gelişen yeni kamu yönetimi sistemi, bu yeni sistem kapsamında ulus-devletin geleceği, yeni küresel aktörler olan metropoliten kentler, yerelleşme ve özelleştirme süreçleri tartışılmıştır. İkinci olarak katılımcı kent yönetimi başlığı altında küresel trend olan neoliberal yönetişim modeli ve modele dair eleştiriler, bu modelin dayandığı sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları; neoliberal yönetişim modeline alternatif olarak değerlendirilebilecek olan Porto Alegre katılımcı bütçe uygulaması, konfederalizm: kent komünizmi ve katılımcı ekonomi modellerine değinilmiştir. Katılımcı kent yönetimi başlığı altında son olarak kimi kesimler tarafından neoliberal yönetişim modelinin bir yansıması olarak eleştirilen ancak, farklı alternatiflere de açık olan, dünya genelinde en yaygın katılımcı kent yönetimi uygulaması olarak sunulan ve bugün binlerce kentte uygulanan Yerel Gündem 21 modeli incelenmiştir.

Araştırma sorularına bağlı olarak araştırma yöntemi olarak nitel ve nicel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Araştırma yöntemi kapsamında üç aşamalı bir süreç dâhilinde kullanılan araştırma teknikleri şunlardır: dar grup toplantıları, sahada uygulanan anket çalışması. Araştırma yöntemi kapsamında birinci aşamada, Diyarbakır kent merkezinde bulunan, kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve özel sektör kuruluşlarından oluşan toplam 44 örgütlü grupta anket yapılmıştır. İkinci aşamada, Diyarbakır Yerel Gündem 21 (DYG21) bünyesinde oluşturulan sekiz ana çalışma grubuyla ayrı ayrı olarak yarı yapılandırılmış iki dar grup toplantısı yapılmıştır. Üçüncü aşamada, Diyarbakır kent merkezi genelinde, araştırma evreni 156.360 ve örneklem hacmi 402 olan bir hane halkı anketi yapılmıştır.

Araştırma yöntemi kapsamında, birinci aşamada, yönetişim modeli büyük oranda örgütlü gruplar üzerinden inşa edildiği için, Diyarbakır kent merkezinde bulunan, kamu kurum ve kuruluşları, STK'lar ve özel sektör kuruluşlarından oluşan toplam 44 örgütlü grupta anket yapılmıştır (anket formu ve katılımcı kurumlar için bkz. EK A ve EK B). Çoğu açık uçlu sorulardan oluşan ve (1) kurumsal kimlik ve kapasite, (2) ekonomik yapı, sosyal yapı, kültürel yapı, siyasal yapı, idari-kurumsal yapı, temsil

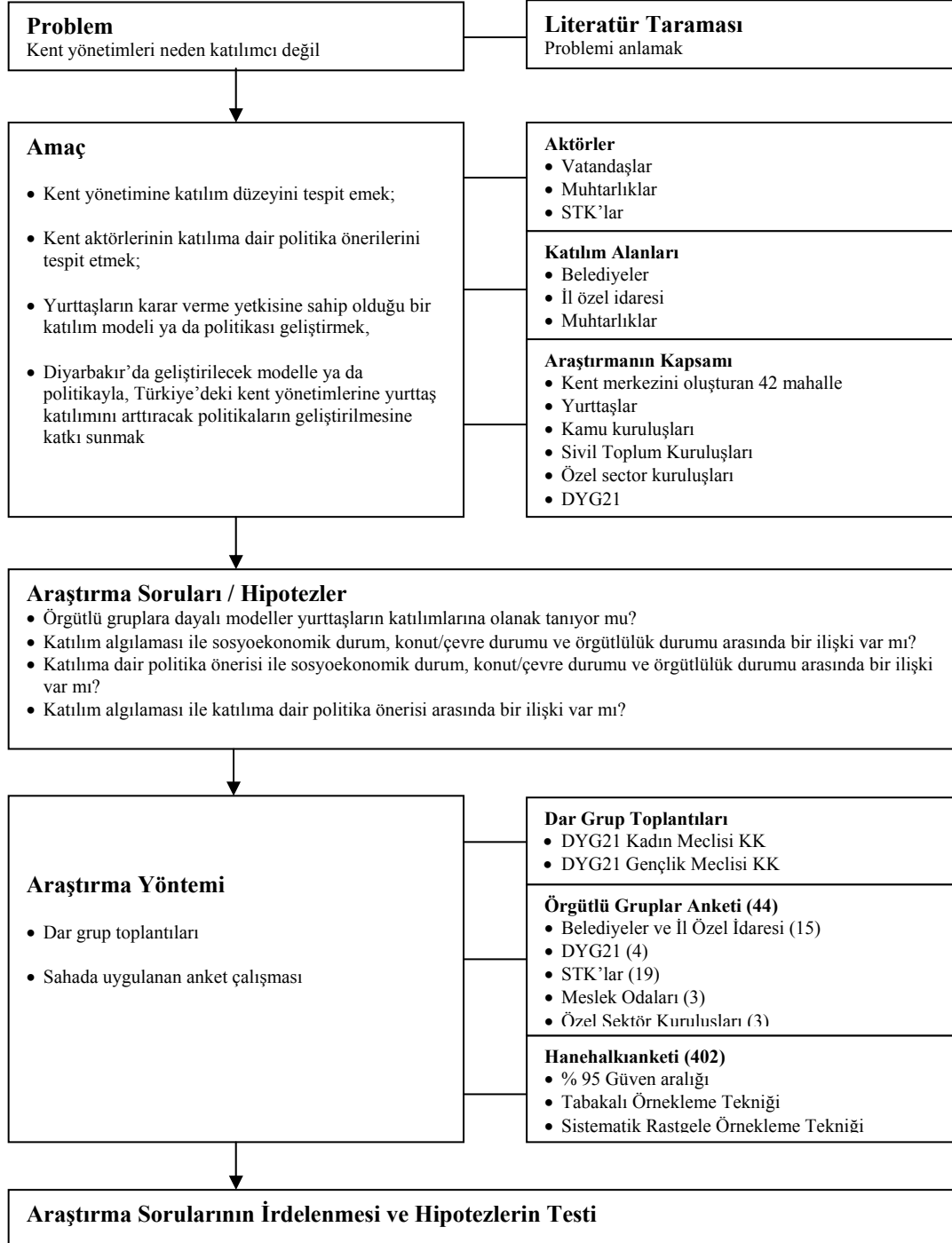
edilen kurum, yurttaşlar ve genel olmak üzere 8 GZFT¹ (SWOT) analizi ve (3) katılıma dair politika önerileri bölümlerinden oluşan bu anket/bilgi formuyla, kentte bulunan örgütlü grupların, kent yönetimine katılım düzeyinin mevcut durumuna ilişkin algılamalarını ve konuya ilişkin politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır.

İkinci aşamada, DYG21 bünyesinde oluşturulan sekiz ana çalışma grubundan ikisi olan Gençlik Meclisi ve Kadın Meclisinin koordinasyon kurulu üyeleriyle ayrı ayrı olarak yarı yapılandırılmış iki dar grup toplantısı yapılmıştır. Bu toplantılarda Diyarbakır'daki STK'ların, kamu kurum ve kuruluşlarının ve özel sektör kuruluşlarının temsilcilerinden, muhtarlardan ve kişisel katılımcılardan oluşan ve toplam 363 üyesi olan DYG21'in (Kent Konseyi) durumunu, katılım açısından analiz etmek istenmiştir. Bu amaçla, toplantılarda DYG21 üyesi olan aktörlerin ilişkileri, DYG21'in kendi içinde ne kadar katılımcı olduğu, kent ölçeğindeki temsil ve etkinlik düzeyi, mahalle ölçeğindeki çalışmaları, muhtarlıkların durumu tartışılmış ve katılımcılara, kent yönetimine katılıma dair politika önerileri sorulmuştur (dar grup toplantıları soru başlıkları için bkz. Ek C).

Üçüncü aşamada Diyarbakır kent merkezi genelinde bir hane halkı anketi yapılmıştır. Araştırma evreni, sosyoekonomik açıdan farklılık arz eden Sur, Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar ilk kademe belediye bölgelerinde bulunan ve Diyarbakır kent merkezini oluşturan, 156.360 konutun bulunduğu 42 mahalle olarak belirlenmiştir. % 95 güven aralığında kenti temsil edebilmesi amacıyla örneklem hacminin en az 384 olması gerektiğinden, iptal edilecek anketler de dikkate alınarak örneklem hacmi 400 olarak belirlenmiş, mahallelere düşen anket sayılarının hesaplanmasında yuvarlamalardan dolayı 402 olarak hesaplanmıştır (anket formu ve mahalle bazlı konut ve anket sayıları için bkz. Ek D ve Ek E). TÜİK'in 2006 yılında yapmış olduğu adrese dayalı nüfus tespit çalışması verileri dikkate alınarak, ilk olarak tabakalı örnekleme yöntemi ile kent merkezinde bulunan 42 mahallenin her birine düşen anket sayısı hesaplanmıştır. Daha sonra mahallelerde bulunan sokak listeleri dikkate alınarak sistematik rastgele seçim yöntemi ile her mahallede anket yapılacak sokaklar

¹ GZTF Analizi: Planlama çalışmaları öncesi, mevcut durumu tespit etmek amacıyla kullanılan bir analizdir. Kurumun/örgütün içsel yapısının analiz edilerek güçlü ve zayıf yanlarının ve içinde bulunduğu dış çevrenin analiz edilerek bu çevreden kaynaklanabilecek fırsatların ve tehditlerin tespit edilmesini sağlayan bir analiz yöntemidir. Güçlü yanlar, zayıf yanlar, fırsatlar ve tehditler kelimelerinin baş harflerinin bir araya getirilmesi ile oluşan GZFT Analizi, yaygın olarak İngilizce karşılığı olan SWOT Analizi olarak bilinmektedir.

belirlenmiştir. Bu hane halkı anketiyle, hanelerin, kent yönetimine katılım düzeyine ilişkin algılamalarını ve katılıma dair politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Ayrıca katılım algılaması ve katılıma dair politika öneriler ile sosyoekonomik durum, konut ve çevre durumu ve örgütlülük durumu değişkenleri arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir. Araştırma süreci aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 1.1: Araştırma süreci

2. KÜRESELLEŞME VE KENTLER

2.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Küreselleşmeyi Yaratın Dinamikler

1980 yılları ile birlikte hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde köklü dönüşümlerin yaşandığı görülmektedir. Yeni dünya düzeni olarak kavramlaştırılan bu dönemde fordist (kitle) üretimden post-fordist (esnek) üretime, ulus-devlete dayalı siyasal bir sistemden küresel bir sisteme, modernizmden postmodernizme, yönetimden yönetişime bir dönüşüm yaşanmıştır (DPT, 2000c, s. 10–11).

Ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal sistemde yaşanan bu köklü dönüşüm genel olarak “küreselleşme” olarak ifade edilmektedir. Küreselleşme ile ilgili birbiriyle çelişen, çatışan bazen de örtüşen çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır. Bunlar içerisinde yaşanan dönüşümü tanımlamayı esas alan ve eleştirel bir yaklaşımla değerlendiren tanımlamalar öne çıkmaktadır.

Yapılan tanımlarda öne çıkan olgulardan biri, küreselleşme ile birlikte dünya genelinde meydana gelen “bağımlılaşma” ve “bütünleşme”dir. Rana, küreselleşmenin “dünyanın bir küre gibi ekonomik, siyasal, kültürel, toplumsal açıdan sıkışması ve bir tek yer olarak algılanması” olarak tanımlandığını ifade etmektedir (Çalt, 2006). Küreselleşme ile birlikte ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel birçok alanda hızlı bir bütünleşme ve benzeşme yaşanmıştır (Köse, 2003). Esgin (2001), bilince vurgu yaparak küreselleşmeyi dünyayı tek bir yer olarak kavramak olarak tanımlamaktadır. Küreselleşme sürecini kültürel açıdan ele alan yaklaşımlarda tek global bir kültürün öne çıktığı vurgulanmaktadır. Bununla birlikte yerelleşmenin de yaşandığı görülmektedir. Aslında yaşanan tam olarak bu ikisinin eş zamanlı olarak ve birbirini tamamlayan bir şekilde gerçekleşmesidir. Bu bağlamda küreselleşme, “sermaye, yönetim, istihdam, bilgi, doğal kaynaklar ve organizasyonun uluslararasılaştığı ve tam anlamıyla karşılıklı bağımlılaştığı bir ekonomik ve siyasal yapılanmadır. Yerel olanın evrenselleşmesi ve evrensel olanın yerelleşmesidir (Köse, 2003).

Öne çıkan bir diğer olgu da ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal sistemin ölçeğinin küreselleşme ile birlikte değiştiğidir. Bu yaklaşım coğrafyaya dayalı sınırların etkisini yitirdiğine vurgu yapmaktadır. Felsenstein, Schamp ve Shachar, küreselleşmenin birçok şeyi kapsamakla birlikte iki önemli değişimi ifade ettiğini söylemektedir. Bunlardan birincisi ekonomik faaliyetlerin küresel ölçekte organize olması, ikincisi ise ulus-devlet ve buna benzer coğrafyaya dayalı sınırların etkisizleşmesidir (Marin, 2004). Küreselleşme ile birlikte uluslar arasında sosyal, kültürel ve iktisadi bağımlılık artmış, yaşamımız çok uzak coğrafyalarda alınan kararlara ve meydana gelen olaylara bağımlı hale gelmiştir. Coğrafik sınırlar önemini yitirmiştir (DPT, 2000b, s. 55), ulusal sınırlar aşılmış, ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal birikimler, bu birikimler ile oluşmuş değerler dünya geneline yayılmıştır (Köse, 2003).

Küreselleşme ile ilgili yapılan tanımlarda öne çıkan bir diğer vurgu piyasa sisteminin/kapitalizmin egemenliğidir. Demirer, küreselleşmeyi, başta ekonomik alan olmak üzere, ideolojik, yönetsel ve kültürel alanda kapitalizmin tüm dünyayı kuşatması olarak tanımlar (Kiper, 2004). Küreselleşme aslında kapitalizmin, uluslar üstü sermayenin içine düştüğü krizden çıkma çabasıdır. Bu amaçla ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal alanları yeniden yapılandırma, dünyayı tek bir pazar haline getirme çabasıdır (Esgin, 2001). 1980 yılları ile başlayan ve 2000’li yıllara kadar olgunlaşan küreselleşme aslında kamunun ekonomi ve toplumsal yaşamda etkinliğinin azaltılarak, piyasa aktörlerinin toplum yaşamına egemen kılınması, “kapitalizmin tek geçerli sistem” yapılmasıdır (Çalt, 2006). Küreselleşme sermayenin yayılması, kapitalizmin tüm dünyaya egemen olmasıdır. Bu yaklaşımın bir sonucu olarak plancı yaklaşımlar terk edilerek piyasa zihniyeti esas alınmıştır. Dünya bankasının 1996 yılında yayınlanan bir raporunun başlığı şudur: “From plan to market”. Bu plandan vazgeçilip piyasa mekanizmasına entegre olmayı ifade ediyor (Keleş ve diğ, 2005).

Küreselleşme ile ilgili yapılan tanımlamalarda öne çıkan bir diğer yaklaşım, küreselleşmeyi ulus-devletle olan ilişkisi ekseninde tanımlamaya çalışmaktadır. Bu sava göre küreselleşme kapitalizmin bir aşamasıdır. Ulus-devletin doğuşunu sağlayan kapitalizm bugün küreselleşme aşaması ile ulus-devletin meşruluğunu ortadan kaldırmaktadır. Bu yaklaşıma göre küreselleşme yeni bir olgu değildir, yüzyıllardır süren kapitalist sistemin, emperyalizmin kendisidir, emperyalizme saygınlık

kazandırma, toplumda emperyalizm karşısında çaresizlik, alternatifsizlik düşüncesini yaratma çabasıdır (Esgin, 2001). Küreselleşme ile birlikte batı zaferini tüm dünyaya yaymıştır. Küreselleşme ile “yaşanan süreç, dağılma, sömürgeleşme ve demokratikleşme sürecinde daha geriye savrulma anlamına gelmektedir.” (Güler, 1997).

Küreselleşme ile birlikte ulus-devletin ortadan kalktığı, ulusal olanın küresel olana tabi olduğu tespitleri öne çıkmakla birlikte, bunun gerçeği yansıtmadığını ve yerel-ulusal-küresel düzeylerin birlikte var olduğunu ifade eden yaklaşımlar da söz konusudur (DPT, 2000b, s. 55).

Küreselleşmeyi yaratan dinamikler konusunda farklı yaklaşımlar olmakla birlikte, bilgi ve ulaşım teknolojisinde meydana gelen değişimlerin önemli bir rol oynadığı genellikle kabul edilen ortak bir görüştür. Bilgi ve telekomünikasyon teknolojilerinde meydana gelen değişim birçok şeyi etkilediği gibi kent ve bölgelerin yapılanmasında da önemli değişimlere neden olmuştur. Bu yeni teknolojik değişimlerle kapitalist üretim sistemi küreselleşmiş, sermayenin küresel ölçekte hareket kabiliyeti geçmişle kıyaslanmayacak ölçüde artmıştır (Harvey, 2003, s. 20). Telekomünikasyon ve bilgi teknolojilerinin kalbini oluşturan iletişim teknolojileri zaman ve mekândaki farklılıkları önemsiz bir hale getirmekte, adeta elektronik devreye sıkıştırarak, akışkan bir özellik kazandırmaktadır. Bu yeni durumdan faydalanan firmalar ekonomik faaliyetlerini parçalamakta, karın en yüksek olduğu mekânlarda konumlanmaktadır. Bu durum bir yandan işletmelerin mekânsal organizasyonunu değiştirirken, öte yandan mekânların değişmesin neden olmaktadır (Marin, 2004).

1950’li yıllarda başlayan ama 1970’li yıllarla birlikte daha açık bir şekilde eş zamanlı olarak ortaya çıkan teknolojik, ekonomik ve toplumsal değişimler küreselleşme olarak ifade edilen yeni bir toplumsal sistem yaratmıştır. Yaşanan bu gelişmeler fordist üretim sisteminden esnek üretim sistemine, sanayi toplumundan enformasyon toplumuna, modernizmden post-modernizme geçiş olarak ifade edilmektedir (Esgin, 2001). Kitle (fordist) üretiminin krize girmesi ve yeni teknolojik gelişmelerin etkisiyle esnek üretim sistemi gelişmiştir. Fordist üretim sisteminden esnek üretim sistemine geçiş toplumsal ve mekânsal değişimlere neden olmuştur (Bkz. Tablo 1). Bu dönemde endüstri temelli bir ekonomik sistemden, bilgi temelli bir ekonomik sisteme geçiş olmuştur. Bunun sonucu olarak da endüstri (sanayi) toplumundan bilgi toplumuna geçiş yaşanmaktadır. Üretim süreçlerinde bilginin payı diğer üretim

faktörlerine göre geçmişe kıyaslanmayacak ölçüde yükselmiş, üretimde insan ve bilginin stratejik önemi artmış, hammaddeye dayalı üretim sistemi geriye düşmüştür. Üretim sisteminde kol gücünden (niteliksiz işgücü) ziyade beyin gücünün (profesyonel teknik işgücü) önemi artmış, yaratıcılık, insan sermayesi, sosyal sermaye gibi faktörler önem kazanmıştır. Kısacası bilgi stratejik rekabet üstünlüğü sağlayan bir faktör haline gelmiştir. Yaşanan teknolojik gelişmeler ve ekonomik sistemin değişmesi toplumsal yaşamı da değiştirmiştir. Sanattan, siyasete modernist-pozitivist düşünce yapısı yerini post-modernizme bırakmıştır. Bu dönemde yerel kültürel kimlikler öne çıkmış, çoğulculuk, cemaatleşme, tüketim normlarının çeşitlenmesi, ekolojik kaygıların artması, katılımcı demokrasi gibi kavramlar önem kazanmıştır. Yaşanan bu değişim sosyal ve mekânsal yapıda da değişimlere neden olmuştur (DPT, 2000a, s. 15–18).

Tablo 2.1: Kitle ve esnek üretim modelleri* ve mekânsal özellikleri**

Kitle üretim modelinin unsurları	Esnek üretim modelinin unsurları
Standart üretim	Ürün farklılaşması
Bant üretim	Modül üretim
Tek amaçlı makineler	Esnek makineler
Niteliksiz işgücü (fiziksel emek)	Nitelikli işgücü (zihinsel emek)
Düşük iş motivasyonu (umursamazlık)	Yüksek iş motivasyonu (özdeşleşme)
Çatışmacı iş ilişkileri	İşbirliğine dayalı ilişkiler
Hiyerarşik yönetim	Katılımcı yönetim
Dikey iş bölümü (planlama ve uygulama arasında ayrım)	Dikey iş entegrasyonu
Dışarıdan kontrol	İçeriden kendi kendini kontrol
Yatay işbölümü	Yatay iş entegrasyonu
İşçileri işyerine bağlama	Rotasyon
Makine temposuna uygunluk	Montaj hattından bağımsızlık
Zaman standartları	Zaman egemenliği
Bireysel çalışma	Grup çalışması
Fordist üretimin mekânsal özellikleri	Esnek üretimin mekânsal özellikleri
İşlevsel mekânsal uzmanlaşma	Mekânsal yığılma ve toplulaşma eğilimi
Mekânsal işbölümü	Mekânda bütünleşme
Birbirinden bağımsız bölgesel işgücü piyasaları	İşgücü piyasalarının bölgelere göre farklılaşması
Mekânın kültür yapısı ve sosyal ilişkilerinden bağımsız emek üretim ilişkileri	Mekânın kültürel ve sosyal ilişkilerinden üretim sürecinde yararlanma
Dışarıdan aktarılan yaratıcılık	Üretim mekânında yaratıcılık
Sağlıklı çalışma ve yaşama çevresi	Nitelikli ve kimlikli çalışma ve yaşama çevresi
Merkeziyetçi yönetim	Yerel yönetimlerin etkinlik kazanması

Kaynak: * Bozkurt, 1996; ** Eraydın, 1992

Bu üç temel değişim, küresel sisteminin 1970'lerin petrol krizinden sonra kurumlaşmasının zeminini hazırlamıştır. Yaşanan bu değişimlerle küreselleşmenin dayandığı ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal, çevresel ve mekânsal temel sağlanmıştır. Esnek üretim ve bilgi ve telekomünikasyon teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler, ulus aşırı şirketlere geçmişle kıyaslanmayacak kadar hareket

serbestliği kazandırmış, bu firmaların küreselleşmesini sağlamıştır. Bunun bir sonucu olarak stratejik kaynaklar, varlıklar, karar ve sorumluluklar merkezileşmiş, merkezi alanlarda toplanmış, yereller ise uygulama alanlarına dñnüşmüřtür. Yaşanan değişimin üçüncü ayağını oluşturan post-modernizm küreselleşmenin kültürel/düşünsel temelini hazırlamış, yerel kimlikleri öne çıkarmıştır (DPT, 2000a, s. 18).

Küreselleşme ile birlikte mekânlar akışkan bir özellik kazanmakla birlikte, kimi iddiaların aksine önemini yitirmemekte, aksine küreselleşen bir dünyada daha da önemli hale gelmektedir. Küreselleşme ile birlikte mekânsal farklılıklar ve mekânların üretimde uzmanlıkları öne çıkmaktadır. Yerel, ulusal ve küresel olanın tek bir yapıda birleştiği bu dönemde büyük kent ve bölgeler yeni küresel sistemin mekânsal dinamikleri haline gelmektedir (Scott, 2004).

Ulaşım ve bilgi teknolojilerinde meydana gelen devrimsel değişimler dışında küreselleşmeyi yaratan dinamikler arasında 1980 ve 1990 yılları arasında dünya genelinde birçok ekonomide meydana gelen liberalleşme ve uluslar arası finanssal marketin tek bir yapıya kavuşması da yer almaktadır. Bu yeni dönemde uluslar arası sermaye küresel sistemin güçlü aktörleri haline gelmişlerdir. Tutarlı politikalar üreten bu aktörler devletlerin politikalarını belirleyebilme gücüne sahiptir. Finanssal kuruluşlar arasında küresel düzeyde var olan karşılıklı bağımlılık, bu örgütler arasında koordinasyon ve işbirliği sağlama kapasitesi ve sürekli yatırımlar yapmaya olanak tanıyan çok yönlü finanssal kuruluşlar (multilateral financial organizations), küresel sermayenin devletlerin politikalarını belirleyen güçlü küresel aktörler haline gelmelerini sağlamıştır (Jimenez, 2000). Dünya ticaretinin üçte ikisi, son yirmi beş yılda sayıları 7.000'den, şubeleriyle birlikte 38.000'e ulaşan ve 250.000 yan kuruluşları olan çok uluslu şirketler tarafından yönetilmektedir. Uluslar arası toplumu oluşturan ulus-devletlerin ihracatlarının toplamı en güçlü 86 küresel girişimin toplam satışından düşüktür. Dünyanın yeni aristokrasisi olan bu küresel şirketler dünya genelinde “nerede, ne, nasıl ve kim için üretim yapılacağına karar vermektedir” (De Rivero, 2003, s. 40–41). Küreselleşme, “nasıl ürettiğimiz, tükettiğimiz, yönettiğimiz, bilgilendirdiğimiz ve düşündüğümüzü belirlemektedir” (Marin, 2004).

2.2. Küreselleşmenin Yaratmış Olduğu Kentsel Sorunlar ve Çözüm Arayışları

Küreselleşmenin neden olduğu değişimler en fazla kentler ve kentlerde yaşayan insanlar üzerinde görülmektedir. Kentin yönetim sistemi, fiziksel mekânı, kentte yaşayan insanların yaşam biçimleri, üretim ve tüketim alışkanlıkları küreselleşme ile birlikte köklü değişimler geçirmektedir. Kentlerin ekonomik ve toplumsal yapılarındaki değişimler büyük oranda küreselleşme süreci ile birlikte meydana gelen politikalar ve uygulamalarla bağlantılıdır (Kiper, 2004).

Küreselleşmenin en büyük yansıması, metropoliten kentlerin niteliğini ve niceliğini değiştirmesidir. Metropoliten kent ve bölgeler, küreselleşme süreci ile birlikte bir ağ haline gelen küresel sisteminin düğüm noktaları gibidir (Marin, 2004). Hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde metropoliten kentlerin sayısı hızla artmaktadır. 1950 yıllarında dünya genelinde nüfusu bir milyondan fazla 83 metropoliten kent varken (bunların 2/3'ü gelişmiş ülkelerde yer alıyordu), 1990 yılında bu sayı 272'e (bunların 2/3'ü gelişmekte olan ülkelere yer alıyor), 2000'li yıllarda ise 400'ü aşmıştır (Scott, 2004). Metropoliten kentler küresel sistemin ana üretim ve tüketim merkezleri haline gelmektedir.

Tablo 2.2: Yerleşim yerlerine göre dünya nüfusunun (%) dağılımı (1975-2000)

	kırsal alanlar		< 1 milyon		1-5 milyon		> 5 milyon	
	1975	2000	1975	2000	1975	2000	1975	2000
2000								
Dünya	62,1	53,0	25,1	28,5	8,0	11,6	4,8	6,9
Gelişmiş bölgeler	30,0	24,0	46,8	48,1	13,9	18,5	9,3	9,5
Gelişmekte olan bölgeler	73,2	60,1	17,6	23,7	6,0	10,0	3,2	6,3

Kaynak: UNEP; 2002, s. 241

Yukarıda buluna Tablo 2.2'deki verilere bakıldığında, 1975 yılında bu yana tüm dünyada kent nüfusunun arttığı görülecektir. Artan kent nüfusunun büyük oranda 1–5 milyon arası nüfus taşıyan metropoliten alanlarda ve 5 milyondan fazla nüfus taşıyan megapollerde yığıldığı görülmektedir. Kent nüfusunun artması ve metropollerde ve megapollerde yığılması tüm dünyada yaşanan bir süreç olmasına rağmen, gelişmekte olan ülkelere artış hızının çok daha yüksek olduğu görülmektedir. Örneğin 1975-2000 yılları arasında 5 milyondan fazla nüfusa sahip şehirlerin oranlarına baktığımızda, gelişmiş ülkelere %4,8'den %6,9'a yükselirken, gelişmekte olan ülkelere %3,2'den %6,3'e yükselmiştir. Birinci grupta artış hızı yaklaşık %25 iken, ikinci grupta bu oran %50'lere yakındır.

Aşağıda bulunan Tablo 2.3'te dünyanın en kalabalık 30 şehrinin 1975 ve 2003 yıllarına ait nüfusları, 2015 tahminleri ve 2003 yılında toplam nüfus ve kentsel nüfus arasındaki oranları görülmektedir. Bu veriler de yukarıdaki Tablo 2.2'yi doğrulamaktadır: dünya nüfusu artmakta, kentlerin nüfusları artmakta ve metropoliten kentlerde ve megapollerde yığılmalar yaşanmaktadır, bu süreç gelişmiş ülkelere oranla gelişmekte olan ülkelerde daha da hızlı yaşanmaktadır.

Tablo 2.3: Dünyanın en büyük 30 metropoliten kentinin son 30 yıldaki nüfus değişimi

Şehir	Ülke	Nüfus (milyon)			Şehir nüfusunun ülkedeki nüfusa oranı (2003)	
		1975	2003	2015	Toplam nüfusa	Kentsel nüfusa
Tokyo	Japonya	26,6	35,0	36,2	27,4	41,9
Meksiko City	Meksiko	10,7	18,7	20,6	18,0	23,9
New York	Amerika Birleşik D.	15,9	18,3	19,7	6,2	7,7
São Paulo	Brezilya	9,6	17,9	20,0	10,0	12,0
Mumbai (Bombay)	Hindistan	7,3	17,4	22,6	1,6	5,8
Delhi	Hindistan	4,4	14,1	20,9	1,3	4,7
Kalküta	Hindistan	7,9	13,8	16,8	1,3	4,6
Buenos Aires	Arjantin	9,1	13,0	14,6	34,0	37,7
Shanghai	Çin	11,4	12,8	12,7	1,0	2,5
Jakarta	Endonezya	4,8	12,3	17,5	5,6	12,3
Los Angeles	Amerika Birleşik D.	8,9	12,0	12,9	4,1	5,1
Dhaka	Bangladeş	2,2	11,6	17,9	7,9	32,5
Osaka-Kobe	Japonya	9,8	11,2	11,4	8,8	13,5
Rio de Janeiro	Brezilya	7,6	11,2	12,4	6,3	7,6
Karachi	Pakistan	4,0	11,1	16,2	7,2	21,2
Pekin	Çin	8,5	10,8	11,1	0,8	2,2
Kahire	Mısır	6,4	10,8	13,1	15,1	35,8
Moskova	Rusya Federasyonu	7,6	10,5	10,9	7,3	10,0
Metro Manila	Filipinler	5,0	10,4	12,6	12,9	21,2
Lagos	Nijerya	1,9	10,1	17,0	8,1	17,4
Paris	Fransa	8,6	9,8	10,0	16,3	21,3
Seoul	Kore Cumhuriyeti	6,8	9,7	9,2	20,4	25,4
İstanbul	Türkiye	3,6	9,4	11,3	13,1	19,8
Tianjin	Çin	6,2	9,3	9,9	0,7	1,8
Şikago	Amerika Birleşik D.	7,2	8,6	9,4	2,9	3,6
Lima	Peru	3,7	7,9	9,4	29,1	39,4
Londra	Britanya Krallığı	7,5	7,6	7,6	12,9	14,4
Santa Fé de Bogotá	Kolombiya	3,1	7,3	8,9	16,5	21,6
Tahrán	İran	4,3	7,2	8,5	10,4	15,6
Hong Kong	Çin, Hong Kong SAR	3,9	7,0	7,9	100,0	100,0

Kaynak: www.metropolis.org

Küreselleşme sürecinin kentlere yansıması dört başlık altında toplanabilir: (1) yoksullaşma ve sosyal ayrışma, (2) çevre krizi, (3) kültürel yabancılaşma-kent

kimliğinin yitimi, (4) yeni kent gündemi. Küreselleşme ile birlikte hem gelişmiş ülkelerde hem de gelişmekte olan ülkelerde yoksulluk artmış, bunun bir yansıması olarak sosyal ve mekânsal ayrışma yaşanmıştır. Çevre krizi küreselleşme ile birlikte tüm dünyanın gündemine giren ve geleceğimizi tehdit eden bir sorun haline gelmiştir. Tarihi, kültürel değerlerin yitimi, küreselleşme ile birlikte tek bir kültürün, yaşam tarzının tüm dünyaya yayılması kültürel yabancılaşma ve yerel kent kimliklerinin yitimine neden olmaktadır. Tüm bu sorunlar karşısında çeşitli çözüm arayışları gelişmiştir. Yeni kent gündemi olarak ifade edebileceğimiz bu arayışlar bilgi kenti, bilgiye dayalı gelişim, yaratıcı sınıf, insan ve sosyal sermayenin geliştirilmesi, katılımcı yönetim gibi kavramlarda ifadesini bulmaktadır. Bununla birlikte mevcut küresel eğilimin devam etmesi halinde sorunların çözülmesinin olanaklı olmadığını, dolayısıyla sorunların daha da artarak devam edeceğini öne süren yaklaşımlar da görülmektedir.

2.2.1. Yoksulluk ve sosyal ayrışma

Küreselleşme ile birlikte farklı mekânlarda meydana gelen ekonomik faaliyetler entegre olurken, bu süreç beraberinde sosyal, ekonomik ve mekânsal dışlanmayı da getirmektedir. Yeni ekonomik sistem üretmeyi dışlamakta, mekânları, ülkeleri, sosyal sektörleri parçalara ayırmaktadır (Marin, 2004). Neo-liberal kent politikaları ile birlikte kentlerde dilencilik, suç oranı, yoksulluk, evsizlik her geçen gün artmaktadır (Stahre, 2004). Özelleştirme politikaları ile birlikte kamu hizmetler paralı hale gelmekte, parasız eğitim ve sağlığın sözü bile edilmemekte, kentler daha pahalı hale gelmekte ve yoksulluk artmaktadır (Uyar, 2002). Özelleştirmeler, belediye hizmetlerinin taşeron şirketlere verilmesi, hizmetlerin paralı hale getirilmesi gibi politikalar işçi-emekçi sınıflarla birlikte orta sınıfta da ciddi bir yoksullaşmaya neden olmuştur (Çulhaoğlu, 2002).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasındaki büyüme farkının arttığı görülmektedir. Kuzey Amerika ve Avrupa’da kişi başına düşen yıllık üretim 1972 yılında yaklaşık 17.000 \$ ile 9.000 \$ iken bu rakamlar 1999 yılında 30.000 \$ ile 14.000 \$ civarındadır. Geri kalan bölgelerde ise rakamlar 1972–1999 yılları arasında 5.000 \$’ı aşmamıştır. Kişi başına tüketilen kaynak oranları incelendiğinde de Kuzey Amerika ve Avrupa ile diğer bölgeler arasında çok büyük bir farkın olduğu görülmektedir. Afrika bölgesi ile Kuzey Amerika’da kişi başına düşen kaynak tüketimi, Afrika’da

kişi başına düşen kaynak tüketiminin neredeyse sekiz katı kadardır (UNEP, 2002, s 34, 36).

Tablo 2.4: Eşitsizliğin en kötü ve göreceli olarak daha adil olduğu 10 ülke

Eşitsizliğin En Kötü Olduğu 10 Ülke			Eşitsizliğin Göreceli Olarak Daha Adil Dağıldığı 10 Ülke		
	En Yoksul % 20'lik Kesimin Milli Gelirden Aldığı Pay	En Zengin % 20'lik Kesimin Milli Gelirden Aldığı Pay		En Yoksul % 20'lik Kesimin Milli Gelirden Aldığı Pay	En Zengin % 20'lik Kesimin Milli Gelirden Aldığı Pay
1. Guatemala	2,1	63	1. Slovak Cumhuriyeti	11,9	31,4
2. Paraguay	2,3	62,4	2. Japonya	10,6	35,7
3. Brezilya	2,5	63,8	3. Avusturya	10,4	33,3
4. Siyer Leone	1,1	63,4	4. Finlandiya	10	35,9
5. Güney Afrika	2,9	64,8	5. Çek Cumhuriyeti	10,3	35,9
6. Merkezi Afrika C.	2	65	6. Beyaz Rusya	11,4	33,3
7. Lesetho	2,8	60,1	7. Norveç	9,7	35,8
8. Nijer	2,6	53,3	8. Mısır	9,8	39
9.Swaziland	2,7	64,4	9. İsveç	9,6	34,5
10.Kolombiya	3	60,9	10. Belçika	9,5	34,5

Kaynak: World Bank, World Development Report, 2000/2001, s. 282-284'deki verilerden yararlanılarak Aktan ve Vural (2004) tarafından düzenlenmiştir.

Yukarıda bulunan Tablo 2.4'te eşitsizliğin en kötü olduğu ve göreceli olarak daha adil olduğu 20 ülkenin verileri görülmektedir. Eşitsizliğin en kötü olduğu 10 ülkeden biri olan Guatemala'da en fakir %20'lik kesim milli gelirden aldığı pay %2,1 iken en zengin %20'lik kesimin milli gelirden aldığı pay % 63'tür. Gelir farkının en ez olduğu 10 ülkeden biri olan Slovak Cumhuriyetinde en fakir %20'lik kesimin milli gelirden aldığı pay %11,9 iken en zengin %20'lik kesimin aldığı pay %31,4'tür.

Tablo 2.5'te günde bir dolardan az bir gelirle yaşayan nüfusun toplam nüfus içerisindeki yüzdeleri görülmektedir. 20 ülke içerisinde en kötü durumda olan Gine Bissau'da bu oran %87 iken en iyi durumda olan Bangladeş'te bu oran %29'dur. Dünya nüfusunun önemli bir bölümünün yaşadığı Hindistan'da ise bu oran %52,5'tir.

Tablo 2.5: Günde bir dolardan aza yaşayan nüfus oranı (%)

ÜLKE	ORAN
1. Gine-Bissau	87.0
2. Zambiya	84.6
3. Madagaskar	72.3
4. Nijeer	61.5
5. Senegal	54.0
6. Guetamala	53.3
7. Hindistan	52.5
8. Kenya	52.5
9. Uganda	50.0
10. Peru	49.4
11. Honduras	46.5
12. Raunda	45.7
13. Nikaragua	43.8
14. Zimbabve	41.0
15. Bostvana	35.0
16. Etiyopya	33.8
17. Moritanya	31.0
18. Ekvator	30.0
19. Nijerya	29.0
20. Bangladeş	29.0

Kaynak: United Nations, (1990) Global Outlook, UN Publications, s. 146, 178, 192

Tablo 2.6: OECD ve seçilmiş bazı ülkelerinde Gini katsayıları ve kişi başına GSMH (\$)

OECD Ülkeleri	Gini Katsayısı	Kişi başına GSMH (\$)	Seçilmiş Bazı Ülkeler	Gini Katsayısı	Kişi başına GSMH (\$)
ABD-86	0,341	17.480	Bangladeş-92	0,283	220
Kanada-87	0,289	15.160	Hindistan-92	0,338	310
İngiltere-86	0,304	8.870	Çin-92	0,376	470
İtalya-86	0,310	8.550	Sri Lanka-90	0,301	470
Fransa-84	0,296	9.760	Mısır-91	0,320	610
Hollanda-87	0,268	11.860	Endonezya-93	0,317	740
Avustralya-85	0,295	10.830	Filipinler-88	0,407	630
Belçika-88	0,235	14.490	Jamaika-91	0,411	1.380
Norveç-86	0,234	15.400	Kolombiya-91	0,513	1.260
İsveç-87	0,220	15.550	Tunus-90	0,402	1.440
İsviçre-82	0,323	17.010	Polonya-92	0,272	1.910
Türkiye-87	0,430	1.210	Venezuela-90	0,538	2.560
Türkiye-94	0,490	2.183	Brezilya-89	0,634	2.540
Finlandiya-87	0,207	14.470	Malezya-89	0,484	2.160
Almanya-84	0,250	11.130	Meksika-92	0,503	3.470
İrlanda-87	0,330	6.120			

Kaynak: World Development Reports, 1979-1997

Tablo 2.6’da OECD ve seçilmiş bazı ülkelerde gelir dağılımındaki dengeyi yansıtan Gini Katsayıları² ve kişi başına düşen GSMH verileri görülmektedir. Türkiye dışında tüm OECD ülkelerinde kişi başına düşen GSMH yüksek ve Gini Katsayısı küçüktür.

² Gini Katsayısı 0-1 rakamları arasında değerler almaktadır. 0 noktası gelir dağılımının tam eşitlikçi olduğu ifade ederken, 1 noktası en kötü durumu ifade etmektedir.

Bu da gelir seviyesinin yüksek olduğu ve gelir dağılımında büyük bir uçurumun olmadığını göstermektedir. Kişi başına düşen GSMH'nin 1.000 doların altında olduğu çok yoksul ülkelerde Gini Katsayısı da düşüktür. Gini Katsayısının düşüklüğü ilk başta gelir dağılımında uçurumun olmadığını hatırlatsa da kişi başına düşen GSMH rakamları gerçeğin böyle olmadığını, bu ülkelerdeki nüfusun büyük çoğunluğunun yoksulluk içinde yaşadığını gösteriyor. Kişi başına düşen GSMH'nin 1.000 doların üstünde olduğu ülkelerde ise Gini Katsayısı yüksektir. Bu ülkelerde yoksulluğa gelir dağılımındaki eşitsizlik eşlik etmektedir.

Küreselleşmenin maddi temelini sağlayan bilgi ve iletişim teknolojilerinin yarattığı bilgi temelli yeni ekonomik sistem, üretimde işgücüne olan talebi azaltmaktadır. Yeni ekonomik sistemden tarım ve sanayiden ziyade hizmet sektörü gelişmektedir. Hizmet sektörü de büyük oranda nitelikli işgücüne ihtiyaç duymaktadır. Ayrıca sanayinin yerini hizmet sektörüne bırakması ile boşta kalan işgücü hizmet sektörü tarafından emilememektedir. Bilgisayar yazılımları ve otomasyonun yoğun kullanıldığı hizmet sektörü sanayiye göre sınırlı sayıda çalışana ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla yığınları oluşturan ve devasa fabrikaları dolduran kol gücü ile iş yapan niteliksiz işgücü küreselleşme ile birlikte işsiz kalmıştır, yine nitelikli işgücü de tamamen istihdam edilememektedir. Gelişmekte olan ülkelerde niteliksiz işgücünün sayısının artmasıyla hızla artan kent nüfusu teknolojik yenilenmeye eşlik edince bu işsizliği ortadan kaldırmak ve yeni iş olanakları yaratmak zorlaşmaktadır. Nitekim 2000'li yıllarda dünya genelinde çalışma yaşındaki nüfusun %30'u işsiz durumundaydı (De Rivero, 2003, s. 13).

Çokuluslu teknolojik devrim ile birlikte artan rekabet karşısında çokuluslu şirketler otomasyona geçmekte sürekli olarak üretim sistemlerini ve yöntemlerini yenilemektedir. Tüm bu yenileme çalışmaları sonucunda genel olarak işgücüne olan talebin azaldığı ve işsizliğin arttığı görülmektedir. Nitekim BM'nin verilerine göre her yıl işgücü pazarına giren 47 milyon insan eritilememektedir. Gelişmekte olan devletlerin hedeflediği tam istihdam bugün gerçekleşmemektedir. Sözde ulus-devletlerde işsizliğin önümüzdeki yıllarda daha da artacağı beklenmektedir. Çünkü teknolojik devriminin yarattığı işgücüne olan ihtiyacın azalması ve niteliksiz işgücünden ziyade nitelikli işgücüne ihtiyaç duymasına, kentlerde yaşanan hızlı nüfus artışı eşlik etmektedir (De Rivero, 2003, s. 30).

Gelişmiş ülkelerde son yıllarda işsizlik ve toplumsal dışlanma artarken, geliştirmekte olan ülkelerde işsizliğin ve toplumsal dışlanmanın nasıl azalacağı merak konusudur. Avrupa ülkelerinde işsizlik daha önce görülmeyen bir düzeye gelmiştir, ABD'deki toplumsal eşitsizlik II. Dünya savaşıdan önceki dönemden daha yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Geliştirmekte olan ülkelerin tek avantajı olan bol işgücü ve hammadde bilgi ekonomisinde rekabet sağlayan unsurlar olmaktan çıkmıştır. Ayrıca gelişmiş ülkelerde nüfus artışında bir durağanlık söz konusu iken, geliştirmekte olan ülkelerde hızlı bir nüfus artışı yaşanmakta ve bu nüfus hızla kentlere akmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bile işsizlik ve sosyal dışlanma artarken, Latin Amerika, Afrika, Asya ve Pasifik gibi az gelişmiş ve geliştirmekte olan ülkelerde toplumsal dışlanmanın ve işsizliğin azalacağını beklemek zor görünmektedir (De Rivero, 2003, s. 14, 51).

Küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan en önemli sonuçlardan biri de dünya kentler hiyerarşisidir. Küreselleşme ile birlikte bir network ağının düğümleri haline gelen kentler arasında sosyoekonomik faaliyetlere göre bir hiyerarşinin kurulduğu görülmektedir. Uluslar arasında meydana gelen gelir dağılımında eşitsizlik kentler ve bölgeler arasında da görülmektedir. Dünya kentlerinin tümünde sosyal ve ekonomik ayrışmanın yaşandığı görülmektedir. Mekâna da yansıyan bu yoksullaşma ve sosyal dışlanma küresel kentlerin en belirgin özelliklerinden biridir (Şengül, 2002). Küresel kentler üzerine yaptığı çalışmada Sassen, gelişmiş ülkelerin metropoliten kentlerinin küresel ekonomik faaliyetlerin koordine edildiği ve küresel ekonomik sistemin devamının sağlanması için gerekli ürün ve servislerin üretildiği karar merkezleri olduğunu ifade ediyor. Bu merkezlerde ekonomik gelişmenin bir sonucu olarak sosyal ve mekânsal kutuplaşmanın olduğu görülmektedir. Bir yanda ekonomik refah ve başarı gelişirken öte yanda yoksulluk ve sosyal dışlanma artmaktadır. “Bölünmüş şehirler”, “ikili (dual) şehirler” olarak ifade edilen bu durumu Mollenkopf ve Castells (1991) New York ile ilgili yaptıkları çalışmada tespit etmiştir (Stahre, 2004).

Dünyanın en zengin %20'si ile en fakir %20 arasındaki gelir farklı her geçen yıl artmaktadır. BM'nin verilerine göre bu iki kesim arasındaki gelir farkı 1960'ta bire otuz iken, 1991 yılında bire altmış bir ve 2000'li yıllarda ise neredeyse bir seksene ulaşmıştır. BMKP'nin raporlarına (1996, 1997) göre 12 yıllık dönem boyunca hem gelişmiş hem de gelişmemiş ve geliştirmekte olan ülkelerde zenginler ve fakirler arasında gelir farkı giderek artmaktadır. GSMH oranları birçok ülkede artmasına rağmen yoksulluk ve işsizlik artmaktadır. Ülkelerin tümünde zenginler daha

zenginleşmekte ve fakirler daha da fakirleşmektedir. Küresel ekonominin mallarını tüketebilen kişi sayısı 1,8 milyardır. Yaklaşık 100 yoksul ülkede son 15 yılda reel gelirlerde artış sağlanamamıştır. Dünyadaki en zengin 300 kişinin geliri, dünya nüfusunun %45'ini oluşturan 2,7 milyar insanın toplam gelirinden fazladır (De Rivero, 2003, s. 13, 51, 68, 93).

Son yıllarda kentlerde yaşanan yoksullaşma sürecini paralel olarak kırsal bölgelerde de hızlı bir yoksullaşma süreci başlamıştır. Gelişmekte olan ülkelere geliştirilen, İMF ve DB güdümlü tarımsal üretimi caydırıcı politikalar kırsal bölgelerde yoksullaşmayı artırmıştır. Bu sürecin olumsuz etkisi kentsel alanlarda kendisini göstermektedir. Yoksullaşan kırsal kesim kentlere göç etmekte bu da kentlerdeki vasıfsız işgücünü artırmaktadır. Mevcut işsiz yığınlar kırsal alandan gelen yoksulların dâhil olmasıyla kentsel alanda var olan sosyal ve mekânsal kutuplaşma daha artmaktadır (Şengül, 2002).

Yaşanan sosyal dışlanma ve yoksullaşma kentlerde mekânsal ayrışmayı da getirmektedir. Üst sınıflar kentlerin dışında yaratılan konut alanlarına kaçarken, yoksul kesimler kent merkezinin çeperlerinde gecekondu bölgelerinde ya da konut ve çevre kalitesi düşmüş, eski konut bölgelerinde barınmaktadır (Kiper, 2004). Kentsel alanlar hem sosyal hem de mekânsal olarak parçalanmış, zengin ve yoksul gettolar oluşmaya başlamıştır (Şengül, 2002).

2.2.2. Çevre krizi

Küreselleşme süreci ile birlikte ortaya çıkan bir diğer önemli sorun da çevre krizidir. Kentlerde var olan doğal kaynaklar kirlenmekte, tahrip edilmekte ve iklim değişikliğinden bir yığın çevresel sorun açığa çıkmaktadır. Kentlerde artan nüfus, doğal kaynakların daha fazla kullanılması anlamına gelmektedir (Keleş ve diğ., 2005). Artan nüfus, yoğunlaşan ekonomik faaliyetler kentsel alanlarda bulunan ormanlık alan, su havzaları gibi doğal kaynakların tahrip edilmesini artırmaktadır. Mevcut durumda nüfus artışının ve ekonomik faaliyetlerin büyüyeceği göz önünde tutulduğunda bu çevre krizinin daha da artacağı beklenmektedir.

Özellikle küreselleşme ile birlikte gelişen yeni tüketim modelleri ciddi bir çevre krizi yaratmıştır. Küreselleşme ile birlikte düzensiz şehirleşmenin hızla artması, doğaya zarar vermekte, verimli toprakların azalmasına, su sıkıntısına, orman alanlarının yok olup çölleşmesine, atmosfere yayılan sera gazların etkisiyle iklim değişikliğine ve

küresel ısınmaya, denizlerde bulunan balıkların azalmasına neden olmaktadır (De Rivero, 2003, s. 14).

BMÇP'nin (UNEP) yapmış olduğu Küresel Çevre Programı 3 (United Nations Environment Programme, Global Environment Outlook 3, 2002) adlı araştırma, küreselleşmenin yaratmış olduğu çevre kirliliği ile ilgili çarpıcı sonuçlar ortaya koymuştur. Tüm dünya genelinde nüfus hızla artmaktadır. 1972 yılında 4 milyara yakın olan dünya nüfusu 2000 yılında 6 milyarı bulmuştur. Artan dünya nüfusu, kentleşmenin artması, tüketimin artması sonucu doğal kaynakların daha fazla tüketilmesi, daha fazla enerji tüketimi, daha fazla çevre tahribi ve kirliliği, daha fazla balık tüketimi, daha fazla konut alanının açılması ve bunun sonucu olarak daha fazla doğal alanın-ormanlık alanın yok edilmesi anlamına gelmektedir. Nüfus artışının bu hızla artması halinde tüm canlılar yakın gelecek de ciddi bir çevre kriziyle karşı karşıya kalacaktır.

Tablo 2.7: Bölgelere göre ormanlık alanlardaki değişim 1990-2000

Ülke	Toplam arazi (milyon ha)	Toplam ormanlık alan, 1990 (milyon ha)	Toplam ormanlık alan, 2000 (milyon ha)	Ormanlık alan oranı (%) (2000)	Değişim 1990-2000 (milyon ha)	Yıllık değişim oranı (%)
Afrika	2.963,3	702,5	649,9	21,9	-52,6	-0,7
Asya ve Pasifik	3.463,2	734,0	726,3	21,0	-7,7	-0,1
Avrupa	2.359,4	1.042,0	1.051,3	44,6	9,3	0,1
Latin Amerika ve Karayip	2.017,8	1.011,0	964,4	47,8	-46,7	-0,5
Kuzey Amerika	1.838,0	466,7	470,1	25,6	3,9	0,1
Batı Asya	372,4	3,6	3,7	1,0	0,0	0,0
Dünya	13.014,1	3.960,0	3.866,1	29,7	-93,9	-0,24

Kaynak: UNEP; 2002, s. 91

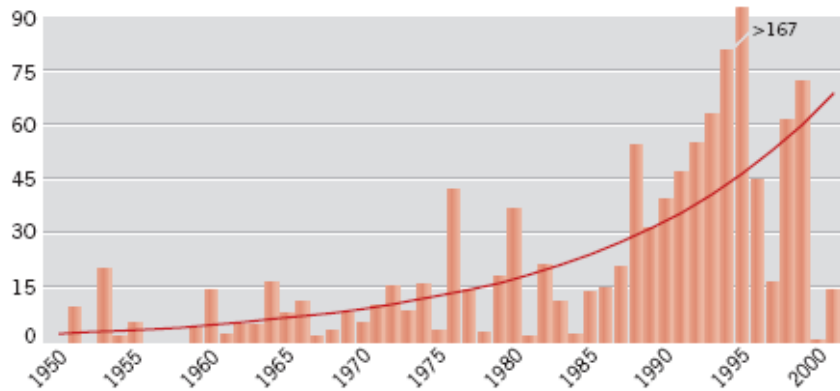
Tablo 2.7'de 1990–2000 yılları arasında bölgelere göre ormanlık alanlarındaki azalma görülmektedir. Dünya genelinde yıllık azalma oranı %0,24 iken, bu oran Afrika'da %0,7, Latin Amerika ve Karayip'te %0,5'tir. Batı Asya'da bu oran %0 iken diğer üç bölgede %0,1'dir.

Ormanlık alanlar azaldığı gibi, dünya genelinde biyolojik çeşitlilikte de bir azalma görülmektedir. Afrika'da 723, Asya ve Pasifik'te 1469, Avrupa'da 260, Latin Amerika'da 873, Kuzey Amerika'da 269, Batı Asya'da 71 ve kutuplarda 14 canlı türü yok olma tehlikesiyle karşı karşıyadır. 1970'li yıllardan bu yana sulama alanlarında ve suların geri çekilmesinde de büyük bir artışın olduğu görülmektedir. 1970-2000 yılları arasında suların çekilme oranında % 60'luk bir artış yaşanırken,

sulanan toprak miktarında % 50'ye yakın bir artış meydana gelmiştir. Toprakların sulanması artıkça, suların geri çekilme oranları artmıştır. Denizlerden avlanan balık, yumuşakça ve kabuklularda da son yıllarda büyük bir artışın olduğu görülmektedir. 1970'li yıllarda Batı Asya, Kuzey Amerika, Avrupa, Asya-Pasifik, Afrika ve Latin Amerika'da yılda 60 milyon tona yakın deniz ürünü avlanırken, bu rakam 1998 yılında 90 milyon tona yaklaşmıştır (UNEP, 2002, s. 121, 152, 183).

Dünyada tüketilen enerji kaynaklarının 1971 ile 1998 yılları arasında değişen verilerine bakıldığında, geçen süre içerisinde toplam tüketilen enerji miktarının neredeyse iki katına çıktığı görülmektedir. 1971 yılında 5 milyar ton petrol eşdeğerindeki enerji tüketimi, 1998 yılında 10 milyar ton petrol eşdeğerine yaklaşmıştır. Öte yandan en temel enerji kaynağı hala petroldür. Petrolü kömür ve gaz izlemektedir. Hidroelektrik ve nükleer enerji de önemli enerji kaynakları olarak görülmektedir. Yenilenebilir enerji kaynakları kullanılsa da, tüm kaynaklar içerisindeki payı oldukça düşüktür (UNEP, 2002, s. 211).

Küreselleşmenin yaratmış olduğu çevre krizinin en önemli göstergelerinden biri de son yıllarda meydana gelen doğal felaketlerin boyutlarıdır. 1950'lili yıllardan bugüne yaşanan doğal felaketlerin ekonomik maliyetlerini gösteren Şekil 2.1'deki verilere bakıldığında özellikle 1990 sonrası yıllarda doğal afetlerin ekonomik maliyetlerinde çok büyük bir artışın olduğu görülmektedir (UNEP, 2002, s. 272).

Şekil 2.1: Büyük Doğal Felaketlerin Ekonomik Maliyeti (Milyar \$), 1950–2000

Kalkınmayı ekonomik gelişmeye bağlayan ve sosyal ve çevresel sorunlara neden olan politikalar 1970'li yıllarla birlikte eleştirilmeye başlanmasına ve 1990'lı yıllarla birlikte sürdürülebilir kalkınma söylemi gelişmesine rağmen, uygulamada köklü bir değişimin olduğunu söylemek mümkün değildir. Nüfus artışı ve kentleşme çok hızlı bir şekilde devam etmektedir. Dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğu yoksulluk ve

sosyal yoksunluk içinde yaşamaktadır. Bu nüfusun büyük çoğunluğu metropoliten alanlarda yaşamakta ve yaşanan sosyoekonomik sorunlar doğrudan mekânsal yapıyı etkilemekte ve bu da çevresel yıkımlara neden olmaktadır. Bu sorunların yakın zamanda çözümüne dair yerel-ulusal-küresel bir hareketlilik gözükmemektedir.

Çevre krizini yaratan ve süreklileştiren küresel tüketim modellerinin değişimine dair de hiçbir politika söz konusu değildir. Gelişmiş 24 OECD ülkesi dışında kalan ülkelerin neredeyse tamamı kalkınma arayışı içerisinde. Bu kalkınma arayışları da genelde çevre krizini yaratan gelişmiş ülkelerin kalkınma modelleri izlenerek geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bir milyar gelişmiş kapitalist ülkelerin tüketim modeliyle tam bir çevre krizi içerisine girmiş olan dünyamızın, geriye kalan beş milyar insanın da benzer bir tüketim modelini benimsemesiyle var olması mümkün değildir. Yaşanacak olan tam anlamıyla ekolojik bir felakettir (De Rivero, 2003, s 15).

2.2.3. Kültürel yabancılaşma ve kentsel kimliğin yitimi

Küreselleşme kentsel alanlarda yoksulluk, sosyal ve mekânsal dışlanma ve çevre krizinin yanında kültürel yabancılaşmaya ve kentsel kimliğin yitimine de neden olmaktadır. Küreselleşme, geçmişten bu güne kentlerde var olan az sayıdaki kültürel değerlerin tahrip edilmesine ve kentsel hafızanın yitirilmesine neden olmaktadır (Uyar, 2002). Elbette ki kültürel yabancılaşma ve kentsel kimliğin yitimi küreselleşme ile başlamamıştır. Ancak küreselleşme ile doğal, tarihsel ve kültürel mirasın tahrip edilmesinde, yok olmasında ciddi bir artış yaşanmıştır, yaşanan tahribatın niteliği ve ölçeği değişmiştir (Kiper, 2004).

Küreselleşme ile birlikte sadece çevre, tarihi ve kültürel miras tahrip olmamaktadır, bununla birlikte insan da, Aydınlanmadan, Rönesans'tan bu yana tanıdığımız insan da tahribe uğramaktadır. Küreselleşme ile birlikte sosyal yönü sıfıra, tüketici yönü sonsuza dek uzanan yeni bir insan açığa çıkmaktadır (Keleş ve diğ., 2005). Küreselleşme ile tek tip bir yaşam tarzı geliştirilip tüm dünyaya yayılmaktadır. Yaratılan ve yaygınlaştırılan tek tip yaşam biçimi sosyal yaşamdan, kültürel yaşama, yerleşim birimlerine, kentsel kimliklere ve imgelere yansımakta, bu değerler hızla tüketilmektedir (Karakoç ve Ulu, 2004)

Küreselleşmenin mekâna yansımalarının göstergelerinden biri de kent parçalarında yaşanan benzeşme sürecidir. Dünya genelinde kentsel alanların benzeştiği

görülmektedir. Birörnekleşme olarak adlandırılan bu süreçte kentsel tasarımlar, yapım teknolojisi, kullanılan malzeme, üretilen ürünler, yapılar “yakınlaşmakta”, yerel özgünlüklerin yansımaları sağlayan yerel kimlikler, imgeler yok olmaktadır. Birörnekleşme ile kentler kimliksizleşmekte, dünya gerçekten “küçülmekte”dir. Yaşanan bu birörnekleşme kentsel mekânlarla birlikte yaşam alışkanlıklarında da görülmektedir. Giyimden beslenmeye, eğitimden sanata, sinemadan müziğe her alanda birörnekleşme gelişmekte, çığınca bir tüketim kültürü geliştirilmektedir (Kiper, 2004).

2.3. Yeni Kent Gündemi

Küreselleşme sürecinde kentsel alanda bulunan yoksulluk, sosyal ve mekânsal dışlanma, çevre krizi, kültürel yabancılaşma ve yerel kent kimliğinin yitirilmesi gibi sorunlar artmaktadır. Bununla birlikte teknolojik yeniliklerden faydalanarak, yeni kent gündemi olarak ifade edebileceğimiz; sürdürülebilir kalkınma, yerellik (subsidiarity), kurumlar arası işbirliği, bilgi kentleri, eğitim ve araştırma çalışmalarında yenilikçi yaklaşımlar, yaratıcı kesimlerin geliştirilmesi gibi çözüm arayışların olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yukarıda sayılan politikaların çözüm getirme şansının olmadığı, aksine uygulanan politikalarla mevcut sorunların daha da artarak devam edeceğini belirten yaklaşımlar da söz konusudur.

AB metropoliten kentlerde yaşanan sorunların giderilmesi konusunda politika geliştiren en önemli aktörlerden biridir. AB geliştirdiği Avrupa Mekânsal Gelişme Planı’nda (Scheme of Development of the European Community Space) sürdürülebilir kalkınma, yerellik (subsidiarity) ve kurumlar arası işbirliğini temel prensipler olarak belirlemiştir. Sürdürülebilir kalkınma, kentsel sürdürülebilir gelişme için de eğitim, araştırma ve iş ortamında yenilikçi ortamları yaratmayı iki temel faktör olarak değerlendirmiştir. Bilgi temelli yeni ekonomik sistemde üniversitelerin ve bilim parklarının önemi artmıştır. Nitekim bu politikaların bir sonucu olarak tüm Avrupa genelinde endüstriyel, teknolojik ve iş parkları hızla artmaktadır (Chernotsky, 2001).

Sürdürülebilir kentsel gelişmenin sağlanabilmesi için son yıllarda kentlerde meydana gelen teknolojik, ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal, çevresel ve mekânsal değişimlerin yarattığı karmaşıklığın kavranması ve buna uygun politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Bir diğer önemli nokta bilginin öneminin kavranması

ve bilgiyi geliştirmeyi hedefleyen politikaların oluşturulmasıdır. Kùltùrel miras sürdürùlebilir kentsel gelişmenin diğerk bir boyutunu ifade ediyor. Mekânsal yònetiřim, çevreyi ve kùltùrel mirası, insan sermayesini, yenilikçilik ve bilginin stratejik önemini kavrayan “bütüncùl gelişme” anlayışı ile sürdürùlebilir kentsel gelişim mümkün hale gelecektir (Chernotsky, 2001).

Metropolitan kentlerde yaşanan sorunların çòzümü konusunda öne çıkan bir diğerk politika da bilgi tabanlı gelişme stratejisidir. Bu yaklaşım bilgi kentlerini (knowledge city) geliştirerek sorunlara çòzüm bulunabileceğini ifade ediyor. Bilgi kenti, bilgiye dayalı gelişmeyi amaçlayan kenttir. Bu gelişmeyi bilgini sürekli üretimi, paylaşımı, değerlendirilmesi, yenilenmesi ve güncellenmesi ile sağlar. Bunu aynı zamanda kentte yaşayan vatandaşların kendi arasındaki ve diğerk kentlerde yaşayan vatandaşlar arasındaki sürekli etkileşim ile sağlar. Vatandaşların bilgi paylaşma kùltürü, kentin uygun tasarımı, bilgi ve iletişim teknolojileri bu etkileşimi güçlendirir (Ergazakis ve diğ., 2004). Bu yaklaşım, ekonomik sistemin endüstri temelli bir yapıdan bilgi temelli bir yapıya kavuşması ile birlikte, gelişimin sağlanması için bilgiyi kaynaklarını geliştirerek kentsel gelişmenin sağlanabileceğini ifade ediyor. Yapılan birçok deneysel çalışma kentsel gelişme ile insan sermayesi bir başka deyişle üretken sermaye (creative capital) arasında bir paralelliğin olduğunu ortaya koymuştur. Bilgi çalışanları ve bilgi uzmanlarının önemi her geçen gün artmaktadır. Bu yaklaşıma göre bilgi tabanlı şehirler, bir diğerk ifade ile bilgi kentleri, iş dünyasında önemli roller oynayacaktır. Bu anlamda kentlerde geliştirilen bilgi parkları bilginin üretimi ve transferi önemli konusunda önemi roller oynayabilirler. Bu yaklaşıma göre kentlerde gelişmenin sağlanması için (1) yerel bilginin üretilmesi, (2) dış kaynaklardan bilginin transferi ve (3) elde edilen yeni bilgilerin üretken aktivitelere transferinin sağlanması gerekmektedir (Chen & Ju Choi, 2004).

Metropolitan kentlerin sorunlarının çòzümü konusunda dile getirilen bir diğerk yaklaşım da yaratıcılığı ve yaratıcı sınıfı ekonomik büyümenin temel dinamiği gören yaklaşımdır. Jane Jacobs ve Richard Florida Yaratıcı Çağ’ın ortaya çıkışına tanıklık ettiğimizi belirtiyorlar. Richard Florida’ya göre yaratıcılık, ekonomik büyümenin en son ve en önemli gücüdür. Bu yaratıcılık; sanatçı, tasarımcı, yazar, medya çalışanları, bilim insanları, buluş bulanlar ve yatırımcılar gibi paralarını yaratıcı düşünce, tasarım ve ürünlerden kazanan yaratıcı sınıfta bulunabilir (Dalm ve Hospers, 2005). Ekonomik gelişmede çok önemli bir yere sahip olan yaratıcı sınıf sürekli hareket

halindedir. Bu sınıf çekici, teşvik edici ve hareketli çevrelerde yaşamayı ve çalışmayı tercih etmektedir. Dolayısıyla gelecek, hoşgörü, yetenek ve teknolojinin (three T's; tolerance, talent and technology) birlikte var olduğu yaratıcı şehirlerin olacaktır ve bu yaratıcı şehirleri yaratmanın anahtarı da sosyal, kültürel ve mekânsal çeşitliliği arttırmaktır (Dalm ve Hospers, 2005).

Yukarıda sayılan pozitif yaklaşımlara karşın bu politikaların çözüm getirme şansının olmadığı, aksine uygulanan politikalarla mevcut sorunların daha da artarak devam edeceğini belirten yaklaşımlar da söz konusudur. Gelişmiş ülkelerde son yıllarda işsizlik ve toplumsal dışlanma artmaktadır. Avrupa ülkelerinde işsizlik daha önce görülmeyen bir düzeye gelmiştir, ABD'deki toplumsal eşitsizlik II. Dünya savaşından önceki dönemden daha yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Gelişmiş ülkelerde durum bu iken, tek avantajı olan bol işgücü ve hammaddenin rekabet sağlayan faktörler olmaktan çıktığı bilgi ekonomisinde, nüfusları hızla artan azgelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerde metropoliten kentsel sorunları çözmek pek mümkün görünmemektedir (De Rivero, 2003, s. 14, 51). Modern kapitalist ulus-devletlerin doğuşundan bu yana 200 yıl ve kalkınma efsanesinden bu yana 40 yıl geçmesine rağmen Tayvan, Güney Kore ulus devletleri ve Singapur ve Hong Kong şehir devletleri dışında, diğer “gelişmekte” olan 130 ülkede kalkınma sağlanamamıştır. Bu ülkeler için geçerli olan kural “kalkınamama” olarak gözlemlenmiştir (De Rivero, 2003, s. 103). Neo-liberalizmin gelişmekte olan ülkelerin önüne koyduğu ihracata dayalı ekonomi politikaları ile gelişme sağlamak mümkün değildir. Bu model kaçınılmaz sınırlara sahiptir. Dünya ekonomisinin yıllık %3 büyüdüğü ve Çin, Hindistan, Brezilya gibi devasa ülkeler de dâhil olmak üzere tüm ülkelerin rekabet içinde olduğu bir ortamda ihracatta yıllık %20 büyüme sağlamak mümkün değildir (De Rivero, 2003, s. 106).

3. KÜRESELLEŞME VE YENİ KAMU YÖNETİMİ SİSTEMİ

Tüm dünya genelinde kamu yönetim sistemi küreselleşmenin etkisiyle değişmeye başlamıştır. Ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal, çevresel ve mekânsal değişimlere neden olan küreselleşme süreci, küresel sistemin aktörleri olan devlet yapılanmasında da ciddi değişimlere neden olmuştur, olmaktadır. Kamu reformu, devlet reformu gibi kavramlarla ifade edilen bu süreci yaratan dinamikler yedi başlık altında toplanabilecek olan faktörlerde meydana gelen değişimlerle açıklanmaktadır: (1) ulusların egemenliği, (2) uluslar arası kuruluşlar, (3) ekonomi, (4) standartlar, (5) iletişim, (6) bilgi toplumu, (7) çevre sorunları. **Ulusların egemenliği** küresel liberalizasyon politikaları ile tartışmalı hale gelmiştir. **Uluslar arası kuruluşlar** yeni olmamakla birlikte 20. yüzyılın son çeyreğinde geçmişle kıyaslanmayacak ölçüde etkinliğini artırmıştır. **Ekonomik** faaliyetler dünya genelinde küreselleşmiş, birbiriyle entegre olmuş tek bir küresel pazar oluşmaya başlamıştır. Çok uluslu şirketler ekonomik faaliyetlerin en önemli aktörleri haline gelmiştir. Her alanda yaşanan küreselleşme küresel **standartların** oluşmasını sağlamıştır. İnsan hakları, demokratik hak ve özgürlükler, teknik ve hizmet standartları gibi yeni standartlar küreselleşmiş ve ülkelerin politikalarını etkilemeye hatta belirlemeye başlamıştır. Teknolojik gelişmelerle birlikte **iletişim** olanakları geçmişle kıyaslanmayacak ölçüde artmış, bilgisayar ağları, internet, elektronik kitle iletişim araçları mesafeyi bir engel olmaktan çıkarmış, kişiler ve kurumlar arası iletişim hızlanmıştır. Küreselleşme ile birlikte endüstri temelli bir ekonomik yapıdan bilgi temelli bir ekonomik yapıya geçilmiştir. Bilginin üretim süreçlerindeki payı diğer üretim faktörlerinden daha önemli hale gelmiştir. Ekonomik yapıdaki bu değişim her alanda değişimlere neden olmakta, sanayi toplumundan **bilgi toplumuna** geçişi sağlamaktadır. Tüm ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal faaliyetlerin küreselleşmesi ile birlikte, iklim değişiklikleri ve düzensizlikleri, çevre kirliliği, nükleer santraller, kimyasal atıklar gibi **çevre sorunları** da artmış ve küresel bir boyut kazanmıştır (DPT, 2001, s. 8–10)

Küreselleşmeyle siyasal ve yönetsel sistemin liberalize edilmesi amaçlanmaktadır. Siyasal ve yönetsel sistemde meydana gelen değişim ile (1) üniter yapıdan federal-yerel bir yapıya, (2) sosyal devletten düzenleyici-denetleyici devlete, (3) kamu

bürokrasisinin tek yönetim gücü olduğu bir kara yapısından yerli-yabancı ayrımı olmadan özel sektöre açık bir yönetişimci karar yapısına, (4) kamu hukukuna dayalı bir bürokratik yapıdan özel hukuka dayalı bir bürokratik yapıya geçilmektedir. Devlet reformu söylemiyle tüm dünyada geliştirilen bu yeni dalga IMF, DB, OECD gibi uluslararası örgütler ile küresel sisteminin iki büyük devlet cephesi olan AB ve ABD tarafından geliştirilmektedir (Güler, 2003b)

Devlet reformu adı altında geliştirilen yeni kamu yönetim sistemini demokratikleşme, özgürleşme, insan hakları, özgürlüklerin ve çevrenin korunması gibi değerlerin evrensel nitelik kazanması, merkezi bürokratik yapının zayıflayıp, yerel yönetimlerin güçlenmesi, yerelleşme, saydamlık, esneklik, hesap verebilirlik gibi değerlerin güçlenmesi olarak okuyan yaklaşımlar (Köse, 2003) olsa da yaşanan değişimi yeni sömürgecilik olarak okuyan bakış açıları yaygın durumdadır. Bu ikinci yaklaşım, devlet reformunun, sermayenin önündeki ulusal engellerin ortadan kaldırılması, bu amaçla yerelleşme adı altında ulusal egemenliğin, ulus devletin ortadan kalkması, devletin küçültülmesi adı altında sosyal devletin ortadan kaldırılıp özelleştirmelerle düzenleyici devlete geçilmesi, vatandaşın doğrudan katılımı, yönetişim adı altında temsili demokrasi ile gelişen yurttaşların temsiline iptali anlamına geldiğini öne sürmektedir (Sancar, 2002; Çalt, 2006; Stahre, 2004; Uyar, 2002; Şengül, 2002; DPT, 2000c, s. 11, Güler, 2003b)

3.1. Ulus-Devlet Düzeyi

Küreselleşme süreci ile ulus-devlet arasındaki çatışma yedi alanda toplanabilir. Küreselleşme ile birlikte çevre, sağlık, suç, uyuşturucu maddeler, göç gibi sayısız modern **sorunlar** ulusal sınırları aşmıştır. Global ölçekte iş yapan ulus ötesine dayalı işbirliği ağları, büyük sermaye sahipleri, büyük medya imparatorlukları, ulus ötesi suç ve terör grupları gibi yeni **aktörler** küresel sisteminin temel güçleri haline geçmiştir. **Pazarlar** birbiri ile entegre olmuş, neredeyse tek bir küresel pazar oluşmuştur. Finans pazarının büyüklüğü ve genişliği, yabancı sermayeyi çekme ihtiyacı tüm devletlerin para ve ekonomi politikalarını belirler hale gelmiştir. **İletişim** ulus devletlerin egemenliğinden çıkmıştır. Ulus-devletlerin sınırları içindeki bilgi akışı, gelişen yeni iletişim teknolojisi ve aktörleri nedeniyle ulus-devletlerin egemenlik alanının dışına çıkmıştır. Yeni bir **kültür** gelişmektedir. Ortak dil, kurumlar, semboller, ritüeller gibi ulusal kültürler, yerini modernizm, kapitalizm ya

da batılılaşma olarak ifade edilen küresel kültüre bırakmaktadır. Ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal, güvenlik gibi alanlarda devlete iş yapma olanağı sunan *yasalılık (legitimacy)*, küreselleşme ile birlikte tartışılır hale gelmiş, devletlerin otoritesi azalmış, küresel aktörlerin otoritesi artmıştır. Neden-sonuç, teori-pratik, gerçek-değer gibi ayrımlara dayanan pozitivist bakış açısı, iş-dış, Doğu-Batı, Kuzey-Güney, materyalizm-idealizm, düzen-hiyerarşi, güvenlik-tehlike gibi özel ayrımlara dayanan modernleşme ve aydınlatma söylemleri küreselleşme ile geçersiz hale gelmeye başlamış, yerini *postmodernizme* bırakmıştır (Armstrong, 1998).

Ulus devletlerin egemenliklerini sarsan en önemli gelişme çok uluslu şirketlerin küresel ölçekte etkinliklerinin geçmişle kıyaslanmayacak ölçüde artmasıdır. Küreselleşmeyi yaratan en önemli aktörlerden biri olan çok uluslu şirketler ulus-devletlerin ekonomik ve küresel konularda karar alma egemenliklerini, yine ulus-devletin en önemli dayanağı olan ulusal kapitalizmi ortadan kaldırmaktadır. Özellikler finans dünyasının küresel düzeyde entegre olması, ulus-devletlerin para kuru ve mali politikalar konusunda bağımsız politikalar üretmelerini imkânsız hale getirmiş, küresel sisteme tabi olmalarını zorunlu hale getirmiştir (De Rivero, 2003, s. 28). Sermayenin uluslar üstü olması, yine bilginin ulusal sınırları aşması ulusal ve kültürel kimliğinin zayıflamasına neden olmuş, ulusal politikalar geliştirmeyi imkânsız hale getirmiştir (Berber ve Topal, 1996).

DB ve OECD, geliştirdikleri devlet reformu politikalarıyla, ulus-devletin egemenlik alanı daraltan hatta ortadan kaldıran önemli aktörlerdendir. DB, “yerel yönetim özerkliği” modeliyle bir yandan merkezi yönetimin yerel üzerindeki egemenliğini daraltmakta, bir yandan da yerelde gerçekleştirilen özelleştirme, karar mekanizmalarının özel sektöre açılması ve dış kredi yardımıyla yereli küresel sisteme bağlamaktadır. 1990’lı yıllardan sonra OECD de geliştirdiği “regülasyon” ve “deregülasyon” söylemleri ile devlet reformu alanında önemli bir aktör olmaya başlamıştır. Deregülasyon söylemiyle devletin ekonomik, sosyal ve siyasal alanlar başta olmak üzere tüm alanlarda karar alma gücü sınırlanmakta hatta ortadan kalkmakta, regülasyon söylemiyle de toplumun yönetimi yetkisi kamu otoritesinden alınıp özel sektöre, sermayeye devredilmektedir (Güler, 2003a).

Sonuç olarak küreselleşme ile birlikte ulusal ekonomiler geçmişle kıyaslanmayacak ölçüde uluslar arası kapitalist sisteme eklenmekte ve küresel sistemin gerektirdiği “işbölümü” çerçevesinde konumlanmaktadır (Çulhaoğlu, 2002). Bu süreçte gündeme

giren devlet reformu ile ulus-devletin yetkilerinin bir bölümü ulus-devlet üstü kurumlara devredilirken, bir kısmı da yerelleşme, âdem-i merkeziyetçilik söylemiyle yerellere devredilmektedir (DPT, 2001, s. 7). Kamu yönetimlerinin büyüklükleri, yetki alanları ve kaynaklarında yaşanan daralmaya, özelleştirme politikalarına ve küresel sermayeye eklemlenme sürecine yerelleşmeye eşlik etmektedir (Köse, 2003). Bir zamanlar emperyalizmin belirtisi olarak görülen çok uluslu şirketler, şimdi ulus-devletler tarafından yatırım yapmaları için çekilmeye çalışılmakta, çağdaşlığın, refahın, kalkınmanın, ulusal rekabet gücünün göstergesi, kaynağı olarak görülmektedir (De Rivero, 2003, s. 41).

3.1.1. Yerelleşme

Küreselleşme süreciyle birlikte öne çıkan en önemli olgulardan biri de yerelleşmedir. AB ve DB gibi kuruluşlardan gelen devlet reformu politikalarıyla gündeme giren yerelleşme söylemiyle, yerel yönetimler ulusal-merkezi yönetimin vesayetçi denetiminden kurtulmakta, yerel yönetimlere daha fazla kamu kaynaklarını kullanma, personel sistemini kurma, yerel hizmetleri ticari esaslara göre düzenleme yetkisi vermektedir (Güler, 2002). Klasik anlamda yerelleşme (desantralizasyon), merkezi yönetime oranla yerel yönetimlerin güçlendirilmesi amacıyla, ulusal bütünlük içinde yerel yönetimlere yetki, görev ve kaynak devri anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, küreselleşme ile gündeme giren yerelleşme söylemi, merkezi yönetiminin planlama, karar verme, kaynak oluşturma ve kullanma gibi sorumluluk alanları, merkezi yönetimin taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, STK'lara ve özel sektöre geçmektedir (Köse, 2003).

Yaşanan yerelleşme süreci ile ilgili iki temel yaklaşım söz konusudur. Birinci yaklaşım yaşanan süreci yerel yönetimlerin güçlenmesi, hizmet verimliliğinin artması ve demokratikleşme olarak okurken, ikinci yaklaşım, bu süreci toplumsal kaynakların küresel sermayeye bağlanması olarak okumaktadır. Birinci yaklaşıma göre küreselleşme ile birlikte gelişen yerelleşme süreci, kamu hizmetlerinin halka en yakın hizmet birimleri tarafından sunulması (subsidiarity) ilkesinin hayat bulması, yerel yönetimlerin bu amaçla güçlendirilmesi, kentsel hizmetlerin etkinliğinin ve verimliliğinin artırılarak daha esnek, değişime açık, dinamik bir kurumsal yapının şekillenmesi, halkın merkezi yönetime oranla daha fazla katılımına olanak tanınması ve demokratik değerlerin gelişmesi anlamına gelmektedir (Köse, 2004).

Yerelleşmeye ilişkin ikinci yaklaşım, yaşanan süreci kamu kaynaklarının küresel sermaye teslim edilmesi olarak okumaktadır. Neo-liberal devlet reformu ve geliştirilen yerel yönetimler reformu ile yerel yönetimlerin özerkliği, yetki, sorumluluk ve kaynakları artırılmaktadır. Ancak yaşanan bu süreç yerel yönetimlerin güçlenmesi ve daha demokratik bir yapının kurulması anlamına gelmemektedir. Öngörülen yerelleşme “toplumsal kaynakları küresel sermayeye bağlayacak bir "yerellik", kamu hizmetlerini her düzlemde piyasaya teslim edecek bir özelleştirme sürecinden ibarettir (Güler, 2003a). Yerel yönetimlerin demokratikliğinin ölçüsü merkezi yönetime bağlılık derecesiyle ölçülemez. Esas ölçüt bu yönetimlerin halk ile olan ilişkisidir. Yapılan düzenleme ile özelleştirmeler artırılarak kentsel hizmetler hızla ticari ve özel kuruluşlara devredilmekte, yerel hizmetler paralı hale gelmektedir. Bu şekilde var olan gelir dağılımındaki eşitsizlik ve yoksulluk daha da artmakta, bu da halk ile yerel yönetim arasındaki mesafeyi daha da açmaktadır. “Halkla arasındaki mesafe açılmış ve halka sunduğu hizmet alanı daralmış bir yerel yönetimin, ‘demokratiklik’ niteliğine sahip olması mümkün değildir” (Güler, 2002).

Her şeyden önce küresel sermayenin amaçlarına uygun bir şekilde hazırlanmış ekonomik bir proje olan yerelleşme ile kamu hizmetleri özelleştirilip daha pahalı hale gelmekte, hem kentler arasında hem de kentte yaşanan vatandaşlar arasında eşitsizlik daha da artmaktadır. Küresel sermayenin kullanmış olduğu “doğrudan demokrasi”, “kentsel demokrasi”, “yönetişim”, “katılım” gibi söylemler, yerelleşmenin gerçek içeriğini gizlemeye dönüktür (Sancar, 2002). Yerelleşme projesi ile birlikte kamu hizmeti ve kamu istihdamı ortadan kalkmakta, toplumsal eşitsizlikler artmakta, kamu personeli memur-işçilerin hakları budanmakta, ülke kaynakları uluslar arası kuruluşlara borçlanma ve katma değer transferi ile yerel kanallar üzerinden “sömürgeleşme” süreci hızlanmaktadır (Güler, 2002).

Küreselleşme ile birlikte yerel yönetimlerin işlevi de değişmektedir. Bu birimlerin kentsel gelişmedeki rolleri özel sektöre devredilmektedir. İç ve dış sermayeyi kente çekme telaşına giren yerel yönetimler, kamu yararından ziyade, karlılık, ekonomik gereklilik gibi hususları öne çıkarmakta, toplumsal kimliklerinden uzaklaşmaktadır (Kiper, 2004).

3.1.2. Kamunun küçülmesi: özelleştirme

Küreselleşme ile birlikte sosyal devletten rekabetçi devlete geçilmektedir. Yani toplumsal dayanışmayı esas alan, ulusal ekonomik çalışmalarda temel aktör olan devlet anlayışından, sermayenin faaliyetlerini kolaylaştıran bir devlet anlayışına geçilmektedir (Armstrong, 1998). Sermayenin serbest dolaşımını sağlamak amacıyla engellerin kaldırılması için, korumacı devlet politikalarından vazgeçilmekte, kamu işletmeleri özelleştirilmekte ya da kapatılmakta, sosyal güvenlik harcamaları azaltılmakta, sosyal güvenlik kurumları özel sigorta şirketlerine devredilmekte, sanayi, ticaret, bankacılık ve finans sektörlerinde devletin müdahalesine, girişimciliğine ve düzenleyiciliğine son verilmektedir. Neo-liberal politikalarla birlikte devletin görevi, iç ve dış güvenliği ve adalet işlerini sağlamak, piyasanın ihtiyaç duyduğu yatırımları yaparak, piyasa mekanizmasının koşullarını yaratmak ve rekabeti güvence altına almak olarak tanımlanmıştır (DTP, 2000c, s. 29). Yeni kent yönetim modeli konusunda en önemli aktörlerden biri olan DB'nin "21. Yüzyıla Girerken" adlı raporunda (2000) şöyle söylenmektedir (Keleş ve diğ., 2005):

"1950'lerden beri dünyada uygulanan yaygın kent yönetimi modeli, kamu sektörüne planlama yapmak ve temel kamu hizmetlerini sunmak görevini vermiştir. Ama bu modelden az gelişmiş ülkelerde tatmin edici sonuçlar alınmadığı görülmektedir. Bu görüş, hükümetlerin hizmet üretimi alanından çekilmelerini ve giderek bir kolaylaştırıcı rolü üstlenmelerini, temel hizmetlerin üretim ve sunumunu özel sektöre devretmelerini zorunlu kılmaktadır."

Yerel kamu hizmetlerinde yaşanan liberalleşme süreci, yerel yönetimlerin mali sistemlerini değiştirerek, yerel yönetimlerin öz gelirler (kamu kaynakları, kamu kredileri) dışında fiyatlandırma ve dış kredilere dayanmasına neden olmuştur. Bu yeni mali sistemler yerel yönetimler merkezi devletin hazinesi dışında uluslararası mali piyasalara bağlanmaktadır (DPT, 2001, s. 12–13). Devletler ya da uluslararası kuruluşlar hesap açısından uygun krediler vermelerine rağmen, kredi vermeyi bazı şartlara bağlamaktadırlar. Devletler kredi verdikleri zaman, genellikle yatırımların tümünü karşılamaktansa "başlatıcı" olmayı tercih etmektedirler. Böylece sermaye için kredi talebi yaratılmaktadır. Bununla birlikte alınan kredilerle yapılan proje çerçevesinde yapılacak alımların, krediyi veren ülkeden ithali, projenin hazırlanması, denetlenmesi ve yapımı işinin kendi ülkelerinin şirketlerine verilmesi şartı getirilmektedir. Devletlerden ve uluslararası kuruluşlardan alınan kredilerin tümünde (1) uluslararası ihale (2) proje konusu hizmetlerin fiyatlandırılması, (3)

tamamlanan yatırımların işletmelere devri şartları getirilmektedir. Bu kredilerle yatırım ve işletme alanları ulus aşırı şirketlere açılmaktadır (Güler, 2002).

Küreselleşme ile kentler güç ve rant araçları haline gelmekte, kent yönetimleri de işletmelere dönüşmektedir. Son yirmi yıllık süre içerisinde kentler birbiri ile yarışan işletmelere dönüşmüş, verimlilik ve kar kent yönetiminde temel hedefler haline gelmiş, kamu yararı, toplumsal amaçlardan vazgeçilmiş, kentsel kimlikler ve imgeler hızla tahrip olmaya başlamıştır (Karakoç ve Ulu, 2004)

3.2. Metropoliten Düzey / Kentsel Düzey

Küreselleşme ile birlikte kamu politikalarında da bir yakınsamanın olduğu görülmektedir (Common, 1998). Ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal alanda köklü değişimlere neden olan küreselleşme süreci, bu faaliyetlerin gerçekleştiği merkezi mekânlar olan kentlerin yönetiminde de değişimlere neden olmaktadır. Bu süreçte yerel yönetimlerin görev, yetki ve sorumlulukları değişmektedir. Küreselleşme ile birlikte ulus-devletin egemenliği bölgesel ve yerel yönetimler arasında paylaşılmakta, kent yönetimleri sosyal, kültürel ve siyasal alanda temel aktörler haline gelmektedir (Köse, 2004). Küresel sistemin bu yeni aktörleri, yönetim erkini geçmişten farklı olarak STK ve özel sektör kuruluşları gibi yeni aktörlerle paylaşmaktadır. Daha önce kamu hizmeti vermekten sorumlu olan yerel kuruluşlar küresel düzeyde faaliyet yürüten kuruluşlar haline gelmektedirler.

3.2.1. Küresel kentler

Küreselleşme ile birlikte ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal faaliyetler birbirine entegre olmuş, dünya ağsal bir yapıya dönüşmüş ve kentler de bu ağın düğüm noktaları haline gelmiştir (Jimenez, 2000). Ülkeler arasındaki fiziksel ve ekonomik sınırlar anlamsız hale gelmiş, küresel sistemin temel birimleri kentler olmaya başlamıştır. Küreselleşme ve bilişim devrimi ile birlikte ulusların rekabetinden kentlerin rekabetine geçilmiş, kent yönetimleri geçmişe oranla çok önemli aktörler haline gelmiştir (Berber ve Topla, 1996). Daha önce yol, su, kanalizasyon, park, temizlik gibi temel kentsel altyapı ve hizmetler üreten kentler bunların ötesinde sosyal, kültürel ve ekonomik alanda yükümlülükleri ve sorumlulukları olan aktörlere dönüşmüştür (Nohutçu, 2005). Küreselleşme ile birlikte ulusal refah devletinden âdem-i merkeziyetçi ve piyasa merkezli devlete dönüşüm yaşanmıştır. Bu dönüşüm

ile yerel yönetimler sivil bir topluluk olmaktan çıkıp işletme modelini esas siyasi bir aktöre dönüşmüştür (Köse, 2003).

Ekonomik, siyasal ve sosyokültürel gelişmede stratejik öneme sahip olan kentler ve kent yönetimleri küreselleşme ile birlikte uluslar arası aktörler haline gelmiş, ulusal politikalar üzerinde etkili ve belirleyici aktörlere dönüşmüştür (Köse, 2004). Ulusların kalkınması da artık kentlerin kalkınmasına bağlı hale gelmiştir (Berber ve Topla, 1996). Sermayenin hareketliliği ve ulus-devletlerin bu alanda daha az müdahaleci hale gelmeleri, yerel yönetimler küresel sisteminin oyuncularına haline gelmiştir. Yeni küresel sistemde daha iyi bir konum elde etmek için kentler stratejiler geliştirmeye başlamıştır. Kentler arası yaşanan rekabet sonucunda dünya kentler hiyerarşisi oluşmuştur (Şengül, 2002).

Kentlerin rekabet merkezleri haline gelmesi ile birlikte, aktörler ve gerçekleşen faaliyetler arasındaki bağımlılık da artmıştır, bu da yeni bir rekabet anlayışının gelişmesine neden olmuştur (Chernotsky, 2001). Küresel sermaye, faaliyetleri için çevresel, mekânsal, teknik ve personel imkânlarının en iyi olduğu kentleri tercih etmektedir. Bu avantajlara sahip kentlerin var olduğu ülkeler de yeni rekabet sisteminde avantajlı bir konum elde etmektedir (Berber ve Topla, 1996). Avrupa’da bulunan birçok kent küresel sermayenin merkezleri haline gelmiştir. Küresel ekonomik sistem bu tür kentlerden yönetilmekte ve kontrol edilmektedir. Bu yeni sistemde bilgi en temel değer ve yarar, kentler ise küresel üretim sisteminin kesiştiği mekânlar haline gelmektedir (Chernotsky, 2001). Metropolen kentler bilgi ekonomisinin ve ileri teknolojinin gerçekleştiği, bilgi çağının sürükleyici merkezleri haline gelmiştir (DPT, 2000b, s. 60)

Küreselleşmenin kentler üzerine yansıması üzerine en kapsamlı literatür “Dünya Kentleri” (World City) üzerine yazılanlardır. Bu çalışmalar küresel sistemin yeni aktörleri olan kentlerin küresel hiyerarşisini incelemektedir. Bu teoriye göre, kentlerin yerel karakterleri ve sosyoekonomik yapıları bu kentlerin dünya kentler hiyerarşisindeki yerini belirlemektedir. Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesi ve finansal işlemlerin hızının ve hacminin artmasıyla, kentler kontrol ve yönetim merkezleri haline geldi. Küreselleşme ile bağımlı hale gelen ve küresel bir ağa dönüşen ekonomik faaliyetler Dünya Kentlerinde küresel düzeyde organize edilmekte ve yönetilmektedir (Marin, 2004).

Firedman ve Wolf, 1980’li yıllarda ünlü dünya şehirleri, küresel şehirleri tezleriyle, “(1) geniş bölgesel, ulusal ve uluslar arası ekonomileri eklemlmek ve sermaye, emek, bilgi, mal ve hizmetlerin içinde toplanıp aktığı merkezler olmak, (2) küresel sermaye birikiminde mekân fonksiyonunu gerçekleştirmek, (3) siyasal ve yönetsel sınırların tanımından ziyade, yoğun etkileşim şekillerinin tanımladığı geniş kentleşmiş alanlar olmaları” gibi benzer özelliklere sahip otuz civarında Dünya Kentinin, küresel ekonominin merkezleri olduğunu öne sürdüler (Marin, 2004). Küresel kentler konusunda yaptığı çalışmalarla öne çıkan Sassen, küreselleşme ile birlikte yaşanan en önemli gelişmenin, bankaların, finans, bilgi ve uzmanlığa dayalı şirketlerin, her türden uluslararası kuruluşların ve ulus ötesi işbirliğinin ortaya çıkması ve gelişmesi ile hizmet sektöründe artışın meydana gelmesi olduğunu öne sürüyor (Stahre, 2004). Sassen, Global dinamiklerin kentin içsel dinamiklerini, ekonomik, sosyal ve siyasal ilişkilerini etkilediğini, finans ve hizmet sektörlerinin, eski ekonominin temelini oluşturan sanayi ve sanayiye dayalı ticari faaliyetlerin yerini aldığını ifade etmektedir (Marin, 2004).

Finans sektörünün sanayinin yerine geçmesini sağlayan en önemli gelişme, bu sektörde yaşanan merkezileşmedir. Sermayenin merkezileşmesiyle, küresel kentler kontrol ve yönetim merkezleri haline gelirken, üretim faaliyetleri bu merkezlerin dışında kalan kentlere dağılmakta, yayılmaktadır. Bu süreç kentlerin öne çıkmasına ve kentler arası rekabetin artışına neden olmuştur. Ekonomik faaliyetlerin küreselleşmesi, yeniden yapılanıp küresel düzeyde entegre olması, mekânsal yapıda da yeniden bir yapılanmaya neden olmakta, bu iki süreç paralel bir şekilde gelişmektedir (DPT, 2000a, s. 19).

3.2.2. Yerelin küreselleşmesi

Küreselleşme ile birlikte kent yönetiminde değişen bir diğer husus daha önce yerel düzeyde hizmet sunumunda sorumlu olan aktörlerin bu süreçte, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel roller üstlenmiş küresel aktörlere dönüşmüş olmasıdır. Küreselleşme ile birlikte meydana gelen; merkezi sosyal ulus-devletten rekabetçi yerel devlete geçiş, metropoliten kent merkezli yeni küresel sistem, dünya kentler hiyerarşisi, kent yönetimlerinin hizmet üreten yerel birimlerden küresel siyasal aktörlere dönüşüm, yerel kamu hizmetlerinin ve kaynaklarının özelleştirilmesi ve kamu kaynaklarının küresel sermaye açılması, dış kredilere dayalı yeni mali sistem,

küreselleşen sorunlar, çok aktörlü yönetim modeli gibi değişimler, yerelleri küresel bir düzleme taşımış, kent yönetimlerini küresel aktörler haline getirmiştir. Tüm dünyada bütün metropoller diğer metropollerle ve uluslar arası kurumlarla ve çok uluslu şirketlerle doğrudan ilişki kurmaya başlamış, küresel sistemde ekonomik alanda ulus-devlete bağımlı olmadan konumunu belirler hale gelmiş, kentlerin iç ve dış ilişki kurma kapasitesi artmış bulunmaktadır (Köse, 2003).

Yerelin küreselleşmesine neden olan önemli nedenlerden biri de küreselleşen sorunlardır. Çevre krizi bu sorunlar içerisinde çok önemli bir yer kaplamaktadır. Sorunların küresel bir boyut kazanması ve küresel sistemi tehdit etmesi, bununla birlikte çevre sorunlarının aynı zamanda yerelde gerçekleşmesinden dolayı yerellik özelliği taşıması, yerel ve küresel olanı aynı düzleme taşımıştır. Küreselleşen sorunlara karşı, küresel düzeyde geliştirilmiş ama uygulama alanı yerel olan YG21 projesi, bu süreci ifade eden önemli örneklerdir biridir (Köse, 2004). Yerel olgular küreselleşme ile birlikte uluslar arası gündemler haline gelmiştir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, fiziki ve coğrafik sınırları engel olmaktan çıkarmış, ülkeler arasında olduğu gibi kentler arasında da işbirliği ve ortaklıkları arttırmıştır. Başta çevre sorunları olmak üzere küreselleşen sorunlar, bölgesel ve küresel işbirliklerini, koordinasyonlarını zorunlu hale getirmiş, karşılıklı bilgi ve deneyim paylaşımı gereksinimini arttırmıştır (Köse, 2004).

Yerelin küreselleşmesini sağlayan en önemli hususlardan biri merkezi sosyal devletten yerelci rekabetçi devlete geçiş politikalarıdır. Bu politikaların sonucu olarak merkezi devletten gelen kredi desteği kesilmiş, yerel yönetimler dış kredi ile kaynak yaratmaya zorlanmıştır. Yerel yönetimler yetersiz öz kaynak ve devlet desteğinden dolayı dış kredi arayışlarına girmiş (Uyar, 2002) ve dış krediler üzerinden küresel mali piyasaya bağlanmaya başlanmıştır (Güler, 2003a, s. 3). Yerel yönetimlerin kaynaklarını dış kredilerden almasıyla birlikte, bu aktörler BM, DB, IMF gibi uluslar arası kuruluşlar ve uluslar arası sermaye ile doğrudan ilişki kurmaya başlamıştır.

Yerel yönetimlerin küresel düzeyde iş yapan aktörler haline gelmesi ve küresel aktörlerle kurduğu işbirliği ve ortaklıklar, aldığı dış krediler doğal olarak bu örgütler üzerindeki küresel denetimi de arttırmıştır (Köse, 2004).

4. KATILIMCI KENT YÖNETİMİ

Demokrasi kadar eski bir tarihe sahip olan katılım kavramının, 1970’li yıllarla birlikte daha fazla tartışılmaya başlandığı görülmektedir. 1990’lı yıllarla birlikte bu kavramın hem özel sektörde, hem STK’larda (Non-governmental Organization) hem de kamuda tartışılmaktan çıkıp popüler hale geldiği, birçok alanda olmazsa olmaz olarak vurgulandığı, ama bununla birlikte uygulamada bir kaç iyi örnek dışında pek de başarının sağlanamadığı görülmektedir.

Özel sektörde, endüstriyel demokrasi gibi kavramlar kullanılsa da katılım kavramının daha çok verimlilik, performans artırma, değişen çevre koşullarına uygun dönüşümleri yapma olarak ele alındığı görülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmelerle birlikte çevre koşullarında yaşanan gelişmeler, işletmeleri, varlıklarını sürdürebilmek ve daha da büyümek için insan ve bilgi kaynağına yatırım yapmaya zorladı. İşletmelerde insan faktörünün öneminin öne çıkmasıyla birlikte katılımcılık kavramının da yavaş yavaş ortaya çıktığı ve bununla ilgili çeşitli saha çalışmalarının, teorik incelemelerin yapıldığı görülmektedir.

STK’larda benzer bir dönüşümün yaşandığı görülmektedir. Sivil toplum kavramının güçlenip, STK’ların kamusal alanda bir aktör olarak ortaya çıkışının, katılım kavramının siyasal literatüre girmesiyle birlikte geliştiği görülmektedir. STK’ların hem gelişmelerini sağlayan ideolojik argümanlardan dolayı (demokrasi, insan hakları, özerkleşme, devlet dışı denetim ve katılım, açıklık, hesap verebilirlik gibi) hem de üretim güçlerini, etkinlik düzeylerini geliştirmek için katılımcılık kavramına sarıldıkları görülmektedir.

Katılım kavramının kent yönetiminde tartışılmaya başlanması daha çok siyasal literatürdeki değişimlerle birlikte ortaya çıkmıştır. Son yıllarda yapılan demokratikleşme, temsili demokrasiden doğrudan demokrasiye, katılımcı demokrasiye geçiş tartışmaları, devletlerin yaşadıkları meşruluk krizi katılım kavramını popüler hale getirmiştir. 1992 Rio Yeryüzü Zirvesi’yle sürdürülebilir kalkınma kavramının benimsenmesi ve kalkınmanın yerelliğinin vurgulanması, katılım kavramının yerel yönetimlerin gündemine girmesini sağladı.

Katılım kavramı hem kamuda, hem özel sektörde ve hem de STK'larda, çok farklı siyasal kimliklere sahip politik hareketlerin tümünün programlarında vazgeçilmez bir kavram olarak öne çıkmasına rağmen, uygulamada sınırlı bir iki örnek dışında, başarılı uygulamalara rastlanmamaktadır.

4.1. Katılımcı Yönetim

Katılımcı yönetim anlayışı, özel sektörde uzun bir dönemdir uygulanan ve karar mekanizmalarına çalışanların katılımını sağlamak anlamına gelen bir yönetim teorisidir. Özellikle 1960'lı yıllardan sonra çalışanların karar mekanizmalarına katılımında bir yükselişin olduğu görülmektedir.

Genel olarak yönetim modelleri, iş odaklı otoriter yönetim anlayışı ve çalışan odaklı demokratik ya da katılımcı yönetim modelleri olarak tartışılmaktadır. Kapasite artırıp yetkili kılmaya (empowerment) ya da katılımcılığa dayalı yönetim modelleri, iş dünyasında ve kalkınma modellerinde ciddi anlamda öne çıkmaktadır. Örneğin Japon firmaları Hitachi, Nissan, Honda, Mitsubishi ve Toyota gibi kar amacı güden kuruluşlarda çalışanların katılımına dayalı bir yönetim modelinden bahsedilmektedir. Yine son zamanlarda özellikle 1980 sonrası yıllarda çalışanların katılımına dayalı yönetim anlayışının sağlıklı bir büyümeyi sağladığını ve insan kaynakları yönetimlerinin strateji oluştururken başvurdukları temel bir kavram olduğunu görmekteyiz. Bugünlerde ise Japon firmalarından etkilenerek açığa çıkan takım çalışması, toplam kalite yönetimi gibi yönetim anlayışlarının popüler hale geldiği görülmektedir (Sheehan, 1996).

Kar amacı güden kuruluşlarda katılımcılığın yükselmesi ile ilgili birkaç perspektifin olduğu belirtilebilir. Guest ve Knight, endüstriyel ve ekonomik sorunların, değişen uluslararası pazar şartlarının, çalışanların artan beklentilerinin üstesinden gelmek ve endüstriyel demokrasiyi sağlamak için katılımın gerekli olduğunu savunurlar. Yine Lawler'a göre, değişen çevre şartlarına -sosyal, ekonomik, iş dünyası ile ilgili, ürün ve iş gücü değişimi- verilecek en iyi cevaptır katılımcı yönetim anlayışı. Wall ve Lischeron, katılımcılığı, çalışma yaşamının kalitesini artırmak olarak tanımlar. Katılımcılığın artması sadece çalışma dünyasındaki hümanizmle ilgili değildir. Bearwell ve Holden, daha fazla katılımcılığın daha fazla verim, daha fazla etkinlik ve daha fazla kar olduğunu söylemektedir. Genel olarak katılımcılıkla performans arasındaki bağlantıya dikkat çekilmektedir (Sheehan, 1996).

Yakın zamanda birçok yazar, katılımcı yönetim anlayışının hükümet dışı kuruluşlar³ (NGOs) için uygun olduğunu savunmaktadır. Roche, deneyimlerin, yarı otonom, özyönetim anlayışına dayalı federe ünitelerden oluşan, enformasyonla bütünleşmiş, kooperatif bir öğrenme süreçlerin olduğu, hiyerarşik olmayan bir yapının, mikro-gelişme anlayışa dayalı organizasyonlar açısından daha iyi bir organizasyon dizaynı olduğunu ifade etmektedir. Campbell ve Fowler, STK'ların âdem-i merkeziyetçiliği (decentralization) ve katılımcı karar verme mekanizmaları yaratmaya ihtiyaç duyduğunu belirtiyorlar. Bu şekilde, sorun çözme, çevreye uyum sağlama yetenekleri artacak, esnek bir yapıya kavuşacaklardır. Yine Clark, STK'ların çalışanlarının, genellikle bu kuruluşların sosyal değişim misyonlarına olan inançları ve kurumun değerlerini paylaşmalarından dolayı, işlerini yüksek sorumlulukla yürüttüğünü söyler (Sheehan, 1996).

STK'larda katılımcılık genellikle hiyerarşik yapının yumuşatılması, düzleştirilmesi, yönetsel sorumlulukların pratik ihtiyaçlara ve durumlara göre paylaştırılması olarak tanımlanıyor (Fyvie ve Ager, 1999). Mozambik'te, CONCERN Worldwide adlı STK üzerinde, katılımcı yönetim konusunda saha çalışması yapan James Sheehan (1996), katılımcı yönetim anlayışının her şeyden önce katılımcı gelişim paradigmasını gerektirdiğini ifade ediyor. Sheehan yaptığı saha araştırması sonucunda, katılımcı yönetimin, CONCERN Worldwide'da kapasite değişimini ve yeni düşüncelerin gelişimini sağladığını ifade etmektedir.

Desantralizasyon, STK'lar açısından, yerel topluluklara (coğrafik açıdan ve sosyal açıdan) daha kolay hizmet sunmayı, yerel kurumların kurulmasını kolaylaştırmayı, yerelde yaşayan insanların katılımının artmasını ve kurumsal ve entelektüel çeşitliliğin güçlenmesini sağlar. Kısacası, desantralizasyon, organizasyonel süreçlerin dinamik bir yapıya kavuşması, kalitenin artması ve devamlılık, katılımcı yönetim anlayışı için en iyi yoldur (Uvin ve diğ., 2000). Sheehan'a göre (1996) katılımcı yönetim anlayışı ile örgüt içi demokrasi arasında doğrudan bir ilişki vardır. Katılımcılık, sadece organizasyon yapısı ve aktiviteleri ile ilgili değildir. Katılımcılık aynı zamanda kuruluşun politikalarını, stratejilerini belirleme süreçlerini de esas alınması gereken bir perspektiftir.

³ Tam çevirisi hükümet dışı kuruluşlar olan "Non-governmental Organizations" kavramı Türkçede yaygın olarak Sivil Toplum Kuruluşu (STK) olarak kullanılmaktadır.

Katılımcılık ile öğrenen organizasyonlar arasında da bağlantı kurulmaktadır. Senge, gelecekte gerçekten çok iyi olmak isteyen organizasyonların, organizasyonel yapının tüm kademelerinde, insanların sorumluluklarını, bağlılıklarını ve öğrenme kapasitelerini arttırmaları gerektiğini keşfettiklerini savunmaktadır (Sheehan, 1996). Wierdsma ve Swieringha, birçok uluslararası hükümet dışı kuruluşun (INGO), öğrenmeyi başarmak için, katı merkezi (centralised) organizasyon yapılarını değiştirdiklerini ve âdem-i merkeziyetçi (decentralised) organizasyon yapılarını oluşturduğunu belirtiyorlar. Hiyerarşik, merkezi, kontrol anlayışına dayalı örgütlenmeler, karar vericilerin gerçeklikten uzaklaşmasına, öğrenme ile yapma arasındaki önemli ilişkinin kopmasına, zayıflamasına, tüm bunlar da öğrenme süreçlerinin zayıflamasına neden olmaktadır. Hiyerarşik olmayan iletişim mekanizmasıyla ve öğrenmeye karşı açık olmakla, uluslararası hükümet dışı kuruluşlar, değişimleri karşılamak, yine karmaşık gelişim sorunları karşısında çözüm bulma konusunda daha esnek bir yapıya kavuşmaktadır (Madon, 1999).

Örgüt içi katılım ve demokrasi üzerine çalışan Tosun (2000), örgüt içi katılım ve demokrasi süreçlerini yorumlayabilmek için kavramsal süzgece ihtiyaç olduğunu belirtir. Tosun, beş farklı katılım düzeyinden bahseder. Bunlar, ilgililere tek yönlü veri veya bilgi iletme sürecini kapsayan “enformasyon düzeyi”, hedef kişi veya grupların özelliklerine dikkat etmeyle tanımlanan “duyarlılık düzeyi”, enformasyon verilen grupların düşünce ve görüşlerinin alınmasını kapsayan “danışma düzeyi”, ilgili taraflarla eşitlik temelinde görüşme ve tartışmaların yapıldığı “diyalog kurma düzeyi”, konuşmaların ötesinde herhangi bir mekânın düzenlenmesi, bir faaliyetin gerçekleştirilmesi gibi konularda bireylerin doğrudan müdahale imkânının olduğu “ortak yönetim düzeyi”dir.

4.2. Katılımcı Kent Yönetimi

Küreselleşme ile birlikte kent yönetiminde meydana gelen önemli değişimlerden biri, öne çıkan “katılım” söylemidir. Farklı politik ve ideolojik düşüncelere sahip kesimler bugün katılım kavramını sahiplenmektedir. Katılımcı yerel yönetim uygulamalarına iyi bir örnek olan Porto Alegre deneyimi üzerine yapılan çalışmada Yıldırım, bu süreci şöyle ifade ediyor (Genno ve Souza, 1999, s. 7);

“...neo-liberal politikaların bir aracı olarak kullanılan ‘katılım’ı aynı zamanda demokratik talepler için toplumsal ve siyasi talepler veren sol kesimler de -kavramın içeriği farklı biçimde

yorumlanıyor olmakla birlikte- sahipleniyor. Özellikle yerel politikalar bağlamında, yelpazenin hemen her yerindeki partilerin programlarında katılım, vazgeçilmez bir kavram oldu.”

Kent yönetiminde sürdürülebilirliğin göstergeleri üzerinde çalışan Meine Pieter van Dijk ve Zhang Mingshu (2004), kent yönetiminde başarılı bir katılımcı uygulama için bazı bileşenlerin var olması gerektiğini belirtiyorlar. Bilginin elde edilebilirliği, ulaşılabilirliği, kamu katılımı için ilk önemli bileşen. Kararlar, yerel öncelikler, stratejik eylem planları gibi ilgili bilgilerin tümü, tüm ilgili ortaklar için ulaşılabilir olmalı. İkinci önemli bileşen ortaklar arasında bir konsensüsün inşa edilmesidir. Bu konsensüs, ortakların görüşmesi, tartışması ve düşüncelerini paylaşması yolu ile inşa edilmelidir. Bununla birlikte stratejik eylem planları tüm ortakların katılımı ve anlaşmasıyla hazırlanmalıdır. Son bileşen ise, stratejik eylem planlarının denetlenmesidir. Konsensüslerin oluşturulması, beklenen amaçların başarılması süreçlerinde, tüm uygulama aşamalarında kamunun denetimi garanti altına alınmalıdır.

Michael Crilly, Adam Mannis ve Karen Morrow (1999) yaptıkları ortak çalışmada benzer vurgular yapıyorlar. Bu yazarlara göre, katılımcı bir yönetim modeli için, STK’lar, halk grupları ve yerel otoriteler arasında bir güvenin inşa edilmesi gerekmektedir. Halkın katılımının ilk adımı, ulaşılabilir ve anlaşılabilir bilgiler sağlamaktır, ikincisi, halkın yapılanları değerlendirme, öneri ve uygun eylemler sergilemesine olanak tanımadır, üçüncüsü ise, halktan geri bildirim almayı sağlayacak mekanizmaları kurmadır.

Kentsel dönüşüm projelerinde kamu katılımı konusunda çalışan Muir (2004), kamu katılımını değerlendirirken dört önemli konunun dikkate alınması gerektiğini belirtiyor: (1) Birinci faktör güçtür. Önemli olan aktörlerin sahip olduğu gücün ne olduğu, bu gücün nasıl sürdürüldüğü ya da engellerle karşılaştığı ve bu gücün nasıl kullanıldığıdır. (2) İkincisi formel yapılardır. Dönüşüm programlarının içsel ve dışsal formel yapılardan etkilendiği açıktır. Ancak bu etki toplulukların ilgilerinden çok rejimden ve ağlardan gelmektedir. (3) Makro düzeydeki konular dikkate alınmalıdır. Ekonomik, sosyal, politik ve kültürel istikrarı etkileyebilecek yapıların dikkate alınması gerekir. (4) Hangi görüşlerin süreç içerisinde yarıştığının tanımlanması gerekir. Literatürde ve proje örneklerinde, kamu katılımı pratiklerinin ve konseptlerinin geçerliliği sorgulanmamaktadır, bu konu yeterince dikkate alınmamaktadır.

Ball ve arkadaşları (2003) güç konseptine benzer bir yaklaşım sergileyerek, yerel toplulukların, ortaklık süreçlerinde diğer ortakları etkileyecek gerekli kaynaklardan yoksun olduklarından dolayı genellikle kaybettikleri ifade etmektedir. İyi kaynaklara ve kuruluşlara sahip olan yerel otoriteler, özel kalkınma ajansları gibi ortaklar müzakere sürecinde diğer ortakları etkileme ve değiştirme gücüne sahiptir. Örneğin kentsel dönüşüm projelerinde, özel sektör birçok kaynağa sahip olduğu için ortaklığın yarattığı sinerjiden en fazla kazanan ortaklardır. Birçok dönüşüm projesinde bölgede yaşayan insanların büyük oranda kamu kurumlarının onları ihmal ettiği yönünde bir düşünce vardır. Yerel hükümetin karar süreçlerinde hiçbir etkilerinin olmadığını düşünüyorlar ve bunun bir sonucu olarak da yerel kamu kuruluşlarını güvenmiyorlar. Dönüşüm projelerinde kamu katılımı genellikle sembolik düzeyde kalmaktadır (Carley, 2000).

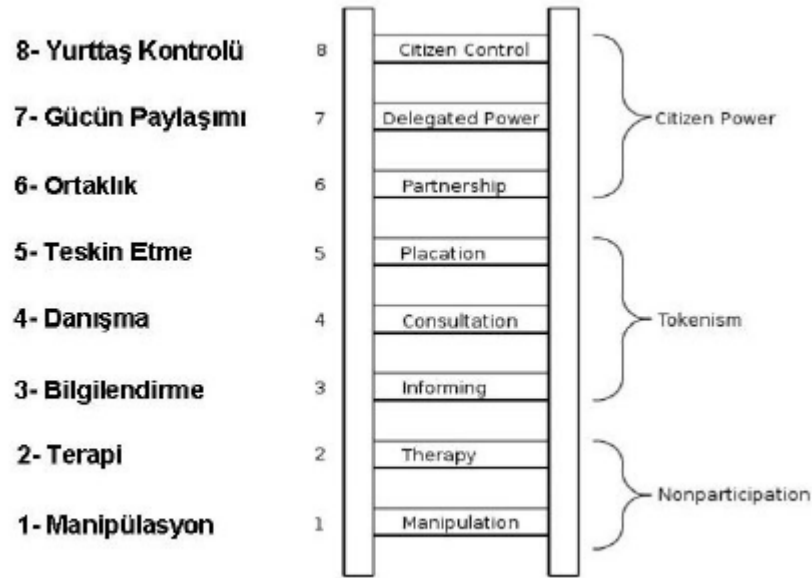
Tablo 4.1: Program ve projelerde katılım türleri

Katılım Türü	Özellikler
1. Manüpülatif Katılım	Resmi kurullarda halk temsilcilerinin olduğu ama gerçekte hiçbir güçlerinin olmadığı bir katılım.
2. Pasif Katılım	Toplunun cevaplarını dinlenmeksizin yerel idareciler ya da proje yöneticileri tarafından tek yanlı olarak kararlar ilan edilir. Bilgi sadece profesyoneller tarafından paylaşılır.
3. Danışmacı Katılım	İnsanlar onlara danışılarak ya da sorulara cevap vererek katılır. Problemlerin belirlenmesi, bilgi toplama süreci ve kontrol analizi dış kurumlar tarafından belirlenir. Karar verme süreçlerinde herhangi bir paylaşım söz konusu değildir ve yöneticiler karar alırken halkın görüşlerini dikkate almak zorunda değildir.
4. Maddi Ödüllere Dayalı Katılım	Kaynak sağlama sürecinde insanlar zaman, emek gibi katkılar sağlar. Ancak sonuçta açığa çıkan ürünlerde toplumun payı yoktur.
5. Fonksiyonel Katılım	Dış kurumlar tarafından katılım genellikle proje amaçlarını özellikle de maliyeti düşürme amacını gerçekleştirmek için bir yöntem olarak görülür. Amaçları belirlemek için öncesinden çeşitli düzeylerde karar verme süreçlerine insanların katılımı sağlansa da ana kararlar önceden dış kurumlar tarafından alınmıştır. En kötü olasılık olarak yerel topluluklar dış kurumların hedeflerini gerçekleştirmek için çalışırlar.
6. Etkileşimci Katılım	İnsanlar analiz, eylem planlarının geliştirilmesi ve yerel kurumların kurulması ve güçlendirilmesi sürecine katılırlar. Katılım bir hak olarak görülür, sadece proje amaçlarını gerçekleştirmek için bir yöntem olarak algılanmaz. Farklı perspektiflere ulaşmayı amaçlar. İnsanlar yerel karar alma süreçlerine katılırlar ve mevcut kaynakların nasıl kullanılacağını belirlerler. Yapılar ve eylemlerin belirlenmesinde pay sahibidirler.
7. Öz yönetim (Self Mobilization)	Herhangi bir dış kurum olmadan insanlar sistemi değiştirmek amacıyla bağımsız bir şekilde inisiyatifler oluştururlar. Kaynaklara ve teknik desteğe ulaşmak için dış kurumlarla ilişki geliştirirler. Ancak kaynakların kullanım yetkisi onlardadır. Hükümet ve STK'lar destek sunduğu takdirde özyönetim yaygınlık kazanabilir. Bu gibi öz yönetim inisiyatifleri refahi ve gücü paylaşabilir de paylaşmayabilir de.

Kaynak: Pretty (1995)

Katılım kavramını ele alırken kamunun sahip olduğu yetkilere ve güce odaklanan Jones (2005), yetki ve gücün dağılımına göre yedi tür katılım türünün olduğunu ifade etmektedir. Katılım türleri şunlardır: Manüpülatif Katılım, Pasif Katılım, Danışmacı

Katılım, Fonksiyonel Katılım, Etkileşimci Katılım, Özyönetim (Self Mobilization). Yukarıda bulunan Tablo 4.1’de bu katılım türleri ve özellikleri görülmektedir.

Şekil 4.1: Yurttaş katılım merdiveni

Arnstein (1969), kalkınma projelerinde hükümetlerin halkla kurdukları ilişkileri tanımlamak amacıyla geliştirdiği ve “Yurttaş Katılım Merdiveni” adını verdiği modelle (Bkz. Şekil 4.1), “katılım” konusunda yapılan kavramsal tartışmalara önemli katkılar sunmuştur. Katılımın olmadığı *Manipülasyon* ve *Terapi* basamaklarında amaç tedavi ve eğitimidir. Önerilen planın en iyi olarak kabul edildiği bu anlayışta, “katılım” halkla ilişkiler tarafından halk desteğini almak anlamında kullanılır. 3., 4. ve 5. basamaklar “Göstermelik Ödün Vermenin Dereceleri” olarak adlandırılmaktadır. 3. seviye olan *Bilgilendirme* basamağında geri bildirimi olmayan tek yönlü bir bilgi akışı söz konusudur. 4. seviye olan *Danışma* basamağı, tutum anketleri, mahalle toplantıları, kamuoyu araştırmaları gibi yöntemlerle halkın ilgilerini ve düşüncelerini almayı kapsar. *Teskin Etme* adlı beşinci basamakta çeşitli birim ve komitelere “titizlikle seçilen” bireyler alınır. Bu basamakta yurttaşların öneri sunma ve planlar yapması mümkündür ancak yurttaşların yapılan önerilerin ve planların uygulanmasına dair karar gücü yoktur. Modelde *Ortaklık*, *Gücün Paylaşımı* ve *Yurttaş Kontrolü*, “Yurttaş Gücünün Dereceleri” olarak adlandırılmaktadır. *Ortaklık* basamağında, yurttaşlar ile gücü elinde bulunduranlar arasında yapılan müzakereler sonucunda güç yeniden dağıtılarak planlama ve karar verme yetkileri paylaşılır. *Gücün Paylaşımı* basamağında yetki sahibi komitelerde yurttaşlar sayı üstünlüğüne

sahiptir ve alınan kararlarda söz sahibidir. Ayrıca halk programın sorumluluğunu komitelerde temsil edilen kişilere devretme yetkisine sahiptir. Yurttaş Kontrolü adlı en üst basamakta ise, “basit vatandaş” planlama, politika yapma ve proje yönetiminin tüm aşamalarından sorumludur ve kendisi yürütür. Ayrıca halk hiçbir aracıya ihtiyaç duymaksızın doğrudan fon kaynakları ile ilişki geliştirebilir.

Moser (1983) kalkınma çabalarında var olan katılım anlayışını, içerdiği bağlamdan bağımsız olarak basit bir ayrıma tabi tutar: bir araç olarak katılım ve bir amaç olarak katılım. Su, dağıtım ya da kanalizasyon sisteminin iyileştirilmesi gibi istenilen amaçlara ulaşmak için halkın harekete geçmesi anlamına gelen bir araç olarak katılım, hem aşağıdan yukarıya doğru hem de yukarıdan aşağıya doğru işleyen süreçleri içerebilir. Her iki durumda da katılım sürecin çıktıları üzerinden değerlendirilir. Bir amaç olarak katılım anlayışında, kalkınma hedefleri açısından katılım ölçülebilir değildir, bununla yetkinin devri anlamında ölçülebilirdir. Bu süreçte katılım açısından çıktı, kalkınma sürecinden katılımın anlamlı hale gelmesidir. Bu anlayışta, dışlanmış grupların kaynaklar ve kurumlar üzerindeki denetiminin artması asıl hedeftir. Araçsal katılımın önündeki engeller hizmet sağlamadaki eksiklikler iken, amaçsal katılımın önündeki engeller yapısaldir, yetki ve kaynakların dağıtımına dair kurumsal engelleri içerir. Moser asıl meselenin araçsal katılımdan amaçsal katılıma doğru bir gelişme sağlamak olduğunu ifade etmektedir (British Council, 2006, Ek 25).

Janelle Plummer (1999) belediyeler/yerel yönetimler tarafından yürütülen çalışmalara halkın katılımı konusunda dört temel ilkedden bahseder: (1) Anlamlı bir topluluk katılımı karar almayı içermelidir, topluluğun karar alma gücü ve yetkisinin olmadığı manipülatif ve sömürücü katılım biçimleri katılım olarak değerlendirilmemelidir. (2) Katılım dereceleri süreklilik arz eder. Topluluk katılımı ancak katılımcı süreçler içerisinde gelişebilir ve aktörlerin kapasitesini geliştirecek bu katılımcı süreçler, topluluk katılımını daha da geliştirecek tek mekanizmadır. (3) Topluluk katılımının artırılmasının yetkilendirici bir etkisi vardır. Süreç içerisinde yer alan yerel topluluklar, STK’lar, yerel yönetimler ve donörler arasında iktidar ilişkileri değişir. Katılımcı süreçler aynı zamanda dışlanmış, marjinal grupların karar süreçlerine dâhil olmasına olanak tanıyarak, bu çevrelerin güçlenmesine katkı sağlar, bu da topluluk içindeki iktidar ilişkilerinin değişimine neden olur. (4) Katılım hedefleri farklı, çok katlı, karmaşık ve kişiseldir. Katılım süreçleri aynı zamanda,

genellikle başlangıçta uyuşmayan kişisel, gayri-resmi hedefler ile örgütsel ve resmi hedeflerin toplamından oluşur (British Council, 2006, Ek 25).

Yoksullukla mücadelede katılımcı bir yaklaşımın sağladığı başarılar üzerinde çalışan Hjorth (2003), yoksulluğu yok etmenin, kökünü kurutmanın yolunun, bütüncül, katılımcı bir yaklaşım geliştirerek, bilgi paylaşımının sağlandığı bir yapı kurup ve bu yapı ile öğrenmeyi geliştirmekten geçtiğini belirtiyor. Yazara göre, projeler ve programlar tüm tarafların bilgilerine dayanarak şekillendirilmelidir. Bu yolla dinamik, işbirliğine dayalı bir ortam oluşturabilir. Yoksulluğun azaltılması konusunda, kamunun sağduyusu ve bütüncül ve sistematik düşünce sistemi, karar verme ile öğrenme süreçlerinde ve yenilikçilikte kalitenin gelişmesi için temel bir başlangıç noktası olabilir. Esnek, süreç odaklı, toplumun değişiminde ihtiyaçlara ve kapasiteye önem veren, değer biçen stratejiler büyük olasılıkla başarıya ulaşır. Tek bir metottan ziyade, farklı yaklaşımlar, yöntemler esnek ve üretken bir tarzda, yerel katılımcıların, ortakların katılımına, paylaşımına, kendi yaşamları ve koşullarını analiz etmelerine ve bu bilgilere göre yaşamlarını planlayıp harekete geçmelerine olanak sunacak tarzda karşılaştırılıp harmanlanabilir.

Katılımcı kent yönetimi ve bilgi teknolojileri üzerinde çalışan Turner ve arkadaşları (2000), karar verme süreçlerinde kontrolün ve katılımın olmamasının, vatandaşlar arasında sosyal dışlanmışlığa (social exclusion) neden olduğunu ifade etmektedirler. Sosyal dışlanmışlık sorununun çözülmesi için kent yöneticilerinin kent ile ilgili konularda halkın kararlar üstünde olmasını, kontrol ve katılım olanaklarını artırması gerekir. Yazarlara göre bu sorunların çözümünde teknolojik gelişmeler, önemli bir çözümleyici güçtür ve çok sayıda yurttaşın sosyal politikaların belirlenme sürecine katılımına olanak sağlıyor. Sosyal dışlanmışlık, karar verme süreçlerinde kontrolün ve katılımın olmamasından kaynaklanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanmak, hizmet sağlayıcı kurumlar ile hizmetten faydalanan kullanıcılar arasındaki ilişkiyi, hizmet kalitesini, organlar arasında geri dönüşümü ücretsiz ve zaman harcamaksızın geliştirebilir. Bilgi ve iletişim teknolojileri ayrıca toplumda dezavantajlı ve marjinal durumda olan grupların, kent yönetimi ve hizmetleri ile ilgili konularda, daha kolay karar-verme süreçlerine katılmalarını sağlar, böylece bu gruplar daha fazla yarar sağlar, ayrıca servis sağlayıcılar açısından da verimliliğin artmasına olanak sunar.

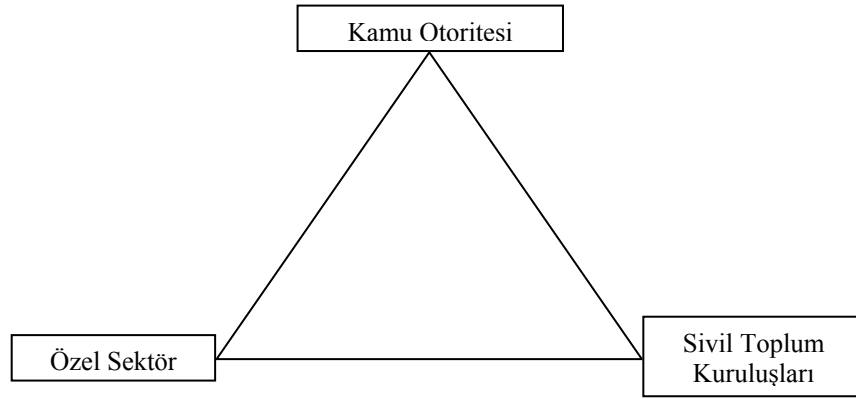
1970’li yıllarla birlikte tartışılmaya başlanan, 1980 ve 1990 yıllarla birlikte kamuda popüler hale gelen ve bugün farklı ideolojik ve politik söylemlere sahip kesimlerin sahiplendiği katılımcı kent yönetimi söylemi, üç temel model üzerinden incelenmiştir. Bunlar: (1) küreselleşme ile birlikte gündeme giren neoliberal yönetim modeli, (2) bu çalışma kapsamında “katılımcı demokrasi” olarak adlandırılan neoliberal sürece yapısal anlamda karşı çıkan sol, demokratik ve halkçı ideolojik politik söylemlerin geliştirdiği modeller ve (3) neoliberal politikaların yönetsel modeli olarak eleştirilmesine rağmen, Porto Alegre’de yaşanan katılımcı bütçe uygulaması gibi halkçı modellere de temel teşkil edebilen YG21 modelidir.

4.2.1. Neoliberal yönetim modeli ve modele dair eleştiriler

Küreselleşme ile birlikte kamu yönetiminde ve bunun bir yansıması olarak da kent yönetiminde bir değişimin olduğu görülmektedir. Küreselleşme ile birlikte kent alanında meydana gelen sosyal, ekonomik dönüşümler, genel olarak fordizmden, post-fordizme geçiş olarak tanımlanmaktadır. Bu dönüşüm kent yönetiminde bir değişimi getirdi. Kent yönetiminde bu değişim, “yönetim” kavramından “yönetişim” kavramına geçiş olarak tanımlanıyor. 1970 ve 1980 yıllarıyla birlikte Fordist sistemin eleştirisinin geliştiğini görmekteyiz. Bu eleştirilerle birlikte kentin organizasyon yapısında ve yönetiminde de değişimler tartışılmaya başlandı. Birçok kavramla adlandırılan bu yönetim anlayışı, kamu sektörünün organizasyonel, kurumsal yapısının esnekleştirilmesi, farklılıkların çoğalması, yatay bir yönetsel sistem, politik-idari sistemin kent kalkınmasında rol ve sorumluluk sahibi aktörlerden sadece biri olduğu anlayışı gibi hususlarla tanımlanmaktadır. Bu sistemde, özel ve gönüllü sektör kuruluşları gibi birçok aktörün yönetsel süreçlere katılımlarına olanak tanınmaktadır (Asthleithner and Hamedinger, 2003).

Küreselleşme ile birlikte kent yönetimlerinin gündemine giren ve “yönetişim” olarak adlandırılan bu yeni yönetim anlayışı iki türlü okunmaktadır. Birinci yaklaşım bunun yerel yönetimlerin etkinliğini ve verimliliğini artıran demokratik katılımcı bir yönetim modeli olduğunu öne sürmektedir. İkinci yaklaşım, “yönetişim” söyleminin, neoliberal politikalar çerçevesinde geliştirilen, devlet reformu söylemiyle hayata geçirilen yeni kamu yönetimi anlayışının kentsel yansıması olduğunu ileri sürmekte ve küresel sermayenin bir projesi olan bu yeni yönetim anlayışı ile tüm iktidar gücünün sermayeye devredildiğini iddia etmektedir.

Birinci yaklaşıma göre, “çok aktörlü yönetim” anlayışına dayanan “yönetişim” ile geleneksel yönetim anlayışı değişmekte, katılımcılığa ve ortaklığa dayalı bir yönetim anlayışı gelişmekte, tepeden inme, aşırı hiyerarşik, “benbilirim”ci yönetim anlayışı yerini tabana dayalı, yatay, saydam, hesap vermeye ve demokratik denetimi açık ve desantralize bir yönetim anlayışına bırakmaktadır (Köse, 2004). Yönetişim modeliyle halk, belediye yönetimini seçmekle kalmayıp, yerel karar alma süreçlerine katılıyor. Yerelde bulunan STK’lar, mesleki birlikler, özel sektör temsilcileri, medya, merkezi hükümetin taşra temsilcilerinin her biri belediye temsilcileri ile birlikte birer “toplumsal paydaş” olarak karar mekanizmalarında ve uygulama süreçlerinde yer alıyorlar (Nohutçu, 2005). Şekil 4.2’de bu model görülmektedir.

Şekil 4.2: Yönetişim Modeli

Birinci yaklaşım, “yönetişim” modelinin daha demokratik ve katılımcı bir yönetim anlayışı olmakla birlikte daha etkin ve verimli bir model olduğunu da iddia etmektedir. Yönetimde etkinlik ve verimlilik günümüz dünyasında çok önemli hale gelmiştir (Nohutçu, 2005). Bu yaklaşıma göre “esneklik” ve “yerellik” çağdaş yönetim anlayışının iki temel özelliğidir. “Esneklik” yerel, ulusal, bölgesel ve küresel çevrede meydana gelen ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal değişimlere uyum sağlamayı sağlarken, “yerellik” değişen çevre şartlarına karşı yerel potansiyeli geliştirmeyi, genel çözümlerin yanında yerel, özgün çözümler üretmeyi sağlamaktadır (Ökten ve diğ., 2003). Nitekim son yıllarda katılım, takım çalışması, etkinlik, verimlilik, kalite, sürekli iyileştirme, hız ve müşteri memnuniyeti gibi kavramlara dayanan ve özel sektörde gelişen TKY anlayışının tüm kamu kurumlarında olduğu gibi kent yönetimlerinde de gündeme girdiği ve uygulanmaya başladığı görülmektedir. TKY’nin belediyelerde verimliliği ve etkinliği artırırken, halkın memnuniyetini sağladığı ve daha demokratik, katılımcı bir model sunduğu iddia edilmektedir (Nohutçu, 2005).

Literatürde birçok kavramla ifade edilen bu yeni yönetim anlayışı genel olarak YKY (New Public Mangement-NPM) olarak adlandırılmaktadır. YKY, yönetim kavramından yönetişim kavramına geçişi, kent yönetiminin yeniden yapılandırılmasını ifade ediyor. 1980 yılları ile birlikte sanayileşmiş devletlerin rollerinin, görevlerinin ve politik-idari sistemlerinin faaliyetlerinin tartışılmaya başlanmasıyla birlikte bu değişimin başladığı görülmektedir. Yerel politik-idari sistemlerin finanssal manevra olanaklarını hızla yitirmeleri, ekonomide ve sosyal hayatta karşılaşılan esnekleşme süreci karşısında sistemin performansını artırmaya yönelik baskıların artması, kamu sektöründe yeni yönetsel form arayışlarının temel nedenleri olarak gösterilebilir. YKY ile ilgili en temel yaklaşımlardan biri, durumu bir özel şirket gibi ele alan ve 3E (economy, efficiency and effectiveness) olarak ifade edilen politik-idari sistemin, ekonomi, verim ve etkinlik açısından değerlendirilmesidir. Sistemin verimliliğini ve etkinliğini artırmak yeni bir değerlendirme ve yargı sistemini gerektiriyor. YKY iki temel yönlendirmeyi içeriyor: (1) özel sektörden alınan ve çalışanların sayısını azaltarak maliyet etkinliği, departmanlar arası yeni iletişim tarzları, desantralize, yatay organizasyonlar, sorumlulukların yerele devri, kalite kontrol gibi kavramları içeren *örgütsel modernizasyon* ve insan sermayesinin geliştirilmesi, müşteri odaklı, motivasyon, eğitim, yetki devrine dayalı stratejiler ve alt düzeyler dâhil sivil toplumun katılımının artırılması gibi hususları içeren *işgücü modernizasyonu*. YKY ile ilgili yapılan eleştiriler, bu yaklaşımın özel sektör kaynaklı olduğu ve özel sektör ve kamu nitelikleri ve yapıları birbirinden farklı olduğu için kamuya uymayacağı noktalarında odaklanmaktadır (Astleithner ve Hamedinger, 2003).

İkinci yaklaşım “yönetişimi” küresel sermayenin neoliberal bir projesi olarak değerlendirmektedir. Öne sürülen katılım, ortaklık, çok aktörlülük, verim ve etkinlik gibi kavramların gerçeği yansıtmadığı ve tüm iktidarı sermayeye devreden projenin gerçek amacını maskeleydiğini iddia etmektedir. Bu model tabandan, halktan gelen bir model değildir. Dolayısıyla bu yönüyle demokratik bir model niteliği taşımamaktadır. 1980 sonrası hem gelişmiş hem de azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hızlı bir kentsel dönüşüm yaşanmıştır. Emegın yeniden üretimini esas alan politikalardan sermayenin yeniden üretimini esas alan politikalara geçilmiştir. Bu sürecin bir ürünü olarak kentsel politikalarda özel sektörün içinde önemli bir yere sahip olduğu ve aktif bir biçimde yer aldığı çok aktörlü “yönetişim” anlayışı

geliştirilmiştir (Şengül, 2002). Bu politikalar tabandan, halktan gelen istek ve baskı üzerine gelişmemiştir, kamu yönetimi sistemi ile ilgilenen DB, IMF, BM ve OECD gibi neoliberalizmin en önemli aktörleri tarafından geliştirilmiştir (Güler, 2003a). Dolayısıyla “yönetişim modeli” küresel sermayenin bir projesidir. Nitekim BM tarafından 1992 yılında yapılan Rio Dünya Zirvesinden sonra, “sürdürülebilir yerel kalkınma” söylemleri ile öne çıkan ve “katılımcı kent yönetimi”, “yönetişim” konusunda dünya genelinde yaygınlık kazanan YG21 projelerinde, özel sektörün oluşturulan “Kent Konseylerine” katılımı için, projenin sahibi BMKP tarafından baskı yapılmaktadır (Güler, 2003a).

Kuramsal düzeyde “yönetişim” modelinin kamu, yerel topluluklar ve kapitalist yerel ve küresel sermayenin ittifakından oluşan bir çoğulculuk olduğu iddia edilse de uygulamaların birçoğunda bu çoğulculuk gerçekleşmemektedir. Kamu ve özel ortaklıkları bu modelde yaygınlık kazanırken, yerel toplulukların katılımı çoğu kez ya hiç sağlanmamakta ya da sembolik düzeyde kalmaktadır (Şengül, 2002). Yönetişim modeli örgütlü grupların katılımını öngören bir tasarıma sahiptir. İşveren dernekleri, mesleki birlikler, STK’lar, özel sektör, belediye ve merkezi hükümetin temsilcilerinden oluşan, örgütlü grupların ittifakından meydana gelmektedir. Bu model bireysel katılımdan çok yerel düzeyde var olan örgütlü grupların katılımını esas aldığından örgütsüz gruplar bu modelde dışlanmaktadır (Şengül, 2002). Kamudan aldığı temsil yetkisiyle kamu politikalarını belirleyen ve uygulayan “bürokrasi” bu modelle, iktidarı STK’lar ve özel sektörle paylaşmaktadır. Örgütsüz grupların sürece dâhil olamadığı, STK’ların, toplumun çok kısmi bir kesiminin örgütlendiği ve büyük oranda paraya bağımlı, sermaye tabanlı kuruluşlar olduğu için halkın tümünü temsil etme niteliğini taşımadığı dikkate alındığında, modelin iktidarı kamu bürokrasisi ve özel sektör arasında paylaştığı görülecektir (Güler, 2003a). Küreselleşme ile birlikte sosyal devletten rekabetçi devlete geçildiği, yine kentler arasında rekabetin arttığı, kamunun küçültülüp özelleştirmenin arttığı ve yerelde bulunan birçok hizmetin yerel ve küresel sektöre devri düşünüldüğünde bu yaklaşım kent düzeyinde tüm iktidarın özel sektöre devri anlamına gelmektedir.

İkinci yaklaşıma göre “yönetişim” modeli, kamu bürokrasisinden ayrı olarak sivil topluma ve özel sektöre karar mekanizmaları ve uygulama süreçlerinde yer verdiği için katılımcıdır. Ancak bir modelin katılımcı olması onun demokratik olduğu anlamına gelmez. Demokratikliği belirleyen katılımcıların niteliği ve katılımcılar

arasındaki güç ilişkileridir. “Yönetişim” modeli katılımcı bir model olmasına rağmen demokratik bir model değildir. Sermaye dışı tüm aktörler bu modelle süreç dışında kaldığı için bu modellerin demokratikliği iddia edilemez. Sermaye karşıtı demokratik kitle örgütleri bu modelde dışarıda bırakılırken, sermaye tabanlı STK’lar ve özel sektör temel aktörler haline geliyorlar. Temsili demokrasinin eleştirisi yapılarak ve katılımcı, demokratik bir yönetim anlayışı söylemiyle geliştirilen bu “yönetişim modeli”, çok daha geri bir model getirerek vatandaşın müdahale şansını da ortadan kaldırmaktadır. Katılımcılık söylemiyle gelişen bu model gerçekte anti-demokratik, tüm iktidarı sermayeye devreden bir yönetim modelidir (Güler, 2003a).

Neo-liberal yönetim modeline ilişkin yapılan eleştiriler aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Halkın katılımı adına geliştirilen bu model, halk tarafından değil, IMF, DB, BM ve OECD gibi küreselleşmenin en önemli aktörleri tarafından ortaya atılmıştır.
- Sosyal devleti ortadan kaldıran özelleştirme sürecinin bir parçasıdır. Merkezi devletin yetkilerini yerele devreden, yerelde de kamu hizmetlerini özelleştiren neo-liberalizmin bir projesidir.
- STK’lar sermaye tabanlı örgütlerdir. Dolayısıyla bu model, STK’lar, kamu otoritesi ve özel sektör ortaklığına dayanıyor gibi görünse de, yönetim erkini halktan aldığı temsil yetkisi olan kamu otoritesinden özel sektöre devreden bir modeldir.
- Bu modelle kamu kuruluşları özel sektör zihniyetiyle yönetilmeye başlanmış, özel sektörde kullanılan yönetim anlayışları kamuda kullanılmaya başlanmıştır. Etkinlik ve verimliliği kar merkezli ele alan özel sektöre ait yönetsel yaklaşımların, etkinliği ve verimliliği kamu yararı merkezli ele alan kamu yönetiminde her zaman olumlu sonuçlar yaratması mümkün değildir.
- Teorik olarak halkın katılımını öngörse de, uygulamada örgütsüz grupların katılımına olanak tanımayan, örgütlü grupların (örgütlü çıkar gruplarının) katılımına dayalı bir modeldir.
- Katılım, insan hakları, yerelleşme, demokrasi söylemleri kamu hizmetlerinin özelleştirmesini gizlemeyi amaçlayan söylemlerdir.

- Kamu otoritesini denetleyebilen halk, yerel hizmetleri çokuluslu şirketlerin pazarı haline getiren bu modelle bu gücünü yitirmektedir.
- Bu model ekonomik, sosyal ve kültürel sorunları artırmaktadır.

Dünyanın neredeyse tüm ülkelerine hâkim olmaya başlayan bu yeni yönetim anlayışını, “yönetişim”i anlamak için “sivil toplum”a ve “STK”lara daha detaylı bakmak faydalı olacaktır. Çünkü “yönetişim” söyleminin katılımcılık, demokratiklik ve etkinlik söylemi temelde “sivil toplum” ve “STK” kavramlarına dayandırılmaktadır.

• Sivil toplum ve sivil toplum kuruluşları

Siyasal literatürde sivil toplum kavramının uzunca bir geçmişi olmasına rağmen, bugünkü anlamına, esasta batıda gelişen sanayi devrimi sonrası, açığa çıkan yeni siyasal-toplumsal arayışların sonucunda kavuşmuştur (Çaha, 1997). Ortaçağ’da kentlerin doğuşu ile gelişen burjuvazi, sivil toplumun zeminini hazırlamıştır. Avrupa’da, ekonomideki canlanma ile kentlerin gelişimi arasında bir paralellik görülmektedir. Burjuvazi ekonomik olarak güçlendikçe, feodal ya da daha sonraki iktidar anlayışına dayalı siyasi iktidar yapılarını bir engel olarak gördüğünden, devletten özerk bir alanda kendi hareket alanını düzenleme eğilimi içerisine girmiştir. Tüm bunlar sivil toplumun doğuşunu hazırlayan faktörlerdir (Doğan, 2002, s. 2-3). Burjuvazi benimsediği özgürlüklere saygının gelişmesi için, devlet otoritesini sınırlamaya ihtiyaç duyuyordu. Bu sınırlama ile devlet karşısında toplumun özerk varlığının kabul edilmesi amaçlanmaktaydı. Bunun için de devletin meşruluk sınırlarının çizilmesi gerekiyordu. Liberal düşünürlerin, devletin meşruiyetinin belirlenmesi konusunda ortaya koydukları kuramlar yönlendirici olmuş ve sivil toplum için de kuramsal bir çerçeve ortaya çıkarmıştır (Doğan, 2002, s. 31). Tosun (2001, s. 31), sivil toplumun doğduğu bu dönemi şöyle ifade etmektedir:

“Tarihsel bir olgu olarak Ortaçağ’ın sonlarında biçimlenmeye başlayan sivil toplum, modern ticari merkezlerin ortaya çıkmasına bağlı olarak gelişen kentsel unsurların (esnaf, tüccar gibi burjuvazinin habercilerinin) feodal sistem içinde ekonomik özerkliklerini elde ederek feodalizmin kurallarından özgürleşmeleri sonucu ortaya çıkan durumu tanımlıyordu. Bir başka ifade ile batı toplumlarında sivil toplum kavramı orta sınıfa kentsel yaşamda sağlanan bir takım sivil özgürlükler temelinde ortaya çıkan, merkezi otoriteden bağımsız ve özerk kurumların şahsında gelişme imkânı bulan toplumsal alanı belirtir.”

16. yüzyıldan 19. yüzyıla kadar siyasal yapı hakkındaki tartışmalar iki ana grupta toplanabilir. Birinci grupta yer alan filozoflar, devlet ve toplum ayırımından uzak, toplum ve devleti özdeş gören bir anlayışa sahiptiler. Machiavelli, J. Bodin, T. Hobbes gibi düşünürler bu grupta yer alır. İkinci grupta yer alan J. Locke, Montesquieu, A. Smith, A. Ferguson, Tocqueville, B. Constant gibi düşünürler ise toplum-devlet ilişkisinde bireyi önceleyen, bireyi devlet karşısında özerkleştirmeyi amaçlayan bir düşünce geliştirmişlerdir (Doğan, 2002, s. 29).

18. yüzyıla kadar “devlet” ve “siyasal toplum” aynı anlamda kullanılıyordu. Sivil toplum kavramı ilk olarak Aristo tarafından, siyasal toplumu tanımlamak için, “politike koinonia” kavramı ile ifade edilmiştir. Daha sonra Çiçeron bunu “societas civilis” kavramıyla Latinceye çevirmiştir (Tosun, 2001; AKTD, 2001). Antik çağdan yeniçağa kadar, devlet ile toplum arasında henüz açık bir ayırmadan söz edilemez. Böyle bir farklılaşma henüz belirginleşmiş değildi. Avrupa siyasal düşünce tarihinde E. Kant’a gelinceye kadar “*societas civilis*” kavramı hem devleti hem de toplumu ifade ediyordu. Bu döneme kadar devlet ve toplum kavramının aynı anlamda kullanıldığı görülür (Doğan, 2002, s. 9-10).

1750’li yıllardan itibaren, sivil toplum, giderek devlete eşdeğer nitelikte, ayrı bir kavram olarak tartışılmaya başlanmıştır. Liberal bir dünya görüşünü savunan burjuvazi, bu dönemde sivil toplumu, “siyasi alandan bağımsız, toplumun özel yaşamına ve ekonomik pazara ayrılmış bir sosyal alan” olarak tanımlamıştır (Sivil, 2001). Özgürlüklerin ve hukukun üstünlüğünün iktidara (devlete) karşı savunulmasını, düşüncesinin merkezine oturtan, siyasal liberalizmin temsilcisi olarak kabul edilen Locke, burjuvazinin yükselme çağında, sivil toplumu kendi kendini düzenleyen bir toplum olarak tanımlamıştır. Sivil toplumu doğa karşıtı bir durum olmaktan ziyade, insanlar arasındaki uyumun geliştirilmesi ve süreklileştirilmesi olarak tanımlayan Locke, devletin rolünün mümkün olduğunca sınırlanması gerektiğini belirterek, sivil toplumu siyasal toplumun alternatifi olarak gördüğünü gösterir (Tosun, 2001, s. 32-33).

18. yüzyıl düşünürleri, sivil toplumun üyelerinin, devletin de yurttaşları olduğundan, devletin koymuş olduğu yasalara uymak zorunda olduğunu belirtmiştir. Sivil toplumla devleti aynı kavram olarak tanımlamasalar da, tam anlamıyla bir devlet toplum ayırımından da bahsedilmez (Tosun, 2001, s. 36). 18. yüzyıl filozofları sivil toplumu özel olarak devlete karşı bir önlem olarak düşünmemiştir. Bundan ziyade,

mutlakıyetçi devletin iktidarını dengeleyecek bir alan olarak ele almışlardır. 19. yüzyılla birlikte devlet toplum ayırımından daha açık bir şekilde bahsedilecektir (Doğan, 2002, s. 41).

- **Hegel, Marks ve Gramsci**

18. yüzyılda sivil toplum kavramında bir kırılma görülür. Sivil toplum kavramını geleneksel tanımından farklı tanımlayan ilk kişi olarak kabul edilen Hegel, sivil toplumu, toplumun aile ve devlet arasındaki parçası olarak görür ve bu anlamda devletten ayırmaya çalışır (Tosun, 2001, s. 37). Hegel, sivil toplumu burjuva toplumu anlamında kullanır ve “karşılıklı bağımlılığa dayalı ekonomik gereksinimler sistemi” olarak tanımlar. Çıkar elde etmenin kendi başına hedef olduğu sivil topluma, Hegel olumsuz bir mana yükler (Doğan, 2002, s. 116-117). Hegel’e göre sivil toplum, ticari sektörü oluşturan pazardır. Pazarın sağlıklı şekilde işlemesi için var olan kurumlar da sivil toplum kapsamına girer (Tosun, 2001, s. 37).

Hegel, devleti, “evrensel akıl” olarak betimleyerek, devleti, burjuva toplumunun ulaşması gereken mutlak amaç olarak tanımlar. Devlete kutsallık atfeden Hegel, devleti her türlü düzenlemeyi yapmaya hakkı ve gücü olan, mutlak egemen, yüce bir amaç olarak tanımlar (Doğan, 2002, s. 139, 146). Aile ve sivil toplum, Hegel için, mükemmel devlete ulaşmak için tarihsel koşulların doğurduğu zorunlu, ama aşılması gereken bir aşamadır. Hegel’e göre devlet bir araç değil, kendi başına amaçtır (Doğan, 2002, s. 139, 143, 146, 149). Düşünür’e göre devlet; “evrensellik, rasyonellik ve nesnellik açısından işbirliğini sağlayan, herkes için uygar bir yaşamı mümkün kılan tek sosyal varlık iken, sivil toplum, bireysel çıkar ve isteklerin, ihtiyaçların ilan edildiği alandır” (Tosun, 2001, s. 38-39). Hegel’e göre, sivil toplum-devlet ayrılığı ortadan kaldırılması gereken bir ayırımdır. Devletin, kurumları ve memurlarıyla, sivil toplumu denetim altına alması gerekir (Doğan, 2002, s. 150-151). Hegel’in bu kullanımı kendisinden sonraki sivil toplum tartışmalarını ciddi şekilde etkilemiştir (Tosun, 2001, s. 39-40).

Marks, kendinden önceki yazarların eleştirisini yaparak sivil toplum kavramını tanımlar. Marks’a göre sivil toplum burjuva sınıfının ve sermayenin doğuşunu sağlayan, burjuvazinin, ortaçağın sonlarında geliştirdiği toplumsal hareketidir. Marks, sivil toplumun doğuşunda kentleşmenin önemine dikkat çekerek, sivil toplumu, kapitalist toplum manasında kullanıp, bu konuda Hegel’ci görüşe katılır.

Marks'a göre sivil toplum medeniyet toplumundan ziyade, üretim araçlarını elinde bulunduranların, mülksüzlere zorla dayattığı bir kavramdır. Toplumun mülkiyet sahibi sınıflar ve mülksüzler sınıfı olarak bölünmesi sivil toplumun en önemli özelliğidir. Marksist literatürde sivil toplum devlete karşı bir kavram olarak kullanılmaktan ziyade, geleceğin devletsiz ya da az devletli toplumuna karşılık gelen bir kavramdır (Tosun, 2001, s. 41-43). Marks sivil toplumu, burjuvazinin kendi imgesinin taklidi bir dünya yarattığı ekonomik biçim olarak değerlendirir (Keane, 1994, s. 91).

Marks'a göre sivil toplum, tarihsel gelişmeler sonucu ulaşılmış bir toplumsal aşamadır. Her toplumsal şekilleniş belirli bir üretim biçiminin karşılığıdır. Sivil toplum, feodal üretim ilişkilerinin aşılması sonucu doğmuştur. Bu anlamda Marks sivil toplumu, 18. yüzyılda burjuva sınıfının oluşturduğu bir maddi üretim ilişkileri organizasyonu olarak tanımlar. Ticaret ve sanayi alanındaki üretim ilişkilerinde özel mülkiyetin egemen olması, bu toplumsal aşamanın en temel özelliğidir (Doğan, 2002, s. 170). Görüldüğü gibi Marks da Hegel gibi özel mülkiyeti sivil toplumun en temel özelliği olarak ele alır.

Sivil toplumu devletten ayırarak ele alan diğer önemli düşünür Gramsci'dir. Gramscigil "sivil toplum" anlayışını kavramak için öncelikle tarihsel blok kavramının anlaşılması gerekir. Bu da altyapı ve üst yapının birliği anlamına gelir (Texier, 1982). Gramsci, ekonominin, marksist tabirle altyapının, tarihin akışını, dini, ahlakı ve hukuku belirleyen tek faktör olarak alınmasını doğru kabul etmez. Gramsci, sadece alt yapının üst yapıyı belirlemediğini, üst yapının da alt yapıyı etkilediğini belirtir. Alt yapı ile üst yapının karşılıklı etkileşimini "tarihsel blok" olarak niteleyen Gramsci, bunun göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtir. O'na göre sadece alt yapı her şeyi belirlemez, belirleyici olan "tarihsel blok"tur (Doğan, 2002, s. 179).

Gramsci'ye göre devlet, sadece zorlama aygıtı olarak da ifade edebileceğimiz politik toplumdan oluşmaz. Bununla birlikte hegemonya aygıtı olan sivil toplumu da kapsar. Devlet zorlama ve hegemonya aygıtları sayesinde tüm toplumu yönetir. Gramscigil teoriye göre, tam devlet, politik toplum ve sivil toplumun toplamıdır (Texier, 1982). Gramsci'nin devlet sivil toplum ilişkisini, Tosun (2001, s. 45-46) şöyle ortaya koyar:

"Marksist kuramın izleyicilerinden olan Gramsci'ye göre, sivil toplum üretim ve ekonomik örgüt içinde değil, fakat devlet içinde bulunur. ... Gramsci'nin sıkça kullandığı 'Devlet = Siyasal Toplum + Sivil Toplum' formülünde bu vurgu açıktır. ... 'Devlet = Diktatörlük +

Hegemonya' olup, açıklaması ise; devlet, baskıcı aygıtları kapsayan siyasal toplum ile hegemonyayı sağlayan sivil toplumun bir bileşimidir ya da devlet eşittir zor ile pekiştirilmiş hegemonyadır”.

Farklı bir ifade ile devlet, “zorlanmayla zırhlanmış hegemonya”dır (Portelli, 1982, s. 33). Gramsci burjuva hegemonyasının başlıca aracı olarak da sivil toplumu görüyordu (Doğan, 2002, s. 190). Gramsci'ye göre, bir ideolojik üst yapı kompleksi olan sivil toplum, bir toplumdaki egemen grubun bütün toplum üzerinde hegemonya kurmasını sağlayan aygıtlar bütünüdür (Portelli, 1982, s. 10-11).

• **Günümüzde sivil toplumun tanımı**

Sivil toplum kavramı, yeni bir toplumsal, siyasal sistem arayışları sonucu gelişmişti. Bundan dolayı bu arayışların zayıflamasından olacak, 1960'lı yıllara kadar bu kavramın batı siyasal literatüründe fazla kullanılmadığı görülmektedir. Sivil toplum kavramı, özellikle dünya genelinde gelişen 1968 öğrenci hareketleri ile birlikte yeniden tartışılmaya başlanmıştır. Mevcut siyasal kurumları, normları kapsamlı eleştirilere tabi tutan bu hareketlerin bağrından daha sonraları feminizm, çevrecilik, alternatif yaşamcılık, anti nükleer hareket gibi yeni gruplar doğmuştur (Çaha, 1997). STK'lar, hem ulusal alanda hem de uluslar arası alanda 1960 sonrası, özellikle 1968 yılında gelişen “yeni toplumsal hareketler” ile yeniden güçlenme sürecine girmişlerdir (Sancar, 2000).

1970'li yıllarda parlamenter sistemin temsil krizi yaşamasıyla birlikte STK'lar yeni toplumsal aktörler haline gelmeye başladılar. Parlamenter sistemin yaşadığı bu kriz, önceleri yeni toplumsal hareketlere, bu gün de bu hareketlerle birlikte STK'lara olan ilgiyi artırmıştır. Uluslararası alanda bu temsil krizi daha fazladır. Uluslararası sistemde ulus devletlerdeki gibi yerleşik kurumların varlığı söz konusu değildir. Bu anlamda bu alanda daha büyük bir boşluktan söz edilebilir. Bu gelişmeler STK'ların bu boşluğu doldurabileceği fikrinin gelişmesini sağlamıştır. Özne konusunda yaşanan bu boşluk, genel olarak toplumsal hareketlerin, özel olarak da STK'ların, üstekilerin yeni dünya düzeni karşısında alttakilerin/güçsüzlerin/tabanın küresel demokratik bir alternatifiñ özneleri olabileceği yönündeki fikirlerin güçlenmesini sağlamaktadır (Sancar, 2000).

Bugün var olan birçok STK, “yeni toplumsal hareketlerin” doğrudan mirasçısı sayılırlar. Yine STK'ların bir kısmının, bu toplumsal hareketlerin profesyonelleşmiş

kesimi olduğu da savunulur. 1980'li yılların ortalarından itibaren ve özellikle 90 sonrası yoğunlaşan “küreselleşme” sürecinin STK'ların gelişmesinde önemli bir etkisi olmuştur. STK'lar ile küreselleşme arasında karşılıklı bir etkileşim, diyalektik bir ilişki vardır. Ulaşım ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler de STK'ların etkinliğinin ve yaygınlığının artmasına önemli bir katkı sağlamıştır (Sancar, 2000). Temsili demokrasinin karşı karşıya kaldığı meşruluk krizi ve sosyal refah devletinin karşı karşıya bulunduğu kriz, STK'lara olan ilginin önemi ölçüde artmasına neden olmuştur. Günümüz gelişmiş toplumları açısından temsili demokrasinin artık yeterli gelmediği görülmektedir. Yaşanan tüm bu gelişmeler, STK'ların, siyaseti bir kaç yılda bir katılımdan öteye sürekli etkilemenin araçları haline gelmelerini sağlamıştır (Doğan, 2002, s. 243, 255).

Sivil toplum kavramı, Sosyalist Blok'un yıkılmasından sonra tüm dünyada yeniden tartışılmaya başlandı (Çaha, 1997). Brecher ve diğ. (2002, s. 117) sosyalist bloğun yıkılmasından sonra küreselleşme ile birlikte yaşanan süreci şöyle tanımlamaktadır:

“Komünizmin dağılması, yoksul ülkelerde demokrasinin yayılması, teknolojik değişim ve ekonomik entegrasyon, kısacası küreselleşme, STK'ların yeşermesi için bereketli bir toprak yarattı. Küreselleşmenin kendisi birçok konu hakkında endişeleri daha da artırdı: çevre, işçi hakları, insan hakları, tüketici hakları vs. Demokratikleşme ve teknolojik ilerleme, yurttaşların hoşnutsuzluklarını dile getirmek üzere bir araya gelme biçimlerinde de bir devrim yarattı.”

Batı toplumlarının modern tarihinde, siyasal yaşamın temel aktörü bireydir. Bu hem teorik açıdan hem de pratik açıdan böyledir. 1980 sonrasında ise bireyden ziyade grupların siyasal aktörler haline geldiğini görmekteyiz. Bu dönemle birlikte temel insan hakları da artık grup hakları olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Nitekim uluslar arası sözleşmelerde çocuk hakları, kadın hakları, yaşlı hakları, engelli hakları gibi düzenlemeler yapılmıştır. Grup eksenli yeni politik eğilimler mikro milliyetçiliğin gelişmesine neden olmuş, bu da ulus-devlet anlayışında ciddi gedikler yaratmıştır. Nitekim demokrasiye geçişle birlikte mikro ölçekli grupların kimlik ve kültürel hakları daha fazla zikredilir olmuştur. Bu grupların doğuşu ve yükselişi “grup eksenli” yeni bir politik anlayışın da doğmasına neden olmuştur. Grup eksenli politik yaklaşımlar özellikle 1980 sonrası Sosyalist Blok'un yıkılmasıyla birlikte gittikçe yaygınlık kazanmıştır. Grup eksenli bu yeni politik yaklaşım, sistemi bir bütün olarak değiştirmekten ziyade, sistem içerisinde daha fazla özgürlük, daha fazla katılım, daha fazla hak gibi temalar işlemiştir (Çaha, 1997).

Günümüzde, sivil toplumla ilgili çok farklı, çelişkili tanımlar yapılmaktadır. Bununla birlikte, sivil toplumun bazı ana özellikleri noktasında çok geniş bir uzlaşmanın olduğu görülmektedir.

Yılmaz'a (1997) göre, üç tür sivil toplum kuramından bahsedilebilir. Bunlar; çoğulcu sivil toplum, asgari devletçi sivil toplum ve katılımcı sivil toplum kuramıdır. Çoğulcu sivil toplum kuramı, "...devletten ayrı bir toplum alanının varlığını tanıırken, devletin asgariye indirilmesi yerine sivil toplumun kurumsal yapıyı etkileyerek devlet faaliyetlerini yönlendirmesi..." gerektiğini savunur. Asgari devletçi sivil toplum kuramı, devletin toplumsal yaşamın doğal ve kendiliğinden düzenini yani sivil toplumu engellememesi, sadece bu düzenin işleyişini sağlaması gerektiğini, yine hükümetin toplumu biçimlendirme ve bireylerin davranışlarına karar verme konumunda olmaması gerektiği anlayışına dayanır. Son olarak, katılımcı sivil toplum kuramı ise, katılımcı demokrasi düşüncesinden doğan, devlet ile sivil toplumun içiçeliğine dayanan, devlete ve devletin toplum üzerindeki yetkisine karşı olmaktan ziyade devleti demokratikleştirme ve yurttaşların siyasal faaliyetlere katılımını artırmayı hedefleyen bir kuramdır.

Bir başka görüşe göre, birçok tartışma olmakla birlikte, bugünkü tartışmalarında sivil topluma ilişkin üç ana yaklaşımdan bahsedilebilir. Bunlardan birincisi olan liberal yaklaşım, "vatandaşları, hak ve ödevleri açısından tanımlanan ekonomik ve rasyonel unsurlar olarak görür". Yurttaşlar çıkar grupları olarak kendi kendilerini düzenlerler. Devlet ise bu düzenlemelere müdahale etmeyen, evrensel olarak geçerli bireysel hakları güvence altına alan, düzenleyici bir araç olarak algılanır. Sivil toplumun gelişimi bir anlamda bireysel hakların hayata geçirilmesi ile mümkün olacaktır. Bir başka deyişle, sivil toplum ile bireysel hakların paralel bir gelişim seyri içinde olduğu vurgulanır. Toplumcu teoride ise, vatandaşların, kendilerinin belirledikleri değerler esasında kurulmuş olan bir toplumun üyeleri olduğu ifade edilir. Bireyler kendi işlevlerini yaparken, bireyle-devlet arasındaki ilişkiler sistemini dikkate almalı ve davranışlarını toplumsal hedeflerle birlikte ele almalıdır. Demokratik yaklaşıma göre, sivil toplum ile sadece demokratik tartışmalar yürütülmemekte, bununla birlikte çeşitli normlar yaratılarak, toplumda bir siyasi bilinçlilik yaratılmaktadır. Bu anlamda, ortak değerler yaratılmakta, bilgilendirme süreci bir katılım sürecine dönüşmektedir (AKTD, 2001).

Tosun (2004), sivil topluma karşı yedi ayrı yaklaşımın olduğunu ifade etmektedir. Birincisi oryantalist yaklaşımdır. Bu yaklaşım sivil toplumu batıya ait, batının toplumsal, siyasal, ekonomik şartları içinde doğmuş ve doğu toplumlarına uymayan bir kavram ve ilişkiler bütünü olarak tanımlar. İkinci yaklaşım Baudrillard'ın başını çektiği post-modern yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre batıda bir zamanlar var olan sivil toplum bugün kapitalizm ve onun getirdiği süreçler sonunda yavaş yavaş ortadan kalktı. Sivil toplum batıda kapitalizme teslim oldu ve bugün sivil toplumun yerini sessiz çoğunluklar aldı. Üçüncüsü normatif devletçi yaklaşımdır. Bu anlayış devlet ve toplum özdeşliğine dayandırılarak, sivil toplumun sadece devletin çizdiği sınırlar içinde var olabileceğini ve bunun dışında var olamayacağını iddia eder. Normatif devletçi yaklaşımdan yola çıkan dördüncü yaklaşıma göre sivil toplum büyük oranda devlet tarafından çevrelenmesine ve belirlenmesine rağmen bu alanın dışında da bir sivil toplumun gelişebileceğini ifade etmektedir. Sivil toplumu agonistik ve çoğulcu bir bakış açısıyla okuyan beşinci yaklaşıma göre sivil toplum durağan, sabit bir alan değildir. Bu alanı sürekli canlı, dinamik tutmak için mücadele etmek gerekiyor. Sivil toplumun canlılığı ve dinamikliği de onun çoğulculaşmasıyla mümkündür ve bunun için mücadele etmek gerekir. Habermas'ın geliştirdiği altıncı yaklaşıma göre sivil toplum ve kamusal alan modernitenin bir ürünüdür ve modernitenin içine düştüğü krizden de doğrudan etkilenmektedir. Habermas kamusal alanın yapısal dönüşüm geçirdiğini ve çöktüğünü ifade ediyor. Habermas'ın yaklaşımdan yola çıkan müzakereci demokrasi yaklaşımı ise sivil toplumun modernitenin bir sonucu olduğunu ve modernitenin bir çöküş yaşadığını ifade etmekte ancak bununla birlikte müzakereci demokrasi yoluyla tekrar canlandırılabilceğini iddia etmektedir.

- **Sivil toplum kuruluşları ve özellikleri**

STK'lar, adından da anlaşıldığı gibi sivil toplumun önemli bir ögesidirler. Coğrafi konum, büyüklük, motivasyon türleri, çalışma alanları (eğitim, sağlık, insan hakları vb.), ideolojik yaklaşım itibariyle çeşitlilik arz eden (Atack, 1999) STK'ların özellikleri konusunda çok çeşitli belirlemeler yapılmaktadır. Birçok düşünürün, yazarın ortaklaştığı noktalar olmakla birlikte, tartışma konusu olan, farklı görüşlerin olduğu noktalar da söz konusudur. Doğan (2002, s. 237-240, 266), STK'ların, bireysel amaçlardan ziyade, ortak amacın gerçekleşmesini hedefleyen, yatay ilişkilerin esas alındığı alanlar olduğunu ifade etmektedir. Doğrudan devlet

tarafından düzenlenmeyen, kendi dinamiğini oluşturan toplumsal ilişkiler alanı olarak ele alınan STK'lar, demokratikleşme, insan hakları, siyasal, toplumsal ve kültürel çoğulculuk, yönetime ve karar alma sürecine katılım, iktidar paylaşımı gibi kavramları içerecek biçimde kullanılmaktadır.

Azıklı (1997), STK'ların üç önemli özelliğinden bahsedilebileceğini ifade ediyor: ilk olarak siyasal toplumdan yani devletten ayrı olmaları, başka bir ifade ile özerk bir yapıya sahip olmaları gerekmektedir. Bu özellik STK'lara demokratik bir nitelik kazandırmaktadır. İkinci olarak, kamu yararı konusunda, siyasal otoriteden farklı bir anlayışa sahip olabilmeleri gerekir. Üçüncü olarak ki en önemli özelliktir, üyelerin katılımına açık bir yapıya sahip olmaları gerekir. Üç özellik de STK'ların demokratik niteliğine işaret etmektedir. Sancar (2000) da benzer bir yaklaşım sergileyerek, bir örgütün STK olarak tanımlanabilmesi için iki temel niteliğe sahip olması gerektiğini vurgulamaktadır: Her şeyden önce “devlet-dışı” bir kuruluş olması gerekir. Devlet dışı olmak devlet güdümü ve paralelinde hareket etmemeyi gerektirir. İkinci olarak, kar amacı gütmemeli ve “özel çıkarlar”a göre değil, “kamusal gerekler”e yönelik faaliyet yürütmesi gerekir.

Başka bir tanımlamaya göre sosyal fayda gayesiyle oluşturulan STK'lar, en geniş anlamıyla, bireylerin ve grupların devletten kaynaklanmayan ve devletçe yönetilmeyen her türlü toplumsal faaliyeti için oluşturulan birliktelikler olarak tanımlanabilir. STK'ların en belirgin özelliği, kendi amaç ve değerlerine hizmet etmeleri dışında, toplumsal fayda için çalışmaları, devletten, hükümetten ve devlet kurumlarından, bununla birlikte siyasi partilerden bağımsız olmaları, kar amacı gütmemeleri ve merkezi otorite ile vatandaş arasında arabuluculuk yapmalarıdır. Bu örgütler belli bir grubun veya toplumun tümünü ilgilendiren konularda faaliyet yürütüp, bu kesimin faydası için çalışırlar (AKTD, 2001).

Atack (1999), sivil toplumun dört özelliğinden bahseder; temsil edilebilirlik (representativeness), ayırt edici değerlere sahip olma (distinctive value), etkili, geçerli olma (effectiveness) ve yetkileri devretme (empowerment). Temsil edilebilirlik (representativeness) STK'lar için bazı standartların belirlenmesi anlamına gelmektedir. Birçok STK'nın devleti ve çeşitli kalkınma programlarını eleştirmek için kullandığı bu standartlar şeffaflık, sorumluluk, hesap verilebilirlik ve katılım olarak ifade edilebilir. STK'ların bir diğer özelliği devlet ve özel sektörden farklı olarak, ayırt edici değerlere (distinctive value) sahip olmasıdır. Gönüllülük

(voluntary), sorumluluk (commitment) düzeyi, dayanışma (solidarity) STK'ların ayırt edici nitelikleri olarak değerlendirilebilir. Hükümet dışı kuruluşlarının bir diğer özelliği etkili, geçerli (effectiveness) olmasıdır. Hükümet dışı kuruluşlar yaptıkları faaliyetlerde hedeflerini başarmaları gerekmektedir. Yetkileri devretme (empowerment) hükümet dışı kuruluşların bir diğer özelliğidir. Yetkileri devretme, bireylerin -en kötü durumda bulunanların, en marjinal grupların dahi- kendi yaşamını kontrol edebileceği bir süreç olarak tanımlanabilir.

Fizikçi bilim adamı Hans-Peter Dürr sivil toplum kuruluşlarının entelektüel ve zihinsel olarak üretken olması gerektiğini, bununla birlikte, etik ve moral değerlere sahip olması gerektiğini ve özgür bireyler arasındaki dayanışmayı esas alması gerektiğini vurgular (Doğan, 2002, s. 268).

Uluslararası “aşağıdan küreselleşme” hareketinin önemli düşünürlerinden Michael Albert’e (2002, s. 49) göre STK'ların, “...arzu edilen normlarından biri insanların kararları, karar verilen olayların onları etkileme derecesi oranında etkilemeleridir.” Buna göre bir azınlık, başkalarının tercihlerini göz ardı ederek kendisini dayatmamalıdır, bununla birlikte bir çoğunluk da örneğin bir protestonun nasıl yapılacağını azınlıklara dayatmamalıdır. Çeşitlilik, arzu edilen ikinci özelliktir. O'na göre yeni toplumsal hareketler, farklılığı insanların bir hakkı olarak algılamalıdır, farklı yaklaşımlar hoşgörüyle karşılanmalıdır. Bu gün doğru olmadığı düşünülen bir yaklaşımın daha sonra doğru olabileceği, daha üstün bir düşünce olabileceği ihtimali göz ardı edilmemelidir. Farklılık daima tekdüzelikten daha iyi sonuçlar verir. Arzu edilen üçüncü norm ise dayanışmadır. Hareketin üyeleri arasında bir dayanışma olmalıdır. Farklı düşünceler doğru kabul edilmese de, ya da daha az önemli de olsa, hareketin üyeleri arasında karşılıklı desteğin olması gerekir.

Genel olarak STK'lar, kamusal alandaki tüm bireylerin katılımına açık kuruluşlardır. Bireylerin özgür iradeleri ile bu kuruluşlara katılmaları en önemli özelliktir. STK'lar gönüllülük esasına dayalı kuruluşlardır. Siyasi partilerden, devletten ve devlet kurumlarından bağımsız olma bir diğer önemli özelliktir. Dernekler, vakıflar, sendikalar, siyasi çevreler, ajanslar, bağımsız medya kuruluşları, baskı grupları, yurttaş girişimleri gibi örgütleri kapsayan STK'ların, bir diğer önemli özelliği kar amacı gütmemeleridir. Kamusal alanda faaliyet yürütmek ve toplumu ilgilendiren konularda kamusal, toplumsal fayda için çalışmak, bu kuruluşların en önemli özelliklerinden biridir. Tek renkli olmamaları, heterojen bir yapıya sahip olmaları bir

diğer özellik olarak değerlendirilir. Son olarak STK'lar, toplumsal sorumluluğun, yurttaş bilincinin hâkim olduğu, insan haklarına saygılı, çağdaş demokratik değerlerinin benimsendiği ve uygulandığı alanlar olarak değerlendirilir ve STK'ların bu değerlere sahip olması arzu edilir.

4.2.2. Katılımcı demokrasi: iktidarın halka devri

Neoliberal yönetim modeli karşısında, kamu politikalarının belirlenme, politikaların uygulanma ve denetleme süreçlerinde yetkiyi halka devreden modeller bu çalışma kapsamında “katılımcı demokrasi” olarak tanımlanmıştır. Örgütlü grupların katılımına dayalı ve özelleştirme süreçleriyle kamu hizmetleri alanını çokuluslu şirketlerin pazarı haline getiren neoliberal yönetim modelinin tersine, bu model kamu politikalarından doğrudan etkilenen halka yönetim yetkisini devretmektedir.

Noeliberel yönetişimin karşısında öne sürülen modellere ilişkin yapılan eleştirilere bakıldığında dikkat çeken en önemli noktalardan biri şudur: Öne sürülen modeller daha çok kavramsal çerçevede kalmaktadır. Bir diğer önemli eleştiri küresel sistemin ekonomik, siyasi, kültürel ve idari olarak tekleşmeye doğru gittiği ve küresel aktörlerin çok güçlü olduğu bu dönemde, bu modellerin uygulamaya geçirilemeyeceği görüşüdür. Mevcut kısıtlar buna olanak tanımamaktadır. Son olarak tek bir modelin olmaması, farklı sol demokratik hareketler tarafından öne sürülen çeşitli modellerin olması ve bu modellerin içeriklerinin ve sınırlarının belirsizliği öne çıkan bir diğer eleştiri noktasıdır.

Bu çalışma kapsamında “katılımcı demokrasi” adı altında, katılımcı kent yönetimi konusunda en çok dikkat çeken örneklerden biri olan Porto Alegre ve katılımcı bütçe uygulaması ile diğer alternatif kurumsal yaklaşımlar başlığı altında iki teorik önerme; konfederalizm: kent komünizmi ve katılımcı ekonomi incelenecektir.

4.2.2.1. Porto Alegre ve katılımcı bütçe uygulaması

Brezilya'nın Porto Alegre kentinde uygulanan katılımcı bütçe uygulaması, katılımcı kent yönetimi uygulamaları içerisinde en fazla dikkat çeken örneklerden biridir. 1.250.000 nüfuslu Porto Alegre kentinde, 1989 yılından bu yana uygulanan ve 1996 yılında İstanbul Habitat II. Konferansı'nda “En İyi Uygulama” olarak ödüllendirilen

(Genro ve Souza, 1999, s. 12) katılımcı bütçe süreci, katılım konusunda var olan sınırları zorlayan iyi bir örnektir.

Porto Alegre kentinde katılımcı bütçe uygulamasıyla kamu bütçesi ve yatırım planı, belediye ve teknisyenler tarafından büroların tecrit edilmişliği içinde değil, kentin on altı ilçesinde örgütlenmiş halk, kent düzeyinde örgütlenmiş beş tematik komisyon ve belediye tarafından yapılan tartışma, teknik ve siyasi tanılardan kalkarak hazırlanır (Genro ve Souza, 1999, s. 48).

1989 yılında belediye ve kentte bulunan cemaat hareketi tarafından siyasi ve kültürel yakınlık çerçevesinde coğrafik temel üzerinden kent, on altı ilçeye ayrılmıştır. Katılımcı bütçe sürecinde ilk olarak bu on altı ilçede tüm vatandaşlara açık toplantılar organize edilmektedir. Bu toplantılar önceden el ilanları, afiş, televizyon programları, kentte yapılan sesli duyurularla halka duyurulmaktadır. Yapılan on altı ilçede halk ihtiyaçlarını ifade eder ve temizlik, konut, semt yollarının yapımı, eğitim, sosyal yardım, sağlık, ulaşım ve trafik, kentsel düzenlemeden oluşan sekiz tema arasından dört ana tema belirleyerek bunlar arasında bir hiyerarşik sıralama yapar.

İlçe düzeyinde örgütlenen halk dışında kent düzeyinde beş tematik komisyon oluşturulmuştur. Bu komisyonlar şunlardır: (1) Ulaşım ve trafik, (2) sağlık ve sosyal yardım, (3) eğitim, kültür ve dinlence-eğlence, (4) iktisadi kalkınma ve vergi, (5) kentin örgütlenmesi ve kentsel gelişim (temizlik, çevre düzenlemesi, konut ve şehircilik). Bu komisyonların amacı katılımı genişleterek daha önce ilçe halk toplantılarında yer alamayan STK'lar ve özel kuruluşlardan yurttaşların sürece katılımını sağlamaktır. Bu komisyonların bir diğer önemli amacı da mahalle, ilçe düzeyini aşarak tüm kent ölçeğinde düşünmeyi ve kentle ilgili politikalar, projeler üretmeyi sağlayacak bir aracın yaratılmasıdır. Tematik komisyonlarda da ilçelerde yapılan halk toplantılarında olduğu gibi öncelikler belirlenir.

Katılımcı bütçe sürecinin üçüncü aktörü de belediyedir. İlçe halk toplantılarında ve farklı tematik komisyonların toplantılarında belediyenin hizmet ve birim sorumluları toplantılara katılarak, bütçe tartışması için gerekli teknik bilgileri, belediyenin ilgili önerilerini halka sunarlar (Genro ve Souza, 1999, s. 48-49).

İlçe halk toplantıları ve tematik komisyonlarda öncelikler belirlendikten sonra, katılımcı bütçe uygulamasının bu önceliklere göre hazırlanması için Katılımcı Bütçe Danışmanları, Delegeler Forumu ve Katılımcı Bütçe Konseyi'nden oluşan yürütme

organları seçilir. Katılımcı Bütçe Danışmaları, ilçe ve tematik komisyonların toplantılarında seçilir. Her ilçe ve tematik toplantıdan iki kişi olmak üzere toplam kırk iki danışman bulunmaktadır. İlçe ve tematik toplantılarda seçilen delegeler ve Katılımcı Bütçe Danışmanları'nın⁴ oluşturduğu Delegeler Forumu, belirlenen önceliklere göre bütçenin belirlenmesinden ve süreci halkla paylaşmaktan sorumludur. Katılımcı Bütçe Konseyi de kırk iki danışman, Porto Alegre Sakin Dernekleri Birliği'nden bir ve Belediye Çalışanları Sendikası'ndan bir olmak üzere kırk dört kişiden oluşmaktadır. Belediye Planlama Kabinesi ve Kent Cemaatiyle İlişkiler Koordinasyonu Kurulunun koordinatörleri de bu konseyde oy hakkına sahip olmayan üyeler olarak yer alırlar. Katılımcı Bütçe Konseyi, Planlama Kabinesi tarafından halk toplantılarından belirlenen öncelikler, nüfus ve mahalledeki hizmet ve altyapı eksizliği kriterlerine göre hazırlanan bütçe taslağını tartışarak karara bağlar ve onaylanması için Belediye Meclisine sunarlar. Belediye Meclisi de hazırlanan taslağı tartışıp oylarlar (Genro ve Souza, 1999, s. 51, 55, 56).

Porto Alegre'deki Katılımcı Bütçe uygulaması ile halk katılımını arttırmak ve demokratik mekanizmaları oluşturmaktan öteye gidilmiştir. Bu uygulama ile yurttaşların, yasama ve yürütme gücünün birlikte oluşturduğu, yeni bir “*karar merkezi*”, yeni bir “*kamusal alan*” yaratılmıştır. Kente yapılan yatırımların belirlenmesinde doğrudan etkisi olan bu yeni karar merkezi ile zenginliklerin, kaynakların daha iyi bir bölüşümü sağlanarak “*siyasetin toplumsallaşması*” sağlanmıştır. Katılımcı Bütçe uygulamasının sağladığı en önemli katkılardan biri de karar mekanizmalarının ve bilgiye ulaşım mekanizmalarının demokratikleştirilmesiyle yeni bir yurttaşlık anlayışının geliştirilmesidir. Yurttaşlar Katılımcı Bütçe süreciyle devletin rol ve sorumluluklarını, sınırlarını öğrenmekte, bilgiye dayanarak karar vermektedirler. Oluşturulan yeni kamusal alanda “...geleneksel yurttaşlıktan, yani bireysel talepler, tecrit olmuş ve sonuçsuz isyanlar üzerine kurulu yurttaşlıktan kendini ayırtıran aktif, katılımcı, eleştirel bir yurttaşlık” anlayışı doğmaktadır (Genro ve Souza, 1999, 20-23).

Özetle, her yıl Mart ayının başında başlayan ve yılsonunda tamamlanan Porto Alegre Katılımcı Bütçe süreci, uzun bir zamana yayıldığı için klasik ekonomik anlayışla verimli⁵ görülmemesine karşın, *devletin toplumla ilişkisinin demokratikleşmesini*

⁴ Danışmanlar her hangi bir zamanda Delegeler Forumu tarafında görevden alınabilir.

⁵ Verimlilik anlayışını zaman, fiyat açısından değerlendiren bakış açısını ifade etmektedir.

sağlayarak, *devletin dışında bir kamusal alan yaratarak, yani içinde toplumun kendi ortaklaşa yönetme sürecini kurduğu ve devlet üzerindeki toplumsal denetim mekanizmalarını tanımladığı, bir kamusal alan* (Genro ve Souza; 1999: 43-44) yaratarak YG21 sürecinin sınırlarını zorlayan iyi bir katılımcı kent yönetimi modeli oluşturmuş, bu konuda çaba içerisinde olan kesimlere, kurumlara ışık tutabilecek, yol, yöntem, modeller sunabilecek bir perspektif oluşturmuştur.

4.2.2.2. Diğer alternatif kuramsal yaklaşımlar

Katılımcı demokrasi başlığı altında incelenebilecek birçok kurumsal yaklaşım mevcuttur. Bu çalışma kapsamında sistematik ve bütüncül bir model öneren iki yaklaşıma yer verilmiştir. Bunlardan birincisi, toplumsal ekoloji hareketinin kuramcısı Murray Bookchin tarafından geliştirilen konfederalizm modelidir. Bookchin (1992, s. 360-378), “karşılıklı ilişkiye dayalı demokrasi” olarak ifade ettiği konfederalizmi, mülkiyetin devletleştirilmesi ve özel pazar ekonomisine alternatif üçüncü bir yol olarak sunmaktadır. Mülkiyetin devletleştirilmesinin, devletin politik alanda var olan muazzam gücüne ekonomik gücü de eklediğini, “ya büyü ya yok ol” anlayışına dayalı pazar ekonomisinin de gezegenin ekolojik istikrarını tehdit ettiğini ifade eden Bookchin, devletin ayrıcalıklı bürokratları, gözünü kar hırsı bürümüş burjuvalar ve “kolektif” kapitalistler tarafından yerleşim yerlerinin çözölemeyen sorunlarının, konfederalizm ile birlikte, mesleklerinden ve çalışma mekânlarından bağımsız olarak yurttaşlar tarafından çözüleceğini ifade etmektedir.

Bookchin konfedere sistemi “... âdemi merkezileşmeden, özyeterlilikten ve karşılıklı bağımlılıktan oluşan bir birlik...” olarak tanımlar. Konfedere sistem, çeşitli köylerdeki, kasabalardaki, büyük kentlerin mahallelerindeki karşılıklı ilişkiye dayanan demokratik meclislerin ağından oluşur. Âdemi merkezileşmeyi esas alan bu modelde kentler adı geçen meclisler ve bu meclislerin her an geri çekilebilen ve değiştirilebilen delegelerinden oluşan konfedere meclis tarafından yönetilir. Bu delegelerin cumhuriyetçi sistemlerde olan parlamenterlerden farkı politika belirleme yetkilerinin olmaması ve tamamıyla idare ve uygulama ile sınırlı bir yetkiye sahip olmalarıdır. Bookchin’in savunduğu konfedere sistemde politika oluşturma süreci ile bu politikaların hayata geçirilmesi ve eşgüdümü süreci birbirinden keskin bir şekilde ayrılmıştır. Politika oluşturma yetkisi yerleşimlerde bulunan halk meclislerinin yetkisi alanındadır, politikaların uygulanması ve koordinasyonu ise konfedere

meclisin yetki ve sorumluluk alanındadır. Bu sistemde otorite aşağıdan yukarıya doğru kullanılmakta ve güç yukarıya doğru çıktıkça azalmaktadır.

Belli derecedeki öz yeterlilik konfedere sistemin ikinci önemli özelliğidir. Sağlıklı bir ekoloji için öz yeterliliğin gerekli olduğunu iddia eden düşünür, muazzam büyüklükteki ulusal ve uluslar arası işbölümünün çok büyük bir bürokrasiye neden olduğunu ve bunun çok büyük bir savurganlık olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca kaynakların ve malların çok uzak mesafelere nakledilmesinin hem aşırı masraflara neden olduğunu hem de artık maddelerin geri dönüşümünün verimli bir şekilde yapılma olanaklarını kısıtladığını ifade etmektedir.

Karşılıklı bağımlılık konfedere sistemin üçüncü önemli özelliğidir. Bookchin, âdemi merkeziyetçiliğin, karşılıklı ilişkiye dayalı demokrasiyi ve birlikte yaşama bilincini esas alan bir yerelciliğin, bir bütünün parçaları olarak ele alınması gerektiğini ifade etmektedir. Yoksa ne âdem-i merkezleşme, ne yerelcilik, ne öz yeterlilik, ne de konfedere sistem tek başına ekolojik bir toplum için yeterli olmayacaktır.

Bookchin, konfedere sisteminin tam anlamıyla gelişmesi için ekonominin de konfedere bir sisteme kavuşturulması gerektiğini ifade etmektedir. Yani yerleşim yerinde bulunan çiftliklerin, fabrikaların, girişimlerin, diğer yerleşim yerleriyle karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi olan ve bölgesel bir ağın bir parçası olan yerel yönetimlere bağlanması gerekir.

Konfederalizme ilişkin yapılan en önemli eleştiri toplumun böylesi bir demokrasiyi hayata geçiremeyecek kadar “karmaşık” ve “büyük” bir yapıda olduğudur. Bookchin yapılan eleştirileri yanıtlarken, mevcut ekonomik statükonun bilinçsiz bir şekilde kabul edildiğini ve var olan bir şeyin mutlaka var olması gerektiği kabulüne dayalı bir düşüncenin, düş gücüne dayalı düşüncüyü çürütemeyeceğini ifade etmektedir. Bookchin, on milyonlarca insanın sıkıcı ve boğucu kent kuşaklarına sıkıştırılmasının, uluslararası ölçekteki savurgan işbölümünün akılcılıkla hiçbir ilişkisinin olmadığını ifade etmekte ve bu mevcut durumun insanların ihtiyaçlarını karşılamak için mutlaka gerekli olup olmadığını, bu durumun ihtiyaçlardan çok, çok uluslu şirketlerin büyük karları için mi yaratıldığını sorarak, eleştirilere cevap vermektedir. Bookchin var olan eleştirileri yanıtlarken, var olan “karmaşık” toplumun çeşitli çabalarla “insani ölçek”e çekilebileceğini iddia etmektedir. Ekonomik faaliyetlerin yerelleşmesine paralel olarak yerleşim yerlerinin daha “insani bir ölçek”e göre yeniden

yapılandırılmasını öneren Bookchin, bunun için kurumsal ve fiziki olarak âdem-i merkezileşmenin sağlanması gerektiğini savunur. Fiziki ve kurumsal âdem-i merkezileşmenin birlikte gerçekleşemeyeceğini ifade eden düşünür, fiziksel olanın yıllar alabileceğini, bununla birlikte kurumsal olanın tam olarak gerçekleşebileceğini iddia etmektedir.

Alternatif (aşağıdan) küreselleşme hareketinin öncü düşünürlerinden biri olan Michael Albert'in geliştirmiş olduğu "Katılımcı Ekonomi" modeli, bu çalışma kapsamında incelenen ikinci alternatif kuramsal yaklaşım olmuştur. Dünya Sosyal Formu, Avrupa Sosyal Formu ile son yıllarda çok daha fazla gündeme gelen aşağıdan küreselleşme hareketinin en çok ziyaret edilen, zengin bir içeriğe sahip olan ve Noam Chomsky, Robert Fisk, Cynthia Peters, Justin Podur, John Pilger, Arundhati Roy, Lydia Sargent, Stephen Salom ve Vandana Shiva gibi muhalif aydınların yazdığı medyasının (www.zmag.org) koordinatörü olan Michael Albert'in sunmuş olduğu "Katılımcı Ekonomi" (Participatory Economy) doğrudan bir kent yönetim modeli olmamakla birlikte, onu da kapsayan ulusal bir ekonomik sistem önermektedir. Üretim, dağıtım ve tüketimin mahalle ve işyeri ölçeğinden başlayarak ulusal ölçeğe kadar yeniden düzenlenmesine dair sistematik bir model sunan Albert, "Katılımcı Ekonomi" modeliyle katılımcı kent yönetimi konusunda önemli ipuçları sunmaktadır.

Üretim araçlarının mülkiyetine, pazara dayalı tahsisata, hiyerarşik iş bölümüne dayanan ve mülkü, kudreti ve ürüne yapılan katkıyı ödüllendiren kapitalizmi aşmak için katılımcı ekonomi, vizyonunu *hakkaniyet, çeşitlilik, dayanışma, öz-yönetim ve ekolojik denge* değerlerine dayandırmaktadır (Albert, 2004, s. 11, 13, 20). Katılımcı Ekonomik *hakkaniyetin sağlanması* için, herkesin gösterdiği gayrete ve fedakârlığa göre ödüllendirilmesi gerektiğini savunur. İnsanların çalışırken ürettikleri fark dış koşullar, yetenek, eğitim, şans ve gayrete göre şekillenir. Bunlar arasında insanın kontrol edebildiği tek faktör gayrettir. İnsanın kontrol edemediği faktörlerden dolayı cezalandırılması ya da ödüllendirilmesi hakkaniyete sığmaz, toplumsal adaletin temel ilkelerinden birinin ihmal edilmesi anlamına gelir (Albert, 2004, s. 48, 59). *Özyönetim* ilkesini benimseyen Katılımcı Ekonomi karar yetkisinin alınan karardan etkilenme derecesine göre belirlenmesi gerektiğini savunur. Her aktör alınacak kararlardan etkilenme oranlarına göre söz hakkına, karar gücüne sahip olmalıdır. Katılımcı Ekonomi işlerin, yaşam tarzlarının, maddi sonuçlarının ve düşünce

tarzlarının türdeşleştirilmesini bir fazilet olarak görmez ve bu konulardaki **çeşitliliği** artıran bir ekonomik vizyonu tercih eder. Katılımcı Ekonomi, insanları karşı karşıya getiren ve çıkarları çatıştıran bir ekonomik vizyonu eleştirerek, insanlar arası **dayanışmayı** artıran, çıkarları ortaklaştıran bir ekonomik vizyonu savunur (Albert; 2004, s. 64-66).

Kapitalizm, merkezi planlamacı ve pazar sosyalizmine karşı alternatif olmayı hedefleyen Katılımcı Ekonomi, işyeri ve tüketici konseylerini, kolaylaştırma kurullarını ve dengeli iş düzenlerini kurumsal iskeletin temel bileşenleri olarak tanımlar (Albert, 2004, s. 26). Katılımcı Ekonomide her işyeri bir işçi konseyi tarafından yönetilir. İşyerindeki her işçinin kararlarda eşit oy hakkı vardır. İhtiyaç duyulduğu takdirde daha küçük ekipler, birimler için konseyler kurulabilir. Bölümler, bütün işyerleri ve sanayiler için daha geniş konseyler örgütlenir. Farklı ölçeklerde farklı konseyler örgütlenebilir. Katılımcı Ekonomide üretim gibi tüketim de toplumsal bir faaliyet olarak değerlendirilir ve işçiler gibi tüketiciler de örgütlenir. İşçi konseylerine benzer bir şekilde tüketiciler de konseyler tarzında örgütlenir. En küçük birimden başlayarak (birey, aile, ortak yaşayan topluluk vb.) tüketim konseyleri oluşturulur. Ve bu konseyler sırasıyla mahalle, semt, ilçe, il, bölge ve ulusal ölçeklerde kurulmuş tüketim konseylerine doğru genişler. İşçi konseylerinde işyerinden başlayıp ulusal ölçeğe kadar genişleyen bu süreç, tüketici konseylerinde mahalle ölçeğinden başlayarak ulusal ölçeğe kadar iç içe geçmiş konseyler federasyonu tarzında örgütlenir. İşçi konseyleri üretimi örgütlerken, tüketim konseyleri de tüketimi örgütler (Albert, 2004, s. 133-136). Katılımcı Ekonominin bir diğer önemli planlama aygıtı, çeşitli ölçeklerde kurulan gözden geçirme ve kolaylaştırma kurullarıdır. Bu kurullar, katılımcı planlama sürecinde işçi ve tüketici konseylerine gerekli bilgileri sağlama ve bu konseylerden gelen tüketim ve üretim önerileri bir araya getirme, arz-talep dengesini sağlama amacıyla öneriler geliştirip tekrar bu konseylere sunmaktan sorumludur. Arz ve talepler arasında denge oluşuncaya kadar planlama süreci döngüler halinde devam eder. Kurulların, merkezi planlamadan farkı, karar verme yetkilerinin olmamasıdır. Sadece planlama sürecini kolaylaştırmaktan sorumludurlar (Albert, 2004, s. 218-219).

Demokratik konseyler katılımcı mekanizmalar sağlayarak insanlara onları etkileyen konularda söz hakkı tanınmasına rağmen, tek başına yeterli gelmez. Mekanizmalar insanlara katılma olanakları sağlasa da insanların bilgi birikimleri, iş tecrübeleri

katılımlarını etkiler. Tüm bu nedenlerden dolayı Katılımcı Ekonomi demokratik konseyler kurmakla kalmaz, hiyerarşik iş düzeninin aksine dengeli iş düzenleri sağlar. İş yerlerindeki bazı işler zevkli ve güçlendirici iken bazı işler ise sıkıcı ve güçsüzleştiricidir. Hiyerarşik iş düzenlerinde kimileri sürekli zevkli ve güçlendirici işler yaparken, kimileri de zevksiz ve güçsüzleştirici işler yapar. Katılımcı Ekonomi her çalışanın dengeli bir iş düzeni ile dengeli bir görevler karışımına-kümesine sahip olması gerektiğini savunur. Yani insanlar kimi dönemler zevksiz ve güçlendirici işler yaparken kimi dönemlerde zevkli ve güçlendirici işler yapmalıdır. Ancak böylesi bir düzenleme işyerlerinde sürekli emir alanlar ile sürekli emir verenler, yönetilenler ile yönetenler biçimindeki sınıf bölünmesini ortadan kaldırır (Albert, 2004, s. 149-155).

4.2.3. Katılımcı kent yönetimi ve yerel gündem 21 süreci

Katılımcı kent yönetimi uygulamaları içinde en önemli örnek YG21 projeleridir. 1992 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen Rio Dünya Zirvesi/Sürdürülebilir Çevre Konferansı'nda, *sürdürülebilir kalkınma* 21. yüzyılın gündemi olarak belirlenmiş ve Gündem 21 başlığı altında bir eylem planı hazırlanmıştır. Ve bu konferansa katılan BM'ye üye bütün ülkeler bu eylem planını kabul etmişlerdir. Bu konferansta yerel yönetimler, sürdürülebilir kalkınma sürecinin temel aktörleri olarak tespit edilmiş ve sürdürülebilir kalkınma süreci doğası gereği yerel olduğundan bu sürecin uygulayıcı organizasyonu olarak YG21 süreci başlatılmıştır (Emrealp, 2004, s. 29).

Sürdürülebilirlik, yerel, ulusal ve uluslar arası politika belirleme sürecinde sosyal, çevresel ve ekonomik boyutların entegrasyonunu gerektirir. 1992 Yeryüzü Zirvesi ile başlayan Gündem 21 ve YG21 sürecinin, sürdürülebilir kalkınma için var olan en önemli güçlerden biri olduğu iddia edilmektedir. Holland (2004), sürdürülebilir kalkınmanın temel felsefesinin, tabandan, aşağıdan yönetim ve yerelde bulunan vatandaşların sürece katılımı olduğu belirtmekte ve YG21'in kendi kendine yeterliliği, yerel kalkınmayı ve toplumun katılımını önemsediğini, ortak çalışma ve hareket etmek için iyi bir çerçeve sunduğunu iddia etmektedir.

Emrealp (2004), 1992 yılından bu yana, yaklaşık 135 ülkedeki binlerce kentte uygulanmakta olan ve 21. yüzyılın gündemini oluşturmayı hedefleyen YG21'in, katılımcılığı ve ortaklığı esas alan "yönetişim" anlayışını temel dayanak noktası olarak belirlediğini ve halkın günlük yaşamını doğrudan etkileyen sorunların

gündeme alınıp, tartışıldığı, çözümlerin üretildiği ve bunların uygulamaya geçirildiği bir süreç olduğunu ifade etmektedir (s, 29, 39). Emrealp'e göre, YG21, Gündem 21 amaçlarına ulaşmak amacıyla, katılımcı bir anlayışla birçok aktörün ve birçok sahanın, sektörün birlikte yer aldığı, yerelde bulunan sürdürülebilir kalkınma sorunlarının çözümünü ve bu konuda uzun vadeli stratejik bir eylem planının hazırlanıp hayata geçirilmesini hedefleyen bir süreçtir (s. 19).

Sorensan (2001), son yıllarda kent yönetiminde, sivil toplumun önemi konusunda önemli bir artışın olduğunu ve canlı, hareketli bir sivil toplumun, kentsel kalkınmada pozitif sonuçları elde edilmesi için gerekli olduğu vurgulamaktadır. Sorensan'a göre devlet, özel sektör ve aile dışında kalan alanda çalışma yapan gönüllü, kar amacı gütmeyen kuruluşlardan, sosyal ve politik hareketlerden, profesyonel ve savunuculuk yapan organizasyonlardan oluşan STK'lar, kamu düşüncesinin oluşmasında aktif bir rol oynayabilmektedir. Bu kuruluşların kent planlamasına katılımı ile mevcut sorunlar karşısında yeni düşüncelerin, analizlerin ve yaklaşımların geliştirilmesi mümkün olabilmektedir.

Gündem 21 Eylem planının 28. bölümde, uluslar arası nitelikte kabul gören ideal tipteki katılımcı yerel çevre yönetiminin altı kilit amacı şöyle ifade edilmiştir: (1) Çoğulcu bir yaklaşımının, karar verme süreçlerinin açık olduğu esnek bir kurumsal yapının geliştirilmesi, (2) yerel ortaklarla (stakeholder) diyalogun geliştirilmesi, (3) uzlaşmaya dayalı bilgileri esas alan bir yerel çevresel yönetimin inşa edilmesi, (4) kapsamlı bir sürdürülebilirlik gündeminin oluşturulması, (5) çok sektörlü ortaklığa dayalı uygulamaların geliştirilmesi, (6) çok sektörlü, çok yönlü sınır ötesi bir ağın (cross-border networking) geliştirilmesi. Bu normlar, farklı sosyal, politik, ekolojik, kültürel ve tarihsel koşullara göre daha belirgin, açıklayıcı ve uygun hale getirilmelidir (Barrett ve Usui; 2002: 50).

Barrett ve Usui (2002), YG21 ile ifade edilen çoğulcu yaklaşımın, politika üretme sürecinin demokratikleştirilmesi olarak tanımlanabileceğini ve âdemi merkeziyetçilik, ortaklık, yurttaş katılımı ve yetkilendirilmesinin bu sürecin bileşenleri olarak vurgulanabileceğini ifade ediyorlar. Yazarlara göre çevresel yönetimde, yerel bilgi kaynağının üretilmesi ve bunun bir konsensüse dayalı olması, uzun vadeli yerel sürdürülebilirliğin en önemli merkezi bileşenini oluşturuyor ve YG21 sürecinin başarısı, planlama sürecinde yerelde bulunan yurttaşları, iş gruplarını dinleme ve onlardan bir şeyler öğrenmesine dayanıyor.

YG21 sürecinin demokratik ve çevresel etkileri konusunda çalışan Joas (2001), YG21 sürecinin iki önemli yönüne vurgu yapıyor: (1) yurttaşların politik ve yönetsel karar verme süreçlerine katılım olanakları, (2) şeffaflık ve karar verme süreçlerinin düzeyleri, bilginin yayılımı. Bu iki yön YG21 uygulamalarının temel amaçlarını ifade ediyor. Kamu katılımı üzerinde çalışan Sharp (2002) katılımı, politika sürecinin bir parçası olarak değerlendiriyor. Kamu katılımı, sorunlar karşısında farkındalığın artışı, politik taahhütlerin güvence altına alınmasını, düşüncelerin, fikirlerin ve bilginin elde edilmesini amaçlar. Bu amaçlar, dışsal bilginin artmasına ihtiyaç duyulduğunu ve katılım sürecini, kamunun eşit bir statüde olduğu ve politikaların belirlenirken söz sahibi olduğu bir süreç olarak ifade eder. Sharp'a (2002) göre, YG21 süreci ile danışman yaklaşımından, uygulama yaklaşımına doğru bir değişim garanti altına alınıyor ve danışma eyleminden, kamunun kolaylaştırıcı olduğu, yardımcı olduğu bir eylem düzeyine geçişi ifade ediyor. Bu bir yönüyle demokrasiyi yaymanın dolaylı yöntemleri olarak da görülebilir.

İsveç'in Göteborg kentinde YG21 süreci üzerinde çalışma yapan Khakee'ye (2002) göre, bu süreç, yerel otoritelerin vatandaşlarla, yerel organizasyonlarla ve özel kuruluşlarla diyaloglarını geliştirmelerini gerektiriyor. Kamusal diyalog, iletişime dayalı planlama için çok önemli bir elementtir. Tüm aktörleri kucaklayan bir diyalog, iletişime dayalı planlamanın (communicative planning) önemli dayanak noktalarından biridir. İletişime dayalı planlama, yerel demokrasiyi geliştiren ve birçok politik alanda kalkınmayı büyüten, teşvik eden tüm aktörleri kapsayan enteraktif bir süreç olarak tanımlanabilir. Khakee'ye (2002) göre YG21 bununla birlikte, bir plandan öteye, sürdürülebilir kalkınmanın ekolojik, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlerini entegre etmeyi ifade ediyor.

Khakee, YG21 sürecinde geliştirilmek istenen diyalog ile amaçlananın, sürdürülebilir bir yaşam tarzının ve kalkınmanın yerel ve küresel boyutları hakkında, geniş kesimleri kapsayan bir öğrenme sürecini, daha genel bir ifade ile "kurumsal sermayeyi" (institutional capital) geliştirmek olduğu belirtiyor. Kurumsal sermaye (institutional capital) üç temel öğeden oluşur: (1) Bunlardan birincisi olan *entelektüel sermaye*, geçmiş deneyimler sonucu oluşan çeşitli bilgi kaynaklarını; bilimsel araştırmaları; insanları, mekânları ve sorunları anlama kapasitesini; sorunlara yeni pencerelerden bakmayı; insanların destekledikleri kararları kolaylaştırmak için bilgileri ve anlamayı zenginleştirmeyi ve paylaşmayı; bilimsel, teknik ve pratik

anlamayı kapsayan, ekolojik sorunlara cevap verecek ve yerel eylemin önemini ifade eden politik yaklaşımları geliştirmek için gerekli geniş bilgi birikimini ifade eder. (2) İkinci öge olan *sosyal sermaye*, kararları ve eylemleri koordine etme kapasitesini güçlendirmek ve desteklemeyi başarmak için, ortaklar arasında işbirliğini mümkün kılacak sosyal ağ kaynaklarını ifade eden, eylemler, insanlar ve mekânlar arasındaki ilişkiler sürecini kapsar. (3) Son öge olan *politik sermaye* ise, politikacılar ve hükümet üyeleri ile birlikte yurttaş hareketleri ve örgütlü grupların gündemi şekillendirmeleri ve eyleme geçmeleri için gerekli olan istek ve sorumluluğu ifade eden, ortak hareket etme kapasitesini ifade eder.

Yerel ortaklıklara ve “yönetişim” kavramıyla ifade edilen yeni yönetim anlayışına işlerlik kazandırmak için YG21 süreci kapsamında ilk olarak geniş tabanlı yurttaş katılımına olanak sağlayacak ve toplumsal uzlaşmayı sağlayacak mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir. YG21 sürecinde, birçok yerde çevresel koşullara bağlı olarak özgün modeller oluşsa da, bazı temel mekanizmalar tanımlanmıştır. Bu mekanizmalar ve dikkate alınması gereken hususlar şunlardır:

- *Kent Konseyleri*: Tüm örgütlü ortakların ve örgütsüz kesimlerin yeterli bir şekilde temsiline özen gösterildiği; bireysel katılım ile kurumsal katılım dengesinin gözetildiği, kent ölçeğindeki platformların oluşturulması,
- *Çalışma Grupları*: Ana çalışma gruplarının oluşturulması; kadınların ve gençlerin bu gruplara etkin katılımının sağlanması; elverişsiz durumdaki gruplarının temsili; çalışma alanlarının kentin önceliklerini yansıtması; farklı çalışma grupları arasında koordinasyonun sağlanması,
- *Kadın ve Gençlik Meclisleri*: Kadınların ve gençlerin kendi katılımcı platformlarını ve yönetim ağlarını geliştirmelerinin teşvik edilmesi, kadınların ve gençlerin yerel karar alma süreçlerine katılımını artırıcı politikaların ve mekanizmaların geliştirilmesi,
- *Özel İlgi Grupları*: Çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi özel ilgi gerektiren grupların, YG21 süreçlerine ve katılımcı mekanizmalara etkin olarak katılımlarının sağlanması; bu amaçla, özel ilgi gruplarına yönelik çeşitli katılım mekanizmalarının, platformların oluşturulmasının teşvik edilmesi,
- *Mahalle Ölçeğinde Katılım*: Mahalle ölçeğinde yurttaşların katılımına önem verilmesi ve bunun için gerekli mekanizmaların yaratılması,

- *YG21 Sekreterlikleri*: Kent ölçeğinde YG21 sürecini koordine edecek ve destekleyecek, esnek bir yapıya sahip bir yönetim organının oluşturulması,
- *YG21 Evleri*: Yerel ortakların buluşması ve ortak çalışabilmesi için uygun çalışma mekânlarının oluşturulması (Emrealp, 2004, s. 62).

YG21'ler bazı kesimler tarafından, örgütsüz grupları dışlayan ve sadece örgütlü grupların katılımına olanak tanıyan, kamu hizmetlerinin özelleştirildiği neoliberal politikaların yönetsel modeli olarak eleştirilmektedir. Bununla birlikte, belirlenen ilkelerin uygulamada benimsenmesi ve belirlenen katılım mekanizmalarının oluşturulması halinde YG21'lerin, yurttaş katılımının sağlandığı, kentsel politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi süreçlerinde, yetkinin yurttaşlara devredildiği, Porto Alegre'de yaşanan katılımcı bütçe uygulaması gibi halkçı modellere de temel teşkil edebildiği görülmektedir.

5. YERELLİĞİ YENİDEN KEŞFETMEK: DİYARBAKIR ÖRNEĞİ

5.1. Araştırma Sahasına İlişkin Genel Bilgiler

Bu bölümde Diyarbakır’da yapılan kent yönetimine katılım konulu saha araştırması sonuçlarına yer verilmiştir. Saha araştırması sonuçlarına geçilmeden önce, Diyarbakır’ın içinde bulunduğu idari sistemin tanımlanması amacıyla, Türkiye’deki kamu yönetimi sistemi, bu kapsamda yönetim sisteminin genel özellikleri, merkez-yerel ilişkisi ve yereldeki yönetim birimlerinin görev ve sorumlulukları hakkında özet bilgiler sunulmuştur. Ayrıca Diyarbakır’ın kısa tarihi, kentleşme süreci, ülke ve bölgesindeki yeri, demografik, ekonomik ve sosyal yapısı ile idari-kurumsal yapısı kısaca incelenmiştir. Araştırma sahasına ilişkin sunulan önbilgilerden sonra araştırma sonuçlarına geçilmiştir.

5.1.1. Türkiye’de merkez – yerel ilişkisi ve iki başlı yerel yönetim sistemi

Kamu yönetimi genel olarak merkez-yerel gerilimi üzerine kuruludur. Farklı zaman ve mekânlarda ortaya çıkan ihtiyaç doğrultusunda merkez ve yerel arasında yapılan işbölümleriyle bu gerilim giderilmeye ve dengelenmeye çalışılır. Dünya genelinde kentlerin otonomileri arttırılmasına ve yerelleşme ve bölgeselleşme/federalleşme eğilimi olmasına rağmen, Türkiye’de kamu yönetimine genel olarak ağırlığın merkezde olduğu bir yapılanma mevcuttur. Merkezi yönetim yetki ve görevleri yerel yönetimlere göre daha fazladır. Bu yapının, çeşitli sorunlara neden olduğu ve merkez ve yerel arasındaki dengenin yerel yönetimleri merkezi yönetim karşısında güçlendirecek tarzda yeniden kurulmasının gerekliliği konusunda yaygın bir görüş vardır. Bu yapının neden olduğu sorunlar; kamu hizmetlerinin yürütülmesinde aksaklıkların doğması, gerekli esnekliğin sağlanamaması, gecikmeye ve bürokrasiye neden olması, tasarruf, verimlilik ve demokratik ilkelere uygun olmaması olarak ifade edilmektedir (DPT, 2001, s. 18).

Türkiye’de yerel yönetim sistemi, il özel idaresi, belediye ve köy olmak üzere üç kademedan oluşmaktadır. Kent merkezlerinde ise il özel idaresi ve belediyeler bulunmaktadır. Bu üç kademe arasında hiyerarşik bir ilişki bulunmamaktadır.

Bununla birlikte bir araya gelmeyi sağlayacak mekanizmalar da mevcut değildir. Merkezi yönetiminin taşra teşkilatı olan valilik ve kaymakamlıklarla bu birliktelik sağlanmaya çalışılmaktadır. Bu yapıya 1984 yılında büyükşehir belediyesi de eklenmiştir (DPT, 2001: 16)

Küresel eğilime uyum sağlamak amacıyla, Türkiye’de son yıllarda kamu yönetimi reformu kapsamında yeni düzenlemeler yapılmıştır. Genel olarak kamu yönetimini yeniden düzenleme, yerel yönetimlerin gücünü artırma ve kamu yönetiminde yerleşme gerekçeleriyle, 2004 ve 2005 yılları arasında 5227 Sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun, 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ve 5393 Sayılı Belediye Kanunu kabul edilmiştir.

5227 Sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun’un, kamu kuruluşlarının kuruluş ve işleyişinde esas alınacak temel ilkeleri düzenleyen 5. maddesinde, katılımcılık, saydamlık, hesap verebilirlik, yerindelik ilkelerinin esas alınacağı ve görev, yetki ve sorumlulukların, hizmetten yararlananlara en uygun ve en yakın birime verileceği belirtilmiştir. Mahalli idareler ve hizmet yönünden yerinden yönetim kuruluşları üzerinde kanunlarla öngörülen idari vesayet yetkisini merkezi idareye veren kanun (madde 6), adalet, savunma, güvenlik, istihbarat, dış ilişkiler, maliye, hazine, dış ticaret, gümrük hizmetleri, piyasalara ilişkin düzenleme, ulusal düzeyde ekonomik, sosyal ve fiziki planları hazırlama, bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını giderme, milli eğitim, diyanet, sosyal güvenlik, tapu ve kadastro, nüfus ve vatandaşlık hizmetleri, acil durum yönetimi, sivil savunma, vakıflarla ilgili hizmetleri merkezi idare tarafından yürütülecek görev ve hizmetler olarak tanımlamıştır (madde 7). Bununla birlikte il ve ilçelerde yapılması gereken hizmetlerin, kanunlarda belirtilen istisnalar dışında, valilik ve kaymakamlıklar tarafından gerçekleştirilmesinin esas alınacağı belirtilmiştir (madde 9).

5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nda, il özel idaresinin görev ve sorumlulukları, mahallî müşterek nitelikte olmak şartıyla; il sınırları içinde, sağlık, tarım, sanayi ve ticaret; ilin çevre düzeni plânı, bayındırlık ve iskân, toprağın korunması, erozyonun önlenmesi, sosyal hizmet ve yardımlar, yoksullara mikro kredi verilmesi, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları; ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini,

binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri, belediye sınırları dışında, imar, yol, su, kanalizasyon, katı atık, çevre, acil yardım ve kurtarma, kültür, turizm, gençlik ve spor; orman köylerinin desteklenmesi, ağaçlandırma, park ve bahçe tesisine ilişkin hizmetleri yapmak olarak belirtilmiştir (madde 6). İldeki seçmenler tarafından seçilmiş üyelerden oluşan il genel meclisi il özel idaresinin karar organı olarak tanımlanırken (madde 9), merkezi hükümet tarafından atanmış olan vali, il özel idaresinin başı ve tüzel kişiliğin temsilcisi olarak tanımlanmış ve en üst amir olarak il özel idaresi teşkilâtını sevk ve idare etmekle sorumlu kılınmıştır (madde 30).

5393 Sayılı Belediye Kanunu'nda, belediyelerin görev, yetki ve sorumlulukları, kentsel alanda, mahalli müşterek nitelikte olmak şartıyla, imar, su ve kanalizasyon, ulaşım gibi kentsel alt yapı; coğrafi ve kent bilgi sistemleri; çevre ve çevre sağlığı, temizlik ve katı atık; zabıta, itfaiye, acil yardım, kurtarma ve ambulans; şehir içi trafik; defin ve mezarlıklar; ağaçlandırma, park ve yeşil alanlar; konut; kültür ve sanat, turizm ve tanıtım, gençlik ve spor; sosyal hizmet ve yardım, nikâh, meslek ve beceri kazandırma; ekonomi ve ticaretin geliştirilmesi hizmetlerini yapmak ve yaptırmak olarak belirtilmiştir (madde 14). Kentteki seçmenler tarafından seçilmiş üyelerden oluşan belediye meclisi, belediyenin karar organı iken (madde 17), belediye idaresinin başı ve tüzel kişiliğin temsilcisinin yine seçmenler tarafından seçilen belediye başkanı olduğu belirtilmiştir (madde 37).

5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nda, büyükşehir belediyesinin temel görev, yetki ve sorumlulukları; imar, ulaşım ve toplu taşıma, su ve kanalizasyon hizmetleri, coğrafi ve kent bilgi sistemi, çevrenin korunması ve düzenlenmesi, zabıta hizmetleri, sosyal donatılar (park, bahçe, sosyal tesisler, kütüphane, spor kulüpleri), doğal afetlere karşı önlemler almak, sağlık, eğitim ve kültür hizmetleri için bina sağlama ve onarım hizmetleri, tarihi ve kültürel varlıkları korumak olarak belirtilmiştir (madde 7). Büyükşehir belediyesinin karar organı, ilk kademe belediye meclisi temsilcilerinden oluşurken, idarenin başı ve tüzel kişiliğin temsilcisi olan başkan, kentteki seçmenler tarafından doğrudan seçilmektedir (madde 17).

Yerelliğin en önemli şartlarından biri olan mali özerklik açısından yerel yönetimlerin durumu incelendiğinde, mali açıdan merkeze bağımlı bir yapının olduğu görülmektedir. Yerel yönetimlerin toplam gelirleri içinde öz gelirlerin payı oldukça

düşüktür. Yine yerel yönetimlerin vergi toplama yetkisi yoktur. Anayasaya göre vergi toplama yetkisi merkezi idareye aittir. Yerel yönetimlerin yerel vergi, harç, katılma payı ve hizmet karşılığı alınan ücretler, menkul ve gayrimenkul gelirleri, işletme ve faaliyet gelirleri gibi gelirleri olsa da gelirlerinin büyük bir bölümünü genel vergi gelirlerinden aldıkları paylar oluşturmaktadır. Özellikle il özel idaresi ve büyükşehir belediyelerinin gelirleri içinde öz gelirlerin çok küçük bir payı vardır (Güner ve Yılmaz, 2006, s. 70-71, 79). Genel bütçe gelirleri içinden aldıkları paylara bakıldığında ise, il özel idarelerin %1,12, belediyelerin ise %5 oranında pay aldıkları görülmektedir (2380 Sayılı Kanun, madde 1). Büyükşehir belediyelerine ayrılan pay ise, büyükşehir belediye sınırları içinde yapılan genel bütçe vergi gelirleri tahsilât toplamının %5'i ile büyükşehir bünyesindeki belediyelerin bütçelerinden aktarılan paylar oluşturmaktadır (5216 Sayılı Kanun, madde 23).

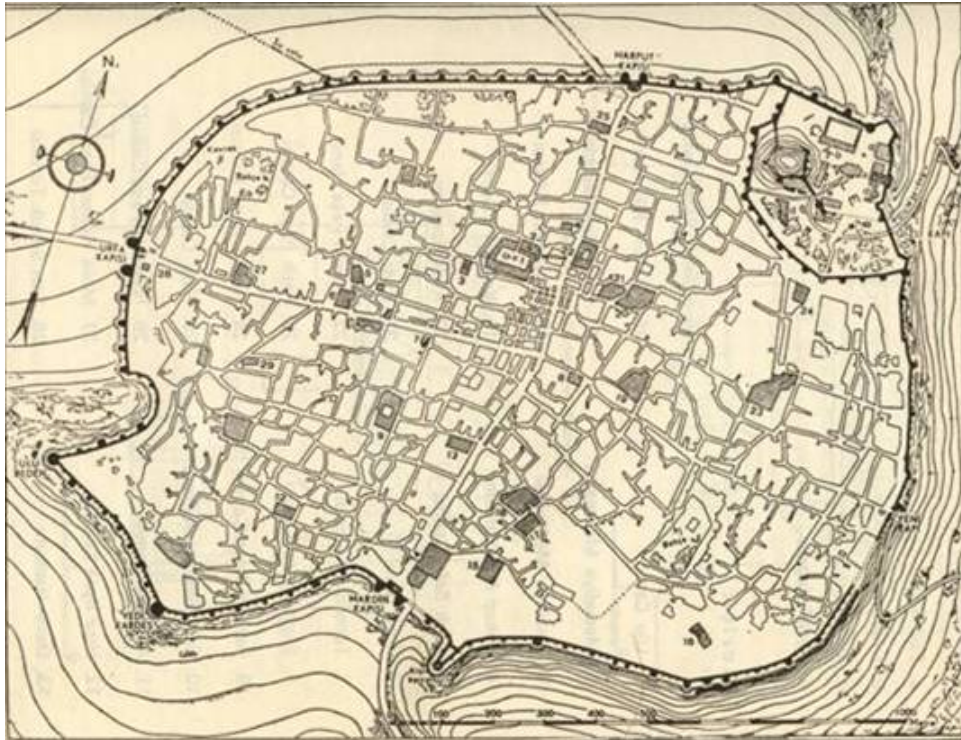
Türkiye'deki yerel yönetim sistemi genel olarak analiz edildiğinde, son yasal düzenlemelerle, sağlık, tarım, sanayi, ticaret, bayındırlık ve iskân gibi bazı kamu hizmetleri yerele devredilse de, kamu hizmetlerinin büyük oranda merkezden yönetilmesi devam etmektedir. Ayrıca merkezden yerele devredilen kamu hizmetlerinin, seçilmişlerin yönettiği belediyelere değil, atanmış ve merkezi hükümetin hiyerarşik denetimine tabi olan valilerin idarenin başı olduğu il özel idarelerine devredildiği görülmektedir. Mali özerkliğin olmaması ve yerel yönetimlerin mali açıdan merkeze bağımlı bir yapıda olması, kamu yönetimindeki merkez-yerel dengesinin Türkiye'de merkezden yana olduğunun en önemli göstergesidir.

5.1.2. Diyarbakır'ın tarihi

Diyarbakır, insanlık ve uygarlık tarihinin yeşerdiği üç önemli bölgeden bir olan ve insanlığın tarıma ve hayvancılığa ilk kez başladığı bölge olan verimli hilal (fertility crescent) bölgesinde; Eski Yunancada iki nehir arasındaki bölge anlamına gelen ve Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan bölgeyi ifade eden Mezopotamya'nın kuzeyinde yer almaktadır. Anadolu ve Mezopotamya için olduğu kadar dünya uygarlık tarihinde de büyük bir değere sahip olan ve Neolitik Döneme (MÖ 8000-5500) tarihlenen Hallam Çemi, Çayönü, Demirci Höyük ve Kortik Tepe yerleşmeleri Diyarbakır ilinde bulunmaktadır (DBB, 2006a, s. 80). Bu dört önemli yerleşmeden biri olan, Diyarbakır kent merkezine 50 km mesafede bulunan Ergani ilçesi

yakınlarında bulunan Çayönü Tepesi'nde 10.000 yıl öncesine ait tarımcı köy topluluklarının en güzel örneklerinden birinin kalıntılarına rastlanmıştır. Kent uygarlıklarının ilk temellerinin atıldığı Çayönü, göçebelikten yerleşik yaşama geçildiği, avcılık ve toplayıcılıktan bitki ve hayvan evcilleştirme yoluyla besin üreticiliğine başladığı “Neolitik Devrim”in gerçekleştiği yerleşim merkezlerinin bilinen en eskisidir. Bu bölgede yabani buğday, mercimekgiller gibi bitkilerin tarıma alınmasına, yine keçi ve koyunun evcilleştirilmesini ilişkin kalıntılar bulunmuştur (DV, 2007).

Antik Çağ'dan Orta Çağa kadar korunma amaçlı yapılan kent surlarının en önemli örneklerinden biri olan Diyarbakır Surları, Diyarbakır'ın sahip olduğu Anadolu, Mezopotamya ve dünya kültür mirasının bir diğer önemli parçasıdır. Yapılış tarihleri tam olarak bilinmeyen Diyarbakır Surların İçkale bölgesinde ilk yerleşimlerin MÖ 4000 yılında başladığı tahmin edilmektedir. Yaklaşık 5,5 km uzunluğunda, 82 burç ve 4 ana kapıdan oluşan, yüksekliği 10-12m, kalınlığı 3-5m arasında değişen ve kalkan balığı görünümünde olan Diyarbakır Surlarının (DBB, 2006b, s. 5), MS 4. Yüzyılda Roma İmparatorluğu II. Konstantinus döneminde bugünkü şeklini aldığını bilinmektedir. Diyarbakır Surları Çin Seddi'nden sonra dünyanın en uzun, en geniş ve en sağlam surları olarak kabul edilir (Atan, 2007; Bkz. Şekil 5.1).

Şekil 5.1: Gabriel'in kale planı (Metin Sözen)

Tarihin her döneminde büyük uygarlıkların önemli merkezlerinden biri olan Diyarbakır, bu güne kadar 26 değişik uygarlığa beşiklik etmiştir. Diyarbakır'ın tarihi çekirdeği olan İçkale'de MÖ 3000 yıllarında Hurri-Mitanilerin egemen olduğu bilinmektedir. MÖ 1260 yılına kadar süren Hurri-Mitani egemenliği, bu dönemde Asur egemenliğine dönüşür (DBB, 2006b, s. 5; DV, 2007). Asurluların egemenliğinden sonra sırasıyla Aramiler, Urartular, İskitler, Medler, Persler, Makedonyalılar, Selevkoslar, Partlar, Büyük Tigran İdaresi, Romalılar, Sasaniler, Bizanslılar, Emeviler, Abbasiler, Şeyhoğulları, Hamdaniler, Mervaniler, Selçuklular, İnaloğulları, Nisanoğulları, Artuklular, Eyyübiler, Moğollar, Akkoyunlular, Safeviler ve Osmanlılar Diyarbakır'a egemen olmuşlardır (DV, 2007).

İlk ismi MÖ 1300'lü yıllarda Asur Kralı 1. Adad Nirari'den kalma bir kılıcın kabzasında geçen "Amida" olan Diyarbakır, sırasıyla Amid, Amed, Dikranagerd, Kara-Amid, Diyar-ı Bekir ve Cumhuriyet döneminden kısa bir süre sonra Diyarbakır adlarını almıştır (DBB, 2006b, s. 5).

5.1.3. Diyarbakır'da kentleşme süreci

Tarih boyunca 26 uygarlığa mekân olmuş Diyarbakır'ın kentleşme süreci İçkale yerleşmesinde MÖ 3000 yıllarında Hurri-Mitani dönemlerinde başlar (DBB, 2006b, s. 5). Tarih boyunca Anadolu ile Mezopotamya, Asya ve Avrupa arasında önemli bir geçiş bölgesi olan Diyarbakır'ın (DV, 2007) kentleşme süreci çok uzun bir sürece dayansa da kentin yerleşik dokusunun biçimlenişi, 4. yüzyılın ortalarında Geç Roma Döneminde kentin Roma Mezapotamyası'nın başkenti yapılmasıyla biçimlenmiştir. Bu dönemde kent idari ve ticari faaliyetlerle büyümüş, surları tamamlanmıştır. 1515 yıllarında 50.000 civarında nüfusa sahip olan Diyarbakır, Osmanlı egemenliğine geçişiyle birlikte artan ticari faaliyetler sonucu 100.000'e yakın bir nüfusa ulaşmıştır. Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesi'nde 17. yüzyılın görkemli ve zengin kenti olarak geçen Diyarbakır'ın nüfusu, 18. yüzyıldan sonra başlayan salgın hastalıklar ve göçler nedeni ile 1870 yılında 21.372'ye düşmüştür. 1863 yılında Osmanlı'da eyalet sisteminden il sistemine geçilmesi, yönetsel ve ekonomik kontrol alanının daralması, kentin sosyoekonomik gerilemesini daha da artırmıştır (DBB, 2006a, s. 80).

Diyarbakır tarihten bu yana daha çok kültür ve ticaret kenti olarak gelişmiştir (DV, 2007). 19. yüzyıla kadar mekânsal gelişimi ve dönüşümü sur içinde kalan Diyarbakır, tazminat sonrasında 1868-1875 yıllarında hastane, kışla, cami, mülkiye

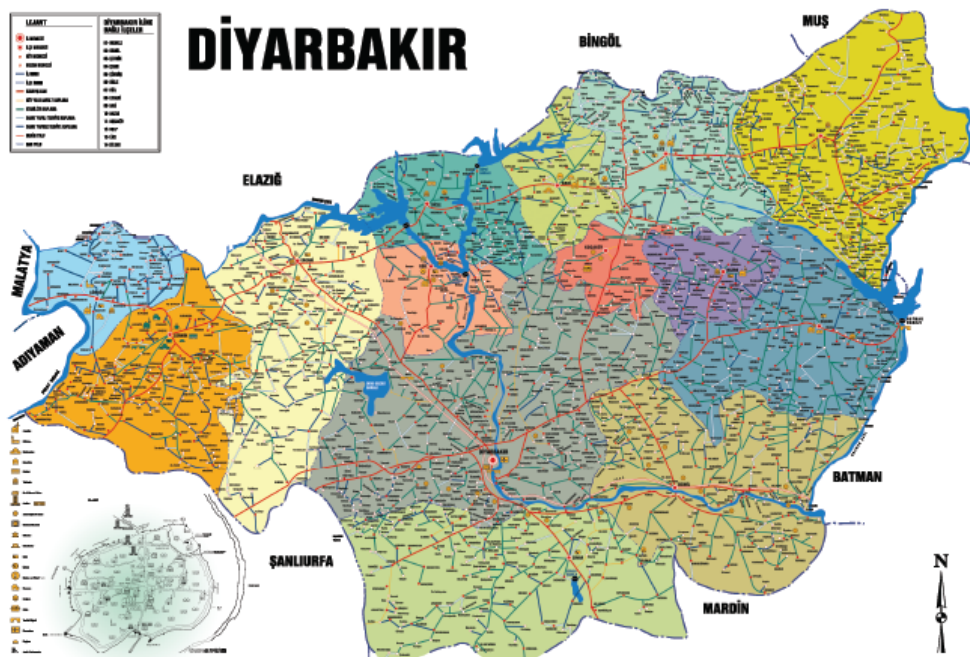
dairesi gibi bazı kamu hizmeti binalarının yapımıyla sur dışına taşmıştır. 1935 yılında yapılan ilk nüfus sayımında 34.642 nüfusu olan Diyarbakır kentinin mekânsal gelişimi ve dönüşümü gerçek anlamda 1936 sonrasında sur dışına taşmıştır. İlk olarak surların hemen dibi olan Yenişehir bölgesi gelişmiş, onu Kooperatif ve Şehitlik mahalleri izlemiştir. 1936-1950 yıllarında kentsel alana dâhil olan Yenişehir, Kooperatif mahallerinde planlı bir gelişim yaşanırken, 1950 sonrası başlayan ve 1960 sonrası artan kırdan kente göç süreci sonrasında, kentin çeperlerinde Bağlar bölgesinde plansız bir gelişim yaşanmıştır. 1985 planı ile bu plansız gelişim sürecine müdahale edilmek istense de, plansız gelişme mevcut yollar ve yeni açılan yollar boyunca yağ lekesi şeklinde yoğunlaşarak devam etmiştir (DBB, 2006a, s. 81). Merkez fonksiyonlarının bir bölümü Suriçi'nden Yenişehir'e kaymış, bu sürecin bir sonucu olarak kentin üst gelir grupları da bu alana kaymıştır. Son dönemlerde hızla yapılaşan Kayapınar alanı üst gelir gruplarının konut alanı haline gelmiş (DBB, 2006b, s. 6), Suriçi ve Yenişehir Bölgesi büyük oranda merkez rolünü korumuş, Bağlar bölgesi ise büyük oranda kentsel dönüşüm strateji kapsamında iyileştirme, sağlıklılaştırma, yenileme ve dönüştürme müdahalelerine ihtiyaç duyan plansız gelişim alanları haline gelmiştir.

Diyarbakır'ın yaşadığı kentsel değişim ve dönüşüm süreci son 23 yıllık süre içerisinde farklı dinamiklerle şekillenmiştir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinde son 23 yıldır süren çatışmalı ortamdan kaynaklı meydana gelen ve özellikle 1990'lı yıllarda yoğunlaşan zorunlu ülke içi yerinden edilme süreci, genelde tüm Türkiye'yi ama özelde hem Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini hem de bölgenin en önemli merkezi olan Diyarbakır'ı önemli ölçüde etkilemiştir (Yükseker, 2006). Diyarbakır ili bir yandan ilçe ve çevre illerin kırsal bölgelerinden göç alırken bir yandan da ülkenin batı ve güneyinde bulunan büyük şehirlere göç vermiştir. Yaşanan bu sürecin kent üzerinde çok yönlü etkileri olmuş; ekonomik, kültürel, sosyal ve mekânsal alanlarda bir dağılma süreci yaşanmıştır (DBB, 2006a, s. 9). Zorunlu yerinden edilme süreci ile ilgili son dönemlerde yapılan çalışmaların (Kalkınma Merkezi, 2006; Sarmaşık, 2006; TESEV, 2006; DBB, 2006c) sonuçları bu gerçeği göstermektedir. 28 Mart-01 Nisan 2006 tarihleri arasında Diyarbakır'da meydana gelen ve 5 gün boyunca kentte yaşamı durduran, 10 vatandaşın ölümüyle ve birçoğunun yaralanmasıyla sonuçlanan (Diyarbakır Barosu, 2006) ve çevre il ve ilçelere yayılan olaylara katılan çocuk ve gençlerin büyük çoğunluğunun zorunlu göç

mağduru ailelerin üyeleri olmaları (Yükseker, 2006), zorunlu ülke içi yerinden edilme sorununun boyutlarının ne kadar geniş olduğunu göstermektedir.

5.1.4. Diyarbakır'ın ülke ve bölgesindeki yeri

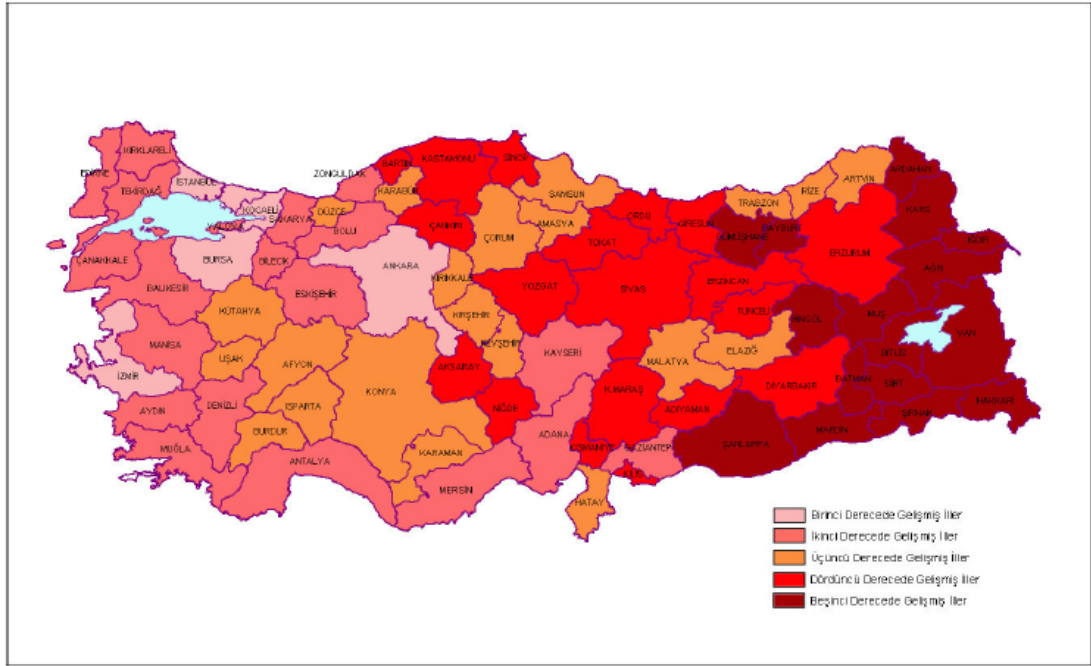
İklim ve coğrafi bölge ayrımına göre Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan, kuzey’de Elazığ, Bingöl, Muş, batıda Malatya, Adıyaman, Şanlıurfa, güneyde Mardin ve doğuda Batman illerine komşu olan Diyarbakır, bölgenin kara, hava ve demir yollarının kesişim noktasıdır. Aşağıdaki Şekil 5.2’de Diyarbakır’ın konumu görülmektedir (DBB, 2006a, s. 4).

Şekil 5.2: Diyarbakır'ın bölgesel konumu

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1982 yılında yapılan Türkiye Yerleşme Merkezlerinin Kademelenmesi Araştırması'na göre 7 kademli sınıflandırmaya göre Diyarbakır 5. Kademe, ticaret, sanayi ve hizmet fonksiyonları açısından bir bölge merkezi olarak tanımlanmış ve etki alanına Mardin, Siirt, Batman, Şırnak, Van, Hakkâri, Bitlis illeri ile Şanlıurfa ilinin Siverek ve Hilvan, Bingöl ilinin Merkez, Genç, Solhan ilçelerinin girdiği ifade edilmiştir (Dinler, 1994, s. 106; DBB, 2006a, s. 8). İllerin sosyoekonomik gelişmişliği ile ilgili daha sonra yapılan çalışmalar köklü değişikliklerin meydana gelmediğini göstermektedir (Kuşçu ve diğ., 2002). Bugün de Diyarbakır bu merkez olma niteliğini büyük oranda korumaktadır.

Devlet Planlama Teşkilatının 2003 yılında yaptığı İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması'nda Diyarbakır 81 il arasında 63 sırada ve 5 kademeli sınıflandırmada 4. derece gelişmiş iller arasında yer almıştır (Dinçer ve diğ., 2003: 55, 67, 72; Bkz. Şekil 5.3). 1996 yılında benzer amaçla yapılan çalışma sonucunda 79 il arasında 57. sırada olan Diyarbakır'ın geçen süre sarfında daha da gerilediği (Dinçer ve diğ., 1996; Dinçer ve diğ., 2003: 56), son yıllarda bu gerilemenin devam ettiği Diyarbakır'ın 65. sıraya düştüğü görülmektedir (DBB, 2006a, s. 8).

Şekil 5.3: Gelişmişlik endeksine göre kademeli il grupları

AB'ye uyum süreci kapsamında Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (The Nomenclature of Territorial Units for Statistics – NUTS) göre Diyarbakır Düzey 1 olarak belirlenen 12 bölgeden biri olan ve 12 bölge arasında sosyoekonomik gelişmişlik açısından 10. sırada bulunan Güneydoğu Anadolu Düzey 1 Bölgesi içinde yer almaktadır (Resmi Gazete, 2002). Diyarbakır ve Şanlıurfa'dan oluşan Şanlıurfa Düzey 2 Bölgesi ise belirlenen 26 Düzey 2 Bölgesi içinde sosyoekonomik gelişmişlik açısından 23. sırada yer almaktadır (Dinçer ve diğ., 2003, s. 107). Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinden (Düzey 3 bölgelerinden) oluşan ve Şanlıurfa'nın merkez seçildiği Şanlıurfa Düzey 2 Bölgesi tanımlaması ile Diyarbakır'ın sosyoekonomik etki alanıyla çakışmayan ve

Diyarbakır'ın merkez rolünü azaltacak ve daha da geriletecek bir sınıflandırmaya, bölgelendirmeye gidilmiştir (DBB, 2006a, s 8-9).

Diyarbakır, tüm olumsuzluklara rağmen hizmet sektörü ağırlıklı bir bölgesel merkezdir. Aşağıda belirtilen fonksiyonlar Diyarbakır'ın bölge merkezi olma özelliğini desteklemektedir (DBB, 2006a, s. 9): bölgesel havaalanı, bölgesel üniversite, bölgesel hastane, kamu kurumları bölge müdürlükleri, bölgesel ve kentsel organize sanayi bölgesi, kentsel küçük sanayi sitesi, bölgesel ve kentsel toptan ve perakende ticaret ve bölgesel ve kentsel hizmet sektörü.

5.1.5. Diyarbakır'ın demografik, ekonomik ve sosyal yapısı

Devlet Planlama Teşkilatının 2003 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre 16 büyük şehirden biri olan Diyarbakır ili sosyoekonomik gelişme bakımından 81 il içerisinde 63. sırada yer almaktadır ve beşli kademelendirme sistemine göre dördüncü derecede gelişmiş iller kategorisine girmektedir. Diyarbakır iline ilişkin sosyoekonomik veriler aşağıda bulunan Tablo 5.1'de gösterilmiştir. Veriler incelendiğinde hemen hemen tüm göstergeler açısından Diyarbakır ilinin Türkiye ortalamasından daha kötü bir konumda olduğu görülmektedir (Dinçer ve diğ., 2003, s. 55, 72, 175).

• Demografik yapı

Demografik yapı açısından Diyarbakır'ın mevcut durumu incelendiğinde şu hususlar görülmektedir: Nüfus büyüklüğü açısından 10. büyük şehir olan Diyarbakır'ın 2000 yılı verileri itibarıyla 1.362.708 nüfusu vardır. Diyarbakır, %60 şehirleşme oranı Türkiye ortalamasının (%64,9) altında iken, 1990-2000 yılları arasında ortalama nüfus artış hızı (%21,73), Türkiye ortalamasının (%18,28) üstündedir. Diyarbakır'da 4,51 olan doğurganlık hızı, Türkiye ortalamasının (2,53) neredeyse iki katı iken, 6,76 olan ortalama hane halkı büyüklüğü ile Türkiye ortalamasının (4,50) yaklaşık bir buçuk katı kadardır. Doğurganlık hızı ve hane halkı büyüklüğü açısından Türkiye ortalamasının çok üstünde olan Diyarbakır, nüfus yoğunluğu (kişi/km²) açısından Türkiye ortalamasına yakın bir değere sahiptir (Dinçer ve diğ., 2003, s. 55).

Tablo 5.1: Diyarbakır ili ekonomik ve sosyal göstergeler

YIL	BİRİM	DEĞİŞKEN	D. BAKIR	GAB	TÜRKİYE
DEMOGRAFİK GÖSTERGELER					
2000	Kişi	Toplam Nüfus	1.362.708	6.608.619	67.803.927
1990-00	Yüzde	Şehirleşme Oranı	60,00	62,69	64,90
2000	Binde	Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı	21,74	24,80	18,29
2000	Kişi/Km2	Nüfus Yoğunluğu	90	88	88
2000	Adet	Doğurganlık Hızı	4,51	4,86	2,53
2000	Kişi	Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü	6,76	6,55	4,50
İSTİHDAM GÖSTERGELERİ					
2000	Yüzde	Tarım İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	63,86	61,35	48,38
2000	Yüzde	Sanayi İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	3,82	7,06	13,35
2000	Yüzde	Ticaret İş Kolunda Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	5,76	6,21	9,67
2000	Yüzde	Mali Kurumlar İş Kolunda Çalışanların Toplam İstih. O.	1,16	1,17	3,11
2000	Yüzde	Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	32,21	33,21	43,52
2000	Yüzde	Ücretli Çalışana Kadınların Toplam İstihdama Oranı	4,45	3,72	8,81
2000	Yüzde	İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	1,30	1,51	2,61
EĞİTİM GÖSTERGELERİ					
2000	Yüzde	Okur-Yazar Nüfus Oranı	69,57	73,22	87,30
2000	Yüzde	Okur-Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusa Oranı	55,37	60,16	80,62
2000	Yüzde	Üniversite Bitirenlerin 22+ Yaş Nüfusa Oranı	5,60	4,99	8,42
2000-01	Yüzde	İlkokullar Okullaşma Oranı	90,93	94,12	98,01
2000-01	Yüzde	Liseler Okullaşma Oranı	31,55	27,32	36,92
2000-01	Yüzde	Mesleki ve Teknik Liseler Okullaşma Oranı	3,30	6,60	20,49
SAĞLIK GÖSTERGELERİ					
2000	Binde	Bebek Ölüm Oranı	57,00	48,33	43,00
2000	Hekim	Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	7,02	5,49	12,70
2000	Dış Hekimi	Onbin Kişiye Düşen Dış Hekimi Sayısı	0,35	0,52	2,22
2000	Adet	Onbin Kişiye Düşen Eczacı Sayısı	1,89	1,85	2,94
2000	Adet	Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	21,13	13,26	23,04
SANAYİ GÖSTERGELERİ					
2000	Adet	Organize Sanayi Bölgesi Parsel Sayısı	280	1.733	28.726
2000	Adet	Küçük Sanayi Siteleri İşyeri Sayısı	1.163	7.044	81.302
2000	Adet	İmalat Sanayi İşyeri Sayısı	33	359	11.118
2000	Adet	İmalat Sanayi Yıllık Çalışanlar Ortalama Sayısı	1.745	31.576	1.130.488
2000	Beygir Gücü	İmalat Sanayi Kurulu Güç Kapasite Miktarı	20.987	381.183	13.478.078
2000	Kws	Fert Başına İmalat Sanayi Elektrik Tüketimi	35	196	550
2000	Milyon TL	Fert Başına İmalat Sanayi Katma Değeri	17	73	350
TARIM GÖSTERGELERİ					
2000	Milyon TL	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Üretim Değeri	898	883	1124
2000	Yüzde	Tarımsal Üretim Değerinin Türkiye İçindeki Payı	1,83	8,14	100
İNŞAAT GÖSTERGELERİ					
2000	Adet	Daire Sayısı	200351	946.373	16.235.830
2000	Yüzde	Borulu Su Tesisatı Bulunan Daire Oranı	94,35	93,86	96,60
MALİ GÖSTERGELER					
2000	Yüzde	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla İçindeki Pay	1,15	5,06	100
2000	Milyon TL	Fert Başına Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla	1.056	954	1.837
2000	Adet	Banka Şube Sayısı	61	301	7.786
2000	Milyon TL	Fert Başına Banka Mevduatı	104	115	939
2000	Yüzde	Toplam Banka Mevduatı İçindeki Pay	0,22	1,20	100
2000	Yüzde	Toplam Banka Kredileri İçindeki Pay	0,26	1,80	100
2000	Milyon TL	Kırsal Nüfus Başına Tarımsal Kredi Miktarı	18	35	138
2000	Milyon TL	Fert Başına Sanayi, Ticaret ve Turizm Kredileri Miktarı	49	68	392
2000	Milyon TL	Fert Başına Belediye Giderleri	71	44	82
2000	Milyon TL	Fert Başına Genel Bütçe Gelirleri	52	63	464
2000	Milyon TL	Fert Başına Gelir ve Kurumlar Vergisi Miktarı	30	28	165
1995-00	Milyon TL	Fert Başına Kamu Yatırımları Miktarı	333	213	248
1995-00	Milyon TL	Fert Başına Teşvik Belgeli Yatırım Tutarı	1085	2.030	2.668
1995-00	ABD Doları	Fert Başına İhracat Miktarı	18	347	2.249
1995-00	ABD Doları	Fert Başına İthalat Miktarı	26	197	3.967
ALTYAPI GÖSTERGELERİ					
2000	Yüzde	Kırsal Yerleşmelerde Asfalt Yol Oranı	21,42	36,24	45,23
2000	Yüzde	Yeterli İçme Suyu Götürülen Nüfus Oranı	51,49	74,44	84,98
2000	Yüzde	Devlet ve İl Yolları Asfalt Yol Oranı	84,54	84,65	91,28
DİĞER REFAH GÖSTERGELERİ					
2000	Adet	Onbin Kişiye Düşen Özel Otomobil Sayısı	123	208	652
2000	Adet	Onbin Kişiye Düşen Motorlu Kara Taşıtı Sayısı	242	505	1056
2000	Mws	Fert Başına Elektrik Tüketim Miktarı	0,51	0,85	1,43
2000	Adet	Fert Başına Telefon Kontör Değeri	781	837	1.852
2000	Yüzde	Yeşil Karta Sahip Nüfus Oranı	22,84	22,54	14,93

Türkiye İstatistik Kurumu'nun yapmış olduğu illere göre nüfus projeksiyonu çalışması sonuçlarına göre, 2005 yılı itibariyle Diyarbakır'ın, 551.000'i kırsal bölgede ve 920.000'i kentsel bölgede olmak üzere toplam 1.471.000 nüfusu bulunmaktadır. 2007 yılı için ise nüfusun kırsal bölgede 552.000, kentsel bölgede 965.000 olmak üzere toplam 1.518.000 kişi olduğu tahmin edilmiştir (TÜİK, 2007).

DBB 1/25.00 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporunda (2006a, s. 18) kentsel bölgede yaşayan nüfus, 2005 yılı itibariyle 830.771 kişi olarak tespit edilmiştir. Aşağıda bulunan Tablo 5.2'de Büyükşehir nüfusu ve bunun ilk kademe belediyelere göre dağılımı 1960-2005 yılları için verilmiştir.

Tablo 5.2: Diyarbakır Büyükşehir ve ilk kademe belediye nüfusları 1960-2005

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2005
DİYARBAKIR (1)	79.888	102.653	149.566	169.535	235.617	305.940	381.144	545.983	660.940
KAYAPINAR	418	527	723	827	1.157	2.170	3.627	68.150	140.456
BAĞIVAR	673	896	1.392	1.865	2.796	3.474	5.333	11.701	21.140
ÇARIKLI	341	253	261	421	759	1.452	2.110	3.610	8.235
BÜYÜKŞEHİR TOPLAM	81.320	104.329	151.942	172.648	240.329	313.036	392.214	629.444	830.771
İNDEKS	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	2000	2005
DİYARBAKIR (1)	100	128	187	212	295	383	477	683	827
KAYAPINAR	100	126	173	198	277	519	868	16.304	33.602
BAĞIVAR	100	133	207	277	415	516	792	1.739	3.141
ÇARIKLI	100	74	77	123	223	426	619	1.059	2.415
BÜYÜKŞEHİR TOPLAM	100	128	187	212	296	385	482	774	1.022

(1) Sur, Yenişehir ve Bağlar İlk kademe Belediyeleri toplamı

Kaynak: Diyarbakır Büyükşehir 1/25.000 Ölçekli Nazım İmar Planı Planlama Raporu'nda yer alan tablolardan yararlanılarak hazırlanmıştır.

• Ekonomik yapı

Ekonomik yapı açısından Diyarbakır incelendiğinde, genel olarak işsizlik ve yoksullukla pençeleşen bir kent ile karşı karşıya kalınmaktadır. 2000 yılı verilerine göre, erkeklerde %18, kadınlarda %7,8 olmak üzere, il genelinde işsizlik oranı ortalaması %14,2'dir. Kent merkezinde ise işsizlik oranı %30,3'tür ve bu oran erkeklerde %27,7, kadınlarda ise %46,6'dır (DBB, 2006a, s. 25). Bununla birlikte son dönemde işsizliğin kent genelinde arttığı görülmektedir. 2006 yılı itibariyle yapılan araştırmalar işgücüne katılabilecek yaşta olan nüfusun yarısından fazlasının işsiz olduğunu göstermektedir (DBB, 2006b, s. 7).

Uzun bir birikim sonucu meydana gelen ekonomik geri kalmışlık, devlet ve özel sektör yatırımlarının sınırlılığı, siyasi istikrarsızlık, zorunlu göç gibi nedenler

işsizlikle birlikte kentte büyük bir yoksullaşma sürecine neden olmuştur (DBB, 2006b, s. 7-8). DV'nin 2007 Mart ayı verilerine göre sosyal güvenliği olan nüfusun toplam nüfusa oranı %36'dır. Yani kent halkının %64'nün herhangi bir sosyal güvencesi yoktur. Kentte yeşil karne alan vatandaşların sayısı 617.000'dir ve bu kent nüfusunun %41'ine tekabül etmektedir.

Özellikle zorunlu göç mağdurlarının yoğunlukla yaşadığı yoksul yerleşim bölgelerinde bu oran çok daha artmaktadır. Örneğin 2006 yılında 5 mahallede 400 haneyle yapılan bir araştırmada herhangi bir sosyal güvencesi olan vatandaşların oranı %13, yeşil karne sahibi vatandaşların oranı ise %75,25 olarak tespit edilmiştir (Kalkınma Merkezi, 2006, s. 40). Diyarbakır'ın Fatihpaşa, Gürdoğan, Huzurevleri, Peyas ve Körhat mahallerinde toplam 5.706 haneyle yapılan bir başka araştırmada, yeşil karne sahibi vatandaşların oranı %54,3 iken, yeşil karne dâhil hiçbir sosyal güvencesi olmayan vatandaşların oranları ise %19,3 olarak tespit edilmiştir (Sarmaşık, 2007).

Tablo 5.3: Diyarbakır kenti işgücünün ana sektörlere göre dağılımı

Sektörler		Tarım	Sanayi	Hizmetler	İyi tanımlanmamış faaliyetler
1970	İşgücü	2876			2234
	%	7,72	20,19	66,07	6
1975	İşgücü	10143	9180	26416	275
	%	22	20	57,41	0,6
1980	İşgücü	2108	11566	33780	152
	%	4,44	24,37	71,19	0,32
1985	İşgücü	2470	11821	46286	520
	%	4,04	19,4	75,8	0,9
1990	İşgücü	3624	15210	54248	516
	%	4,92	20,72	73,8	0,7
1995 (1)	İşgücü	3164	17146	63603	464
	%	3,75	20,3	75,32	0,55
2000	İşgücü	2333	18066	69708	352
	%	2,6	19,9	77,2	0,4

(1) Tahmini değerler

Ekonomik yapının en dinamik sektörü il genelinde tarım, kent merkezinde ise hizmet sektörüdür. İl genelinde istihdamın büyük oranda (%63,86) tarım işkolunda yoğunlaştığı, sanayi (%3,82) ve ticaretin (%5,76) çok düşük oranlarda kaldığı görülmektedir. Bu oranlar Türkiye ortalamalarıyla kıyaslandığında (tarımda %48,38,

sanayi %13,35, ticaret %9,67), 16 büyükşehirden biri olan Diyarbakır'ın bir büyükşehirden ziyade, bir taşra kenti izlenimi verdiği görülmektedir.

Diyarbakır kent merkezinde istihdam edilenlerin işkollarındaki dağılımına bakıldığında genel olarak hizmet sektörünün ağırlığı görülmektedir (Tablo 5.3). 1970'li yıllarda %66,07 olan hizmet sektörü oranı, 2000 yılında %77,2'ye çıkmıştır. Hizmet sektöründen sonra istihdamın yoğunlaştığı ikinci büyük alan sanayi sektörüdür. Sanayi sektörünün payı 1970'li yıllarda %20,19 iken 2000 yılında %19,9'a düşmüştür. Tarım sektörü de 1970 yılından 2000 yılına %7,72 oranından %2,6 oranına düşmüştür. Aşağıdaki tabloda 1970-2000 dönemi için sektörel değişimler özetlenmiştir (DBB, 2006a, s. 28).

Kentteki istihdam durumu incelendiğinde ticaretin ve inşaat sektörünün önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. 2000 nüfus sayımı verilerine göre kent merkezinde ticaret sektöründe çalışanların toplam istihdam içindeki payı %18'dir, yine aynı yılın verilerine göre çalışanların %10 inşaat sektöründe istihdam edilmektedir (DBB, 2006a, s. 36, 39).

• Sosyal yapı

Sosyal yapı açısından incelendiğinde Diyarbakır'ın ekonomik yapıya benzer bir geri kalmışlık izlenimi verdiği görülmektedir. Eğitim sektöründe gelişmişlik açısından Diyarbakır, 81 il arasında 73. sırada yer almaktadır. Eğitim göstergeleri açısından daha detaylı bir inceleme yapıldığında, tüm göstergeler Diyarbakır'ın, Türkiye ortalamasının çok gerisinde kaldığını göstermektedir. Aşağıdaki tabloda temel eğitim göstergeleri Türkiye ile karşılaştırmalı olarak verilmiştir (Dinçer ve diğ., 2003, s. 55, 129).

Tablo 5.4: Eğitim göstergeleri Diyarbakır – Türkiye karşılaştırması (2000)

Eğitim Göstergeleri	Diyarbakır (%)	Türkiye (%)	Sıra (81 il içinde)
Okur Yazar Nüfus Oranı	69,67	87,30	75
Okur Yazar Kadın Nüfusun Toplam Kadın Nüfusa Oranı	55,37	80,62	74
Üniversite Bitirenlerin Okul Bitirenlere Oranı	5,60	8,42	50
İlköğretim Okullaşma Oranı	90,93	98,01	49
Liseler Okullaşma Oranı	31,55	36,92	49
Meslek Liseleri Okullaşma Oranı	3,30	20,49	81

Sosyal yapının ikinci önemli bileşeni olan sağlık sektöründe Diyarbakır, 81 il arasında 61. sırada yer almaktadır. Eğitim göstergeleri gibi sağlık göstergelerinin tamamında Diyarbakır Türkiye ortalamasına göre daha kötü bir durumdadır. Aşağıda sağlık göstergeleri açısından Diyarbakır'ın Türkiye ile karşılaştırmalı tablosu verilmiştir (Dinçer ve diğ., 2003, s. 55, 123).

Tablo 5.5: Sağlık göstergeleri Diyarbakır – Türkiye karşılaştırması (2000)

Sağlık Göstergeleri	Birim	Diyarbakır (%)	Türkiye (%)	Sıra (81 il içinde)
Bebek Ölüm Oranı	Binde	57,00	43,00	8
Onbin Kişiye Düşen Hekim Sayısı	Kişi	7	13	55
Onbin Kişiye Düşen Diş Hekimi Sayısı	Kişi	0	2	72
Onbin Kişiye Düşen Eczane Sayısı	Adet	2	3	51
Onbin Kişiye Düşen Hastane Yatağı Sayısı	Adet	21	23	27

5.1.6. Diyarbakır'ın idari - kurumsal yapısı

Toplam yüzölçümü 15.355 km² olan Diyarbakır'da merkez ilçe dâhil toplam 14 ilçe bulunmaktadır. DBB mücavir alanı içinde büyükşehir dışında 6 ilk kademe belediye bulunurken, il genelinde toplam 32 belediye bulunmaktadır. İl genelinde toplam 242 mahalle bulunurken, DBB'nin mücavir alanı içinde toplam 131 mahalle bulunmaktadır. Ancak bu 131 mahallenin 85'i, 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Yasası ile mücavir alan sınırlarına dâhil edilen köylerden oluşmaktadır (DV, 2007).

Tablo 5.6: Diyarbakır'ın idari-kurumsal yapısı

	Diyarbakır Kenti	Diyarbakır İli
Belediye	7	32
İlçe	1	14
Mahalle	131	242
Dernek	376	462
Vakıf	64	64
Meslek Kuruluşu	57	57
Sendika	41	41
Üniversite	1	1
Fakülte	13	13
Yüksekokul	9	16
Enstitü	3	3
Devlet Konservatuar	1	1
Küçük Sanayi Sitesi	6	6
Organize Sanayi Sitesi	1	1
500'den fazla işçi çalıştıran özel sektör kuruluşu	1	1
500'den fazla işçi çalıştıran kamu kuruluşu	1	1
150'den fazla işçi çalıştıran özel sektör kuruluşu	9	9
150'den fazla işçi çalıştıran kamu kuruluşu	2	2

Kaynak: DV 2007 yılına ait verileri düzenlenerek elde edilmiştir.

Diyarbakır'da dernek, vakıf, sendika, meslek kuruluşlarından oluşan, 537'si şehir merkezinde olmak üzere toplam 623 Sivil Toplum Kuruluşu bulunmaktadır. Bunların çoğunluğunu dernekler (376) oluşturmaktadır. STK'ların en önemli bileşeni olan derneklerin çalışma alanları incelendiğinde, çoğunluğunun (174) yardımlaşma derneği olduğu görülmektedir. Yardımlaşma derneklerini, spor alanında faaliyet yürüten dernekler (77) izlemektedir. Okul, ilim ve eğitim dernekleri (45) üçüncü sırayı oluşturmaktadır. Ayrıca sağlık alanında 32, kültürel alanda 27, camilerle ilgili 19, basın-yayın alanında 5, insan hakları alanında 2 dernek bulunmaktadır. Dostluk, güzel sanatlar, imar, lions, rotary, kızılây, ziraat, çevre, thy vb. diğer alanlarda ayrıca toplam 80 dernek bulunmaktadır (DV, 2007).

Diyarbakır'daki STK'ların, kamu kurum ve kuruluşların, muhtarlıkların ve kanaat önderlerinin bir araya gelmesine olanak tanıyan DYG21, kentteki sivil toplumu güçlendiren önemli aktörlerden biridir. Nisan 2003 tarihinde kurulan DYG21'in toplam 363 üyesi bulunmaktadır. Kent Danışma Konseyi olarak örgütlenen DYG21 bünyesinde Kadın Meclisi, Gençlik Meclisi, Açlık ve Yoksullukla Mücadele Ana Çalışma Grubu, Tarih, Kültür ve Kentleşme Ana Çalışma Grubu, Çevre Sağlık Ana Çalışma Grubu, Engelliler Ana Çalışma Grubu, Çocuk Ana Çalışma Grubu, faaliyetlerini sürdürmektedir (DYG21, 2006).

1966 yılında kurulan ve toplam 18.500 öğrencisi bulunan DÜ bünyesinde 13 Fakülte, 9'u Diyarbakır'da olmak üzere toplam 16 Yüksekokul, 3 Enstitüsü ve 1 Devlet Konservatuvarı bulunmaktadır (DÜ, 2007; DV, 2007).

Diyarbakır'da sınırlı sayıda büyük ölçekli işletme bulunmaktadır. 500'den fazla işçi çalıştıran sadece 2 kuruluş bulunmaktadır. Bunlardan biri kamu diğeri ise özel sektör işletmesidir. 150'den fazla işçi çalıştıran işletme sayısı ise 2'si kamu işletmesi olmak üzere toplam 9'dur. Kentte ayrıca 1 Organize Sanayi Sitesi ve 6 adet Küçük Sanayi Sitesi bulunmaktadır (DV, 2007). İşletme sayısı fazla olmamakla birlikte, özel sektör işletme sahiplerin kurduğu çeşitli STK'lar, meslek örgütleri mevcuttur. Diyarbakır Ticaret ve Sanayi Odası, Diyarbakır Sanayici ve İşadamları Derneği, Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, Diyarbakır Organize Sanayici İşadamları Derneği, Diyarbakır Genç İşadamları Derneği, Diyarbakır Girişimci İşadamları Derneği, Diyarbakır Yatırımcılar ve İşadamları Derneği, Diyarbakır İş Kadınları Derneği bu kuruluşlardan bazılarıdır.

5.2. Saha Araştırmasının Amacı, Kapsamı ve Yöntemi

Bu araştırma, 1970’li yıllarla birlikte özel sektör kuruluşlarında ve STK’larda ve daha sonra da kamu kuruluşlarında popüler hale gelen katılımcı yönetim anlayışını, Diyarbakır kent merkezinde, sivil toplum, özel sektör ve kamu kuruluşlarından oluşan örgütlü grupların ve yurttaşların kent yönetimine katılımı kapsamında incelemektedir. Küresel ölçekte meydana gelen sosyoekonomik değişimleri dikkate alarak ve makro ölçekte meydana gelen değişimlerin yerele yansımalarını analiz ederek, Diyarbakır kent merkezinde, örgütlü grupların temsilcileri ile kentte yaşayan yurttaşların katılımını sağlayarak, örgütlü grupların ve yurttaşların kent yönetimine katılım düzeyinin mevcut durumunu tespit etmeyi ve katılım düzeyini geliştirmek için bir politika önerisi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Diyarbakır kent merkezinde geliştirilecek modelle, ayrıca Türkiye’deki kentlerde sosyal politikaları esas alan, daha katılımcı, daha demokratik yönetim sistemlerinin gelişimine katkı sağlamak bu araştırmanın bir diğer amacını oluşturmaktadır.

Araştırmanın kapsamı Diyarbakır kent merkezidir. DBB mücavir alanları içinde kalan dört ilk kademe belediyesinin sınırları araştırmanın alanı olarak belirlenmiştir. 5216 sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu ile DBB sınırlarına dâhil edilen Bağırvar ve Çarıklı ilk kademe belediyeleri, fiziki olarak kent merkezinden uzak olmaları ve mekânsal, sosyal ve ekonomik açıdan kent merkeziyle tam anlamıyla entegre olmamaları ve kırsal nitelik taşımaları gerekçeleriyle araştırma sahası dışında tutulmuştur. Ayrıca adı geçen yasa ile mahalleye dönüştürülen ve Büyükşehir Belediyesi mücavir alanlarına dâhil edilen 85 köy, aynı gerekçelerle araştırmaya kapsamına alınmamıştır. Sonuç olarak araştırma sahası, Sur, Yenişehir, Bağlar ve Kayapınar ilk kademe belediyeleri sınırları dâhilinde bulunan ve Diyarbakır kent merkezini oluşturan 42 mahalleyi kapsamaktadır. Araştırma kapsamında bahsi edilen kent yönetimi, ilk kademe belediyelerini, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesini, il özel idaresini ve muhtarlıkları kapsamaktadır. Kent yönetimi aktörleri ise vatandaşlar, muhtarlıklar ve STK’lardır.

Saha çalışmasında araştırma sorusuna bağlı olarak üç aşamalı bir süreç dâhilinde iki araştırma tekniği kullanılmıştır: dar grup toplantıları ve sahada uygulanan anket çalışması. İlk aşamada yapılan örgütlü gruplar anketi ile kentte bulunan kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının yöneticilerinin, (1) örgütlü grupların ve

yurttaşların kent yönetimine katılım düzeyine, konuya dair kentin ve aktörlerinin zayıf ve güçlü yanlarına ve dış çevreden kaynaklı fırsatlara ve tehditlere ilişkin görüşlerini ve (2) katılımı artırmak için politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla kurumsal kimlik ve kapasite; ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, idari-kurumsal yapı, yurttaşlar, katılımcı kurum ve genel olmak üzere 8 GZFT (SWOT) analizi ve konuya dair politika önerilerinden oluşan ve büyük çoğunluğu açık uçlu sorulardan meydana gelen bir anket/bilgi formu hazırlanmıştır. Bu anket formu Diyarbakır kent merkezinde bulunan 227 örgütlü gruba gönderilmiştir. Bunların büyük çoğunluğu elden teslim edilmiş, çalışmanın amacı, kapsamı ve içeriği bu teslimler sırasında ifade edilmiştir. Çalışma sonucunda, kamu kuruluşları, STK'lar ve özel sektör kuruluşlarından oluşan toplam 44 adet örgütlü grubun çalışmaya katılması sağlanmıştır.

Saha araştırması kapsamında, ikinci aşamada Diyarbakır YG21 bünyesinde faaliyet yürüten Gençlik ve Kadın Meclisinin koordinasyon kurullarıyla iki adet yarı yapılandırılmış toplantı yapılmıştır. Bu toplantılarda Diyarbakır YG21'in kurumsal yapısı, bileşenleri, kent ölçeğindeki etkinliği, temsil düzeyi ve muhtarlıklar tartışılmıştır. Yapılan toplantılarda son olarak katılımcılara kent yönetiminde katılım düzeyini arttırmak için politika önerileri sorulmuştur.

Saha çalışması kapsamında üçüncü aşamada kentin sosyoekonomik açıdan farklılık arz eden dört bölgesinden toplam 402 kişiyle, sosyoekonomik durum, konut ve çevre durumu, örgütlülük durumu, katılım düzeyi ve katılıma dair politika öneriler bölümlerinden oluşan hane halkı anketi yapılmıştır. Diyarbakır kent merkezini oluşturan 42 mahalle araştırma evreni olarak alınmıştır. Araştırma evreninin 100.000'den fazla olduğu durumlarda, %95 güven aralığında kent genelini temsil edebilmesi için örneklem büyüklüğünün en az 384 olması gerekmektedir (Balcı, 2006, s. 95). Bazı anketlerin çeşitli nedenlerle iptal edilmesi ihtimaline karşı sayı yüksek tutulmuş ve örneklem hacminin 400 olmasına karar verilmiştir. Örneklem seçiminde, ilk olarak TÜİK'in 2006 yılında yapmış olduğu adrese dayalı nüfus tespiti çalışması verilerinde yer alan mahalle ve ilk kademe belediye bazlı konut sayısı dikkate alınarak, Tabakalı Örneklem Tekniği ile ilk kademe belediye sınırları ve mahallelere düşen anket sayıları belirlenmiştir. Ardından her bir mahalledeki sokak listeleri çıkarılarak Sistemik Rastgele Örneklem Tekniği ile anket yapılacak sokaklar belirlenmiştir. Her sokakta anket yapılacak hane belirlenirken, sokaktaki tek

numaralı hanelerin orta numarası esas alınmıştır. Tek numaralı hanelerin hiç olmadığı ya da 1-2 adet olduğu durumlarda çift numaralı hanelerden ortaya denk gelecek bir numara seçilmiştir. Belirlenen hanelerin çok katlı bir bina olması durumlarında orta katlarda anket yapılmıştır. Belirlenen adreste çeşitli nedenlerden ötürü anket yapılamaması halinde bir yandaki adrese gidilmiştir.

Aşağıda bulunan bölümlerde saha araştırması sonucu elde edilen bulgular sunulmuştur. Bu bulgulara geçmeden önce, yurttaş anketi verilerinin analizinde kullanılan istatistiksel analiz teknikleri hakkında kısa bilgilere yer verilmiştir. Yurttaş Anketi kapsamında elde edilen değişkenler arasındaki ilişkiler analiz edilirken, bağımlı ve bağımsız değişken sayısı ve değişkenlerin kategorik, sıralı ve ağırlıklı olmasına göre beş istatistiksel analiz tekniği kullanılmıştır. Bu teknikler, Güvenirlik Analizi, Faktör Analizi, Bağımsız İki Örnek t-Testi, Kruskal – Wallis Testi ve Korelasyon Analizidir. Aşağıda bu analiz tekniklerine ilişkin kısa bilgiler sunulmuştur.

Güvenirlik Analizi (Reliability Analysis), bir test ya da ankette yer alan soruların birbirleri ile ilişkili, tutarlı, anlaşılır ve yeterli sayıda olup olmadığını ve kullanılan ölçeğin doğruluğunu ölçer. Likert ölçeği gibi ölçeklendirilmiş birden fazla sorunun homojen bir bütünü ifade edip etmediğini ölçmede kullanır (Albayrak ve diğ., 2005: 403-5; Bayram, 2004: 127). Güvenirlik analizinde, ağırlıklı standart değişim oranı olan ve “bir ölçekteki k sorunun varyansları toplamının genel varyansa oranlaması ile elde edilen” ve 0 ile 1 arasında değer alan Cronbach Alfa katsayısına bakılır.

Alfa katsayısının aldığı değere göre ölçeğin güvenilirliği yorumlanır (Albayrak ve diğ., 2005: 405):

- $0,00 \leq \alpha \leq 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha \leq 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- $0,60 \leq \alpha \leq 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilir,
- $0,80 \leq \alpha \leq 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Güvenirlik Analizi genel olarak tek başına yapılmaz, yapılacak istatistiksel analizlerde bir ön analiz / ön şart olarak kullanılır. Özellikle Faktör analizi öncesinde mutlaka yapılması gerekir.

Faktör Analizi (Factor Analysis), birbiri ile bağlantılı çok sayıdaki değişkeni az sayıda, anlamlı ve birbirinden bağımsız faktörler haline getiren çok değişkenli bir istatistik tekniğidir. Faktör analizindeki temel amaç, değişkenleri sınıflandırarak değişken sayısını azaltmaktır. Faktör analizinin birçok çeşidi bulunmakla birlikte en yaygın kullanılanı Ana Bileşen Analizi (Principal Component Analysis – PCA)’dir (Albayrak ve diğ., 2005: 321; Bayram, 2004: 131-2).

Faktör analizinin dört temel aşaması vardır. Bunlar; veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi, faktörlerin elde edilmesi, faktörlerin rotasyonu ve faktörlerin adlandırılmasıdır (Albayrak ve diğ., 2005: 321). Veri setinin faktör analizine uygun olması için analize sokulacak değişkenlerin normal dağılıma uyması ve güvenirlik analizinde (cronbach) alfa değerlerinin 0,6 değerinden büyük olması gerekir. Bu koşullara uyan değişkenler faktör analizine sokularak değişkenlerin sınıflandırılması sonucu elde edilen faktörler elde edilir.

Faktör analizi sonuçları analiz edilirken ilk olarak Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerlerine bakılır ve aldığı değere göre yorumlanır (Albayrak ve diğ., 2005: 322):

- $0,00 \leq KMO \leq 0,50$ ise kabul edilmez,
- $0,50 \leq KMO \leq 0,60$ ise zayıf,
- $0,60 \leq \alpha \leq 0,70$ ise orta,
- $0,70 \leq \alpha \leq 0,80$ ise iyi,
- $0,80 \leq \alpha \leq 0,90$ ise çok iyi,
- $0,90 \leq \alpha \leq 1,00$ ise çok iyidir.

KMO değerlerinin incelenmesi ardından elde edilen yeni faktörler, elde edilen faktörler ve orijinal değişkenler arasındaki korelasyonu gösteren döndürülmüş faktör matrisinden (rotated component matrix) elde edilir. Bu matristeki faktör ağırlıklarının genel olarak 0,5’ten büyük olması beklenir (Bayram, 2004: 132). 350 ve daha büyük veri sayısı için 0,30 ve üzerindeki faktör ağırlıkları kabul edilir (Albayrak ve diğ., 2005: 330). Faktör Analizinin son aşaması elde edilen faktörlerin adlandırılmasıdır. Faktör analizine sokulan ve sınıflandırılan değişkenler literatür desteği ile yeniden adlandırılarak ve analizlere sokulacak yeni faktörler belirlenerek faktör analizi tamamlanır.

Bağımsız İki Örnek t-Testi (Independent-Samples t-Test), iki farklı örneklem grubunun ortalamalarının karşılaştırılmasını ve bu gruplar arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını analiz etmeyi sağlayan bir istatistik tekniğidir (Albayrak ve diğ., 2005: 74; Bayram, 2004: 80). Bu analizde ortalaması alınarak karşılaştırılacak olan değişkenin metrik olması gerekmektedir. Bağımsız İki Örnek t-Testi, sonuçları analiz edilirken 2-tailed sig. değerine (p değerine) bakılır. Bu p değerinin 0,05'ten küçük olması, iki örneklem grubu arasında %95 güven aralığında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğunu, aksi halde ise anlamlı bir farkın olmadığını ifade eder (Albayrak ve diğ., 2005: 77).

Kruskal – Wallis Testi, t-testinin bir benzeridir ve sürekli değişkene sahip üç ya da daha fazla sayıdaki örneklem arasında karşılaştırma yapmayı sağlar. Anlamlılık düzeyinin 0,05'ten küçük olması, gruplar arasında anlamlı farklılıkların olduğunu ifade eder. Sıralar (Ranks) tablosundan her bir grubun sıralı ortalamasına (Mean Rank) bakılarak örneklem grupları, analizin yapıldığı değişkene göre karşılaştırılır (Albayrak ve diğ., 2005: 106, 108).

Korelasyon Analizi (Correlation Analysis), iki değişken arasındaki doğrusal ilişkiyi ya da bir değişkenin iki veya daha fazla değişken ile olan ilişkisini test etmeyi sağlayan bir istatistik tekniğidir. Bu analizde bir değişkende meydana gelen değişimin, diğer değişkende hangi yönde bir değişim yarattığı görülmektedir. Korelasyon analizi sonucu, değişkenler arasında ilişki olup olmadığı ve varsa bu ilişkin yönü ve derecesi, -1 ile +1 arasında değer alan korelasyon katsayısına bakılarak elde edilir (Albayrak ve diğ., 2005: 115; Bayram, 2004: 115).

5.3. Örgütlü Gruplar Anketi Bulguları

Katılımcı kent yönetimi, yönetim söylemleri, büyük oranda kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarından oluşan örgütlü gruplar üzerinde inşa edilmektedir. Bundan dolayı saha araştırması kapsamında, Örgütlü Gruplar Anketi/Bilgi Formu çalışması yapılmıştır. Bu çalışmayla, Diyarbakır kent merkezinde, farklı kurumsal kimliklere ve kapasitelere sahip örgütlü grupların temsilcilerinin, kent yönetiminde katılım düzeyinin mevcut durumuna dair görüşlerini ve katılım düzeyini geliştirmeye dair politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır.

Bu amaçla, (1) kurumsal kimlik ve kapasite; (2) ekonomik, sosyal, kültürel, siyasal, idari-kurumsal yapı, yurttaşlar, katılımcı kurum ve genel olmak üzere 8 GZFT (SWOT) analizi ve (3) konuya dair politika önerileri bölümlerinden oluşan ve büyük çoğunluğu açık uçlu sorulardan meydana gelen bir anket/bilgi formu hazırlanmıştır (Anket/bilgi formu için bkz. EK A). Kurumsal kimlik ve kapasite değişkeni ile kamu kuruluşları, STK'lar ve özel sektör kuruluşlarının konuya dair yaklaşımları istatistikî olarak karşılaştırılmak istenmesine rağmen, ankete katılan kurum sayısının 44 ile sınırlı kalması sonucu bu yapılamamıştır. Bundan dolayı çalışma, örgütlü grupların katılıma dair mevcut durum algılaması ve konuya dair politika önerileri ile sınırlı kalmıştır.

Diyarbakır İl Özel İdaresi, DBB ve ilk kademe belediyeleri temsilcilerinden 15 adet, DYG21 temsilcilerinden 4 adet, kamu kuruluşu niteliğindeki meslek örgütleri temsilcilerinden 3 adet, kentteki dernek, vakıf, sendika vb. kuruluşlardan oluşan STK temsilcilerinden 19 adet ve özel sektör temsilcilerinden 3 adet olmak üzere toplam 44 kuruluş çalışmaya katılmıştır (çalışmaya katılan kurumlar için bkz. EK B).

Örgütlü Gruplar Anketi analizi yapılırken ilk olarak, katılımcı kuruluşların kent yönetimine katılım konusunda Diyarbakır'ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlara, önündeki Diyarbakır dışı çevreden kaynaklanan olumlu (fırsatlar) ve olumsuz (tehditler) öğelere dair görüşleri analiz edilmiştir. Bu analizler yapılırken sekiz GZFT analizi kapsamında dile getirdikleri görüşler ekonomik yapı, sosyal yapı, siyasal yapı, idari-kurumsal yapı ve kültürel yapı başlıkları altında toplanmıştır. Her bir başlık için GZFT analizleri yapılırken, verilen cevapların fazlalığı ve çeşitliliği nedeniyle en az iki katılımcı tarafından dile getirilen görüşlere yer verilmiştir. Bir görüşü kaç kuruluşun ifade ettiği, parantez içinde gösterilen rakamlarla ifade edilmiştir. Son olarak her bir başlıkla en fazla ifade edilen iki görüş dikkate alınarak, kent yönetimin katılım konusunda genel bir GZFT analizi yapılmıştır.

Örgütlü Gruplar Anketi analizinde ikinci olarak, katılımcıların kent yönetiminde katılımı artırmak için sundukları politika önerileri özetlenmiştir. Ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapıya ilişkin sunulan ve toplam 233 maddeden oluşan politika önerileri sınıflandırılarak özetlenmiştir.

Anket sonuçları, üç alt başlık altında sunulmuştur. Bu alt başlıklar şunlardır: Diyarbakır'ın ekonomik, sosyal, idari, siyasal ve kültürel çevre analizi, Diyarbakır için genel GZFT analizi, katılıma dair politika önerileri.

5.3.1. Diyarbakır'ın ekonomik, sosyal, idari, siyasal ve kültürel çevre analizi

5.3.1.1. Ekonomik yapı için GZFT analizi

• Güçlü yanlar

- Doğal kaynakların fazla olması (16),
- Tarım ve hayvancılık sektörünün gelişme potansiyelinin olması (16),
- Ekonomik açıdan büyüme potansiyelin yüksek olması ve yatırıma uygun bakir alanların çokluğu (13),
- Kültürel-dini turizm potansiyelinin yüksek olması (11),
- İşgücünün fazla ve ucuz olması (8),
- Ulaşım ağının güçlü olması ve ulaşım kolaylığı (8),
- Pazar potansiyelinin yüksek oluşu (7),
- Ticari potansiyelin olması (4),
- Sanayinin gelişme potansiyelinin yüksek olması (4),
- Ekonomik işlevli yapıların örgütlü olması (odalar, dernekler) (4),
- Bölge iş dinamiklerinin merkezlerinin kentte bulunması (DİSİAD, GUNSIAD, Ticaret Odası, Ticaret Borsası vb.) (3),
- Tarihi açıdan ekonomik-ticari bir merkez olması (3),
- Ekonomik sorunların yoğunluğundan dolayı, çözüm arayışlarının fazla olması (2),
- İnşaat sektörünün gelişiyor olması (2),
- Gelişmeye açık hizmet sektörünün bulunması (2),
- Küreselleşme ile birlikte dışa açık ticaretin gelişmesi (2).

• Zayıf yanlar

- Göç, işsizlik ve yoksulluk (27),
- Var olan kaynakların dışarıya kaçması (13),
- Nitelikli personel eksikliği (12),
- Mali kaynakların yetersizliği (8),
- Ekonomik altyapının yetersizliği (7),

- Açlık ve aşırı yoksulluk (7),
 - Sermaye birikiminin yetersizliği (6),
 - Tarımda çeşitliliğin azlığı ve geleneksel üretim tekniklerinin kullanılması (4),
 - Kırsal alanda eşitsiz toprak dağılımı (2),
 - Organize sanayi bölgesinin yetersizliği (2),
 - Yerel kaynakların etkin kullanılamaması (2).
- **Fırsatlar**
- Başta AB olmak üzere uluslar arası hibe fonları ve çeşitli devlet destekleri (12),
 - Kentten göç edip önemli ticari faaliyetleri yürütebilen yerli dış sermaye ve tecrübenin varlığı (4),
 - GAP'ın olumlu etkileri (4),
 - Kentin dış kurumlar tarafından pazar olarak değerlendirilme potansiyeli (4),
 - Devlet desteğinin artması (4),
 - AB'nin bölgesel eşitsizlikleri gidermeye ve kalkınmaya dönük programları (2),
 - Iraktaki fiili durum sonrası ticari ilişkilerin gelişmesi (2),
 - İş adamlarının kentte yatırım yapma konusunda duyarlı olmaya başlaması ve dolayısıyla iş bulma olanağının artması (2),
 - AB fonlarında ve devlet yatırımlarında kentin öncelikli iller arasında olması (2).
- **Tehditler**
- Özel sektör ve devletin yatırım yapmaması ve kalıcı istihdamın olmayışı (28),
 - Sanayinin çok zayıf olması ve sanayiye dayalı yatırımların yetersizliği (9),
 - Siyasi iktidarın ve bürokrasinin çıkardığı engeller (7),
 - Teşviklerin yetersizliği (6),
 - Bölgeler arası eşitsizlik (6),
 - Ekonomik istikrarın olmaması ve kriz tehlikesi (4),
 - Çeşitli fonların ve devlet desteğinin azalması (3),
 - Gelir dağılımındaki adaletsizlik (3),
 - Merkezi bütçeden ayrılan payın azlığı (2).

5.3.1.2. Sosyal yapı için GZFT analizi

• Güçlü yanlar

- Kentin genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması (16)⁶,
- Toplumda dayanışma, iletişim ve komşuluk ilişkilerinin sürmesi (7),
- Sosyal dönüşüm ihtiyacının yüksek olması ve sosyal projelerin artması (5),
- Halkın yeniliklere açık olması (4),
- Metropol kent olmanın sonucu olan kültürel zenginliğin sosyal olanaklar yaratması (2).

• Zayıf yanlar

- Göç ve göçten kaynaklı kentsel yaşama entegre olamama, gettolaşma, gecekondulaşma, eğitimsizlik, çocuk işçiliği, suç oranlarının artması, dayanışma ağlarının dağılması gibi sosyal sorunların yoğunluğu (32),
- Eğitim düzeyinin düşük olması (21),
- Köy kültürü ile kent kültürü arasında sıkışmış toplumsal yapı (11),
- Aşırı nüfus yoğunluğu ve kontrolsüz hızlı nüfus artışı (8),
- Feodal bağların güçlü olması (7),
- Cinsiyet eşitsizliği (7),
- Ortak iş üretme geleneğinin zayıflığı (3),
- Sağlık problemlerinin yoğunluğu (2),
- Töre cinayetleri (2),
- Vatandaşların yaşadığı güvensizlik ve sorunlar karşısındaki duyarsızlığı (2).

• Fırsatlar

- Kentin bölgesel ve ulusal çapta yoğun demografik ilişkilere sahip olması, hem kent içinde çevre illerden insanların yaşaması hem de kentli birçok vatandaşın bölge kentlerinde ve Türkiye'nin diğer kentlerinde yaşaması (2).

• Tehditler

- Muhtemel yeni göç dalgası (2).

⁶ Parantez içinde gösterilen akamlar, görüşü ifade eden kurum sayısını belirtmektedir.

5.3.1.3. Siyasal yapı için GZFT analizi

• Güçlü yanlar

- Kentin bölgesel merkez olması (60)⁷,
- Halkın örgütlü ve politik olması, hak arama bilincinin ve siyasete ilginin yüksek olması (44),
- Katılım talebinin olması (20),
- Vatandaşların kentte var olan sorunlara karşı duyarlı olması ve tartışmalara katılması (12),
- Katılım konusunda vatandaşların bilinçli olması (3),
- Tarihsel olarak mücadele ve muhalefet geleneğinin güçlü olması (3),
- Çevre illere nazaran kadınların toplumsal yaşama katılımının yüksek olması, kadın örgütlerinin fazlalığı (2),
- Toplumda eşitlik talebinin olması (2),
- Sorunların çokluğu nedeniyle örgütlenme zemininin güçlü olması (2),
- Vatandaşların sorgulayıcı olması (2).

• Zayıf yanlar

- Politik kurumlar arası güvensizlik, yeterince işbirliğinin olmaması (7),
- Sorunlarını ele almada tek yönlü sığ yaklaşımların geliştirilmesi, her şeyin aşırı derecede politize edilmesi (7),
- Kentin dışarıdaki olumsuz imajı (5),
- Ekonomik sorunlardan dolayı katılımın öncelikli olmaması (4),
- Kamu kuruluşlarının katılıma kapalı olması (4),
- Örgütlü gruplara katılan bireylerde yaşanan yorgunluk, birçok olumsuzluğun birlikte yaşanması sonucu kente yaşanan olaylara karşı duyarsızlaşma (4),
- Bireysel çıkarların, kentin çıkarlarının önüne çıkarılması (3),
- Yerel yönetimlerin katılım konusunda partizancılık yapmaları (3),
- Bilinç yetersizliği (3),

⁷ Bazı durumlarda katılımcı sayısı olan 44 rakamından daha büyük rakamların olduğu görülmektedir. Bu aynı katılımcının farklı başlıklarda aynı görüşü ifade etmesinden kaynaklanmaktadır.

- Katılımcı ve demokratik bir geleneğin olmaması (3),
- Çatışmalı dönemin ve göçün yaratmış olduğu travmalar (2),
- Vatandaşların siyasi bilincinin eksikliği (2),
- Nüfus yoğunluğunun doğrudan katılım kanallarını olanaksız kılması (2),
- Geleneksel feodal güç ilişkilerinin devam etmesi (2),
- Kadınlarının bir kısmının sosyal yaşam alanı olarak tarikatlara üye olmaları (2),
- Siyasal ve örgütsel olarak itaatkâr bir kültürün olması (2),
- Yakın zamanda çatışmalı ortamda meydana gelen faili meçhul cinayetler, köy yakmalar, Hizbullah olayları, yargısız infazlar, uzun gözaltı süreçleri vb. nedenlerden ötürü örgütlü gruplara katılma korkusu (2),
- Hak arama bilincinin olmaması (2).

• **Fırsatlar**

- Ulusal ve uluslar arası camianın ilgisi (11),
- Türkiye'nin AB üyelik sürecinin mevcut sorunları çözme konusunda sunacağı olanaklar (8),
- AB süreci ile birlikte katılımı artırıcı yasal düzenlemelerin yapılması (4),
- AB'nin yerel yönetimlere önem vermesi (2).

• **Tehditler**

- Kalıcı barış ortamının sağlanamamış olması, şiddet ve çatışma ortamının devam etmesi, politik istikrarsızlık (49),
- Merkezi yönetim ile yereldeki seçilmişlerin ortak çalışamaması, merkezi yönetimin kente ve seçilmişlere karşı negatif tutumu (44),
- Antidemokratik yasal engeller ve uygulamalar (14),
- Kentteki siyasi istikrarın bölgesel dış tehditlere açık olması (6),
- Seçim barajından dolayı siyasi temsilin sağlanamaması (5),
- Etnik kökenin bir sorun olarak görülmesinin devam etmesi (Kürt sorunu) (3),
- Derin ve karanlık siyasi hesaplaşma ve provokasyonlar için Diyarbakır'ın seçiliyor olması (2),
- Devletin (resmi ideolojinin) Kürt meselesindeki çözümsüzlük politikaları (2),

- Çatışmalı bir konumda olan Kürt sorununun tüm etkilerinin de bir anlamda merkezileştiği bir kent konumunda olması ve bundan kaynaklı siyasal kutuplaşmaların hem sivil toplumun gelişmesini hem de sosyoekonomik olarak tarif edilen alana yönelik somut politikaların geliştirilmesine engel olması (2),
- Komşu ülkelerde çatışma ortamının artması (2),
- Siyasal farklılaşmanın yeterince oluşmaması (2).

5.3.1.4. İdari (kurumsal) yapı için GZFT analizi

• Güçlü yanlar

- Belediyelerin sahip olduğu geniş halk desteği (27),
- Kentteki STK'ların aktif olması, gelişmesi ve çeşitlenmesi (40),
- DYG21 (Kent Konseyi) gibi kurumlar arası işbirliğini sağlayan, katılıma olanak tanıyan mekanizmaların olması (17),
- Kentteki kurumlar arasında diyalog ve işbirliğinin gelişmesi (15),
- Şeffaf, demokratik ve katılımcı yerel yönetim anlayışının belediyelerce kabul edilmesi (7),
- Halkçı bir belediye yönetiminin olması (7),
- Kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının bölge merkezlerinin büyük çoğunluğunun kentte bulunması (6),
- Belediye – STK ilişkilerinin iyi olması (6),
- Bölgenin en büyük üniversitesinin kentte olması (5),
- Valinin⁸ sivil halk yararına uygulamaya yönelik çabaları (2),
- Komşu kentlerdeki yerel yönetimler, STK'lar ve işveren çevrelerinin ilişkileri (2).

• Zayıf yanlar

- Kurumlar arası koordinasyonsuzluk, birlikte hareket etmeme (18),
- Şehirdeki devlet/hükümet kurumları ile seçilmişler (belediyeler) ve STK'lar arasındaki ikili bir yapı oluşmuş olması ve tarafların ortak çalışamaması (16),
- Yönetim kalitesinin düşüklüğü (13),
- Katılımı teşvik edici yapısal mekanizmaların olmaması ya da zayıf olması (10),
- Örgütlü grupların halktan uzaklaşan bürokratik bir yapıya dönüşmesi (9),

⁸ Bahsi edilen vali Diyarbakır'ın eski valisi, Sayın Efkân Ala'dır.

- Örgütlü gruplarda yetişmiş kadroların olmaması (9),
- Belediyelerin politik konulara ağırlık vermesi, kamu hizmetlerine gereken ağırlığı vermemesi (6),
- Özel ya da kamu kurumlarında verilen hizmetlerde yeterince profesyonelleşememe (6),
- Örgütlü gruplarda personelden verim alınamayışı (4),
- Belediye gelirlerinin yetersizliği ve büyük oranda merkeze bağımlı olunması (3),
- Yöneticilerin demokratik tutum içinde olmayışları (3),
- Sadece sınırlı sayıda, öne çıkmış STK, meslek örgütü ve siyasi partilerin karar alma süreçlerine katılımı (2),
- Danışmanlık hizmetlerinin yeterince alınamaması (2),
- STK'ların misyonundan uzaklaşması, kurumsal kirlenme ya da yozlaşma (projecilik, rantçılık vb.) (2),
- STK'ların kurumsal yapılarının zayıf olması ve sürdürülebilir olmaması (2),
- Ortak platformların etkin olamaması (2).

• **Fırsatlar**

- Kent dışındaki ulusal ve uluslar arası kuruluşlarla kurulan ilişkiler ve geliştirilen işbirlikleri (9),
- Dünya genelinde yerel yönetimlere olan ilginin artması ve kamu reformu kapsamında belediyelere yeni yetkilerin verilmesi (8),
- AB uyum süreci (3).

• **Tehditler**

- Katılımı sınırlandıran mevzuat-yasalar (7),
- AB uyum yasalarındaki uygulama eksikliği, bürokratik yapılar - engeller (5).

5.3.1.5. Kültürel yapı için GZFT analizi

• **Güçlü yanlar**

- Tarihi bir kent olması ve tarihsel dokunun canlı olması (33),
- Kültürel ve dinsel çeşitliliğin fazla olması (20),
- Farklı kültürlerle saygı duyulması (10),
- Kültürel değerlere sahip çıkılmaya çalışılması (10),

- Kültürel yönden kenttin bölge merkezi olması (5),
- Özel ve sivil girişimlerin kültürel değerleri koruma çabalarının artması (4),
- Kentte festival, turistik-tanıtım faaliyetleri, edebiyat-dil vb. etkinliklerin fazla olması (3),
- Kültürel kimliğin korunması için kadınların çaba içinde olması (3),
- Turizm açısından bir potansiyelin var oluşu (3),
- Yerel yönetimlerin tarihi kültürel miras üzerinden yeni bir kültür yaramaya  alışması (2),
- Halkın kültürel faaliyetlere katılım sağlaması (2),
- Vatandaşların kültürel gelenek ve göreneklere bağlı olunması (2).

• **Zayıf yanlar**

- Tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkılmaması (11),
- Kültürel ve tarihi bilincin eksikliği (7),
- Kültürel mirasın tanıtılamaması (4),
- Kültürel yozlaşmanın yaşanması (4),
- Turizm altyapısının yetersizliği (3),
- Eğitimsiz insanların kültürel mirasa zarar vermesi (3),
- Halkın kültürel değerlerini yaşatabileceği uygun olanaklar olmayışı (2),
- Kültür kurumlarının eşgüdüm halinde çalışamaması (2),
- Kürtçenin kentte yeterince kullanılmaması (2).

• **Fırsatlar**

- Kültürel mirası korumaya dönük fonlardan yararlanılması (4),
- Değişik kültürel yapılara tarihsel olarak ev sahipliği yaptığı için kentin farklı etnik-kültürel-dinsel cemaatlerle rahat ilişkilenme ve dış dünyaya açılma olanağının olması (3),
- Dünyada kültürel mirası koruma konusunda eğilimlerin ve çabaların artması (2).

• **Tehditler**

- Başta K rt  olmak üzere farklı kültürlerin resmi kurumlarca yok sayılması, gelişmeleri için gerekli desteğin verilmemesi ve asimilasyon politikalarının devam etmesi (11),

- Birlikte yaşayan farklı kültürlerin çatışma potansiyelinin var oluşu (4),
- Kentten yaşayan insanların ciddi bir asimilasyon ve dejenerasyonla karşı karşıya olması, kendi dillerini ve kültürlerini yaşayamamaları (4),
- Tarihi ve kültürel yerlerin bilinçli yok edilmesi (2).

5.3.2. Diyarbakır için genel GZFT analizi

Yukarıda yapılan GZFT analizlerinde ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapı başlıklarında en fazla dile getirilen ilk iki görüş dikkate alınarak Diyarbakır için genel bir GZFT analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar iç çevre analizi ve dış çevre analizi başlıkları altında aşağıdaki Tablo 5.7 ve Tablo 5.8’de gösterilmiştir.

Tablo 5.7: İç çevre analizi

GÜÇLÜ YANLAR	
Sosyal Yapı	Kentin genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması (16)
	Toplumda dayanışma, iletişim ve komşuluk ilişkilerinin sürmesi (7)
Ekonomik Yapı	Doğal kaynakların fazla olması (16)
	Tarım ve hayvancılık sektörünün gelişme potansiyelinin olması (16)
Siyasal Yapı	Kentin bölgesel merkez olması (60)
	Halkın örgütlü ve politik olması, hak arama bilincinin ve siyasete ilginin yüksek olması (44)
İdari Yapı	Belediyelerin sahip olduğu geniş halk desteği (27)
	Kentteki STK’ların aktif olması, gelişmesi ve çeşitlenmesi (40)
Kültürel Yapı	Tarihi bir kent olması ve tarihsel dokunun canlı olması (33)
	Kültürel ve dinsel çeşitliliğin fazla olması (20)
ZAYIF YANLAR	
Sosyal Yapı	Göç ve göçten kaynaklı kentsel yaşama entegre olamama, gettolaşma, gecekondulaşma, eğitimsizlik, çocuk işçiliği, suç oranlarının artması, dayanışma ağlarının dağılması gibi sosyal sorunların yoğunluğu (32)
	Eğitim düzeyinin düşük olması (21)
Ekonomik Yapı	Göç, işsizlik ve yoksulluk (27)
	Var olan kaynakların dışarıya kaçması (13)
Siyasal Yapı	Politik kurumlar arası güvensizlik, yeterince işbirliğinin olmaması (7)
	Sorunlarını ele almada tek yönlü sığ yaklaşımların geliştirilmesi, her şeyin aşırı derecede politize edilmesi (7)
İdari Yapı	Kurumlar arası koordinasyonsuzluk, birlikte hareket etmeme (18)
	Şehirdeki devlet/hükümet kurumları ile seçilmişler (belediyeler) ve STK’lar arasındaki ikili bir yapı oluşmuş olması ve tarafların ortak çalışamaması (16)
Kültürel Yapı	Tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkılmaması (11)
	Kültürel ve tarihi bilincin eksikliği (7)

Tablo 5.8: Dış çevre analizi

FIRSATLAR	
Sosyal Yapı	Kentin bölgesel ve ulusal çapta yoğun demografik ilişkilere sahip olması, hem kent içinde çevre illerden insanların yaşaması hem de kentli birçok vatandaşın bölge kentlerinde ve Türkiye'nin diğer kentlerinde yaşaması (2)
Ekonomik Yapı	Başta AB olmak üzere uluslar arası hibe fonları ve çeşitli devlet destekleri (9)
	Kentten göç edip önemli ticari faaliyetleri yürütebilen yerli dış sermaye ve tecrübenin varlığı, GAP'ın olumlu etkileri, kentin dış kurumlar tarafından pazar olarak değerlendirilme potansiyeli ve devlet desteğinin artması (4)
Siyasal Yapı	Ulusal ve uluslar arası camianın ilgisi (11)
	Türkiye'nin AB üyelik sürecinin mevcut sorunları çözme konusunda sunacağı olanaklar (8)
İdari Yapı	Kent dışındaki ulusal ve uluslar arası kuruluşlarla kurulan ile ilişkiler ve geliştirilen işbirlikleri (9)
	Dünya genelinde yerel yönetimlere olan ilginin artması ve kamu reformu kapsamında belediyelere yeni yetkilerin verilmesi (8)
Kültürel Yapı	Kültürel mirası korumaya dönük fonlardan yararlanılması (4)
	Değişik kültürel yapılara tarihsel olarak ev sahipliği yaptığı için kentin farklı etnik-kültürel-dinsel cemaatlerle rahat ilişkilene ve dış dünyaya açılma olanağının olması (3)
TEHDİTLER	
Sosyal Yapı	Muhtemel yeni göç dalgası (2)
Ekonomik Yapı	Özel sektör ve devletin yatırım yapmaması ve kalıcı istihdamın olmayışı (28)
	Sanayinin çok zayıf olması ve sanayiye dayalı yatırımların yetersizliği (9)
Siyasal Yapı	Kalıcı barış ortamının sağlanamamış olması, şiddet ve çatışma ortamının devam etmesi, politik istikrarsızlık (49)
	Merkezi yönetim ile yereldeki seçilmişlerin ortak çalışamaması, merkezi yönetimin kente ve seçilmişlere karşı negatif tutumu (44)
İdari Yapı	Katılımı sınırlayan mevzuat-yasalar (7)
	AB uyum yasalarındaki uygulama eksikliği, bürokratik yapılar - engeller (5)
Kültürel Yapı	Başta Kürtçe olmak üzere farklı kültürlerin resmi kurumlarca yok sayılması, gelişmeleri için gerekli desteğin verilmemesi ve asimilasyon politikalarının devam etmesi (11)
	Birlikte yaşayan farklı kültürlerin çatışma potansiyelinin var oluşu (4)

Anket sonuçları analiz edildiğinde, katılımcılardan ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapıyı, kent yönetimine katılım konusu açısından değerlendirmeleri istenmesine rağmen, katılımcılar kimi başlıklarda, kent yönetimine katılım konusuyla bağlantısını kurmadan daha genel çerçevede analiz yaptıkları görüşmüştür. Bununla birlikte Diyarbakır'ın ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapısına dair oldukça önemli verilere ulaşılmıştır.

5.3.3. Katılıma dair politika önerileri

Örgütlü Gruplar Anketinin son bölümünde, katılımcı kurum temsilcilerinden, kent yönetimine katılımı artırmak için ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel yapıyı dikkate alarak, neler yapılması gerektiği sorulmuş ve önerilerini 20 maddeyi geçmeyecek şekilde yazmaları talep edilmiştir. Katılımcıların sunmuş oldukları 233 maddeden oluşan politika önerileri aşağıdaki başlıklar dâhilinde sınıflandırılmıştır:

- Örgütlü gruplar arasındaki işbirliği ve koordinasyon,
- Merkezi otorite ile seçilmiş yerel yönetimlerin ilişkileri,
- Halkın kent yönetimine katılımı,
- Farklı kesimlerin kent yönetimine katılımı,
- Dezavantajlı grupların kent yönetimine katılımı,
- Bilinçli ve sorumlu yurttaş yaratmak,
- Halkı bilgilendirmek,
- STK'ların güçlendirilmesi,
- İdari ve mali yerelleşme,
- Bölgesel-kentsel kalkınma ve yoksullukla mücadele,
- Örgütlü grupların kurumsal verimliliklerini artırmak,
- Şiddetin sona erdirilmesi ve Kürt meselesinin çözüme kavuşturulması,
- Kültürel değerleri ve çeşitliliği korumak.

Politika önerileri analiz edildiğin *örgütlü gruplar arasındaki işbirliğini ve koordinasyonu* geliştirmek, en fazla öne çıkan nokta olmuştur. Kentte bulunan kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşları arasındaki iletişimin, diyalogun,

ortaklaşmanın, işbirliğinin ve koordinasyonun geliştirilmesi 28 kuruluş tarafından önerilmiştir. Örgütlü grupların “katılımcı kent yönetimi” konusunda konferans yapması, ihtiyaç duyulan alanlarda koordinasyon merkezlerinin açılması bu başlık altında ayrıca birer kuruluş tarafından önerilmiştir. Bu başlığın altında önerilen bir diğer politika da, adı geçen örgütlerin bir araya gelmesine olanak tanıyacak YG21, **Kent Konseyi** vb. mekanizmaların kurulması veya güçlendirilmesidir. Katılımcılar arasından 12 kuruluşun sunduğu bu öneri, bu yapıların yetki ve sorumluluklarının detaylarına ilişkin farklı ve net olmayan, karar alma yetkisinden, bilgi verme düzeyine kadar farklılık arz eden yaklaşımları barındırmaktadır.

Mevcut durum tespitinde çok fazla dile getirilen **merkezi hükümet/devlet ile seçilmiş yerel yönetimlerin ilişkilerinin** kötü olması, politika önerilerinde de ifade edilmiştir. Katılımcılardan 5’i merkez-yerel arasındaki ilişkilerin düzelmesi gerektiğini, merkezi hükümetinin ve taşra örgütlerinin belediyeler üzerindeki olumsuz bakış açılarının değişmesi ve siyasi baskıların azalması gerektiğini, kentte vilayet ile belediyeler arasındaki işbirliğinin artırılması gerektiğini ifade etmiştir.

Halkın kent yönetimine katılımı konusunda 17 kuruluş görüş belirtmiştir. Halkın katılımını, bazı katılımcılar Kent Konseyi örgütlemesi dâhilinde örgütlü gruplarla birlikte önerirken, bazı kurumlar da mahalle bazlı meclislerin kurulmasını önermiştir. Bu başlık kapsamında yerel yönetimlerin şeffaf yapılara kavuşturulması, yerel yönetimlerin halkla ilişkilerini geliştirmeleri, örgütlü gruplardaki hiyerarşik ve bürokratik engellerin kaldırılması önerilen diğer politikalardır.

Katılımcılar arasından 13 kuruluş kent yönetiminde **farklı kesimlerin katılımın** sağlanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Farklı kültürel toplulukların, politik yaklaşımların kent yönetimine katılımına olanak tanınması, tekçi yapıdan arınarak siyasetin çoğulculaşması, farklılıklar arasındaki diyalogun güçlendirilmesi, farklılıkların zenginlik olduğu anlayışının geliştirilmesi bu başlık altında dile getirilen önerilerdir. Katılımcılardan 10 kuruluş kadınlar, gençler, engelliler, çocuklar gibi **özel ilgi grupları ve dezavantajlı grupların kent yönetimine katılımlarının** sağlanması ve bu amaçla bu grupların örgütlenmelerinin desteklenmesi gerektiğini önermiştir.

Katılımcılardan 32’si halkın katılımı için **bilinçli ve sorumlu bir yurttaş tipinin gelişmesi** ve bu amaçla bilgilendirme ve kapasite geliştirme faaliyetlerinin yapılması

gerektiğini ifade etmiştir. Yurttaşların kenti sahiplenmesi, kentte karşı aidiyet duyması, şikâyet eden değil talep eden bir konuma gelmesi, kentin sorunlarına karşı sorumluluk hissetmesi bu başlık altında önerilen politikalarlardır. Buna göre, bilinçli ve sorumlu yurttaş tipin oluşması için, insan hakları, kentli hakları, demokrasi, katılım, okuma alışkanlığı, çevre, tarih, kültür vb. alanlarda ***halk sürekli bilgilendirilmelidir***. Kentsel sorunların bilimsel bir şekilde tespit edilmesi, bunların halkla paylaşılması, bilgilendirme faaliyetlerinde teknolojik olanakların ve yerel medyanın kullanılması bu başlık altında dile getirilen diğer görüşlerdir.

STK'ların güçlendirilmesi ve etkinliklerinin artırılması önerilen bir diğer politikadır. Katılımcılardan 7'sinin önerdiği bu öneri kapsamında, STK'ların sayılarının artması, çeşitlenmeleri, kurumsal kapasitelerinin artırılması, bu kuruluşların çalışmalarının teşvik edilmesi, yerel yönetimlerin bütçelerinden STK'lara pay ayrılması, marjinalleşmeye neden olacak aşırı politik yaklaşımlardan ve projecilikten⁹ uzak durulması, gençlerin bu kuruluşlara katılımlarının teşvik edilmesi gibi öneriler bu başlık altında yer almıştır.

İdari ve mali yerelleşme, katılımcıların en fazla öneri yaptıkları başlıklardan biri olmuştur. Toplam 14 katılımcı tarafından dile getirilen yerelleşme kapsamında, bölgesel yönetimlerin kurulması, yetki ve egemenlik haklarının yerel yönetimlere devri, tüm kamu kurumlarının yerel yönetimlere bağlanarak tüm yerel ve bölgesel yönetimlerin seçimle başa gelmesi, yerel iktidarın konumunu güçlendirici yasal düzenlemelerin yapılması gibi görüşler ifade edilmiştir. Yerellik kapsamında dile getirilen bir diğer önemli görüş mali yerelleşmedir. Kentte aktarılan kaynakları artırmak, kaynak kullanımı konusunda yerel yönetimlerin yetkilerini artırmak, yerel kaynakların yerelde kalmasını sağlamak bu başlık altında önerilen politikalarlardır.

Bölgesel-kentsel kalkınma ve yoksullukla mücadele öne çıkan bir diğer önemli politika önerisi olmuştur. Neredeyse tüm kurumların değindiği ekonomik kalkınma ve yoksullukla mücadele konusunda en fazla öne çıkan öneri, kentte ve bölgeye yatırımların yapılması olmuştur. İşsizliğin ve yoksulluğun azaltılması, sorunların bölgesel ölçekte ele alınıp bölgeye pozitif ayrımcılığın yapılması, girişimcilerin desteklenmesi, işgücünün niteliğinin geliştirilmesi bu başlık altında en fazla önerilen

⁹ Projecilik, STK'ların kamu yararına çalışma, kar amacı gütmeme gibi amaçlardan uzaklaşıp, başta AB olmak üzere uluslar arası hibelerden faydalanan, kendisi için var olan, sektörleşen bir yapıya dönüşmesi anlamında kullanılmaktadır.

politikalar olmuştur. Kaynakların etkin kullanımı, belediye–sanayi işbirliklerinin kurulması, belediyelerin büyük şirketler kurması, ekonomi politikalarında büyümeye değil kalkınmaya önem verilmesi, iş çevrelerinin kapasitelerinin arttırılması, tarıma ağırlık verilmesi, sektörel kümelenme vb. öneriler katılımcılar tarafından önerilen diğer politikalarlardır. Kent arazilerinin tamamıyla kamulaştırılması, eşitlikçi ve katılımcı bir ekonomik yapılanmanın yaratılması gibi az da olsa daha radikal öneriler de bu başlık altında yer almıştır.

Örgütlü grupların kurumsal verimliliklerini artırmaya dönük çalışmalar yapmak katılımcıların önerdiği bir diğer politikadır. Toplam 12 katılımcı tarafından dile getirilen bu öneri kapsamında, işe alımlarda ve konumlandırmalarda niteliğin esas alınması, nitelikli kadroların ve yöneticilerin istihdam edilmesi, kamu hizmetlerinde verimliliği artırıcı çalışmaların yapılması, çalışmalarda ekip halinde çalışma anlayışının geliştirilmesi yer almıştır.

Şiddetin sona erdirilmesi ve Kürt meselesinin çözüme kavuşturulması 12 katılımcı tarafından dile getirilen bir diğer önemli politika önerisidir. Şiddetin, çatışmaların sona erdirilmesi, politik taleplerin barışçıl yollarla dile getirilmesi, seçim barajının indirilerek temsilde adaletin sağlanması, Kürt dilini ve kültürünü korumaya ve yaşatmaya dönük adımların atılması, kamusal alanda Kürtçenin kullanılması, gençlerin ve çocukların Kürtçeyi öğrenmesi, siyasetçilerin ve örgütlü grupların Kürt dilini ve kültürünü yaşatmaya dönük adımlar atması bu başlıkta dile getirilen öneriler olmuştur.

Kültürel değeri ve çeşitliliği korumak, katılımcılardan 16'sının dile getirdiği bir diğer öneridir. Doğal, tarihi ve kültürel değerlerin korunması, bu konuda vatandaşların bilinçlendirilmesi, kültürel zenginliğin desteklenmesi ve yaşatılabilmesi için yasal altyapının oluşturulması, ayrıca tarihi ve kültürel mekânların aynı zamanda vatandaşların kullanımına sunulması, vatandaşların bunları sahiplenmesinin sağlanması bu başlık altında katılımcıları önerdiği diğer politikalar olmuştur.

Kentin sahip olduğu kültürel mirasın turizm alanında değerlendirilmesi, Avrupa Kentli Hakları Deklarasyonunun tüm kamu kuruluşlarının planlama çalışmalarında temel bir belge olarak kabul edilmesi, kadınların toplumsal yaşama katılımlarının arttırılması, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitim seviyesinin yükseltilmesi,

ebeveyn eğitimlerine önem verilmesi, sosyal rehabilitasyon projelerinin geliştirilmesi, çocuk işçiliğinin önlenmesi, sosyal hizmetlerin güçlendirilmesi ve çeşitlendirilmesi, zorunlu göçün olumsuz sonuçlarını ortadan kaldıracak sosyoekonomik ve kültürel projelerin geliştirilmesi, AB üye devletlerin belediyeleriyle kardeş belediyeciliğinin geliştirilmesi ve uluslar arası fonlardan yararlanılması az sayıda katılımcı tarafından dile getirilen diğer politika önerileri olmuştur.

5.4. Dar Grup Toplantıları Bulguları

Saha araştırması kapsamında, ikinci olarak DYG21 bünyesinde kurulan sekiz ana çalışma grubundan ikisi olan Kadın Meclisi ve Gençlik Meclisinin koordinasyon Kurullarıyla ayrı ayrı yarı yapılandırılmış toplantılar yapılmıştır. Bu toplantılarda dünya genelinde binlerce kentte uygulanan ve en yaygın katılımcı kent yönetimi modeli olduğu öne sürülen YG21 sürecinin Diyarbakır'daki durumu analiz edilmek istenmiştir. DYG21'in hangi aktörlerden oluştuğu, üye aktörler arasındaki ilişkiler, kendi kurumsal yapısı içinde ne kadar katılımcı bir mekanizmaya sahip olduğu, kentteki temsil ve etkinlik gücü, mahalle ölçeğindeki çalışmaları, bu toplantıların ana tartışma başlıkları olmuştur. Mahalle ölçeğinde katılım konusu tartışılırken, mahalle muhtarlıklarının durumu da bir başlık olarak değerlendirilmiştir. Toplantılarda, son olarak katılımcılara kent yönetiminde katılımı artırmak için politika önerilerinin ne olduğu sorulmuştur (tartışma başlıkları için bkz. EK C). Tartışmalarda elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

5.4.1. DYG21'in mevcut durumu

Toplantılarda katılımcılara ilk olarak **DYG21'in bileşenleri** sorulmuştur. Genel olarak YG21'ler, örgütlü grupların katılımı üzerine inşa edilen ve kamu, sivil toplum ve özel sektörünün ortak yönetimini sağlayan (yönetişim) bir kurumsal yapı olarak şekillenmektedir. Bununla birlikte her iki toplantıda da katılımcılar, Diyarbakır'da özel sektörün DYG21 bünyesinde yer almadığını, DYG21'in kurumsal yapısının kamu ve STK ortaklığından oluştuğunu ifade etmiştir. Ayrıca kamunun da ikili bir yapı arz ettiğini; belediyeler ve bağlı kurum ve kuruluşların DYG21 bünyesinde çalışmalara katılırken, valilik ve bağlı kurum ve kuruluşların çalışmalara katılmadığını ifade etmişlerdir. Ayrıca belediyeler ve STK'lardan oluşan DYG21'de

STK'ların daha fazla güç sahibi olduğu dile getirilmiştir. DYG21'in bünyesinde kişisel olarak katılan üyeler olmakla birlikte genel olarak örgütlü grupların katıldığı bir yapı olduğu tüm katılımcıların ortak görüşü olarak ifade edilmiştir. Sonuç olarak DYG21'in örgütsüz grupların katılmadığı kentteki belediyeler ile STK'ların ortaklığından oluşan bir yapıda olduğu tespit edilmiştir.

Toplantılarda ikinci olarak ***DYG21'in ne kadar katılımcı bir kurumsal yapıya sahip olduğu***, üyelerin katılımına ne kadar olanak tanıdığı sorulmuştur. Yapılan tartışmalarda Kadın Meclisi Koordinasyon Kurulu üyeleri Diyarbakır'daki STK'larda bir elitizmin olduğunu ve birçok STK'nın üyelerini çalışmalara katamadığını ifade etmiştir. Elitist STK'lardan oluşan DYG21'in de doğal olarak elitist kaldığını ve üyelerini çalışmalara katamadığını, işlerin belli sayıda insan üzerinden yürüdüğünü ifade etmişlerdir. Ön planda olan birçok kişinin birden fazla STK'ya üye olduğu, çok yoğun bir iş yükü altında olduğu, ayrıca bazı mevkilerin bırakılmak istenmediği, öte yandan birçok insanda da tembelliğin olduğu, zaten birileri yapıyor diye çoğu insanın çalışmalara katılmadıkları, yine insanların zorlanmadan teşvik edilmeden çalışmadıkları dile getirilmiştir. Kadın Meclisinde olduğu gibi Gençlik Meclisinde üyelerin katılımının sağlanamadığı dile getirilmiştir. 78 kişiden oluşan Gençlik Meclisinde çalışmalara katılan üye sayısı 30-40 kişi ile sınırlı kalmaktadır. Yine yapılan tartışmalarda STK'ların ilişkilerinin güçlü olmadığı, birçok STK'nın sadece kendi işleri ile uğraştığı, DYG21 bünyesindeki ana çalışma gruplarının da birbirinden kopuk olduğu dile getirilmiştir. Sonuç olarak, DYG21'in, sınırlı sayıda üyenin katıldığı, birimleri arasında kopukluğun olduğu, üye STK'ların üyelerinin katılamadığı bir kurumsal yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yukarıdaki iki soruya paralel olarak toplantılarda üçüncü olarak DYG21'in ***kent ölçeğindeki temsil düzeyi*** tartışılmıştır. DYG21'in bileşenleri, kendi içinde üyelerin katılım düzeyi, temsil düzeyine ilişkin belli bir fikir vermekle birlikte, bu konu daha da detaylandırılmak istenmiştir. STK'lar açısından bakıldığında, kentteki neredeyse tüm STK'ların DYG21'e katılımlarının sağlandığı görülmüştür. Toplam 363 üyenin büyük çoğunluğu STK temsilcidir. DYG21 ayrıca kentteki tüm STK'ların katılımına açıktır. Belediye başkanlarının, il milletvekillerinin, belediyelere bağlı kurum ve kuruluşların, birimlerin yer alması temsil anlamında önemli bir gücü ifade etmektedir. Bununla birlikte Valilik ve bağlı kurum ve kuruluşların etkin katılım sağlamaması önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Kurumsal yapı böyle

iken, toplantılarda özellikle vatandaşların katılımı, DYG21'in vatandaşlarla ilişkileri, mahalle ölçeğindeki çalışmaları ve mekanizmaları tartışılmıştır. Dünya örneklerinde YG21'ler kapsamında mahalle ölçeğinde katılıma önem verilmesine, kadın evleri, gençlik evleri, mahalle evleri gibi yapılanmaların kurulduğu görülmesine rağmen, örgütsüz grupların katılımının sağlanamadığı DYG21'de, yerel-mahalle ölçeğinde katılım mekanizmalarının olmadığı görülmüştür. Bu konuda dikkate alınabilecek tek girişim, Gençlik Meclisinin liselerde temsilcilikler oluşturularak kentteki 32 lisenin 16'sından ikişer temsilcinin Gençlik Meclisine katılımını sağlamasıdır¹⁰. Her iki toplantıda da bu yönlü tartışmaların olduğu ve mahalle ölçeğinde katılımı artırmaya dönük kararların alındığı ancak bu yönlü çok fazla somut adımların olmadığı ifade edilmiştir. Diyarbakır'da genel olarak mahalle ölçeğinde faaliyet yürüten kurumsal yapıların olmaması da, mahalle ölçeğinde katılımı sınırlandıran bir etken olduğu gençlerle yapılan toplantıda dile getirilen ortak bir görüş olmuştur.

Toplantılarda tartışılan bir diğer başlık ***DYG21'in kent ölçeğindeki etkinlik düzeyi*** olmuştur. Yapılan toplantılarda, en dikkat çeken konu ayda bir STK temsilcilerinin Büyükşehir Belediye Başkanı ile toplantı yapmaları ve kentte dair yapılan tartışmalarda görüşlerini ifade etmeleridir. Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulu, dört üyelerinin bu toplantılara sürekli katıldığını ve Büyükşehir Belediyesi Başkanına, kentin sorunlarına ilişkin görüş ve önerilerini doğrudan iletebildiklerini ifade etmiştir. Bunun dışında diğer adı Kent Danışma Konseyi olan DYG21'in, çeşitli konularda lokal etkinlikler yapan bir konumda olduğu gözlemlenmiştir. Örneğin Gençlik Meclisinin, DBB'nin ve İl Özel İdaresinin stratejik planlarının hazırlanma süreçlerine katılmadıkları, yine kentteki gençlere dair uzun vadeli bir planlarının olmadıkları görülmüştür. İmza kampanyası ile iki tepenin satışının önlenmesi ve ağaçların kesimden kurtarılması, birkaç ilkokula kütüphane kurulması, tarihi surların restorasyonuna ilişkin rapor hazırlanıp lobi yapılması, kadın el emeği ürünleri pazarının açılması gibi faaliyetler, DYG21'in yürüttü bu lokal faaliyetlerden bazılarıdır.

Yerel ölçekte katılım konusunda var olan tek yerel yönetim birimi olan ***muhtarlıkların yapısı, etkinlik düzeyleri***, bu konuda neler yapılması gerektiği, toplantılarda konuşulan bir diğer başlık olmuştur. Kadın Meclisi Koordinasyon Kurulu ile yapılan toplantılarda muhtarlık çok fazla dikkat çekmemiştir. Mahalle

¹⁰ Toplantıya katılan Gençlik Meclisi Koordinasyonu üyesi altı kişiden ikisi lise temsilcisiydi.

ölçeğinde katılım başlığı altında yapılan tartışmalarda, birkaç kez konu gündeme getirilmesine rağmen, muhtarlık çok fazla dikkat çekmeyen bir başlık olarak kalmıştır. DYG21 üyesi olan 40 mahalle muhtarının katılımlarını zayıf olduğu ve DYG21'i bilmedikleri ifade edilmiştir. Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulunda da benzer bir tablo ortaya çıkmıştır. Gençlerle yapılan toplantıda DYG21 üyesi 40 muhtardan sadece 2'sinin katılım sağladığı, diğerlerinin ise çeşitli gerekçelerle toplantılara katılmadıkları dile getirilmiştir. Genel olarak muhtarlıklar nüfus kayıt örneği, ikametgâh belgesi gibi evraklar verme dışında fonksiyonu olmayan bir yapı olarak değerlendirilmiştir. Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulu üyesi bir katılımcının şu ifadesi muhtarlıkların durumunu özetlemektedir: “Ben belgeyi oğluna, kızına veriyorum, onlar da akşam babalarına imzalattırıp sabah bana veriyorlar”.

5.4.2. Katılıma dair politika önerileri

Kadın ve Gençlik Meclisleri Koordinasyon Kurulu üyelerinin katılım konusunda sunmuş oldukları öneriler aşağıda maddeler halinde özetlenmiştir.

- Mahalle ölçeğinde katılım arttırılmalı, bu amaçla mahalle evleri, kadın evleri, gençlik evleri, mahalle dernekleri kurulmalı,
- DYG21 insanların sorunlarına çözüm üreten projeler geliştirmeli,
- Bilinçli ve sorumlu vatandaş tipinin gelişmesi için eğitimler yapılmalı,
- DYG21 elitist konumdan kurtarılmalı ve kent ölçeğindeki temsil düzeyini geliştirmek için örgütlü grupların dışında bireysel katılımlar arttırılmalı,
- DYG21'in tanıtım faaliyetlerini arttırmalı,
- Vatandaşların STK'lara katılımları teşvik edilmeli, gönüllü girişimler artırılmalı,
- Muhtarlıkların etkinliği artırılmalı bu amaçla muhtarlığın üye sayısı artırılmalı, genç üyelerin katılımları sağlanmalı, işbölümü temelinde birimler oluşturulmalı, muhtarlığın vatandaşlarla ilişkileri geliştirilmeli,
- Muhtarlığın yetkileri genişletilmeli, bu amaçla yasal düzenlemeler yapılmalı, muhtarlık mahalle çalışmalarını planlayarak mahalle ve belediye başta olmak üzere diğer kamu kurumları arasında aracı bir rol oynamalı.

5.5. Yurttaşların Bakışıyla Kent Yönetimine Katılım Anketi (Yurttaş Anketi)

Bulguları – Yurttaş Algılamaları ve Politika Önerileri

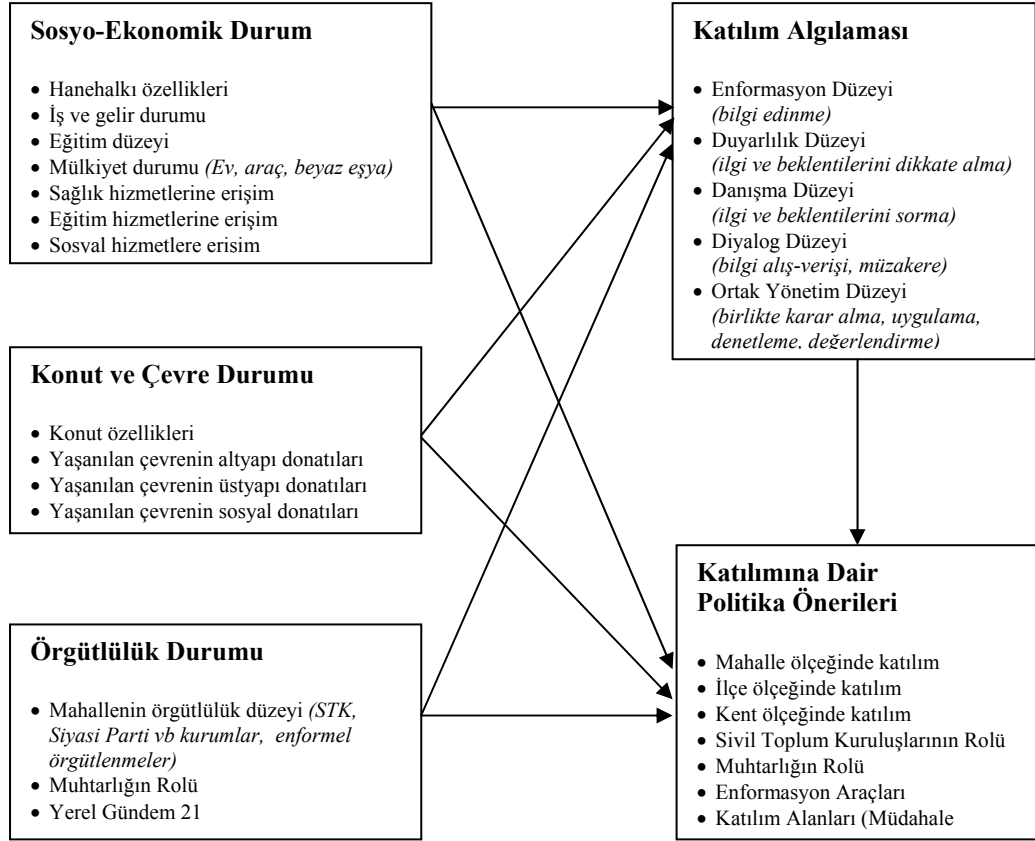
Saha çalışması kapsamında üçüncü olarak “Yurttaşların Bakışıyla Kent Yönetimine Katılım Anketi – Yurttaş Algılamaları ve Politika Önerileri (Yurttaş Anketi)” adıyla bir hane halkı anketi yapılmıştır. Bu anketle, daha katılımcı bir kent yönetimi için, Diyarbakır kent merkezinde vatandaşların, kent yönetimine katılım düzeyinin mevcut durumuna ilişkin algılamalarını ve katılım düzeyini geliştirmeye dair politika önerilerini tespit etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla teorik bölümde yapılan tartışmalar ışığında bir araştırma modeli geliştirilmiştir. Yapılan teorik tartışmalarda, son yıllarda geliştirilen yönetim modellerinin büyük oranda örgütlü grupların katılımına olanak tanıdığı ve örgütsüz grupları dışladığı belirtilmişti. Ayrıca yönetim modelinin ana unsuru olarak ifade edilen STK’lar, büyük oranda orta sınıfın katılabildiği bir alan olarak tanımlanmıştı. Bu tartışmalar ışığında, katılım algılaması ve katılıma dair politika önerileri sosyoekonomik durum, konut ve çevre durumu ve örgütlülük durumu değişkenleri kapsamında incelenmiştir. Yurttaş Anketi kapsamında aşağıdaki ilişkilerin analizi hedeflenmiştir.

1. Sosyoekonomik durum ile katılım algılaması ilişkisi
2. Konut ve çevre durumu ile katılım algılaması ilişkisi
3. Örgütlülük durumu ile katılım algılaması ilişkisi
4. Sosyoekonomik durum ile katılıma dair politika önerileri ilişkisi
5. Konut ve çevre durumu ile katılıma dair politika önerileri ilişkisi
6. Örgütlülük durumu ile katılıma dair politika önerileri ilişkisi
7. Katılım algılaması ile katılıma dair politika önerileri ilişkisi

Konuya dair geliştirilen araştırma modeli aşağıdaki Şekil 4’te özetlenmiştir.

Araştırma modeline dayalı olarak her bir değişken başlığı altında belirtilen alt değişkenler esas alınarak sorular oluşturulmuştur. Oluşturulan anket formu tez danışmanı ile birlikte birkaç kez gözden geçirildikten sonra, daha önce Diyarbakır’da benzer hane halkı anketleri yapan iki kişiye, özellikle soruların soruluş biçimi, seçilen kelimeler, ifadeler vb. hususlarda incelenmesi için sunulmuş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Anket çalışmasına başlanmadan önce, anket yapacak 11 anketörle toplantı yapılmış, anketin amacı, kapsamı paylaşılmış, ayrıca her soru üzerinde ayrı ayrı durulmuştur. Çalışmanın etkinliği açısından toplantıya katılan 10

anketörün ikiyeşerli gruplanması sağlanarak örnek olması amacıyla örnek anketler doldurulmuştur. Bu örnek uygulama sonrası anket formu nihai olarak düzenlenmiştir (Yurttaş Anketi örneği için bkz. EK D) Sonuçta, 8 anketör ve bir saha koordinatörüyle, tez yürütücüsünün denetiminde ve desteğinde anket çalışması başlanmış ve 4 gün içerisinde anketler tamamlanmıştır.

Şekil 5.4: Yurttaş anketi araştırma modeli

Anket çalışması sırasında mahalle bazlı anket sayısında sapma yaşanmamış, her mahalle için belirlenen sayıda anket yapılmıştır. Bununla birlikte 402 anketin 94'ünde, çoğunlukla belirlenen sokakların bulunamayışı, bazen de belirlenen sokakta denek bulunamayışı nedeniyle bir sonraki sokaklara geçilmiştir.

Anket sonuçları SPSS for Windows 11,5 programı ile analiz edilmiştir. Anket sonuçları dört aşamalı bir süreç dâhilinde analiz edilmiştir. Birinci aşamada her bir soruya verilen cevaplar ortalama, frekans, standart sapma, maksimum, minimum değerleri ekseninde analiz edilmiştir. İkinci aşamada faktör analiz tekniği ile değişkenler sınıflandırılarak yeni değişkenler elde edilmiştir. Üçüncü aşamada faktör analizi sonucu elde edilen yeni değişkenler baz alınarak araştırma modelinde gösterilen ilişkiler analiz edilmiştir. Yurttaş Anketi analizinde son olarak genel bir

değerlendirme yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar aşağıda bulunan başlıklarda sunulmuştur.

5.5.1. Sosyoekonomik yapı

- **Cinsiyet**

Ankete katılan 402 deneğin 238'i (%59,2) kadın, 164'ü (%40,8) erkektir.

- **Hane halkı özellikleri**

Örnekleme yer alan hanelerde toplam 2329 kişi yaşamaktadır. Bunlardan 1107'si (%47,5) kadın ve 1222'si (%52,5) erkektir. Hanede yaşayan kişi sayısı en az 1 en fazla 16 olan Diyarbakır kent merkezinde ortalama hane halkı sayısı 5,9'dur. Örnekleme katılan hanelerin %15,2'si (61 aile) çekirdek aile iken, %84,8'i çekirdek aile üyeleri dışında, nene, dede, amca, kayın, teyze, hala gibi kişilerden biri ya da birkaçının bulunduğu geniş ailelerden oluşmaktadır. Örnekleme yer alan yetişkin hane üyeleri yaş bakımından analiz edildiğinde 18-25 yaş arası genç nüfus oranının %31,3, 26-45 yaş arası orta yaş nüfus oranının %47 ve 46 yaş ve üstü yaşlı nüfus oranının %21,7 olduğu hesaplanmıştır.

- **Eğitim durumu**

402 hanenin 244'ünde (%61) okuma yazma bilmeyen en az 1 yetişkin bulunmaktadır. 173 hanede (%43) okuma-yazması olmayan 1 yetişkin, 52 hanede (%13) 2 yetişkin, 15 hanede (%3,7) 3 yetişkin bulunmaktadır. 402 haneden 281'inde (%70) hiç okula gitmeyen en az 1 yetişkin üye bulunmaktadır.

Hanelerde yetişkin kadınların okuduğu yıl sayısı ortalaması 3,36 iken, bu rakam erkeklerde 6,89'dur. Diyarbakır genelinde ise yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı ortalaması 5,29 olarak hesaplanmıştır. Bu rakamlardan Diyarbakır'daki yetişkin nüfusun ortalama olarak ilkokul mezunu olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Aile üyesi yetişkin kadınların okuduğu yıl sayısı ortalaması 11-14 (lise mezunu) arası olanların oranı %7,6 iken, 15 ve üstü (üniversite mezunu) olanların oranı %1,5'tir. Aile üyesi yetişkin erkeklerin okuduğu yıl sayısı ortalaması 11-14 (lise mezunu) olanların oranı %17,7 iken, 15 ve üstü (üniversite mezunu) olanların oranı %7,4'tür. Aile üyesi yetişkin fertlerin genel olarak okuduğu yıl sayısı ortalamasına bakıldığında ise bu oranların sırasıyla %10,5 ve %2 olduğu görülmektedir.

- **Gelir durumu**

Yapılan analiz sonucu, Diyarbakır’da ailelerin yıllık gelirinin ortalama olarak 9248,33 YTL, kişi başına düşen yıllık gelirin ise 1.963,99 YTL olduğu tespit edilmiştir. Kişi başına düşen yıllık gelir açısından dağılıma bakıldığında %15,2’lik kesimin 0-500 YTL arası gelire (yaklaşık olarak günlük 1 doların altında); %40,6’lık kesimin 0-1000 YTL arası gelire (yaklaşık olarak günlük 2 doların altında), %85,3’lük kesimin 3000 YTL’nin altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. 4 kişilik bir aile açısından düşünüldüğünde, ailelerin %85,3’lük kesiminin ayda 1.000 YTL’den daha az bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Aşağıdaki tabloda gelir grupları tablosu görülmektedir.

Tablo 5.9: Kişi başına düşen yıllık gelir

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimli Yüzde
Geçerli 0-500 YTL	61	15,2	15,2	15,2
501-1000 YTL	102	25,4	25,4	40,6
1001-1500	84	20,9	20,9	61,6
1501-2000	45	11,2	11,2	72,8
2001-3000 YTL	50	12,4	12,5	85,3
3001-4000 YTL	22	5,5	5,5	90,8
4001-5000 YTL	15	3,7	3,7	94,5
5001-10000 YTL	15	3,7	3,7	98,3
10001-25000 YTL	7	1,7	1,7	100,0
Toplam	401	99,8	100,0	
Boş	1	,2		
Toplam	402	100,0		

- **Mülkiyet durumu**

Aileler sahip oldukları mülklere göre üç gruba ayrılmıştır:

Temel ihtiyaç malzemelerine sahip olanlar: Buzdolabı, Çamaşır Makinesi, Televizyon, Süpürge Makinesi, Fırın, Bulaşık Makinesi, VCD-DVD Çalar, Video, Bilgisayar, Klima vb. eşyaların-araçların bir kaçına ya da tamamına sahip olanlar.

Gerekli ihtiyaç malzemelerine sahip olanlar: Temel ihtiyaç malzemelerine ek olarak, araba, ev, arsa-arazi ve dükkândan **sadece birine** sahip olanlar.

Lüks malzemelerine sahip olanlar: Temel ihtiyaç malzemelerine ek olarak, araba, ev, arsa-arazi ve dükkândan **birden fazlasına** sahip olanlar.

Örnekleme yer alan 402 haneden %49'ü temel ihtiyaç malzemelerine, %40,3'ü gerekli ihtiyaç mülklerine ve %10,7'si de lüks mülklere sahiptir.

- **Sosyal güvence**

Örnekleme yer alan ailelerin %14,2'sinin herhangi bir sosyal güvencesinin olmadığı, %30,8'inin yeşil kart sahibi olduğu, kalan %55'lik kesiminde Bağ-Kur, SSK ya da Emekli Sandığı'na üye olduğu tespit edilmiştir. Yeşil kartın da tam anlamıyla bir sosyal güvence olmadığı dikkate alındığında %45'lik kesimin sosyal güvenceden yoksun olduğu görülmektedir.

- **Sağlık hizmetlerine erişim**

Sağlık hizmetlerine erişim 1-5 Likert ölçeği ile hazırlanmış beş soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. “Ailemizin üyeleri genel olarak sağlıklıdır” ifadesine deneklerin %14,9'u katılmaz iken, %80,3'ü katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,98 olarak hesaplanmıştır. Bu da katılıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Hastalandığımızda hastaneye / sağlık ocağına gideriz” ifadesine deneklerin %5,4'ü katılmaz iken, %88,6'sı katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 4,23 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılıyorum ile kesinlikle katılıyorum seçenekleri arasına denk gelmektedir. “Hastanede / sağlık ocağında tedavilerimiz etkin yapılır” ifadesine deneklerin %18,3'ü katılmaz iken, %68,6'sı katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,57 olarak hesaplanmıştır ve bu da kararsızım ile katılıyorum seçenekleri arasına denk gelmektedir. “Koruyucu sağlık hizmetlerine erişebiliyoruz” ifadesine deneklerin %63,3'ü katılmaz iken, %18,9'u katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 2,38 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Sağlık konusunda sürekli bilgileniyoruz” ifadesine deneklerin %58,2'si katılmaz iken, %23,4'ü katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 2,45 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum ile kararsızım seçenekleri arasına denk gelmektedir.

Sağlık hizmetlerine erişime genel olarak bakıldığında, deneklerin genel olarak sağlıklı oldukları, hastalandıklarında sağlık kuruluşlarına başvurdukları, bununla birlikte sağlık kuruluşlarında tedavilerin yeterince etkin yapılmadığı, en azından bir memnuniyetin olmadığı, koruyucu sağlık hizmetlerinin yetersiz olduğu ve sağlık konusunda bilgilenmek için de yeterince çaba sarf etmedikleri tespit edilmiştir.

- **Eğitim hizmetlerine erişim**

Eğitim hizmetlerine erişim 1-5 Likert ölçeği ile hazırlanmış üç soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. “Ailemizde 8 yaş üzeri herkes okuma yazma biliyor” ifadesine deneklerin %20,1’i katılmaz iken, %69,1’i katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,74 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Okul çağına gelmiş çocukların tamamı okula gidiyor” ifadesine deneklerin %9,8’i katılmazken, %86,1’i katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 4,23 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Çocuklarımızın okulların eğitim kalitesi iyidir” ifadesine deneklerin %22,1’i katılmazken, %49,7’si katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,34 olarak hesaplanmıştır ve bu da kararsızım seçeneğine yakın bir görüşe denk gelmektedir.

Eğitim hizmetlerine erişime genel olarak bakıldığında, ailelerin genel olarak çocuklarını okullara gönderdikleri, bununla birlikte eğitim kalitesi konusunda yeterince bir memnuniyetin olmadığı tespit edilmiştir.

- **Kültürel ve sanatsal hizmetlere erişim**

Kültür sanat hizmetlerine erişim 1-5 Likert ölçeği ile hazırlanmış beş soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. “Mahallemizde sürekli kültür sanat etkinlikleri (konser, tiyatro, sinema vb.) yapılır” ifadesine deneklerin %88,2’i katılmaz iken, %7,6’sı katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 1,62 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Kentte yapılan kültürel sanatsal faaliyetlere katılırım” ifadesine deneklerin %83,3’ü katılmaz iken, %13,1’i katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 1,74 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Kentte her yıl Sinema Günleri kapsamında yapılan etkinliklere katılırım” ifadesine deneklerin %91,5’i katılmaz iken, %5,5’i katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 1,53 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Kentte her yıl Edebiyat Günleri kapsamında yapılan etkinliklere katılırım” ifadesine deneklerin %92’si katılmaz iken, %5,3’ü katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 1,51 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum seçeneğine denk gelmektedir. “Kentte her yıl Kültür Sanat Festivali kapsamında yapılan etkinliklere katılırım” ifadesine deneklerin %83’ü katılmaz iken, %13,8’i katılmaktadır. Verilen cevapların

ortalaması 1,77 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum seçeneğine denk gelmektedir.

Kültür sanat hizmetlerine erişime bakıldığında, genel olarak vatandaşların hem mahalle ölçeğinde hem de kent ölçeğinde yapılan sinema, tiyatro, konser, festival vb. faaliyetlere katılmadığı görülmektedir. Bu yıl yedincisi yapılan, gelenek haline gelen ve kent geneline yayılmış mekânlarda yapılan Kültür Sanat Festivalinin bile çok sınırlı sayıda kişiye ulaştığı görülmektedir.

Yurttaş Anketinden elde edilen sosyoekonomik değişkenlerin özet bilgileri aşağıda bulunan Tablo 5.10’da sunulmuştur.

Tablo 5.10: Sosyoekonomik değişkenler

Sosyoekonomik Değişkenler	Birim Türü	Değer
Hane halkı sayısı	kişi	5,90
Çekirdek aile oranı	yüzde	15,20
Gençlerin oranı	yüzde	31,30
Ortayaşlıların oranı	yüzde	47,00
Yaşlıların oranı	yüzde	21,70
Yetişkin kadınların okuduğu yıl sayısı ortalaması	yıl	3,36
Yetişkin erkeklerin okuduğu yıl sayısı ortalaması	yıl	6,89
Yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı ortalaması	yıl	5,29
Kişi başına düşen yıllık gelir	YTL	1963,99
Kişi başına yıllık gelirin 0-500 YTL arasında olduğu kesim	yüzde	15,2
Kişi başına yıllık gelirin 0-1000 YTL arasında olduğu kesim	yüzde	40,6
Kişi başına yıllık gelirin 0-3000 YTL arasında olduğu kesim	yüzde	85,3
Temel ihtiyaç malzemelerine sahip olanlar	yüzde	49,30
Gerekli ihtiyaç malzemelerine sahip olanlar	yüzde	40,30
Lük malzemelere-araçlara sahip olanları	yüzde	10,70
Sosyal güvencesi olmayanlar	yüzde	14,20
Yeşil kart sahibi olanlar	yüzde	30,80
Sağlık hizmetlerine erişim		
Aile üyeleri sağlıklıdır	1-5 Likert ölçeği	3,98
Hastaneye gideriz	1-5 Likert ölçeği	4,23
Tedaviler etkin yapılır	1-5 Likert ölçeği	3,57
Koruyucu sağlık hizmetlerine erişebiliyoruz	1-5 Likert ölçeği	2,38
Sağlık konusunda sürekli bilgileniyoruz	1-5 Likert ölçeği	2,45
Eğitim hizmetlerine erişim		
8 yaş üzeri herkes okuma yazma bilir	1-5 Likert ölçeği	3,74
Okul çağına gelmiş çocukların tamamı okula gidiyor	1-5 Likert ölçeği	4,23
Okulların eğitim kalitesi iyidir	1-5 Likert ölçeği	3,34
Kültür sanat hizmetlerine erişim		
Mahallemizde kültür sanat etkinlikleri yapılır	1-5 Likert ölçeği	1,62
Kentte yapılan kültürel sanatsal etkinliklere katılım	1-5 Likert ölçeği	1,74
Sinema günlerine katılım	1-5 Likert ölçeği	1,53
Edebiyat günlerine katılım	1-5 Likert ölçeği	1,51
Kültür sanat festivaline katılım	1-5 Likert ölçeği	1,77

5.5.2. Konut ve çevre durumu

- **Konut tipi**

Örnekleme yer alan hanelerin %16,4'ü gecekondur, %35,3'ü müstakil daire ve %48,3'ü apartman dairesinde yaşamaktadır.

- **Konutun mülkiyeti ve kira bedeli**

Örnekleme yer alan ailelerin %40,5'i kiracı çıkmıştır. Kira bedellerinin 40 YTL ile 550 YTL arası olduğu Diyarbakır'da, ortalama kira bedeli 198,88 YTL olarak hesaplanmıştır.

- **Konut büyüklüğü ve kişi başına düşen alan**

Ortalama ev büyüklüğünün 109,78 m² olduğu Diyarbakır'da, kişi başına ortalama 23,97 m² alan ve oda başına 1,94 kişi düşmektedir. Genel olarak evlerin büyük olduğu Diyarbakır'da, 0-60 m² arası büyüklükteki evlerin oranı %5,5, 61-90 m² büyüklükteki evlerin oranı %31,4, 91-120 m² büyüklükteki evlerin oranı %39,4, 121-150 m² büyüklükteki evlerin oranı %18 ve 151-200 m² büyüklükteki evlerin oranı %5 olarak hesaplanmıştır. %0,7 oranında ev de 200 m²'den daha büyük olarak tespit edilmiştir. Kişi başına düşen alan daha detaylı incelendiğinde, %10,2'lik bir kesimin 0-10 m² alana, %23,9'luk kesimin 11-15 m² alana, %25,4'lük kesimin 16-20 m² alana sahip olduğu görülmektedir. Görüldüğü gibi toplamda %59,6'lık kesim ortalamanın altında bir alanda yaşamaktadır. Bununla birlikte 25 m²'lik alandan daha geniş alana sahip olanların oranı %27,9'dur ve 40 m²'lik alandan daha büyük bir alana sahip olanların oranı da %7,7'dir.

- **Mutfak durumu**

Örnekleme yer alan evlerin %12,5'inde sadece mutfak amacıyla kullanılan bir bölüm/oda bulunmamaktadır.

- **Konuttaki tesisatlar**

Yapılan analiz sonucu Diyarbakır'daki örnekleme yer alan evlerin tamamında su, kanalizasyon ve elektrik tesisatının bulunduğu tespit edilmiştir. Bu da büyük oranda kentte altyapı sorunlarının giderildiğini göstermektedir. Bununla birlikte internet bağlantısı olan ev oranı %4,7 ile sınırlı kalmıştır.

- **Isınma yöntemi**

Örnekleme içinde yer alan hanelerin %72,1'i odunlu ya da elektrikli soba ile ısınmaktadır. Kalorifer ile ısınan hanelerin oranı %27,9 olarak hesaplanmıştır. Soba ile ısınan grubun neredeyse tamamı (%96,5) aynı anda elektrikli ısıtıcılar da kullanmaktadır.

- **Sıcak su temin yöntemi**

Örneklemede yer alan hanelerin %57,6'sı kışın ısınmak için banyo kazanı kullanırken, şofben kullananların oranı %21,4 ile sınırlı kalmıştır. Üçüncü sırada %9,2 ile elektrikli ısıtıcılar yer alırken, %6,2 ile güneş enerjisi dördüncü sırada yer almıştır. Ocakta ısıtmak, termosifon, soba gibi farklı yöntemler de ayrıca sınırlı da olsa kullanılmaktadır.

- **Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları**

Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları, 1-5 Likert ölçeği ile hazırlanmış dört soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. “Mahallemizde içme suyuna düzenli bir şekilde erişebiliyoruz” ifadesine deneklerin %4,5'i katılmaz iken, %91'i katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 4,36 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılıyorum ile kesinlikle katılıyorum seçenekleri arasında bir görüşü ifade etmektedir. “Mahallemizde kanalizasyon şebekesi sorunsuz çalışmaktadır” ifadesine deneklerin %12,5'i katılmaz iken, %79,5'i katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,9 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılıyorum seçeneğine denk düşmektedir. “Yağmur sularından sokağımız/mahallemiz genellikle zarar görmez” ifadesine deneklerin %20,8'i katılmaz iken, %68,7'si katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,67 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak katılıyorum seçeneğine denk düşmektedir. “Mahallemizde elektriği düzenli bir şekilde erişebiliyoruz” ifadesine deneklerin %19'u katılmaz iken, %61,6'sı katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,51 olarak hesaplanmıştır ve bu da kararsızım ile katılıyorum seçenekleri arasına bir görüşü ifade etmektedir.

Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları genel olarak değerlendirildiğinde, kentte elektrik sıkıntısının olduğu, bu konuda memnuniyetin olmadığı anlaşılmaktadır. Elektrik kadar olmasa da yağmur suları konusunda da benzer bir memnuniyetsizliğin

olduğu görülmektedir. Elektrik ve yağmur suyunun aksine, su ve kanalizasyon hizmetlerinde belli bir memnuniyetin olduğu görülmektedir.

- **Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları**

Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları, 1-5 Likert ölçeği ile hazırlanmış dört soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. “Mahallemizde yollar asfaltlanmıştır” ifadesine deneklerin %17’si katılmaz iken, %77,3’ü katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,76 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak katılıyorum seçeneğine denk düşmektedir. “Mahallemizin sokakları kaplanmıştır” ifadesine deneklerin %25,5’i katılmaz iken, %65,1’i katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,49 olarak hesaplanmıştır ve bu da kararsızım ile katılıyorum seçenekleri arasında bir görüşü ifade etmektedir. “Mahallemizin yollarının kaldırım, refüj vb. düzenlemeleri yapılmıştır” ifadesine deneklerin %27,7’si katılmaz iken, %59,6’sı katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 3,36 olarak hesaplanmıştır ve bu da kararsızım ile katılıyorum seçenekleri arasında bir görüşü ifade etmektedir. “Mahallemizde yeterince yeşil alan bulunmaktadır” ifadesine deneklerin %70’i katılmaz iken, %25,7’si katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 2,16 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak katılmıyorum seçeneğine denk gelmektedir.

Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları genel olarak incelendiğinde, mahalle yollarında belli bir memnuniyet olmasına rağmen, genel bir memnuniyetsizliğin olduğu görülmektedir. Özellikle yeşil alan konusunda memnuniyetsizlik ifade edilmektedir.

- **Yaşanılan çevrenin sosyal donatıları**

Yaşanılan çevrenin sosyal donatıları, 1-5 Likert ölçeği ile hazırlanmış dört soru ile tespit edilmeye çalışılmıştır. “Mahallemizde yeterince park alanı bulunmaktadır” ifadesine deneklerin %73,3’ü katılmaz iken, %21,4’ü katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 2,02 olarak hesaplanmıştır ve bu da katılmıyorum seçeneğine denk düşmektedir. “Bulunduğumuz bölgede / ilçede piknik yapabileceğimiz alanlar bulunmaktadır” ifadesine deneklerin %83,8’i katılmaz iken, %8,3’ü katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 1,71 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak katılmıyorum seçeneğine denk düşmektedir. “Mahallemizde çocuklar için yeterince oyun alanları bulunmaktadır” ifadesine deneklerin %79,5’i katılmaz iken, %16,6’sı katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 1,83 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak katılmıyorum seçeneğine denk düşmektedir. “Mahallemizde gençler

için spor alanları bulunmaktadır” ifadesine deneklerin %83,5’i katılmaz iken, %12,9’u katılmaktadır. Verilen cevapların ortalaması 1,73 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak katılmıyorum seçeneğine denk düşmektedir.

Yaşanılan çevrenin sosyal donatıları genel olarak incelendiğinde, genel bir memnuniyetsizliğin hâkim olduğu görülmektedir.

Yurttaş Anketinden elde edilen sosyoekonomik değişkenlerin özet bilgileri aşağıda bulunan Tablo 5.11’de sunulmuştur.

Tablo 5.11: Konut ve çevre durumu değişkenleri

Konut ve Çevre Durumu Değişkenleri	Birim Türü	Değer
Gecekondu oranı	yüzde	16,40
Müstakil ev oranı	yüzde	35,30
Apartman dairesi oranı	yüzde	48,30
Kiracı oranı	yüzde	40,50
Kira bedeli	YTL	198,88
Evin büyüklüğü	metrekare	109,78
Kişi başına düşen alan	metrekare	22,80
Odaya düşen kişi sayısı	kişi	1,94
Mutfaksız ev oranı	yüzde	12,50
İnternet bağlantısı	yüzde	4,70
Su tesisatı	yüzde	100,00
Kanalizasyon tesisatı	yüzde	100,00
Elektrik tesisatı	yüzde	100,00
Kalorifer ile ısıtılan daire oranı	yüzde	27,90
Soba ya da elektrikli ısıtıcı ile ısıtılan daire oranı	yüzde	72,10
Banyo kazanı ile sıcak su temin edenler oranı	yüzde	57,60
Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları		
Mahallemizde içme suyuna düzenli bir şekilde ulaşabiliyoruz	1-5 Likert ölçeği	4,36
Mahallemizde kanalizasyon şebekesi sorunsuz çalışmaktadır	1-5 Likert ölçeği	3,99
Yağmur sularından sok. / mah. genellikle zarar görmez	1-5 Likert ölçeği	3,67
Mahallemizde elektrige düzenli bir şekilde erişebiliyoruz	1-5 Likert ölçeği	3,51
Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları		
Mahallemizde yollar asfaltlanmıştır	1-5 Likert ölçeği	3,76
Mahallemizin sokakları kaplanmıştır	1-5 Likert ölçeği	3,49
Mahalle yollarının kaldırım, refüj vb. düzenlemeleri yapılmıştır	1-5 Likert ölçeği	3,36
Mahallemizde yeterince yeşil alan bulunmaktadır	1-5 Likert ölçeği	2,16
Yaşanılan çevrenin sosyal donatıları		
Mahallemizde yeterince park alanı bulunmaktadır	1-5 Likert ölçeği	2,02
Bulduğumuz bölgede piknik yapabileceğimiz alanlar bulunmaktadır	1-5 Likert ölçeği	1,71
Mahallemizde çocuklar için yeterince oyun alanları bulunmaktadır	1-5 Likert ölçeği	1,83
Mahallemizde gençler için spor alanları bulunmaktadır	1-5 Likert ölçeği	1,73

5.5.3. Örgütlülük durumu

- **Diyarbakır'da bulunma süresi ve kalma isteği**

402 aileden 217'si (%54) sürekli Diyarbakır'da yaşamaktadır. Ailelerin %17,3'ü 10 yıldan az bir süre, %18,5'i 11-20 yıl arası, %9,8'i de 21-60 yıl arası Diyarbakır'da yaşamaktadır. Ailelerin yarısından fazlası Diyarbakır'ın yerleşik aileleri iken, %28,3'ü de kentte entegre olmaya yetecek kadar uzun bir süre Diyarbakır'da yaşamaktadır. Nitekim ailelerin %95'lik bir oranının kentte kalmak istediğini ifade ettiği görülmektedir.

- **Mahallede bulunma süresi**

402 hanede sadece 19 hane (%4,7) bulunduğu mahallede sürekli yaşamaktadır. Ankete katılan ailelerin %13,4'ü bir yıldan az, %38,2'i beş yıla kadar bir süre mahallesinde bulunmaktadır. 10 yıldan fazla bir süre mahallesinde yaşayanların oranı %40,1 iken, 20 yıldan fazla yaşayanların oranı %13,7'dir. %54 oranında bir nüfusun sürekli Diyarbakır'da bulunduğu dikkate alındığında, şehir içinde büyük bir nüfus hareketinin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yarıya yakın bir kesimin en az 40 yıl mahallesinde yaşadığı görülmektedir.

- **Komşuluk ilişkileri**

Ankete katılan ailelerin %17,2'si komşularıyla ilişkilerinin olmadığını ifade etmiştir. İlişkilerinin kopuk olduğunu ifade edenlerin oranı %4,5 iken, seyrek olduğunu ifade edenlerin oranı %29,4'tür. Sık sık bir araya gelenlerin oranı %48,6 iken, %0,2'lik bir kesimin sorunlarını birlikte çözdüğü tespit edilmiştir. Oranlardan da anlaşılabileceği gibi ailelerin yarısı komşularıyla sık sık bir araya gelmektedir. Yine üçte birlik bir oran da seyrek de olsa ilişkilerini sürdürmektedir. Toplamda %78'lik bir kesimin ilişki içinde olduğu görülmektedir. Bu da komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu göstermektedir.

- **Mahalle sakinlerinin konuştuğu konular**

Ankete katılanlara mahalle sakinleri olarak bir araya geldiklerinde en çok konuştukları konular açık uçlu bir soruyla sorulmuş ve ilişkileri olmayan ya da kopuk olan %21,5'lik kesim dışarıda bırakıldığında, %21,7'lik oranla ekonomik sorunların en çok konuşulan konu olduğu tespit edilmiştir. Ekonomik sorunları %20,7'lik oranla muhabbet, %13,7'lik oranla mahalle sorunları, %11,5'lik oranla

ailevi sorunlar, %9,9 oranla çocuklar izlemektedir. %1,6 oranla sosyal sorunlar en az konuşulan konu iken, %3,8 oranla siyaset ve dini konular ikinci ve üçüncü en az konuşulan konu olarak tespit edilmiştir.

En çok konuşulan ikinci konu sorusuna da en fazla verilen yanı %26,8 oranla ekonomik sorunlar olmuştur. Ekonomik sorunları %20'lik oranla çocuklar, %13,7 ile ailevi sorunlar, %12,6 ile mahalle sorunları ve %8,9 ile muhabbet takip etmiştir. %1,6 oran ile dini konular / sohbetler en az konuşulan ikinci konu iken, %3,7 oran ile sosyal sorunlar ve bina sorunları, %4,2'lik oranla siyaset en az konuşulan üçüncü ve dördüncü konular olarak tespit edilmiştir.

- **Mahallede bulunan STK'lar ve bu kurumlara katılım**

Ankete katılan ailelerden %65,6'sı mahallede herhangi bir STK'nın bulunup bulunmadığını bilmediğini ifade ederken, %27,4'u de bulunmadığını ifade etmiştir. Toplamda %93'lük kesimin hayatında mahalle ölçeğinde STK'ların olmadığı görülmektedir. 28 aile mahallede STK bulunduğunu ifade etmiştir. Bunlardan 12'si (%3) eğitim, sağlık ve yoksulluk alanında, 5'i siyasi konularda, 3'ü mahalle sorunları alanında faaliyet yürüten STK iken, 6'sı cami yardımlaşma derneği ve 2'si de hemşeri dayanışma derneğidir. STK'ların bulunduğunu ifade eden deneklerin de sadece %33,3'ü (9 kişi) bu kurumların faaliyetlerine katılmaktadır. Sonuç olarak mahalle ölçeğinde STK'ların önemli bir etkinliklerinin olmadığı görülmektedir.

- **Kent ölçeğinde faaliyet yürüten STK'lara katılım**

Mahalle dışında bulunan ve kent ölçeğinde faaliyet yürüten herhangi bir STK'ya üye olan deneklerin oranı sadece %2,7'dir. STK'lara üye olan deneklerin %72,7'si ara sıra toplantılara katılmakta, %18,2'si aktif bir şekilde çalışmalara katılmakta ve %9,1'i, de yönetim kurulunda yer almaktadır. Rakamlardan da anlaşılacağı üzere STK'ların kent genelinde çok sınırlı bir kesime ulaştığı ve kent genelinde temsil düzeyi olmayan dar bir grubun alanı olduğu görülmektedir.

- **Siyasi parti üyeliği ve siyasi faaliyetlere katılım**

Ankete katılan deneklerin sadece %5 bir siyasi partiye üye olduğunu ifade etmiştir. Üye olduğunu ifade edenlerin %85,11'i sadece üye olduğunu ve ara sıra toplantılara katıldığını ifade ederken, %14,89'i aktif üye olduğunu ifade etmiştir. STK'lara

benzer şekilde siyasi partilerin de geniş kesimlere ulaşamadığı görülmüştür. Kent genelinde dar bir grubun katılım sağladığı bir alan olduğu tespit edilmiştir.

- **Seçimlere katılım**

STK'lara ve siyasi parti faaliyetlerine katılımın oldukça sınırlı olduğu Diyarbakır'da seçimlere katılımın yüksek olduğu görülmektedir. Son genel seçime katılım oranı %81,3 iken son yerel seçimlere katılım oranı %80,1 olarak hesaplanmıştır.

- **Oy kullanırken önem verilen konular**

Ankete katılanlara oy verirken önem verdikleri üç önemli alan sorulmuştur. 402 denekten cevap veren 357 denek en çok önem verdiği alan olarak %34,2 oranla siyasi görüşü (ideoloji) ifade etmiştir. Siyasi görüşü %33,6 oranla toplumsal barış, %13,4 oranla kamu hizmeti ve %8,4'lük oranla ekonomi izlemiştir. Önem verilen ikinci alanın dağılımına bakıldığında ise %34,2'lik oranla toplumsal barışın öne çıktığı görülmektedir. Toplumsal barışı %15,9 oranla siyasi görüş (ideoloji), %15,6 oranla ekonomi, %13,3 oranla kamu hizmeti izlemektedir. Üçüncü alanın dağılımına bakıldığında, %23,8 oranla kamu hizmetinin öne çıktığı görülmektedir. Kamu hizmetini %18,4 oranla aday, %17 oranla ekonomi, %15 oranla siyasi görüş (ideoloji) ve %13,1 oranla istikrar izlemektedir.

Oy kullanırken önem verilen konular genel olarak analiz edildiğinde, %29 oranla en fazla toplumsal barışa önem verildiği görülmektedir. Toplumsal barışı %23 oranla siyasi görüş, %16 ile kamu hizmeti ve %13 ile ekonomi ve %9 oranlarla istikrar ve aday izlemektedir.

- **Mahalle sorunlarını çözmek için başvurulacak kurum**

Mahalle sorunlarının çözümü için en fazla başvuru yapılan üç kurumdaki birincisi %41,1 oranla muhtarlıktır. Muhtarlığı %23,7 oranla ilk kademe belediyesi, %19,9 oranla Büyükşehir Belediyesi izlemektedir. Başvuru yapılan ikinci kuruma bakıldığında %56,4 oranla en fazla başvurunun Büyükşehir Belediyesine yapıldığı görülmektedir. Büyükşehir Belediyesini %18,7 oranla muhtarlık ve %14,4 oranla ilk kademe belediyesi takip etmektedir. Başvuru yapılan üçüncü kuruma bakıldığında ise %36,3'lük oranla en fazla başvurunun valiliğe yapıldığı görülmektedir. Valiliği %24,4 oranla muhtarlık, %19 oranla Büyükşehir Belediyesi izlemektedir.

Sıralama gözetmeksizin mahallenin sorunlarını çözmek için başvuru yapılan kurumların dağılımına bakıldığında % 33 oranla en fazla başvurunun Büyükşehir Belediyesine yapıldığı görülmektedir. Büyükşehir Belediyesini %30 oranla muhtarlık, %18 oranla ilk kademe belediyesi ve %12 oranla valilik izlemektedir. %1’lik oranlarla STK ve siyasi partilere de başvuruların yapıldığı görülmektedir. Deneklerden %3’lük bir kesim konuya dair fikrinin olmadığını ifade ederken, %3’lük kesim de hiçbir yere başvurmadığını ifade etmiştir.

- **Muhtarlığın etkinliği**

Ankete katılan deneklerin %18,2’si muhtarlığa hiç gitmediğini ifade etmektedir. %73,6’sı ise altı ayda en fazla bir kez gittiğini ifade etmektedir. Görüldüğü üzere vatandaşların %91,8’i muhtarlıkla neredeyse hiç temas kurmamaktadır. Geriye kalan orandan %4’lük bir kesim üç ayda bir, %1,5’lik bir kesim ayda bir, %1,2’lik kesim iki haftada bir ve %1,5’lik kesim de haftada bir gittiğini ifade etmektedir.

Muhtarlığa gitme nedenlerine bakıldığında, birinci gitme deneni olarak %76,51 oranında ikametgâh, nüfus kayıt örneği gibi evraklar almak, %14,46 oranında yardım ve yeşil kart başvurusu yapmak ve %9,03 oranında da mahalle sorunları olarak ifade edilmiştir. İkinci gitme nedeninde de benzer bir dağılımın olduğu görülmektedir. Vatandaşların %44,9’u evraklar için, %38,8’i yardım için ve %16,3’ü de mahalle sorunları için gittiğini ifade etmiştir.

Muhtarlığın rolünü ve etkinliğini ölçmek için ayrıca 1-5 Likert ölçeğinde dört soru sorulmuştur. “Muhtarlık mahallenin sorunlarının çözümü için çaba sarf etmektedir” ifadesine deneklerin %25,4’ü katılmaz iken, %30,9’u katılmakta ve %43,7’si kararsız olduğunu / fikri olmadığını ifade etmektedir. Verilen cevapların ortalaması 3,01 olarak hesaplanmıştır ve bu da fikrim yok / kararsızım seçeneğine denk gelmektedir. “Mahallenin sorunlarının çözümünde muhtarlığın önemli bir rolü vardır” ifadesine deneklerin %24,1’i katılmaz iken, %29,4’ü katılmakta ve %46,5’i kararsız olduğunu/fikri olmadığını ifade etmektedir. Verilen cevapların ortalaması 3,00 olarak hesaplanmıştır ve bu da fikrim yok/kararsızım seçeneğine denk gelmektedir. “Mahallenin sorunları için genellikle muhtarlığa başvururum” ifadesine deneklerin %27,4’ü katılmaz iken, %29,6’sı katılmakta ve %43’ü kararsız olduğunu/fikri olmadığını ifade etmektedir. Verilen cevapların ortalaması 2,94 olarak hesaplanmıştır ve bu da fikrim yok/kararsızım seçeneğine denk gelmektedir.

“Muhtarlığın mahalle sakinleriyle güçlü bir diyalogu/ilişkisi vardır” ifadesine deneklerin %25,4’ü katılmaz iken, %28,1’sı katılmakta ve %46,5’i kararsız olduğunu/fikri olmadığını ifade etmektedir. Verilen cevapların ortalaması 2,98 olarak hesaplanmıştır ve bu da fikrim yok/kararsızım seçeneğine denk gelmektedir.

Muhtarlığın mahalle ölçeğindeki rolü ve etkinliği ile ilgili sorulara verilen cevaplara genel olarak bakıldığında, muhtarlığın mahalle ölçeğinde bir rolü ve etkinliğinin olmadığı, mahalle sakinleri ile çok zayıf bir ilişkisinin olduğu, genellikle sadece evraklar için ya da yoksul ailelerin dönem dönem yardım paketleri, yeşil kart gibi nedenlerle başvurduğu bir yerel yönetim birimi olduğu görülmektedir.

- **Muhtarlığın yapısı nasıl değişmeli**

Ankete katılan deneklere muhtarlığın mevcut durumunun yanında nasıl değişmesi gerektiği de sorulmuştur. Katılımcıların %37,6’sı muhtarlığın mevcuttaki yapısının değişmeden devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Değişimden yana olanların dağılımına bakıldığında %20,4’lük kesimin muhtarlığın mahalle ile ilgili konularda yetkilerinin arttırılması gerektiğini, %15’lik bir kesim vatandaşların daha fazla katılımına olanak tanıyacak mahalle meclisleri gibi yapıların kurulması gerektiğini ifade etmiştir. Bu seçenekler dışında muhtarlığın mali kaynaklarının, idari ve teknik kapasitesinin, personel sayısının ve niteliğinin değiştirilmesi gerektiğini ifade edenler toplamda %21,4’tür. Katılımcıların %5,5’i konuya dair fikrinin olmadığını ifade ederken, %0,2’lik dar bir kesim de muhtarlığın kapatılması gerektiğini ifade etmiştir. Yapılan öneriler farklı olsa da yaklaşık üçte ikilik bir kesimin muhtarlık yapısının güçlendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

- **Diyarbakır Yerel Gündem 21**

Kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlardan oluşan, muhtarların ve kişisel katılımların olduğu ve toplam 363 üyeden oluşan DYG21’in kentteki bilinirliğini ve etkinliğini ölçmek için sorulan soruya verilen cevaplara bakıldığında, DYG21’in çok dar bir grubun katıldığı ve kent genelinde bilinirliği olmayan bir alan olduğu tespit edilmiştir. YG21 dünya genelinde yönetim/katılım konularında en yaygın örnek ve model olarak sunulmasına rağmen, ankete katılan katılımcıların %87,6’sı DYG21’i hiç duymadığını, %9,1’i ise duyduğunu ama faaliyetleri hakkında bilgisinin olmadığını ifade etmiştir. YG21’in faaliyetlerini bilen ama faaliyetlerine katılmayan

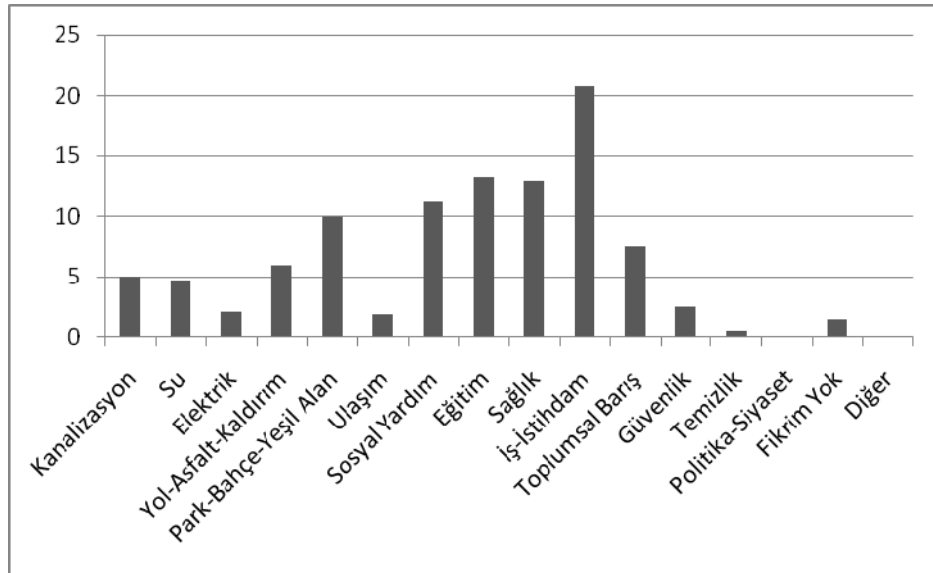
kesim %2,8 iken, YG21'in faaliyetlerine katılan kesimin sadece %0,5 oranıyla sınırlı kalmıştır.

- **Yerel yönetimlerin önem vermesi gereken alanlar**

Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken birinci alan sorulduğunda, deneklerin %25,1'i iş-istihdam cevabını vermiştir. İş-istihdamı sırasıyla %12,6 oranıyla eğitim, %10,3 oranıyla yol-asfalt-kaldırım, %9,8 oranıyla sosyal yardım ve %8,3 oranıyla park-bahçe-yeşil alan izlemiştir. En az önem verilmesi gereken alanlar %0,3 oranla politika-siyaset ve %1 oranlarla temizlik ve güvenlik olmuştur.

Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken ikinci alan sorulduğunda, deneklerin %17,4'ü iş-istihdam cevabını vermiştir. İş-istihdamı sırasıyla %15 oranıyla sağlık, %13,4 oranıyla eğitim, %12,6 oranıyla park-bahçe-yeşil alan, %9,7 oranıyla sosyal yardım izlemiştir. En az önem verilmesi gereken alanlar %0,5 oranla temizlik ve %2,1 oranlarla güvenlik olmuştur.

Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken üçüncü alan sorulduğunda, deneklerin %19,6'sı iş-istihdam cevabını vermiştir. İş-istihdamı sırasıyla %17,6 oranıyla sağlık, %13,9 oranıyla eğitim, %14,5 oranıyla sosyal yardım, %9,1 oranlarıyla park-bahçe-yeşil alan ve toplumsal barış izlemiştir. En az önem verilmesi gereken alanlar %2 oranla yol-asfalt-kaldırım ve %2,3 oranla elektrik çıkmıştır.

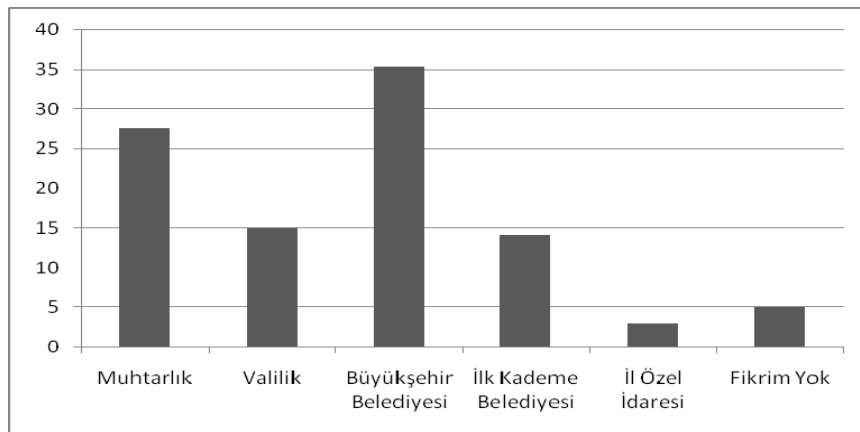

Şekil 5.5: Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken alanlar

Sıralama yapmaksızın yerel yönetimlerin önem vermesi gereken alanlar incelendiğinde, katılımcılar %20,84 oranla iş-istihdamı işaret etmiştir. İş-istihdamı %13,27 oranı ile eğitim, %12,91 oranı ile sağlık, %11,22 oranı ile sosyal yardım, %9,97 oranı ile park-bahçe-yeşil alan izlerken ve %7,57 oranı ile toplumsal barış izlemiştir. En az önem verilmesi gereken alanlar %0,09 oranı ile politika-siyaset ve %0,53 ile temizlik olmuştur. Yukarıdaki şekilde yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken alanlar gösterilmiştir.

- **Algılanan yerel yönetim birimi**

Ankete katılanlara yerel yönetim deyince hangi kurumu algıladıkları sorulduğunda, %39,4 oranla en fazla Büyükşehir Belediyesi cevabı verilmiştir. Büyükşehir Belediyesini, %25,1 oranla muhtarlık, %14,6 oranla ilk kademe belediyesi, %8 oranla valilik ve %1,3 oranla il özel idaresi izlemiştir. Katılımcıların %11,6'sı konuya dair fikirlerinin olmadığını ifade etmiştir. Katılımcılara ikinci olarak hangi kurumu algıladıkları sorulduğunda, %43,3 oranla yine en fazla cevap Büyükşehir Belediyesi olmuştur. Büyükşehir Belediyesini %25,8 oranla muhtarlık, %14,8 oranla ilk kademe belediyesi, %14,2 oranla valilik ve %1,8 oranla il özel idaresi izlemiştir. Katılımcılara üçüncü olarak hangi kurumu algıladıkları sorulduğunda, %38,8 oranla en fazla cevap muhtarlık olmuştur. Muhtarlığı %30,6 oranla valilik, %13 oranla Büyükşehir Belediyesi, %11,9 oranla ilk kademe belediyesi ve %8,8 oranla il özel idaresi izlemiştir.

Şekil 5.6: Algılanan yerel yönetim organı

Sıralama ayrımı yapmaksızın algılanan yerel yönetim birimine bakıldığında, en çok algılanan yerel yönetim biriminin %35,29 ile Büyükşehir Belediyesi olduğu görülmektedir. Büyükşehir Belediyesini, %27,58 oranla muhtarlık, %14,98 oranla

valilik, %14,12 oranla ilk kademe belediyesi ve %3,04 oranla il özel idaresi izlemiştir. Elde edilen rakamlardan üç önemli sonuç çıkmaktadır. Birincisi, mahalle ölçeğinde yerel yönetim organı muhtarlık ve ilk kademe belediyesi olarak algılanırken, kent genelinde Büyükşehir Belediyesi olarak algılanıyor. İkinci olarak valilik Büyükşehir Belediyesine göre daha az da olsa kent genelinde bir yerel yönetim organı olarak algılanmaktadır. Bununla birlikte il özel idaresinin genel olarak bilinmediği ve yerel yönetim organı olarak algılanmadığı görülmektedir. Üçüncü dikkat çeken sonuç, katılımcıların %11,6'sının konuya dair fikir sahibi olmamasıdır. Bu, kentin %11,6'sının yerel yönetim organlarından kopuk olduğunu, kentteki kamu yönetimine yabancı olduğunu göstermektedir. Yukarıda bulunan Şekil 5.6'da, sıralama olmaksızın algılanan yerel yönetim organları görülmektedir.

Tablo 5.12: Örgütlülük durumu değişkenleri

Örgütlülük Durumu Değişkenleri	Birim Türü	Değer
Sürekli kentte bulunanların oranı	yüzde	54,00
Kentte ortalama bulunma yılı	yıl	15,21
Diyarbakır'da kalmak isteyenlerin oranı	yüzde	95,00
Sürekli aynı mahallede bulunanların oranı	yüzde	4,70
Aynı mahallede ortalama bulunma yılı	yıl	11,22
Komşuluk ilişkileri - ilişkimiz yok ya da kopuk	yüzde	21,70
Komşuluk ilişkileri - sık sık bir araya geliyoruz	yüzde	48,50
Mahalle sakinlerinin en çok konuştuğu birinci konu: Ekonomik sorunlar	yüzde	21,7
Mahalle sakinlerinin en çok konuştuğu ikinci konu: Muhabbet	yüzde	20,7
Mahalle sakinlerinin en çok konuştuğu üçüncü konu: Mahalle sorunları	yüzde	13,7
Mahallede STK'ların olmadığı ya da bilinmediği denek oranı	yüzde	93,00
Mahalledeki STK'lara katılım oranı	yüzde	33,30
Kent ölçeğinde faaliyet yürüten STK'lara üyelik	yüzde	2,70
Siyasi parti üyeliği	yüzde	5,00
Yerel seçimlere katılım	yüzde	80,10
Genel seçimlere katılım	yüzde	81,30
Oy kullanırken en çok önem verilen birinci konu: Toplumsal barış	yüzde	29
Oy kullanırken en çok önem verilen ikinci konu: Siyasi görüş (ideoloji)	yüzde	23
Oy kullanırken en çok önem verilen üçüncü konu: Kamu hizmeti	yüzde	16
Altı ayda bir defa ya da daha az muhtarlığa gidenlerin oranı	yüzde	91,80
Muhtarlığın Etkinliği		
Muhtarlık mahallenin sorunlarının çözümü için çaba sarf etmektedir	1-5 Likert ölçeği	3,01
Mahallenin sorunlarının çözümünde muhtarlığın önemli bir rolü vardır	1-5 Likert ölçeği	3,00
Mahallenin sorunları için genellikle muhtarlığa başvururum	1-5 Likert ölçeği	2,94
Muhtarlığın mahalle sakinleriyle güçlü bir diyalogu / ilişkisi vardır	1-5 Likert ölçeği	2,98
Muhtarlığın yapısı değişmeden devam etmeli	yüzde	37,60
Diyarbakır Yerel Gündem 21'in bilinirliği	yüzde	3,30
Diyarbakır Yerel Gündem 21'e katılım düzeyi	yüzde	0,50
Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken birinci alan: İş-istihdam	yüzde	20,84
Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken ikinci alan: Eğitim	yüzde	13,27
Yerel yönetimlerin en çok önem vermesi gereken üçüncü alan: Sağlık	yüzde	12,91
İlk algılanan yerel yönetim birimi: Büyükşehir Belediyesi	yüzde	35,29
İkinci algılanan yerel yönetim birimi: Muhtarlık	yüzde	27,58
İl Özel İdaresinin yerel yönetim birimi olarak algılanma oranı	yüzde	3,04

Yurttaş Anketinden elde edilen örgütlülük durumu değişkenlerinin özet bilgileri yukarıda bulunan Tablo 5.12’de sunulmuştur.

5.5.4. Mahalle-İlçe-Kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımı

Vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyini tespit etmek, vatandaşların bu konudaki algılamalarını ölçmek için mahalle, ilçe (ilk kademe belediyesi) ve kent ölçeğinde sorular sorulmuştur. Her ölçekte katılım düzeyini tespit etmek için, mahalle, ilçe ya da kentte yaşayan sakinlerin, yoksul ailelerin, kadınların, gençlerin ve yaşlılar/çocuklar/engelliler grubunun kendileri ile ilgili yapılan çalışmalarda yerel yönetim birimlerinin onlarla kurduğu ilişki biçimi analiz edilmiştir. Bu analizde, Gülgün Erdoğan Tosun’un STK’lar için yapmış olduğu katılım düzeyleri sınıflandırmasından (2000: 59-60), faydalanılarak hazırlanan ve aşağıda bulunan Tablo 5.13’te gösterilen ölçek kullanılmıştır:

Tablo 5.13: Katılım algılaması ölçeği

Kod	İlişki Biçimi	Katılım Düzeyi
0	Bilgilendirmez	Katılım yok
1	Bilgilendirir	Enformasyon düzeyi
2	İhtiyaç ve talepleri dikkate alır	Duyarlılık düzeyi
3	Düşüncelerine başvurur	Danışma düzeyi
4	Diyalog kurar / Müzakere eder	Diyalog düzeyi
5	Birlikte karar alır	Ortak yönetim düzeyi

Mahalle, ilk kademe ve kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılım düzeyine ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

• Mahalle ölçeğinde katılım düzeyi-algılaması

Deneklere, yerel yönetimlerin mahallede bir çalışma yaparken **mahalle sakinleri** ile nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %55,6’ı mahalle sakinlerine herhangi bir bilginin verilmediğini, %39,4’ü mahalle sakinlerinin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %2,2’si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %1,2’si düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2’si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1,2’si de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,55 olarak hesaplanmıştır ve bu da bilgilendirmez ile bilgilendirir seçenekleri arasında bir yere denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **yoksul ailelere** yönelik bir çalışma yaparken bu aileler ile nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %47,6'ı bu ailelere herhangi bir bilginin verilmediğini, %31,7'si bu ailelerin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %17'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %2,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,79 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **kadınlara** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %50'si kadınlara herhangi bir bilginin verilmediğini, %29,9'u kadınların bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %11,2'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %7,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1,2'si de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,82 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **gençlere** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %50,9'u gençlere herhangi bir bilginin verilmediğini, %29,7'si gençlerin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %15,7'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %2,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,75 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **yaşlılara/çocuklara/engellilere** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %50,7'si onlara herhangi bir bilginin verilmediğini, %29,9'u onların bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %15,9'u ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %2,2'si düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,74 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Mahalle ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyi genel olarak değerlendirildiğinde katılımın en alt seviyesi olan enformasyon düzeyinde bir katılımın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte **enformasyon düzeyinde katılımın da etkin bir şekilde sağlanamadığı**, katılımın olmadığı durumların da yaşandığı

görülmektedir. Bununla birlikte kadın, genç, yoksul aile, yaşlı, çocuk ve engelliler gibi özel ilgi gruplarına dönük yapılan çalışmalardan ihtiyaç ve taleplerin belli düzeyde dikkate alındığı görülmektedir.

- **İlk kademe belediye (ilçe) ölçeğinde katılım düzeyi-algılaması**

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçelerinde bir çalışma yaparken **ilçe sakinleri** ile nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %54,7'si ilçe sakinlerine herhangi bir bilginin verilmediğini, %39,6'sı ilçe sakinlerinin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %3,5'i ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %0,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,5'i kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1,2'si de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,56 olarak hesaplanmıştır ve bu da bilgilendirmez ile bilgilendirir seçenekleri arasında bir yere denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **yoksul ailelere** yönelik bir çalışma yaparken bu aileler ile nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %47,5'i bu ailelere herhangi bir bilginin verilmediğini, %32,3'ü bu ailelerin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %17,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %1,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,78 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **kadınlara** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %48'i kadınlara herhangi bir bilginin verilmediğini, %32,3'ü kadınların bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %12,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %5,7'si düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1,2'si de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,82 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **gençlere** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %48'i gençlere herhangi bir bilginin verilmediğini, %32,3'ü gençlerin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %16,7'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %1,7'si düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar

aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,77 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **yaşlılara/çocuklara/engellilere** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %48,5'si onlara herhangi bir bilginin verilmediğini, %31,8'i onların bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %16,9'u ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %1,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,76 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

İlçe ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyi genel olarak değerlendirildiğinde, mahalle ölçeğindeki katılıma paralel bir sonucun çıktığı görülmektedir. İlçe ölçeğinde de katılımın en alt seviyesi olan **enformasyon düzeyinde bir katılımın olduğu, ancak bunun da etkin bir şekilde sağlanamadığı**, katılımın olmadığı durumların da yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte kadın, genç, yoksul aile, yaşlı, çocuk ve engelliler gibi özel ilgi gruplarına dönük yapılan çalışmalardan ihtiyaç ve taleplerin belli düzeyde dikkate alındığı görülmektedir.

- **Kent ölçeğinde katılım düzeyi-algılaması**

Deneklere, yerel yönetimlerin kentte bir çalışma yaparken **kent sakinleri** ile nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %52,5'i kent sakinlerine herhangi bir bilginin verilmediğini, %39,8'i kent sakinlerinin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %5,2'i ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %0,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,7'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1,2'si de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,61 olarak hesaplanmıştır ve bu da bilgilendirmez ile bilgilendirir seçenekleri arasında bir yere denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **yoksul ailelere** yönelik bir çalışma yaparken bu aileler ile nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %45,3'ü bu ailelere herhangi bir bilginin verilmediğini, %34,8'i bu ailelerin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %17,2'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %1,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen

cevabın ortalaması 0,80 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **kadınlara** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %46,3'ü kadınlara herhangi bir bilginin verilmediğini, %35,1'i kadınların bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %12,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %4,7'si düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1,2'si de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,81 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **gençlere** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %45,8'i gençlere herhangi bir bilginin verilmediğini, %35,6'sı gençlerin bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %15,9'u ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %1,5'i düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,78 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **yaşlılara/çocuklara/engellilere** yönelik bir çalışma yaparken onlarla nasıl bir ilişki kurduğu sorulduğunda, %46'sı onlara herhangi bir bilginin verilmediğini, %35,6'sı onların bilgilendirildiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %15,9'u ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alındığını, %1,2'si düşüncelerine başvurulduğunu, %0,2'si kendileri ile diyalog kurulduğunu ve %1'i de birlikte karar aldıklarını ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 0,77 olarak hesaplanmıştır ve bu da iyi olmasa da bilgilendirir gibi bir görüşe denk düşmektedir.

Kent ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyi genel olarak değerlendirildiğinde, mahalle ve ilçe ölçeğindeki katılıma paralel bir sonucun çıktığı görülmektedir. Kent ölçeğinde de katılımın en alt seviyesi olan **enformasyon düzeyinde bir katılımın olduğu, ancak bunun da etkin bir şekilde sağlanamadığı**, katılımın olmadığı durumların da yaşandığı görülmektedir. Bununla birlikte kadın, genç, yoksul aile, yaşlı, çocuk ve engelliler gibi özel ilgi gruplarına

dönük yapılan çalışmalardan ihtiyaç ve taleplerin belli düzeyde dikkate alındığı görülmektedir.

Mahalle-İlçe-Kent ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyine ilişkin algılamaları özet olarak aşağıdaki Tablo 5.14'te verilmiştir.

Tablo 5.14: Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımı

MAHALLE / İLÇE / KENT ÖLÇEĞİNDE YURTTAŞLARIN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI		0 – Bilgilendirmez (%)	1 – Bilgilendirir (%)	2 – İhtiyaç ve Taleplerini Dikkate Alır (%)	3 – Düşüncelerine Başvurur	4 – Diyalog Kurar / Müzakere Eder (%)	5 – Birlikte Karar Alır (%)	Ortalama (1-5)
MAHALLE ÖLÇEĞİ	Mahalle sakinleri	55,6	39,4	2,2	1,2	0,2	1,2	0,55
	Yoksul aileler	47,6	31,7	17,0	2,5	0,2	1,0	0,79
	Kadınlar	50,0	29,9	11,02	7,5	0,2	1,2	0,82
	Gençler	50,9	29,7	15,7	2,5	0,2	1,0	0,75
	Yaşlılar / Çocuklar / Engelliler	50,7	29,9	15,9	2,2	0,2	1,0	0,74
İLÇE ÖLÇEĞİ	Mahalle sakinleri	54,7	39,6	3,5	0,5	0,5	1,2	0,56
	Yoksul aileler	47,5	32,3	17,4	1,5	0,2	1,0	0,78
	Kadınlar	48,0	32,3	12,4	5,7	0,2	1,2	0,82
	Gençler	48,0	32,3	16,7	1,7	0,2	1,0	0,77
	Yaşlılar / Çocuklar / Engelliler	48,5	31,8	16,9	1,5	0,2	1,0	0,76
KENT ÖLÇEĞİ	Mahalle sakinleri	52,5	39,8	5,2	0,5	0,7	1,2	0,61
	Yoksul aileler	45,3	34,8	17,2	1,5	0,2	1,0	0,80
	Kadınlar	46,3	35,1	12,4	4,7	0,2	1,2	0,81
	Gençler	45,8	35,6	15,9	1,5	0,2	1,0	0,78
	Yaşlılar / Çocuklar / Engelliler	46,0	35,6	15,9	1,2	0,2	1,0	0,77

Vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyine ilişkin algılamaları genel olarak analiz edildiğinde, mahalle, ilçe ve kent ayrımının olmadığı görülmektedir. Her üç ölçekte de birbirine çok yakın değerler hesaplanmıştır. Ayrıca, yoksul aileler, kadın, genç ve yaşlı/çocuk/engelli ayrımının da olmadığı görülmüştür. Yerel yönetimler bu özel ilgi grupların tamamıyla benzer ilişki kurmaktadır. Sonuç olarak vatandaşların kent yönetimine katılım algılamasının mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde ve özel ilgi gruplarının tamamında benzer özellikler taşıdığı ve genel olarak **iyi olmasa da bilgilendirir** düzeyinde olduğu söylenebilir. Diğer bir ifade ile Diyarbakır kent merkezinde yerel yönetimlerin katılım düzeyi, **yeterince iyi olmayan enformasyon düzeyine** denk gelmektedir.

5.5.5. Mahalle-İlçe-Kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerisi

Vatandaşların kent yönetimine katılımını artırmaya yönelik politika önerilerini tespit etmek, vatandaşların bu konudaki önerilerini sayısallaştırmak / kategorize etmek için, katılımın mevcut düzeyini tespit etmede kullanılan yöntemle paralel bir yöntem kullanılmış ve mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde sorular sorulmuştur. Her ölçekte katılımı dair politika önerilerini tespit etmek için, deneklere yerel yönetimlerin mahalle, ilçe ya da kentte yaşayan sakinler, yoksul aileler, kadınlar, gençler ve yaşlılar/çocuklar/engelliler için bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulmuş ve sonuçlar analiz edilmiştir. Bunlara ek olarak vatandaşların hangi konularda-alanlarda kent yönetimine katılım sağlaması gerektiği ve STK'lar ile muhtarlıkların kent yönetimiyle nasıl bir ilişki kurması gerektiğine dair sorulara bu bölümde yer verilmiştir. Ayrıca katılımın ilk aşaması olan enformasyon düzeyi için hangi bilgilendirme araçların kullanılması gerektiği deneklere sorulmuş ve konuya dair görüşleri tespit edilmiştir. Bilgilendirme araçları dışındaki sorularda aşağıda bulunan Tablo 5.15'te gösterilen ölçek kullanılmıştır.

Tablo 5.15: Katılıma dair politika önerisi ölçeği

Kod	İlişki Biçimi	Katılım Düzeyi
0	Bilgilendirmemeli	Katılım yok
1	Bilgilendirmeli	Enformasyon düzeyi
2	İhtiyaç ve talepleri dikkate almalı	Duyarlılık düzeyi
3	Düşüncelerine başvurmalı	Danışma düzeyi
4	Diyalog kurmalı / Müzakere etmeli	Diyalog düzeyi
5	Birlikte karar almalı	Ortak yönetim düzeyi

Mahalle, ilk kademe belediye (ilçe) ve kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerilerine ilişkin elde edilen sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

• Mahalle ölçeğinde katılımı dair politika önerisi

Deneklere, yerel yönetimlerin mahallede bir çalışma yaparken **mahalle sakinleri** ile nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,2'i mahalle sakinlerine herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %45,0'i mahalle sakinlerinin bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %10,7'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %28,9'u düşüncelerine başvurulması gerektiğini,

%7,7'si kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %4,5'i de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,06 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **yoksul ailelere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,0'ü yoksul ailelere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %26,6'sı onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %45,3'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %14,9'u düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %6,5'i kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,7'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,06 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **kadınlara** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,0'ü kadınlara herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %29,4'ü onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %17,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %38,3'ü düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %7,2'si kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %4,7'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,32 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **gençlere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,0'ü gençlere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %29,1'i onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %25,1'i ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %32,8'i düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %6,5'i kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,5'i de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,21 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin **yaşlılara/çocuklara/engellilere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,0'ü yaşlılara/çocuklara/engellilere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %28,9'u onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin

%25,9'u ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %32,6'sı düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %6,5'i kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,2'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,20 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Mahalle ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılımına dair politika öneriler genel olarak değerlendirildiğinde, ikinci düzey katılım olan **ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyinin önerildiği ya da talep edildiği görülmektedir**. Bununla birlikte kadın, genç, yoksul aile, yaşlı, çocuk ve engelliler gibi özel ilgi gruplarına dönük yapılan çalışmalarda, yerel yönetimlerin tüm gruplarla benzer bir ilişki kurması gerektiği önerilmiştir. Çalışmanın bu gruplar arasında öngördüğü ayrımın vatandaş algılamasında olmadığı görülmüştür.

- **İlçe ölçeğinde katılıma dair politika önerisi**

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde bir çalışma yaparken **ilçe sakinleri** ile nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %4'ü ilçe sakinlerine herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %44,8'i ilçe sakinlerinin bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %14,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %28,6'sı düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4,2'si kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %4'ü de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 1,96 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **yoksul ailelere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'si yoksul ailelere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %28,1'i onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %46,3'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %14,4'ü düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4'ü kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,5'i de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 1,97 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **kadınlara** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'i kadınlara herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %30,1'i onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %21,6'sı ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %36,3'ü düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4'ü kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,5'i de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,19 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **gençlere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'si gençlere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %29,6'sı onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %28,6'sı ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %30,8'i düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4'ü kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,2'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,11 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin ilçe genelinde **yaşlılara/çocuklara/engellilere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'si yaşlılara/çocuklara/engellilere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %29,6'sı onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %28,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %31,3'ü düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %3,7'si kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,2'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,11 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

İlçe ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri genel olarak değerlendirildiğinde, mahalle ölçeğindeki paralel bir sonucun çıktığı görülmektedir. İlçe ölçeğinde de deneklerin, ikinci düzey katılım olan **ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyini önerdiği ya da talep ettiği görülmektedir**. Bununla birlikte kadın, genç, yoksul aile, yaşlı, çocuk ve engelliler gibi özel ilgi gruplarına dönük yapılan çalışmalarda, yerel yönetimlerin tüm gruplarla

benzer bir ilişki kurması gerektiği önerilmiştir. Çalışmanın bu gruplar arasında öngördüğü ayrımın, vatandaş algılamasında ilçe ölçeğinde de olmadığı görülmüştür.

- **Kent ölçeğinde katılıma dair politika önerisi**

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde bir çalışma yaparken **kent sakinleri** ile nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %4,2'si kent sakinlerine herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %46'sı kent sakinlerinin bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %15,9'u ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %26,4'ü düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4,2'si kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,2'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 1,90 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **yoksul ailelere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'si yoksul ailelere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %30,3'ü onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %46,8'i ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %12,2'si düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4'ü kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3'ü de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 1,91 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **kadınlara** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'i kadınlara herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %33,1'i onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %22,9'u ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %32,1'i düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4,5'i kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,7'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,12 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **gençlere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'si gençlere herhangi bir

bilginin verilmemesi gerektiğini, %32,3'ü onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %28,6'sı ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %28,1'i düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4'ü kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3,2'si de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,06 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Deneklere, yerel yönetimlerin kent genelinde **yaşlılara/çocuklara/engellilere** yönelik bir çalışma yaparken, onlarla nasıl bir ilişki kurması gerektiği sorulduğunda, %3,7'si yaşlılara/çocuklara/engellilere herhangi bir bilginin verilmemesi gerektiğini, %32,3'ü onların bilgilendirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bununla birlikte deneklerin %29,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %27,6'sı düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4'ü kendileri ile diyalog kurulması gerektiğini ve %3'ü de birlikte karar almaları gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,05 olarak hesaplanmıştır ve bu da ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı seçeneğine denk gelmektedir.

Kent ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri genel olarak değerlendirildiğinde, mahalle ve ilçe ölçeklerindeki paralel bir sonucun çıktığı görülmektedir. Kent ölçeğinde de deneklerin, ikinci düzey katılım olan **ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyini önerdiği ya da talep ettiği görülmektedir**. Bununla birlikte kadın, genç, yoksul aile, yaşlı, çocuk ve engelliler gibi özel ilgi gruplarına dönük yapılan çalışmalarda, yerel yönetimlerin tüm gruplarla benzer bir ilişki kurması gerektiği önerilmiştir. Çalışmanın bu gruplar arasında öngördüğü ayrımın vatandaş algılamasında kent ölçeğinde de olmadığı görülmüştür.

Mahalle-İlçe-Kent ölçeğinde vatandaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri özet olarak aşağıda bulunan Tablo 5.16'da gösterilmiştir. Vatandaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri genel olarak analiz edildiğinde, vatandaşın katılım konusunda mahalle, ilçe ve kent ayrımı yapmadığı görülmektedir. Her üç ölçekte de birbirine çok yakın değerler hesaplanmıştır. Ayrıca, vatandaşların, yerel yönetimlerin kent yönetiminde yoksul aileler, kadın, genç ve yaşlı/çocuk/engelli gibi özel ilgi gruplarıyla benzer bir ilişki içerisine girmesini önerdiği ve bir ayrım yapmadığı tespit edilmiştir. Yerel yönetimlerin bu özel ilgi gruplarının tamamıyla benzer bir ilişki geliştirmesi önerilmekte, talep edilmektedir.

Sonuç olarak vatandaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerisi, mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde ve özel ilgi gruplarının tamamında benzer özellikler taşımakta ve *ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyinde katılım* seçeneğini ifade etmektedir. Buradan da vatandaşların genel olarak yerel yönetimlerden ihtiyaç ve taleplerini dikkate alan bir yönetim anlayışını beklediğini söyleyebiliriz. Kent yönetiminde vatandaşla diyalog kuran, müzakere eden, birlikte karar alan gerçek anlamda katılımının talep edilmediği görülmektedir.

Tablo 5.16: Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri

MAHALLE / İLÇE / KENT ÖLÇEĞİNDE YURTTAŞLARIN KENT YÖNETİMİNE KATILIMINA DAİR POLİTİKA ÖNERİLERİ		0 – Bilgilendirmeli (%)	1 – Bilgilendirmemeli (%)	2 – İhtiyaç ve Taleplerini Dikkate Almalı (%)	3 – Düşüncelerine Başvurmalı	4 – Diyalog Kurmalı / Müzakere Etmeli (%)	5 – Birlikte Karar Almalı (%)	Ortalama (1-5)
MAHALLE ÖLÇEĞİ	Mahalle sakinleri	3,2	45,0	10,7	28,9	7,7	4,5	2,06
	Yoksul aileler	3,0	26,6	45,3	14,9	6,5	3,7	2,06
	Kadınlar	3,0	29,4	17,4	38,3	7,2	4,7	2,32
	Gençler	3,0	29,1	25,1	32,8	6,5	3,5	2,21
	Yaşlılar / Çocuklar / Engelliler	3,0	28,9	25,9	32,6	6,5	3,2	2,20
İLÇE ÖLÇEĞİ	Mahalle sakinleri	4,0	44,8	14,4	28,6	4,2	4,0	1,96
	Yoksul aileler	3,7	28,1	46,3	14,4	4,0	3,5	1,97
	Kadınlar	3,7	30,1	21,6	36,3	4,7	3,5	2,19
	Gençler	3,7	29,6	28,6	30,8	4,0	3,2	2,11
	Yaşlılar / Çocuklar / Engelliler	3,7	29,6	28,4	31,3	3,7	3,2	2,11
KENT ÖLÇEĞİ	Mahalle sakinleri	4,2	46,0	15,9	26,4	4,2	3,2	1,90
	Yoksul aileler	3,7	30,3	46,8	12,2	4,0	3,0	1,91
	Kadınlar	3,7	33,1	22,9	32,1	4,5	3,7	2,12
	Gençler	3,7	32,3	28,6	28,1	4,0	3,2	2,06
	Yaşlılar / Çocuklar / Engelliler	3,7	32,3	29,4	27,6	4,0	3,0	2,05

- **Vatandaşların katılım alanlarına ilişkin politika önerileri**

Deneklere, vatandaşların kent yönetiminde hangi alanlarda katılım sağlamaları sorulmuştur. *Vatandaşlarla ilgili tüm çalışmalar* ile ilgili soruda, deneklerin %7,2'si bilgilendirilmelerinin gerekli olmadığını, %32,3'ü ise bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Deneklerin %17,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %17,2'si düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %12,7'si kendileriyle diyalog kurulması ve müzakere edilmesi gerektiğini ve %13,2'si kendileri ile birlikte

karar alınması gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 2,35 olarak hesaplanmıştır ve bu **ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı ile diyalog kurmalı seçenekleri arasında bir görüşü** ifade etmektedir.

Uzun vadeli stratejik karar ve planlar ile ilgili soruda, deneklerin %8,3'ü bilgilendirilmelerinin gerekli olmadığını, %49,9'u ise bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Deneklerin %19,8'i ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %15,3'ü düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %5'i kendileriyle diyalog kurulması ve müzakere edilmesi gerektiğini ve %4,8'si kendileri ile birlikte karar alınması gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 1,76 olarak hesaplanmıştır ve bu **ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı** seçeneğine yakın bir görüşü ifade etmektedir.

Yıllık eylem/faaliyet planları ile ilgili soruda, deneklerin %8,5'i bilgilendirilmelerinin gerekli olmadığını, %51,4'ü ise bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Deneklerin %20'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %12'si düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %4,2'si kendileriyle diyalog kurulması ve müzakere edilmesi gerektiğini ve %4'ü kendileri ile birlikte karar alınması gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 1,64 olarak hesaplanmıştır ve bu **bilgilendirmeli ile ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı** seçenekleri arasında bir görüşü ifade etmektedir.

Sadece mahallelerde yapılan çalışmalar ile ilgili soruda, deneklerin %6,5'i bilgilendirilmelerinin gerekli olmadığını, %18,2'si ise bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Deneklerin %13,4'ü ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %20,1'i düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %9,2'si kendileriyle diyalog kurulması ve müzakere edilmesi gerektiğini ve %32,6'sı kendileri ile birlikte karar alınması gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 3,05 olarak hesaplanmıştır ve bu **düşüncelerine başvurmalı** görüşünü ifade etmektedir.

Yıllık bütçe planlaması ve harcama kontrolleri ile ilgili soruda, deneklerin %10,5'i bilgilendirilmelerinin gerekli olmadığını, %55,4'ü ise bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Deneklerin %18,7'si ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %9,2'si düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %3,2'si kendileriyle diyalog kurulması ve müzakere edilmesi gerektiğini ve %3'ü kendileri ile birlikte karar alınması gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevabın ortalaması 1,48

olarak hesaplanmıştır ve bu **bilgilendirmeli ile ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı** seçenekleri arasında bir görüşünü ifade etmektedir.

Vatandaşların kent yönetiminin katılım alanlarına dair politika önerileri Tablo 5.17’de özet olarak sunulmuştur.

Tablo 5.17: Vatandaşların katılım alanları

VATANDAŞLARIN KATILIM ALANLARI	0 – Bilgilendirmeli (%)	1 – Bilgilendirmemeli (%)	2 – İhtiyaç ve Taleplerini Dikkate Almalı (%)	3 – Düşüncelerine Başvurmalı	4 – Diyalog Kurmalı / Müzakere Etmeli (%)	5 - Birlikte Karar Almalı (%)	Ortalama (1-5)
Vatandaşla ilgili tüm çalışmalar	7,2	32,3	17,4	17,2	12,7	13,2	2,35
Uzun vadeli stratejik karar ve planlar	8,3	46,9	19,8	15,3	5,0	4,8	1,76
Yıllık eylem/faaliyet planları	8,5	51,4	20,0	12,0	4,2	4,0	1,64
Sadece mahallelerde yapılan çalışmalar	6,5	18,2	13,4	20,1	9,2	32,6	3,05
Yıllık bütçe planlaması ve harcama kontrolleri	10,5	55,4	18,7	9,2	3,2	3,0	1,48

Vatandaşların katılım alanları genel olarak analiz edildiğinde, deneklerin doğrudan etkilendikleri, mahalle ölçeğinde yapılan çalışmalarda yerel yönetim birimlerinden daha fazla katılımlarını sağlamalarını beklerken, kent genelinde alınan uzun vadeli ve yıllık planlarda ise bilgilendirilmeyi talep etmekte ve alınan kararların ihtiyaç ve taleplerini dikkate alması gerektiğini ifade etmektedir. Diğer bir ifadeyle, yerel yönetimlerden mahalle ölçeğindeki ve vatandaşları doğrudan etkileyen çalışmalarda **diyalog düzeyinde bir katılım** sağlamaları talep edilirken, kent genelindeki çalışmalarda **enformasyon ile duyarlılık düzeyleri arasında bir katılım** talep edilmektedir. Katılım alanları ile ilgili analizde dikkat çeken bir diğer önemli husus vatandaşların yıllık bütçe planlamasında ve harcama kontrollerinde çok fazla katılım talebinde bulunmamasıdır.

- **STK’ların kent yönetimine katılımı**

STK’ların kent yönetimine katılımına ilişkin soruda, deneklerin %6’sı yerel yönetimlerin bu kuruluşları bilgilendirmesinin gerekli olmadığını, %21,1’i ise bilgilendirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Deneklerin %16,9’u bu kuruluşların ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %14,7’si düşüncelerine başvurulması

gerektiğini, %15,2'si diyalog kurulması gerektiğini ve %26,1'i birlikte karar alınması gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevapların ortalaması 2,90 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak **diyalog kurmalı** görüşünü ifade etmektedir.

- **Muhtarlıkların kent yönetimine katılımı**

Muhtarlıkların kent yönetimine katılımına ilişkin soruda, deneklerin %6'sı yerel yönetimlerin bu kuruluşları bilgilendirmesinin gerekli olmadığını, %17,4'ü ise bilgilendirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Deneklerin %13,2'si bu kuruluşların ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini, %17,4'ü düşüncelerine başvurulması gerektiğini, %15,4'ü diyalog kurulması gerektiğini ve %30,6'sı birlikte karar alınması gerektiğini ifade etmiştir. Soruya verilen cevapların ortalaması 3,11 olarak hesaplanmıştır ve bu da yaklaşık olarak **diyalog kurmalı** görüşünü ifade etmektedir.

- **Bilgilendirme Araçları**

Ankete katılanlara yerel yönetimlerin halkı hangi araçlarla bilgilendirmesi gerektiği sorulmuş ve üç bilgilendirme aracını seçmesi istenmiştir. Verilen cevaplar analiz edildiğinde, en fazla önerilen aracın %42,35 oranla yerel TV programları olduğu görülmektedir. Yerel TV programlarını %28,45 ile bilgilendirme toplantıları, 13,15 ile bülten, 8,34 ile telefon hattı izlemektedir. İnternet seçeneğini seçenlerin oranı sadece %1,52 ile sınırlı kalırken, %1,64'ü STK'lar üzerinden, %1,39'ü birebir görüşmelerle bilgilendirilmeleri gerektiğini ifade etmiştir. Bilgilendirme toplantıları ve yerel TV programlarının toplamda %70,8 olduğu dikkate alındığında, vatandaşların yerel yönetimlerle doğrudan temas kurabilecekleri bir bilgilendirme sistemi talep ettikleri görülmektedir.

Yurttaş Anketi kapsamında her bir sorunun frekansı, ortalaması, minimum, maksimum değerleri hesaplandıktan ve yorumlandıktan sonra, faktör analizi ile değişkenler sınıflandırılarak yeni değişkenler (faktörler) elde edilmiştir. Daha sonra ise elde edilen yeni değişkenler arasındaki ilişkiler analiz edilmiştir.

5.5.6. Faktör analizi ile elde edilen yeni değişkenler

Değişkenler arasında istatistiksel ilişki analizleri yapılmadan önce faktör analizi ile değişkenler birleştirilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla ilk olarak faktör analizine

sokulacak değişkenlerin normal dağılıma uyup uymadıkları incelenmiştir. Normal dağılıma uyan değişkenler daha sonra güvenilirlik testine tabi tutulmuştur.

Normal dağılıma uyan ve güvenilirlik testinden geçen sosyoekonomik, konut ve çevre durumu, örgütlülük düzeyi, katılım düzeyi ve katılıma dair politika önerileri değişkenleri bu değişkenlerden elde edilen faktörler (yeni değişkenler) ve güvenilirlik testi (cronbach alfa değeri) ve değişkenlerin faktör analizine uygunluğu testi (KMO değeri) sonuçları aşağıda bulunan Tablo 5.18, Tablo 5.19, Tablo 5.20, Tablo 5.21 ve Tablo 5.22’de gösterilmiştir.

Tablo 5.18: Sosyoekonomik değişkenlerinin faktör analizi sonuçları

DEĞİŞKENLER	Faktörler	Cronbach Alfa Değeri	KMO Değeri
Ailemizin üyeleri genel olarak sağlıklıdır.	Sağlık hizmetlerine erişim	0,7308	0,6230
Hastalandığımızda hastaneye / sağlık ocağına gideriz.			
Hastanede / Sağlık ocağında tedavilerimiz etkin yapılır.			
Koruyucu sağlık hizmetlerine (sağlık eğitimleri) erişebiliyoruz.	Koruyucu sağlık hizmetlerine erişim	0,7308	0,6230
Sağlık konusunda sürekli bilgileniyoruz.			
Ailemizde 8 yaş ve üzeri herkes okuma-yazma biliyor.	Eğitim hizmetlerine erişim	0,6825	0,6300
Okul çağına gelmiş çocukların tamamı okula gidiyor.			
Çocuklarımızın okullarının eğitim kalitesi (öğretmen, derslik, okul) iyidir.			
Mahallemizde sürekli kültür sanat etkinlikleri (konser, tiyatro, sinema vb.) yapılır.	Kültürel ve sanatsal hizmetlere erişim	0,8967	0,8000
Kentte yapılan kültürel sanatsal faaliyetlere katılırim.			
Kentte her yıl Sinema Günlerine kapsamında yapılan etkinliklere katılırim.			
Kentte her yıl Edebiyat Günleri kapsamında yapılan etkinliklere katılırim.			
Kentte her yıl Kültür Sanat Festivali kapsamında yapılan etkinliklere katılırim.			

Sağlık hizmetlerine erişim, eğitim hizmetlerine erişim, kültür ve sanat hizmetlerine erişim başlıkları altında elde edilen 13 sosyoekonomik değişken faktör analizine sokulmuş ve 4 yeni sosyoekonomik değişkene (faktöre) dönüştürülmüştür. Faktör analizi sonuçları yukarıda bulunan Tablo 5.18’de gösterilmiştir. Faktör analizi sonucu elde edilen yeni sosyoekonomik değişkenler şunlardır:

- Sağlık hizmetlerine erişim
- Koruyucu sağlık hizmetlerine erişim
- Eğitim hizmetlerine erişim

- Kültür sanat hizmetlerine erişim

Tablo 5.19: Konut ve  evre durumu değişkenlerinin faktör analizi sonucu

DEĞİŞKENLER	Faktörler	Cronbach Alfa Değeri	KMO Değeri
Mahallemizde içme suyuna düzenli bir şekilde erişebiliyoruz.	Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları	0,8396	0,8470
Mahallemizde kanalizasyon şebekesi sorunsuz çalışmaktadır.			
Yağmur sularından sokağımız / mahallemiz genellikle zarar görmez.			
Mahallemizde elektrige düzenli bir şekilde erişebiliyoruz.			
Mahallemizde yollar asfaltlanmıştır.	Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları		
Mahallemizin sokakları kaplanmıştır (asfalt, parke taşı vb.)			
Mahallemizin yollarının kaldırım, orta refüj vb. düzenlemeleri yapılmıştır.			
Mahallemizde yeterince yeşil alan bulunmaktadır.	Yaşanılan çevrenin sosyal donatı alanları		
Mahallemizde yeterince park alanı bulunmaktadır.			
Bulduğumuz bölgede / ilçede piknik yapabileceğimiz alanlar bulunmaktadır.			
Mahallemizde çocuklar için yeterince oyun alanları bulunmaktadır.			
Mahallemizde gençler için spor alanları bulunmaktadır.			

Yaşanılan çevrenin altyapı, üstyapı ve sosyal donatılarına ilişkin elde edilen 12 konut ve  evre durumu değişken faktör analizine sokulmuş ve 3 yeni konut ve  evre durumu değişkenine (faktörüne) dönüştürülmüştür. Faktör analizi sonuçları yukarıda bulunan Tablo 5.19’da görülmektedir. Faktör analizi sonucu elde edilen yeni konut ve  evre durumu değişkenleri şunlardır:

- Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları
- Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları
- Yaşanılan çevrenin sosyal donatıları

Tablo 5.20: Muhtarlığın rolü değişkenlerinin faktör analizi sonucu

DEğİşKENLER	Faktörler	Cronbach Alfa Değeri	KMO Değeri
Muhtarlık mahallenin sorunlarının �z�m� için çaba sarf etmektedir.	Muhtarlığın etkinliği	0,9562	0,8490
Mahallemizin sorunlarının üzümünde muhtarlığın önemli bir rolü vardır.			
Mahallenin sorunları için genellikle muhtarlığa başvururum.			
Muhtarlığın mahalle sakinleriyle güçlü bir diyalogu / ilişkisi vardır.			

Örgütlülük durumu değişkenlerinde muhtarlığın rolü başlığı altında elde edilen 4 değişken faktör analizine sokulmuş ve “muhtarlığın etkinliği” adıyla 1 yeni değişkene (faktöre) dönüştürülmüştür. Faktör analizi sonuçları yukarıda bulunan Tablo 5.20’de görülmektedir.

Tablo 5.21: Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımı değişkenlerinin faktör analizi sonucu

DEĞİŞKENLER		Faktörler	Cronbach Alfa Değeri	KMO Değeri
Mahalle Ölçeği	Mahalle sakinleri	Katılım algılaması	0,9870	0,9240
	Yoksul aileler			
	Kadınlar			
	Gençler			
	Yaşlılar/Çocuklar/Engelliler			
İlçe Ölçeği	İlçe sakinleri			
	Yoksul aileler			
	Kadınlar			
	Gençler			
	Yaşlılar/Çocuklar/Engelliler			
Kent Ölçeği	Kent sakinleri			
	Yoksul aileler			
	Kadınlar			
	Gençler			
	Yaşlılar/Çocuklar/Engelliler			

Mahalle/İlçe/Kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımı ile ilgili elde edilen 15 değişken faktör analizine sokulmuş ve analiz sonucunda “katılım algılaması” adıyla tek bir faktör elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlar yukarıda bulunan Tablo 5.21’de sunulmuştur.

Mahalle/İlçe/Kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerisi ile vatandaşların katılım alanları ile ilgili elde edilen 19 değişken faktör analizine sokulmuş ve analiz sonucunda 3 faktör elde edilmiştir. Yapılan faktör analiz sonucu, elde edilen yeni faktörler şunlardır:

- Katılıma dair politika önerisi
- Vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı
- Vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı

Elde edilen sonuçlar aşağıda bulunan Tablo 5.22’de sunulmuştur.

Tablo 5.22: Mahalle/ilçe/kent ölçeğinde yurttaşların kent yönetimine katılımına dair politika önerileri ve katılım alanları değişkenlerinin faktör analizi sonucu

DEĞİŞKENLER		Faktörler	Cronbach Alfa Değeri	KMO Değeri
Mahalle Ölçeği	Mahalle sakinleri	Katılıma dair politika önerisi	0,9870	0,9240
	Yoksul aileler			
	Kadınlar			
	Gençler			
	Yaşlılar/Çocuklar/Engelliler			
İlçe Ölçeği	İlçe sakinleri			
	Yoksul aileler			
	Kadınlar			
	Gençler			
	Yaşlılar/Çocuklar/Engelliler			
Kent Ölçeği	Kent sakinleri			
	Yoksul aileler			
	Kadınlar			
	Gençler			
	Yaşlılar/Çocuklar/Engelliler			
Vatandaşla ilgili tüm çalışmalar		Vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı	0,8393	0,7630
Sadece mahallelerde yapılan çalışmalar				
Uzun vadeli stratejik karar ve planlar		Vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı		
Yıllık eylem/faaliyet planları				
Yıllık bütçe planlaması ve harcama kontrolleri				

Faktör analizinden sonra, araştırma modelinde ifade edilen ilişkiler analiz edilmiştir. Bu analizlerde faktör analizinde elde edilen yeni değişkenler, faktör analizine sokulan değişkenlerin yerine kullanılmıştır. Aşağıdaki bölümlerde bu analizlerin sonuçları sunulmuştur.

5.5.7. Sosyoekonomik durum ile katılım algılaması ilişkisi

Sosyoekonomik değişkenler olan cinsiyet, hane halkı sayısı, aile tipi, yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı ortalaması, kişi başına düşen yıllık gelir, sosyal güvence, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim hizmetlerine erişim ve kültür-sanat hizmetlerine erişim ile katılım algılaması değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olup olmadığı analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda;

Yapılan Bağımsız İki Örnek t-Testi Analizi sonucu, katılım algılaması konusunda *kadın ve erkek* örneklemelerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark (%95 güven aralığı içinde sig. (2-tailed) değeri 0,000 çıkmıştır.) olduğu tespit edilmiştir. Erkek örneklemelerinin ortalaması “0,2121” iken kadın örneklemelerinin ortalaması “-0,1461” olarak hesaplanmıştır. Genel olarak katılım düzeyi zayıf olarak görülmesine rağmen, erkeklerin kadınlara göre kent yönetimine yurttaşların katılım düzeyini daha iyi gördüğü tespit edilmiştir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, **“hane halkı sayısı”** ile katılım algılaması arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Yapılan Bağımsız İki Örnek t-Testi Analizi sonucu; **“aile tipi”** ile katılım algılaması arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. %95 güven aralığında elde edilen sig. (2-tailed) değerleri 0,119’dur.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, **“yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı”** ile katılım algılaması arasında çok zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. %1 anlamlılık düzeyinde korelasyon katsayısı ($r=0,136$) olarak hesaplanmıştır.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, **“kişi başına düşen yıllık gelir (gruplandırılmış)”** ile katılım algılaması arasında çok zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Gelir grubu arttıkça yurttaşların kent yönetimine katılım düzeyi konusundaki algılama da olumlu yönde değişmektedir. %1 anlamlılık düzeyinde korelasyon katsayısı ($r=0,192$) olarak hesaplanmıştır.

Yapılan Bağımsız İki Örnek t-Testi Analizi sonucu, **“sosyal güvence”** ile katılım algılaması konusunda anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu; **“sağlık hizmetlerine erişim”** ve **“eğitim hizmetlerine erişim”** değişkenleri ile katılım algılaması arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, **“kültür sanat hizmetlerine erişim”** ile katılım algılaması arasında zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. %1 anlamlılık düzeyinde elde edilen korelasyon katsayısı 0,362’dir.

Sonuç olarak, katılım algılaması ile sosyoekonomik değişkenler arasından **cinsiyet, yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı ortalaması, kişi başına düşen yıllık gelir, kültür sanat hizmetlerine erişim** değişkenleri arasında istatistiksel açıdan zayıf da olsa anlamlı bir ilişki olduğu; bununla birlikte katılım algılaması ile sosyoekonomik değişkenlerden **hane halkı sayısı, aile tipi, sosyal güvence, sağlık hizmetlerine erişim ve eğitim hizmetlerine erişim** değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

5.5.8. Konut ve çevre durumu ile katılım algılaması ilişkisi

Konut ve çevre durumu değişkenleri olan ev tipi, ev içinde kişi başına düşen alan, evin mutfağının olup olmaması, ısıtma yöntemi, sıcak su temin yöntemi, yaşanan çevrenin altyapı donatıları, yaşanan çevrenin üstyapı donatıları ve yaşanan

çevrenin sosyal donatıları ile katılım algılaması değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olup olmadığı analiz edilmiştir.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, **“ev tipi”** ile katılım algılaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen Asymp. Sig. değeri 0,001’dir. Sıralı ortalama (Mean Rank) değerlerine bakıldığında katılım algılaması konusunda **“müstakil ev”** ve **“apartman dairesi”**nde yaşayan grupların yakın değerler taşıdığı ve katılım algılamasının daha pozitif olduğu görülürken, **“gecekondu”**da yaşayan grupların daha düşük değer aldığı ve katılım algılamasının daha negatif olduğu görülmektedir. Sıralı ortalama değerleri gecekondu için 153,29, müstakil ev için 210,80 ve apartman dairesi için 211,09 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan Korelasyon analizi sonucu, **“ev içinde kişi başına düşen alan”** ile katılım algılaması arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Bağımsız İki Örnek t-Testi Analizi sonucu, katılım algılaması konusunda **“mutfağı olan evler”**de yaşayan denekler ile **“mutfağı olmayan evler”**de yaşayan denekler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, **“ısınma yöntemi”** ile katılım algılaması arasında anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Sıralı ortalama değerlerine bakıldığında, kalorifer ile ısınan grupların, soba ile ısınan gruplara oranla vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyini daha pozitif gördüğü tespit edilmiştir. Elde edilen Asymp. Sig. değeri 0,002 iken, sıralı ortalama değerleri kalorifer ile ısınan grup için 228,71 ve soba ile ısınan grup için 189,03’tür.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, **“sıcak su temin yöntemi”** ile katılım algılaması arasında anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Sıcak suyu şofben ile temin eden grupların, banyo kazanı ile temin eden gruplara oranla vatandaşların kent yönetimine katılım düzeyini daha pozitif gördüğü tespit edilmiştir. Hesaplanan Asymp. Sig. değeri 0,001 iken, sıralı ortalama değerleri şofben kullanan grup için 229,08 ve banyo kazanı kullanan grup için 186,44’tür.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, **“yaşanılan çevrenin altyapı donatıları”**, **“yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları”** ve **“yaşanılan çevrenin sosyal donatıları”** ile katılım algılaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, katılım algılaması ile konut ve çevre durumu değişkenlerinden *ev tipi, ısınma yöntemi ve sıcak su temin yöntemi* değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu; bununla birlikte katılım algılaması ile konut ve çevre durumu değişkenlerinde *ev içinde kişi başına düşen alan, evin mutfağının olup olmaması, yaşanılan çevrenin altyapı donatıları, yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları ve yaşanılan çevrenin sosyal donatıları* değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olmadığı tespit edilmiştir.

5.5.9. Örgütlülük durumu ile katılım algılaması ilişkisi

Örgütlülük durumu değişkenlerinden olan kentte kalma isteği, mahallede bulunan STK'lar, mahallede bulunan STK'lara katılım düzeyi, mahalle dışında bulunan STK'lara üyelik, siyasi parti üyeliği değişkenleri normal dağılıma uymadıklarından analizlere sokulmamıştır. Diğer örgütlülük durumu değişkenlerinden Diyarbakır'da bulunma süresi, mahallede bulunma süresi, komşuluk ilişkileri, muhtarlığın etkinliği algılaması ve algılanan yerel yönetim birimi ile katılım algılaması değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olup olmadığı analiz edilmiştir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, *Diyarbakır'da bulunma süresi, mahallede bulunma süresi, komşuluk ilişkileri ve muhtarlığın etkinliği algılaması* değişkenleri ile katılım algılaması değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Yine yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, “algılanan yerel yönetim birimi” ile katılım algılaması arasında da istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak örgütlülük durumu ile katılım algılaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

5.5.10. Sosyoekonomik durum ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi

Sosyoekonomik değişkenler olan cinsiyet, hane halkı sayısı, aile tipi, yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı ortalaması, kişi başına düşen yıllık gelir, sosyal güvence, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim hizmetlerine erişim ve kültür-sanat hizmetlerine erişim değişkenleri ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı, muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olup olmadığı analiz edilmiştir.

Yapılan Bağımsız İki Örnek t-Testi Analizi sonucu, katılıma dair politika önerisi konusunda **kadın ve erkek** örneklemelerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark (%95 güven aralığı içinde sig. (2-tailed) değeri 0,006 çıkmıştır.) olduğu tespit edilmiştir. Erkek örneklemelerinin ortalaması “0,1650” iken kadın örneklemelerinin ortalaması “-0,1137” olarak hesaplanmıştır. Erkekler kadınlara göre kent yönetimine yurttaşların katılım düzeyinin daha fazla artması gerektiğini önerdiği tespit edilmiştir.

Vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları konusunda kadın ve erkek örneklemelerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark (%95 güven aralığı içinde sig. (2-tailed) değeri 0,241 çıkmıştır.) olmadığı tespit edilmiştir. Öte yandan, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımları konusunda kadın ve erkek örneklemelerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark (%95 güven aralığı içinde sig. (2-tailed) değeri 0,000 çıkmıştır.) olduğu tespit edilmiştir. Erkek örneklemelerinin ortalaması “0,2348” iken kadın örneklemelerinin ortalaması “-0,1618” olarak hesaplanmıştır. Erkekler kadınlara göre kent genelinde alınan kararlara daha fazla yurttaşların katılımının sağlanması gerektiğini önerdiği tespit edilmiştir.

STK’ların kent yönetimine katılımı konusunda kadın ve erkek örneklemelerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark (%95 güven aralığı içinde sig. (2-tailed) değeri 0,223 çıkmıştır.) olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konusunda kadın ve erkek örneklemelerinin ortalamaları arasında anlamlı bir fark (%95 güven aralığı içinde sig. (2-tailed) değeri 0,006 çıkmıştır.) olduğu tespit edilmiştir. Erkek örneklemelerinin ortalaması “3,38” iken kadın örneklemelerinin ortalaması “2,92” olarak hesaplanmıştır. Erkekler, yerel yönetimlerin mahalle ile ilgili çalışma yürütürken muhtarlıkların düşüncelerine başvurmaları (3,00) - diyalog kurup müzakere etmeli (4,00) önerisini sunarken, kadınlara ihtiyaç ve taleplerini dikkate almalı (2,00) – düşüncelerine başvurmalı önerisini sunmaktadır. Genel olarak erkeklerin kadınlara göre mahallede yapılan çalışmalar ile ilgili muhtarlıkların kent yönetiminde daha aktif olması gerektiğini önerdiği ifade edilebilir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, **hane halkı sayısı, yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı** ve **kişi başına düşen yıllık gelir** değişkenleri ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK’ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların

kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Bağımsız İki Örnek t-Testi Analizi sonucu, *aile tipi* ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı, muhtarlıkların kent yönetimine katılımı arasında herhangi bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. %95 güven aralığında elde edilen sig. (2-tailed) değerleri sırasıyla 0,119, 0,995, 0,389, 0,573, 0,206, 0,120'dir.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları ve vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı değişkenleri ile *sosyal güvence* arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konusunda, sosyal güvencesi olmayanlar, yeşil kart sahibi olanlar ve sosyal güvencesi olanlar arasında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. STK'ların kent yönetimi konusunda yeşil kart ve sosyal güvence sahibi olanlar benzer eğilimler göstermekte ve sosyal güvencesi olmayanlara göre daha pozitif düşünmektedir. Muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konusunda en pozitif yaklaşan grup sosyal güvencesi olanlar iken, bunları yeşil kart sahibi olanlar ve sosyal güvencesi olmayanlar izlemektedir. STK'ların kent yönetimine katılımı konusunda hesaplanan Asymp. Sig. değeri 0,027 iken, muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konusunda hesaplanan değer 0,014 olmuştur. STK'ların kent yönetimine katılımı konusunda hesaplanan sıralı ortalama değerleri sosyal güvencesi olmayanlar, yeşil kart sahibi olan ve sosyal güvencesi olanlar için sırasıyla 164,02, 206,03 ve 208,63 iken, bu değerler muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konusunda sırasıyla, 165,96, 195,63 ve 213,96'dır.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, *sağlık hizmetlerine erişim* değişkeni ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları ve vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte sağlık hizmetlerine erişim ile STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit

edilmiştir. Her iki değişken için, %1 anlamlılık düzeyinde elde edilen korelasyon katsayıları sırası ile 2,45 ve 2,61'dir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, ***eğitim hizmetlerine erişim*** değişkeni ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları değişkeni arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte eğitim hizmetlerine erişim ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Her dört değişken için %1 anlamlılık düzeyinde elde edilen korelasyon katsayıları sırası ile 0,176, 0,140, 0,136, 0,249'dur.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, ***kültür sanat hizmetlerine erişim*** değişkeni ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları ve STK'ların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte kültür sanat hizmetlerine erişim ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Her üç değişken için %1 anlamlılık düzeyinde elde edilen korelasyon katsayıları sırası ile 0,136, 0,223, 0,166'dır.

Sonuç olarak, ***katılıma dair politika önerisi*** değişkeni ile cinsiyet, eğitim hizmetlerine erişim ve kültür sanat hizmetlerine erişim değişkenleri arasında; ***vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı*** değişkeni ile cinsiyet, eğitim hizmetlerine erişim ve kültür sanat hizmetlerine erişim değişkenleri arasında; ***STK'ların kent yönetimine katılımı*** değişkeni ile sosyal güvence, sağlık hizmetlerine erişim ve eğitim hizmetlerine erişim değişkenleri arasında ve ***muhtarlıkların kent yönetimine katılımı*** değişkeni ile cinsiyet, sosyal güvence, sağlık hizmetlerine erişim, eğitim hizmetlerine erişim ve kültür sanat hizmetlerine erişim değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler bulunmuştur. ***Vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı*** değişkeni ile sosyoekonomik değişkenler arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunamamıştır.

5.5.11. Konut ve çevre durumu ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi

Konut ve çevre durumu değişkenleri olan ev tipi, ev içinde kişi başına düşen alan, evin mutfağının olup olmaması, ısıtma yöntemi, sıcak su temin yöntemi, yaşanan

çevrenin altyapı donatıları, yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları ve yaşanılan çevrenin sosyal donatıları ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı, muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olup olmadığı analiz edilmiştir.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, *ev tipi* ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı ve STK'ların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olduğu tespit edilmiştir. Her üç değişkende de müstakil evlerde yaşayan grupların gecekonduda ve apartman dairesinde yaşayan gruplara göre daha fazla katılım önerdiği tespit edilmiştir. Elde edilen Asymp Sig. değerleri üç değişken için sırasıyla 0,001, 0,001, 0,012, 0,001 iken, katılıma dair politika önerisi değişkeninde, sıralı ortalama değerleri müstakil evde yaşayan gruplar için 227,49, gecekonduda ve apartman dairesinde yaşayan grupları için sırasıyla 210,89 ve 179,28 olarak hesaplanmıştır. Sıralı ortalama değerleri, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı değişkeninde sırasıyla 224,48, 193,84 ve 187,28; STK'ların kent yönetimine katılımı değişkeninde 229,74, 200,57 ve 181,14 olarak hesaplanmıştır. Ev tipi ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Korelasyon analizi sonucu, *ev içinde kişi başına düşen alan* ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Bağımsız İki Örnek t-Testi Analizi sonucu, katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konularında *mutfağı olan evlerde yaşayan gruplar* ile *mutfağı olmayan evlerde yaşayan gruplar* arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farkın olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, STK'ların kent yönetimine katılımı konusunda mutfağı olan evlerde yaşayan gruplar STK'ların daha fazla katılım sağlaması gerektiğini ifade etmişlerdir. Mutfağı

olmayan evlerde yaşayan grubun ortalaması 3,46 iken, diğer grubun ortalaması 2,82 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, **ısınma yöntemi** değişkeni ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, ısınma yöntemine göre vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı ve STK'ların kent yönetimine katılımı konularında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı ve STK'ların kent yönetimine katılımı konusunda soba ile ısınan grupların kalorifer ile ısınan gruplara oranla daha fazla katılım talebinde bulunduğu tespit edilmiştir. Hesaplanan Asymp. Sig. değerleri sırasıyla 0,015 ve 0,000 iken, elde edilen sıralı ortalama değerleri vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı değişkeninde soba ile ısınanlar için 210,81 ve kalorifer ile ısınanlar için 174,59, STK'ların kent yönetimine katılımı değişkeni için sırasıyla 216,36 ve 165,34'tür.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, **sıcak su temin yöntemi** değişkeni ile katılıma dair politika önerisi ve vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı değişkenleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte, sıcak su temin yöntemine göre vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konularında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konusunda banyo kazanı kullanan grupların şofben kullanan gruplara oranla daha fazla katılım talebinde bulunduğu tespit edilmiştir. Asymp. Sig. değerleri sırasıyla 0,027, 0,000 ve 0,007 ve sıralı ortalama değerleri vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı değişkeni için banyo kazanı kullanan grup için 201,89 ve şofben kullanan grup için 170,73; STK'ların kent yönetimine katılımı değişkeni için sırasıyla 226,90 ve 166,13; muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkeni için sırasıyla 213,46 ve 198,11 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, **yaşanılan çevrenin altyapı donatıları** ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı ve vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin

olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte yaşanan çevrenin altyapı donatıları ile katılıma dair politika önerisi, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında zayıf da olsa negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizde %1 anlamlılık düzeyinde korelasyon katsayıları sırasıyla -0,131, -0,176 ve -0,154 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, *yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları* ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yaşanan çevrenin üstyapı donatıları ile STK'ların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında zayıf da olsa negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizde %1 anlamlılık düzeyinde korelasyon katsayısı -0,148 olarak hesaplanmıştır.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, *yaşanılan çevrenin sosyal donatıları* ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendiği kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, yaşanan çevrenin sosyal donatıları ile vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı değişkeni arasında zayıf da olsa negatif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizde %1 anlamlılık düzeyinde korelasyon katsayısı -0,158 olarak hesaplanmıştır.

Sonuç olarak, *katılıma dair politika önerisi* değişkeni ile ev tipi ve yaşanan çevrenin altyapı donatıları değişkenleri arasında, *vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı* değişkeni ile ısınma yöntemi ve sıcak su temin yöntemi değişkenleri arasında, *vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı* değişkeni ile ev tipi ve yaşanan çevrenin sosyal altyapısı değişkenleri arasında, *STK'ların kent yönetimine katılımı* değişkenleri ile ev tipi, mutfak durumu, ısınma yöntemi, sıcak su temin yöntemi, yaşanan çevrenin altyapı donatıları ve yaşanan çevrenin üstyapı donatıları arasında ve *muhtarlıkların kent yönetimine katılımı* değişkeni ile sıcak su temin yöntemi ile yaşanan çevrenin altyapı donatıları değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir.

5.5.12. Örgütlülük durumu ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi

Örgütlülük durumu değişkenlerinden olan kentte kalma isteği, mahallede bulunan STK'lar, mahallede bulunan STK'lara katılım düzeyi, mahalle dışında bulunan STK'lara üyelik, siyasi parti üyeliği değişkenleri normal dağılıma uymadıklarından analizlere sokulmamıştır. Diğer örgütlülük durumu değişkenlerinden Diyarbakır'da bulunma süresi, mahallede bulunma süresi, komşuluk ilişkileri, muhtarlığın etkinliği algılaması ve algılanan yerel yönetim birimi ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarların kent yönetimine katılımı değişkeni arasında istatistiksel açıdan anlamlı ilişkilerin olup olmadığı analiz edilmiştir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, ***Diyarbakır'da bulunma süresi*** değişkeni ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı arasındaki düzeyinde zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. %1 anlamlılık düzeyinde korelasyon katsayıları sırasıyla 0,139, 0,219, 0,180 ve 0,149 olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte, Diyarbakır'da bulunma yılı değişkeni ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, ***mahallede bulunma süresi*** değişkeni ile katılıma dair politika önerisi değişkeni arasında zayıf da olsa pozitif bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. %1 anlamlılık düzeyinde korelasyon katsayısı 0,206 olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte mahallede bulunma yılı değişkeni ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, ***komşuluk ilişkileri*** ve ***muhtarlığın etkinliği algılaması*** değişkenleri ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı

değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Yapılan Kruskal – Wallis Testi Analizi sonucu, ***algılanan yerel yönetim birimi*** değişkenine göre katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı, STK’ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konularında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiştir. Hesaplanan Asymp. Sig. değerleri sırasıyla 0,004, 0,000, 0,000 ve 0,001’dir. Sıralı ortalama değerlerine bakıldığında, genel olarak ilk olarak muhtarlığı yerel yönetim organı olarak tanımlayanların daha fazla katılımın artması gerektiğini önermektedir. İlk olarak muhtarlığı bir yerel yönetim organı olarak tanımlayan gruptan sonra daha fazla katılımın artması gerektiğini öneren grup, Büyükşehir Belediyesini ilk yerel yönetim organı olarak tanımlayan gruptur. “*Katılıma dair politika önerisi*” değişkeninde elde edilen sıralı ortalama değerleri, Muhtarlık için 198,64, Belediyesi için 181,22, Valilik için 160,81, İl Özel İdaresi için 160,40 ve İlk Kademe Belediyesi için 135,59’dur. “*Vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı*” değişkeni için sıralı ortalama değerleri Muhtarlık için 204,49, Büyükşehir Belediyesi için 186,42, İlk Kademe Belediyesi için 149,53, İl Özel İdaresi için 113,90 ve Valilik için 99,06 olarak hesaplanmıştır. “*STK’ların kent yönetimine katılımı*” değişkeni için sıralı ortalama değerleri İlk Kademe Belediyesi için 188,99, Büyükşehir Belediyesi için 186,18, Muhtarlık için 181,12, Valilik için 103,89 ve İl Özel İdaresi için 100,00 ve olarak hesaplanmıştır. “*Muhtarlıkların kent yönetimine katılımı*” değişkeni için sıralı ortalama değerleri Büyükşehir Belediyesi için 190,35, İl Özel İdaresi için 180,60, Muhtarlık için 176,77, İlk Kademe Belediyesi için 175,60 ve Valilik için 108,72 olarak hesaplanmıştır. Bununla birlikte algılanan yerel yönetim birimi değişkeni ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak ***katılıma dair politika önerisi*** değişkeni ile Diyarbakır’da bulunma süresi, mahallede bulunma süresi ve algılanan yerel yönetim birimi değişkenleri arasında, ***vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, STK’ların kent yönetimine katılımları ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımları*** değişkenleri ile Diyarbakır’da bulunma süresi ve algılanan yerel yönetim birimi değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ***vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı***

değişkeninin örgütlülük durumu değişkenleri ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür.

5.5.13. Katılım algılaması ile katılıma dair politika önerisi ilişkisi

Katılım algılamasının, katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımları, STK'ların kent yönetimine katılımları ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımları arasındaki ilişki istatistiksel olarak analiz edilmiştir.

Yapılan Korelasyon Analizi sonucu, katılım algılaması ile katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımları, STK'ların kent yönetimine katılımları ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımları değişkenleri arasında istatistiksel olarak zayıf bir pozitif ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte katılım algılaması ile vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları arasında zayıf bir negatif ilişkinin olduğu görülmüştür. Korelasyon katsayıları %1 anlamlılık düzeyinde sırasıyla 0,237, 0,277, 0,120, 0,186 ve - 0,160 olarak hesaplanmıştır.

5.5.14. Değişkenler arası ilişki analizlerinin genel değerlendirilmesi

Değişkenler arasındaki ilişkiler aşağıda bulunan Tablo 5.23'te özetlenmiştir. Tabloda pozitif ilişkiler (+) ile, negatif ilişkiler (-) ile, kategorik değişkenlerde ise (x) ile gösterilmiştir. İlişkilerin olmadığı durumlar ise (0) ile ifade edilmiştir. Tablo 5.23'deki sonuçlar analiz edildiği aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Katılım algılaması açısından değişkenler analiz edildiğinde, sosyoekonomik değişkenlerden yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı, kişi başına düşen gelir ve kültür sanat hizmetlerine erişim değişkenleri ile katılım algılaması arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Cinsiyet ile katılım algılaması arasındaki ilişkiler analiz edildiğinde erkeklerin kadınlara göre yerel yönetimlere vatandaşların katılımını daha pozitif gördüğü görülmektedir. Bu sonuçtan, erkeklerin kadınlara oranla kamu yönetimi ile daha fazla temas kurduğu söylenebilir. Hane halkı sayısı ve aile tipi ile katılım algılaması arasında ilişkinin olmaması, geleneksel, kalabalık ve geniş aile tipinin kent genelinde hâkim aile tipi olduğu yönünde okunabilir. Sağlık ve eğitim hizmetlerine erişim ile katılım algılaması arasında bir ilişkinin olmaması, bu değişken açısından kentin homojenlik arz ettiği yönünde okunabilir. Nitekim bu iki

değişkenin rakamlarına bakıldığında sağlık ve eğitim hizmetlerinde genel olarak bir memnuniyetin olduğu görülmektedir.

Tablo 5.23: Değişkenler arası ilişki analizleri tablosu

Değişkenler	ka ¹	kdpo ²	vdekk ³	vkgakk ⁴	stk-k ⁵	m-k ⁶
Sosyoekonomik Değişkenler						
Cinsiyet	x	x	0	x	0	x
Hane halkı sayısı	0	0	0	0	0	0
Aile tipi	0	0	0	0	0	0
Yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı ortalaması	+	0	0	0	0	0
Kişi başına düşen yıllık gelir	+	0	0	0	0	0
Sosyal güvence	0	0	0	0	+	+
Sağlık hizmetlerine erişim	0	0	0	0	+	+
Eğitim hizmetlerine erişim	0	+	0	+	+	+
Kültür sanat hizmetlerine erişim	+	+	0	+	0	+
Konut ve Çevre Durumu Değişkenleri						
Ev tipi (konut kalitesi)	+	x	0	x	x	0
Ev içinde kişi başına düşen alan	0	0	0	0	0	0
Mutfak durumu	0	0	0	0	+	0
Isınma yöntemi	+	0	-	0	-	0
Sıcak su temin yöntemi	+	0	-	0	-	-
Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları	0	-	0	0	-	-
Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları	0	0	0	0	-	0
Yaşanılan çevrenin sosyal donatıları	0	0	0	-	0	0
Örgütlülük Durumu Değişkenleri						
Diyarbakır'da bulunma süresi	0	+	0	+	+	+
Mahallede bulunma süresi	0	+	0	0	0	0
Komşuluk ilişkileri	0	0	0	0	0	0
Muhtarlığın etkinliğini algılama	0	0	0	0	0	0
Algılanan yerel yönetim birimi	0	x	0	x	x	x

- (1) ka: katılım algılaması
(2) kdpo: katılıma dair politika önerisi
(3) vdekk: vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılım
(4) vkgakk: vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı
(5) stk-k: stk'ların kent yönetimine katılımı
(6) m-k: muhtarlıkların kent yönetimine katılımı

Konut ve çevre durumu değişkenleri açısından durum analiz edildiğinde, katılım algılaması ile ev tipi, ısınma yöntemi ve sıcak su temin yöntemi değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki varken, kişi başına düşen alan, mutfak durumu, yaşanılan çevrenin altyapı, üstyapı ve sosyal donatıları değişkenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Kişi başına düşen alan açısından Diyarbakır'da çok büyük farklılıkların olmadığı görülmektedir. Kentte genel olarak büyük tip, geniş evlerin olması bunun nedeni olarak ifade edilebilir. Mutfak durumu değişkeni genellemenin

dışında kalsa da katılım algılamasında konut değişkenlerinin önemli olduğu, bununla birlikte konutun içinde bulunduğu çevre değişkenlerinin önemli olmadığı görülmektedir.

Sosyoekonomik ve konut-çevre durumu değişkenleri ile katılım algılaması arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülürken, örgütlülük durumu ile katılım algılaması arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmüştür. Örgütlülük durumu değişkenlerinde homojenliğin fazla olması bunun bir nedeni olarak algılanabilir. Deneklerin %54'ü sürekli Diyarbakır'da yaşamaktadır. Yine deneklerin yarısından fazlası komşularıyla sık sık bir araya gelmektedir. Muhtarlığın etkinliği konusunda da, önceki bölümlerde yapılan analizlerde vatandaşların büyük çoğunluğunun kararsız olduğu, fikrinin olmadığını, muhtarlığın yaşamlarında fazla bir yeri olmadığını ifade ettiği görülmektedir.

Katılıma dair politika önerisi açısından Tablo 5.23 okunduğunda, sosyoekonomik değişkenlerden cinsiyet, eğitim hizmetlerine erişim ve kültür sanat hizmetlerine erişim değişkenleri ile katılıma dair politika önerisi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Genel olarak eğitim hizmetlerine ve kentteki konser, tiyatro, sinema vb. kültür sanat hizmetlerine ulaşan kesimin daha fazla katılım talebinde bulunduğu görülmektedir. Yine katılım algılamasına paralel olarak erkeklerin kadınlardan daha fazla katılım talebinde bulunması, kentsel yaşama, kamu hizmeti ve kamu organları ile daha fazla ilişki içerisinde olmasına bağlı olduğu yönünde yorumlanabilir.

Katılıma dair politika önerisi ile konut ve çevre durumu değişkenlerinden ev tipi ve yaşanılan çevrenin altyapı donatıları değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ev tipi değişkeni daha detaylı incelendiğinde müstakil evlerde yaşayan grubun daha fazla katılım talebinde bulunduğu görülmektedir. Yaşadığı çevrenin altyapı donatıları kötü olan kesimin de benzer şekilde daha fazla katılım talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu iki veriden genel olarak müstakil evlerde yaşayan insanların altyapı sorunları olduğu ve bunun çözümü için, kent yönetimine daha fazla katılım sağlamaları gerektiği yönünde bir görüşe sahip oldukları şeklinde yorumlanabilir. Gecekondu bölgelerinde yaşayan grubun benzer bir talepte bulunmaması, bu yorumu yanlışlayabilse de, bu durum, gecekondu sakinlerinin kamu hizmetinden ve kamu kuruluşlarından uzak kalmasına bağlanabilir.

Örgütlülük durumu değişkenleri açısından, katılıma dair politika önerileri incelendiğinde, genel olarak kentte ve mahallede uzun süre kalma ile katılım talebi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu durum, belli bir yerleşim alanında uzun süre kalmakla sahiplenme bilincinin geliştiği ve sahiplenme bilincinin katılım hakkını doğurduğu şeklinde yorumlanabilir. Algılanan yerel yönetim birimi açısından durum değerlendirildiğinde yerel yönetim birimi olarak muhtarlığı ve Büyükşehir Belediyesini algılayan grupların daha fazla katılım talebinde bulunduğu görülmektedir. Bu durum, vatandaşların muhtarlık ve Büyükşehir Belediyesini, ilkinin mahalle ölçeğinde olması ve ikincisinin yönetiminin %67 gibi büyük bir oyla başa gelmesi gerekçesiyle daha ulaşılabilir bir konumda gördüğü şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5.23 *vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı* değişkeni açısından okunduğunda, konut değişkenlerinden olan ısınma yöntemi ve sıcak suyu temin yöntemi değişkenleri ile bu değişken arasında negatif bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bu durum mahalle ölçeğinde daha fazla yoksulluk çeken, sıkıntı yaşayan insanların, doğrudan etkilendikleri çalışmalarda daha fazla etkin olmak istedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı değişkeni açısından Tablo 5.23 analiz edildiğinde, katılıma dair politika önerisi değişkenine paralel olarak, eğitim hizmetlerine ve kentteki konser, tiyatro, sinema vb. kültür sanat hizmetlerine ulaşan kesimin daha fazla katılım talebinde bulunduğu görülmektedir. Erkeklerin kadınlardan daha fazla katılım talebinde bulunması, daha fazla kentsel yaşama entegre oldukları şeklinde yorumlanabilir. Mahalle ölçeğinde kalma süresi bu değişkeni etkilemez iken, Diyarbakır'da bulunma süresi arttıkça, kent genelinde alınan kararlara katılım talebinin arttığı görülmektedir. Algılanan yerel yönetim organı değişkeninde de, katılıma dair politika önerisi ile paralel bir durumun olduğu görülmektedir.

STK'ların ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenleri açısında Tablo 5.23 okunduğunda, genel olarak paralel bir sonucun olduğu görülmektedir. Eğitim, sağlık, kültür ve sanat hizmetlerine erişen, yaşadığı çevrenin altyapı ve üstyapı donatılarında sorun olan, konut kalitesi yeterince iyi olmayan ve kentte uzun süreden beri yaşayan kesimlerin, bu iki aktörünün kent yönetiminde daha aktif olması gerektiğini yönünde öneri sunduğu görülmektedir.

5.5.15. Bölgesel karşılaştırmalar

İlk kademe belediye bölgeleri (ilçeler), sosyoekonomik, konut ve çevre durumu, örgütlülük durumu, katılım algılaması ve katılıma dair politika önerileri açısından, bazı değişkenler kullanılarak karşılaştırılmıştır. Aşağıda bulunan Tablo 5.24'te sosyoekonomik, konut ve çevre durumu ve örgütlülük durumu değişkenleri açısından ilk kademe bölgelerinin Diyarbakır geneli ile karşılaştırmaları sunulmuştur.

Yapılan Kruskal-Wallis Testi sonucu, hanedeki yetişkinlerin, yetişkin kadınların ve yetişkin erkeklerin okuduğu yıl sayısı ortalaması, kişi başına düşen yıllık gelir, sağlık, eğitim ve kültür-sanat hizmetlerine erişim, yaşanan çevrenin altyapı, üstyapı ve sosyal donatıları, komşuluk ilişkileri ve muhtarlığın etkinlikleri değişkenlerinde ilk kademe bölgeler arasında anlamlı farklılıkların olduğu görülmüştür. Bu değişkenler için Asymp. Sig. değerleri sırasıyla, 0,000, 0,009, 0,000, 0,008, 0,001, 0,000, 0,000, 0,000, 0,000, 0,000, 0,050, 0,000 olarak hesaplanmıştır. Yukarıda sayılan değişkenlerin dışında Tablo 5.24'te yer alan diğer değişkenlerin bazıları normal dağılıma uymadığı için analize sokulmamıştır. Ayrıca tabloda yer alan bazı değişkenler ise Yurttaş Anketinde yer alan bazı sorulara verilen cevaplar derlenerek elde edilmiştir.

Tablo 5.24: Sosyoekonomik, konut-çevre ve örgütlülük durumu değişkenlerine göre ilk kademe bölge karşılaştırmaları

Değişkenler		Birim Türü	Diyarbakır	Sur	Bağlar	Yenişehir	Kayapınar
Sosyoekonomik	Yetişkin kadınların okuduğu yıl sayısı ortalaması	yıl	3,36	1,56	2,60	4,44	4,39
	Yetişkin erkeklerin okuduğu yıl sayısı ortalaması	yıl	6,89	5,55	6,48	7,11	7,96
	Yetişkinlerin okuduğu yıl sayısı ortalaması	yıl	5,29	3,49	4,67	6,06	6,39
	Kişi başına düşen yıllık gelir	YTL	1963,99	1753,95	1493,53	2747,78	2774,95
	Yeşil kart sahibi olanlar	yüzde	30,80	38,50	32,40	30,40	25,30
	Sağlık hizmetlerine erişim	indeks	0,00	0,46	-0,20	0,06	0,11
	Eğitim hizmetlerine erişim	indeks	0,00	0,18	-0,37	0,57	-0,02
	Kültür sanat hizmetlerine erişim	indeks	0,00	-0,07	-0,23	0,39	0,01
Konut ve Çevre Durumu	İnternet bağlantısı	yüzde	4,70	0,00	0,00	14,70	4,40
	Kalorifer ile ısıtılan daire oranı	yüzde	27,90	5,10	16,60	39,20	46,20
	Yaşanılan çevrenin altyapı donatıları	indeks	0,00	-0,76	-0,34	0,27	0,65
	Yaşanılan çevrenin üstyapı donatıları	indeks	0,00	1,06	0,15	-0,49	-0,19
	Yaşanılan çevrenin sosyal donatıları	indeks	0,00	0,27	0,10	-0,40	0,15
Örgütlülük Durumu	Komşuluk ilişkileri - ilişkimiz yok ya da kopuk	yüzde	21,70	25,60	20,00	17,80	27,50
	Komşuluk ilişkileri - sık sık bir araya geliyoruz	yüzde	48,50	51,30	51,20	54,50	36,30
	Muhtarlığın Etkinliği	indeks	0,00	0,72	-0,09	-0,15	0,02

Eğitim değişkenleri açısından ilk kademe belediye bölgeleri karşılaştırıldığında en kötü bölgenin Sur bölgesi olduğu görülmektedir. Örneğin Diyarbakır genelinde hanedeki yetişkin kadınların okuduğu yıl sayısı ortalaması 3,36 iken bu rakam Sur bölgesinde 1,56’dır. Sur bölgesinden sonra hanedeki kadınların en az okuduğu bölge Bağlar iken, en fazla okuduğu bölge Yenişehir olmuştur. Eğitim göstergeleri açısından Diyarbakır ile kıyaslandığında Sur ve Bağlar bölgelerinin ortalamanın altında, Yenişehir ve Kayapınar bölgelerinin ise ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir.

Kişi başına düşen yıllık gelir ve yeşil kart sahibi oranlarına bakıldığında da eğitim durumuna benzer bir tablonun olduğu görülmektedir. Diyarbakır geneli ile kıyaslandığında Sur ve Bağlar bölgelerinin ortalamanın altında, Yenişehir ve Kayapınar bölgelerinin ise ortalamanın üstünde olduğu görülmektedir. Her iki değişkende de Bağlar, Sur bölgesinden daha kötü bir konumdadır.

Sağlık, eğitim ve kültür-sanat hizmetlerine erişim değişkenleri açısında bölgeler kıyaslandığında en kötü bölgenin Bağlar olduğu görülmektedir. Her üç değişkene göre Bağlar bölgesi Diyarbakır ortalamasının altındadır. Sağlık hizmetlerinde memnuniyetin en iyi olduğu bölge Sur iken, eğitim ve kültür-sanat hizmetlerinde Yenişehir bölgesi olmuştur. Kentsel hizmetlerin temelini oluşturan eğitim, sağlık, kültür-sanat hizmetlerinde memnuniyetin en fazla olduğu bölge Diyarbakır’ın idari-kurumsal açıdan merkezi sayılan Yenişehir’in olduğu görülmektedir.

Konut kalitesi açısında bölgeler karşılaştırıldığında, diğer değişkenlerde olduğu gibi Sur ve Bağlar bölgesinin Diyarbakır ortalamasının altında iken, Yenişehir ve Kayapınar’ın ortalamaların üstünde kaldığı görülmektedir. Örneğin Sur ve Bağlar’da internet bağlantısı olan ev oranı sıfırken (ya da sıfıra yakinken) Kayapınar’da bu oran %4,40 ve Yenişehir’de bu oran %14,70 olarak hesaplanmıştır. Dairelerin ısınma yönteminde de benzer bir dağılımın olduğu görülmektedir. Kent genelinde kalorifer ile ısınan daire oranı %27,90 iken bu oran Sur bölgesinde %5,10, Bağlar bölgesinde %16,60, Yenişehir bölgesinde %39,20 ve Kayapınar bölgesinde %46,20’dir.

Yaşanılan çevrenin altyapı, üstyapı ve sosyal donatıları açısından bölgeler kıyaslandığında her üç değişken için farklı bir tablonun çıktığı görülmektedir. Altyapı donatıları açısından en kötü bölge Sur bölgesi iken, en iyi bölge Kayapınar bölgesidir. Üstyapı donatıları açısından Yenişehir bölgesi en kötü bölge çıkmıştır.

Diyarbakır'ın idari-kurumsal yapısının ve kentteki hizmet sektörünün merkezi olan ve planlı gelişen Yenişehir bölgesinde üstyapı donatılarının kötü çıkması, anket döneminde bölge genelinde sokak ve caddelerde yapılan kaldırım, yol, refüj vb. çevre düzenleme çalışmalarının devam etmesine bağlanabilir. Yine birçok değişken açısından iyi olan Kayapınar bölgesinin ikinci kötü yer çıkması, bu bölgenin son yıllarda yapılaşmış bir bölge olmasından kaynaklanmaktadır. Bölge genelinde birçok alanda çevre düzenlemeleri tamamlanmamıştır. Sosyal donatılar açısından bölgeler kıyaslandığında, en kötü bölgenin Yenişehir bölgesi olduğu görülmektedir. Yapılaşmanın yoğun olduğu ve Diyarbakır'ın hizmet sektörünün ve idari-kurumsal yapıların merkezi olan bu bölge hızla konuttan arınmaktadır. Sosyal donatıların en iyi olduğu bölge Sur bölgesidir. Sur bölgesinin Dicle nehrine yakınlığı, yakın çevresinde yeşil alanların fazlalığı bu algılayışın nedeni olabilir.

Enformel ilişkilerin en önemli bileşeni olan komşuluk ilişkisi açısından bölgeler kıyaslandığında, komşuluk ilişkilerinin en iyi olduğu bölgenin Yenişehir olduğu görülmektedir. Yenişehir'i sırasıyla Bağlar ve Sur bölgesi izlerken, komşuluk ilişkilerinin en zayıf olduğu bölge Kayapınar'dır. Diyarbakır'da genel olarak komşuluk ilişkileri iyi iken, Kayapınar'da kötü çıkması, bu bölgenin yeni yapılaşmış bir bölge olması ve sakinlerinin çoğunluğunun son birkaç yıl içinde yerleşmiş olması ile bağlantılıdır. Ayrıca bu bölgede çok katlı dikey bir mimarinin olması, nüfus yoğunluğu gibi faktörler de komşuluk ilişkilerinin zayıf kalmasına etki etmiş olabilir.

Sosyoekonomik, konut-çevre ve örgütlülük durumu değişkenleri açısından farklılık gösteren bölgeler katılım konusu açısından kıyaslandığında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar göstermektedir. Yapılan Kruskal – Wallis Testi analizi sonucu, katılım algılaması, katılıma dair politika önerisi, vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımları, vatandaşların kent genelindeki kararlara katılımı, STK'ların kent yönetimine katılımı ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konularında bölgelerin istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar gösterdikleri tespit edilmiştir. Değişkenlerin tamamı için Asymp. Sig. değeri 0,000 olarak hesaplanmıştır.

Vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı konusunda Bağlar ve Kayapınar bölgelerinden daha fazla katılım talebi gelirken, diğer tüm değişkenlerde en fazla katılım talebi Sur ve Yenişehir bölgelerinden gelmiştir. Katılım algılaması konusunda Yenişehir'in sıralı ortalama değeri Sur'dan biraz fazla iken diğer

değişkenlerin tamamında Sur'un sıralı ortalama değeri yüksek çıkmıştır. Öte yandan, Kayapınar ve Bağlar bölgeleri tüm değişkenlerde yakın değerler almıştır. Sur, Bağlar, Yenışehir ve Kayapınar bölgeleri için sıralı ortalama değerleri, katılım algılaması değişkeni için sırasıyla, 252,38, 257,35, 179,78 ve 157,67; katılıma dair politika önerisi değişkeni için sırasıyla 301,41, 226,58, 175,09 ve 179,90; vatandaşların doğrudan etkilendikleri kararlara katılımı değişkeni için sırasıyla 197,60, 127,41, 227,07 ve 238,45; STK'ların kent yönetimine katılımı değişkeni için sırasıyla 326,53, 192,25, 189,01 ve 181,63; muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkeni için sırasıyla 316,53, 230,84, 174,25 ve 170,07 olarak hesaplanmıştır.

5.5.16. Yurttaş anketi sonuçlarına ilişkin genel değerlendirme

Yurttaşların Bakışıyla Kent Yönetimine Katılım Anketi – Yurttaş Algılamaları ve Politika Önerileri (Yurttaş Anketi) adlı çalışmanın sonuçları genel olarak analiz edildiğinde, Diyarbakır 16 büyükşehirden biri olmasına, TÜİK 2007 nüfus projeksiyonlarına göre merkezde 960.000 civarında nüfusu barındıran metropol bir kent olmasına rağmen, kentsel alanın sosyal ve ekonomik açıdan buna denk bir gelişmişlik seviyesinde olmadığı görülmüştür. 2003 yılında DPT tarafından yapılan çalışmada Diyarbakır ili 81 il içerisinde sosyoekonomik olarak 63. sırada ve gelişmişlik düzeyi bakımından beşli kademe içerisinde dördüncü derece gelişmiş iller kategorisinde yer almıştır (Dinçer ve diğ., 2003: 55, 67, 71). Yapılan bu çalışmada bu tablonun büyük ölçüde devam ettiği tespit edilmiştir. Kişi başına düşen yıllık gelir, gelir dağılımı ve hanedeki yetişkin kadın ve erkeklerin okuduğu yıl sayısı ortalamaları değişkenleri mevcut durumu özetlemektedir.

Konut ve çevre durumu değişkenleri de sosyoekonomik durumu doğrular niteliktedir. Gecekondu ve müstakil ev tipinin hâkim olduğu şehirde, evler genel olarak büyük olmasına rağmen, ısınma yöntemi, sıcak su temin yöntemi, internet bağlantısı gibi değişkenlere bakıldığında, düşük kalitedeki konut sayısı oranının yüksek olduğu görülmektedir. Konut kalitesi çok iyi olmamasına rağmen, altyapı donatıları konusunda genel bir memnuniyetin olduğu görülmektedir. Örneğin elektrik, su ve kanalizasyon şebekeleri kenttin tamamında kurulmuştur. Üstyapı donatıları konularında kent genelinde yeterince memnuniyet yok iken, sosyal donatılar konusunda genel bir memnuniyetsizliğin hâkim olduğu görülmektedir.

Örgütlülük değişkenleri açısından kent analiz edildiğinde, formel kurumsal yapıların kent genelinde çok fazla etkin olmadıkları, bununla birlikte enformel ilişkilerin, örgütlenmelerin etkinliğini sürdürdüğü görülmektedir. Katılımcı kent yönetimi, yönetim söylemleri genel olarak formel kurumsal yapılar üzerinden inşa edilirken, bu yapıların kent genelindeki bilinirlikleri ve vatandaşların bu yapılara katılım düzeyleri oldukça düşük düzeyde çıkmıştır. Mahalle ve kent genelinde STK'lara katılım, siyasi partilere katılım, DYGG21'in kent genelindeki bilinirliği gibi değişkenlerin değerlerine bakıldığında bu durum görülmektedir. Öte yandan kentte enformel ilişkilerin en önemli bileşenlerinden biri olan komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu görülmektedir. Vatandaşların yarısından fazlası komşularıyla sık sık bir araya gelmektedir.

Kent yönetimine vatandaşların katılımına dair mevcut düzeyi tespit etmeye yarayan değişkenlerin sonuçlarına bakıldığında, vatandaşların mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde genel olarak **yeterince iyi olmayan enformasyon düzeyinde (en alt seviyede katılım) bir katılım** algılamasına sahip olduğu görülmektedir. Kent yönetiminin, vatandaşlara çok iyi de olmasa genel olarak çalışmalar hakkında tek yönlü bilgi verdiği, ancak vatandaşların ihtiyaç ve talepleri dikkate alma, düşüncelerine başvurma, yapılacak çalışmaları vatandaşlarla müzakere etme, vatandaşlarla birlikte karar alma gibi gerçek anlamda katılım mekanizmalarını ve süreçlerini geliştirmediği görülmektedir.

Kent genelinde iyi olmayan en alt düzeyde bir katılım algılaması var iken, vatandaşların katılıma dair politika önerilerine bakıldığında, mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde ve özel ilgi gruplarının tamamında **ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyinde katılım** talebinin olduğu görülmektedir. Vatandaşlar, yerel yönetimlerden ihtiyaç ve taleplerini dikkate alan bir yönetim anlayışını beklemektedir, bunun ötesinde, yerel yönetimlerin yaptığı çalışmalarda vatandaşlarla diyalog kurduğu, çalışmaları ilgililerle müzakere ettiği ve birlikte karar aldığı gerçek anlamda bir katılımı talep etmemektedir. Vatandaşların katılım alanları genel olarak analiz edildiğinde, deneklerin doğrudan etkilendikleri, mahalle ölçeğinde yapılan çalışmalarda yerel yönetim birimlerinden daha fazla katılımlarını sağlamalarını bekledikleri, bununla birlikte kent genelinde alınan uzun vadeli ve yıllık planlarda ise bilgilendirilmeyi ve alınan kararlarda ihtiyaç ve taleplerinin dikkate alınması gerektiğini ifade ettikleri görülmektedir. Diğer bir ifade ile vatandaşların, yerel yönetimlerden mahalle ölçeğindeki ve vatandaşları doğrudan etkileyen çalışmalarda

diyalog düzeyinde bir katılımı, kent genelindeki çalışmalarda ise *enformasyon ile duyarlılık düzeyleri arasında bir katılımı* talep etmektedir.

STK'lar ve muhtarlıklar kent genelinde pek fazla etkin olmayan, vatandaşlarla ilişkileri oldukça zayıf olan kurumlar olmasına rağmen, daha doğru bir ifade ile vatandaşlar bu kurumları böyle algılıyor olmasına rağmen, vatandaşların bu kurumların kent yönetiminde aktif olmalarını istediği, yerel yönetimlerin yapacağı çalışmaları bu kurumlarla diyalog kurarak, müzakere ederek belirlemesi gerektiğine dair bir politika önerisi sunduğu görülmektedir. Diğer bir ifade ile vatandaşlar yerel yönetimlerin, STK'lar ve muhtarlıklarla kuracağı ilişkide, *diyalog düzeyinde bir katılım* mekanizması kurması gerektiğini önermektedir.

Kentin sosyoekonomik durumu, konut ve çevre kalitesi, örgütlülük seviyesi, katılım algılaması ve katılıma dair politika öneriler arasındaki ilişkiler analiz edildiğinde, katılım algılaması ile sosyoekonomik ve konut-çevre durumu değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu buna karşın, katılım algılaması ile örgütlülük durumu değişkenleri arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmüştür. Genel olarak sosyoekonomik ve konut ve çevre kalitesi iyileştikçe katılım algılamasının olumlu yönde değiştiği görülmektedir.

Katılım algılaması gibi katılıma dair politika önerileri de sosyoekonomik ve konut-çevre değişkenlerine göre farklılık arz etmektedir. En fazla katılım talebi eğitim hizmetlerine ve kentteki konser, tiyatro, sinema vb. kültür sanat hizmetlerine ulaşan kesim ile müstakil evlerde oturan ve altyapı sorunları yaşayan kesimden gelmektedir. Katılım algılamasından farklı olarak katılıma dair politika önerilerinin bazı örgütlülük durumu değişkenlerine göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Genel olarak daha uzun süre kentte ve yaşadığı mahallede bulunan kesimler ve yerel yönetim organı olarak ilk olarak muhtarlığı ve Büyükşehir Belediyesini algılayan kesimler daha fazla katılım talebinde bulunmaktadır. Tüm bu sonuçlardan kamu hizmetlerine daha fazla ulaşan, kamu hizmetlerinden daha fazla şikâyeti olan ve yerel yönetim birimlerini ulaşılabilir bulan kesimlerin daha fazla katılım talebinde bulunduğu tespiti yapılabilir.

Katılım alanları konusunda da sosyoekonomik, konut-çevre ve örgütlülük durumu değişkenlerine göre farklılıkların olduğu görülmektedir. Yoksul kesim mahalle ölçeğinde doğrudan etkilendikleri kararlara daha fazla katılmak istediklerini

belirtirken, eğitim hizmetlerine ve kentteki konser, tiyatro, sinema vb. kültür sanat hizmetlerine ulaşan ve kentte uzun süre kalan kesimlerin kent ölçeğinde alınan kararlara katılımın artması gerektiğini önerdiği görülmektedir. STK'ların ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı analiz edildiğinde, eğitim, sağlık, kültür ve sanat hizmetlerine erişen; yaşadığı çevrenin altyapı ve üstyapı donatılarında sorun olan ve konut kalitesi yeterince iyi olmayan ve kentte uzun süreden beri yaşayan kesimlerin, bu iki aktörünün kent yönetiminde daha aktif olması gerektiğini yönünde öneri sunduğu görülmektedir.

Katılım konusunda analizler sonucunda elde edilen bir diğer önemli sonuç şudur: katılım algılaması, katılıma dair politika önerisi, katılım alanları, STK'ların ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı değişkenlerinin kadın ve erkeklerde farklılık göstermektedir. Genel olarak erkekler kadınlara vatandaşların kent yönetime katılım düzeyini daha pozitif olarak algılamakta ve daha fazla katılım talebinde bulunmaktadır. Bu durum, erkeklerin kadınlara oranla daha fazla kentsel yaşama entegre oldukları şeklinde yorumlanabilir.

Katılıma dair son olarak, ilk kademe bölgeler arasında da istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların olduğunu belirtmek gerekiyor. Özellikle sosyoekonomik yapı açısından Diyarbakır'da mekânsal bir ayrışmanın olduğu görülmektedir. Sur ve Bağlar bölgesinin Diyarbakır ortalamasının altında, bununla birlikte Yenişehir ve Kayapınar bölgelerinin Diyarbakır ortalamasının üstünde olduğu görülmektedir. Katılıma ilişkin yapılan analizlerde bölgeler arasında anlamlı farklılıkları olduğu görülmüştür. Katılım algılaması, katılıma dair politika önerisi, vatandaşların kent genelinde alınan kararlara katılımı, STK ve muhtarlıkların kent yönetimine katılımı konularında Sur ve Yenişehir bölgelerinde Bağlar ve Kayapınar'a oranla daha pozitif bir yaklaşımın olduğu görülmektedir. Tüm bu sonuçlardan, kent genelinde katılım konusunu değerlendirirken ve konuya dair politikalar geliştirilirken, bölgeler arasındaki farklılıkların gözetilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır.

6. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Demokrasi kadar uzun bir geçmişe sahip olmakla birlikte 1970’li yıllarla birlikte daha fazla tartışılmaya başlanan, 1980 ve 1990 yıllarla birlikte hem özel sektörde hem STK’lar da hem kamuda popüler hale gelen ve bugün farklı ideolojik ve politik söylemlere sahip kesimlerin sahiplendiği katılım söyleminin gelişmesi birbiriyle ilişkili dört temel dinamiğe bağlanabilir. Bu dinamikler şunlardır: (1) 1980 sonrası küresel sistemi ekonomik, siyasi, kültürel, idari ve mekânsal açıdan büyük değişimlere zorlayan küreselleşme; (2) 1970’li yıllarla birlikte gündeme giren ve 1992 yılında yapılan Rio Yeryüzü Zirvesiyle tüm ülkelerin gündemine giren sürdürülebilir kalkınma söylemi ve bunu yerelerde uygulama adına geliştirilen YG21 süreci; (3) 1960’lı yıllarla birlikte yeniden filizlenen ve 1980’li ve 1990 yıllar ile birlikte tüm dünyada yaygınlaşan ve güçlenen STK’lar ve (4) neoliberal sürece yapısal anlamda karşı çıkan sol, demokratik ve halkçı ideolojik politik söylemler.

1970’li yıllarla birlikte bilgi ve ulaşım teknolojilerinde meydana gelen devrimsel gelişmeler (Harvey, 2003) ve 1980 ve 1990’lı yıllarla birlikte birçok ekonomide meydana gelen liberalleşme süreci sonucunda, uluslar arası finanssal marketin tek bir yapıya kavuşması ve çokuluslu şirketlerin küresel sistemde artan güçleri gibi dinamiklerle şekillenen küreselleşme (Jimenez, 2000), dünya genelinde ekonomik, kültürel, sosyal ve siyasal sistemlerde köklü dönüşümlere neden olmuştur. Kent yönetimine katılım açısından değerlendirildiğinde, bu dönüşümün etkileri; metropoliten kentlerin tüm dünya genelinde artması ve bu metropoliten kentlerin üretimin ve tüketimin ana merkezleri haline gelmesi; yine bu kentlerde yoksullaşma ve sosyal dışlanma, çevre krizi ve kültürel-kentsel kimliğin yitimi gibi sorunların artması; devlet/kamu yönetimi reformu sonucu yaşanan yerelleşme, özelleştirme ve yönetişim söylemleriyle kamu yönetimin siyasal ve yönetsel açıdan liberalleşmesi şeklinde görülmektedir. Metropoliten kentlerin sayılarının artması ve yerelleşme söylemleri ulus-devletlerde kentlerin önemini artırıp öne çıkarırken, yönetişim söylemi bu kentlerde kamu yönetimine kamu bürokrasiyle birlikte özel sektörün ve STK’ların dâhil olmasını sağlamaktadır. Tüm bunlar da katılım ve katılımcılık söylemlerine dayandırılarak yapılmaktadır.

Katılım söyleminin yaygınlaşmasını sağlayan en önemli dinamiklerden biri de YG21 deneyimidir. 1992 yılında BM tarafından düzenlenen Rio Dünya Zirvesi/Sürdürülebilir Çevre Konferansı'nda, sürdürülebilir kalkınmanın 21. yüzyılın gündemi olarak belirlenmesi, Gündem 21 başlığı altında bir eylem planının hazırlanması ve sürdürülebilir kalkınmanın temel aktörünün yerel yönetimler olarak belirlenmesi, YG21'lerin dünya genelinde hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. 1992 yılından bu yana 135 ülkedeki binlerce kentte oluşturulan YG21'lerin, Gündem 21 amaçlarını gerçekleştirmek ve sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak amacıyla, kentteki kamu otoritesi, STK'lar, özel sektör temsilcileri ve vatandaşları bir araya getiren, katılımcılığı ve ortaklığı esas alan ve yönetimden ziyade "yönetişim"e dayanan bir süreç olduğu ifade edilmektedir (Emrealp, 2004, s. 29, 39). Neoliberal politikaların yönetsel modeli olarak eleştirilmesine rağmen, YG21 Porto Alegre'de yaşanan katılımcı bütçe uygulaması gibi halkçı modellere de temel teşkil edebilmektedir.

Katılım söylemini güçlendiren üçüncü dinamik 1960'lı yıllarla birlikte yeniden filizlenen ve 1980 ve 1990'lı yıllarda hızla yaygınlaşan ve güçlenen STK'lardır. Uzun bir geçmişi olan sivil toplum ve STK'lar, özellikle 1968 yıllarında dünya genelinde gelişen öğrenci hareketleri ile yeniden gündeme girmiştir. Mevcuttaki toplumsal ve siyasal normları kapsamlı bir eleştiriye tabi tutan ve yeni bir toplumsal ve siyasal sisteminin arayışı sonucu gelişen 1968 yılındaki "yeni toplumsal hareketler" (Sancar, 2000) daha sonra, feminizm, çevrecilik, alternatif yaşamcılık, anti nükleer hareket gibi yeni grupların doğmasını sağlamıştır (Çaha, 1997). Parlamenter sistemin ve temsili demokrasinin yaşadığı meşruluk krizi, uluslar arası alanda ulus-devletlerdeki gibi yerleşik kurumların olmamasından dolayı daha fazla temsil krizinin yaşanması, sosyal refah devletinin zayıflaması, bilgi ve ulaşım teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler, üsteki egemenlerin yeni dünya düzeni karşısında, STK'ların, alttakilerin/güçsüzlerin/tabanın küresel demokratik bir alternatifinin özneleri olabileceği yönündeki fikirlerin güçlenmesini sağlamıştır (Sancar, 2000). Yaşanan tüm bu gelişmeler, STK'ların, siyaseti bir kaç yılda bir katılımdan öteye, sürekli etkilemenin araçları haline gelmelerini sağlamıştır (Doğan, 2002, s. 243, 255).

Katılım söylemini güçlendiren dördüncü dinamik, STK hareketleri ile birlikte de ele alınabilecek, neoliberal süreci yapısal anlamda eleştiren ve karşı çıkan sol,

demokratik ve halkçı ideolojik politik söylemlerdir. Örgütlü grupların katılımına dayalı ve özelleştirme süreçleriyle kamu hizmetleri alanını çokuluslu şirketlerin pazarı haline getiren neoliberal yönetim modelinin tersine, “katılımcı demokrasi” adı ile kavramlaştırılabilecek bu yaklaşım, kamu politikalarından doğrudan etkilenen halka, kamu politikalarını belirleme, uygulama, izleme ve denetleme yetkisini devretmektedir. Bu yaklaşıma karşı, kavramsal çerçevede kaldığı ve uygulama alanı bulamadığı; küresel sistemin ekonomik, siyasi, kültürel ve idari olarak tekleşmeye doğru gittiği ve küresel aktörlerin çok güçlü olduğu bu dönemde uygulamaya geçirilemeyeceği; farklı ideolojik politik hareketler tarafından farklı modeller sunulduğu ve içeriklerinin ve sınırlarının belirsiz olduğu yönünde çeşitli eleştiriler olsa da, bu söylemlerin katılım arayışlarını güçlendirdiği açıktır. Özellikle Brezilya’nın Porto Alegre kentinde uygulanan ve 100.000’den fazla insanın bütçe planlama süreçlerine katılımına olanak tanıyan katılımcı bütçe uygulaması bu yönlü arayışları güçlendirmiştir.

Türkiye’de katılım söyleminin küresel trende benzer bir süreç yaşadığı görülmektedir. Türkiye, 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlarla neoliberal politikaları benimsemiş ve uluslar arası ekonomik sisteme uyum sürecini başlatmıştır (Tosun, 2001, s. 293). 03 Ekim 2005 tarihinde AB ile başlayan müzakere süreci bu uyum sürecini hızlandırmıştır. Öte yandan dünya genelinde yaygınlaşan YG21 süreci 1997 yılında Türkiye’de de başlamış ve bugün 60 üstünde yerleşim yerinde 30’un üstünde kentte YG21 organizasyonları kurulmuştur (Emrealp, 2004, s. 30-31). Yine tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de 1980 ve 1990’lı yıllarda STK’ların sayısı ve güçleri hızla artmıştır (Tosun, 2001, s. 54). Çevre grupları, kadın grupları, Alevi grupları, etnik/kültürel haklar temelinde, özellikle Kürt sorunu çerçevesinde gelişen gruplar, insan hakları, islami gruplar sivil toplumun en etkin ve yaygın cephesini oluşturmaktadır (Çaha, 1997).

Türkiye’de küresel eğilime paralel gelişmeler olmakla birlikte, devlet yapısı incelendiğinde genel olarak merkeziyetçi-bürokratik bir yönetim sistemi ve anlayışının olduğu görülmektedir. Cumhuriyet öncesi ve sonrasında hâkim olan bu otoriter yapı (Çaha, 1997), son yıllarda kamu yönetimi reformu çerçevesinde atılan bazı adımlarla birlikte belli bir yumuşama gösterse de, büyük oranda varlığını sürdürmektedir. Kamu hizmetlerinin büyük çoğunluğu merkezi idarenin görev ve yetkisi dâhilindedir. Son yasal düzenlemelerle yerel yönetimlerin güçlendiği ve

yetkilerinin arttığı iddia edilse de, sağlık, tarım, sanayi, ticaret, bayındırlık ve iskân gibi bazı kamu hizmetleri seçilmişlerin yönettiği belediyelere değil, atanmış ve merkezi hükümetin hiyerarşik denetimine tabi olan valilerin idarenin başı olduğu il özel idarelerine devredilmiştir. Özetle, Türkiye’de kamu yönetiminde merkez-yerel dengesi merkezden yana ağır basıyor iken, yerel yönetimlerde de seçilmiş-atanmış dengesi atanmışlardan yana ağır basmaktadır.

Tarihin her döneminde büyük uygarlıkların önemli merkezlerinden biri olan, bu güne kadar 26 değişik uygarlığa beşiklik etmiş ve 5000 yıllık bir kent tarihi olan Diyarbakır (DBB, 2006b, s. 5), son yıllarda ekonomik, kültürel, sosyal ve mekânsal alanlarda ciddi bir dağılma süreci yaşamıştır (DBB, 2006a, s. 9). Türkiye’deki 16 büyükşehirden biri olmasına rağmen, DPT tarafından 2003 yılında yapılan çalışmada sosyoekonomik gelişmişlik açısından 63. sırada yer alması (Dinçer ve diğ., 2003, s. 55) bu durumun bir göstergesidir. Saha araştırmasında hem örgütlü gruplarla yapılan ankette hem de yurttaş anketinde elde edilen veriler, bu durumun büyük oranda devam ettiğini göstermektedir.

Örgütlü gruplarla yapılan ankette, zorunlu göç ve yarattığı kentsel yaşama entegre olamama, gettolaşma, gecekondulaşma, eğitimsizlik, çocuk işçiliği, suç oranlarının artması, dayanışma ağlarının dağılması; kent genelinde eğitim düzeyinin düşük olması; işsizlik ve yoksulluk; var olan kaynakların dışarıya kaçması; sorunlarını ele almada tek yönlü sığ yaklaşımların geliştirilmesi ve her şeyin aşırı derecede politikleştirilmesi, şehirdeki devlet/hükümet kurumları ile seçilmişler (belediyeler) ve STK'lar arasında ikili bir yapının oluşmuş olması ve tarafların ortak çalışamaması; bir bütün olarak kurumlar arası işbirliği, ortaklık ve koordinasyonun zayıf olması; tarihi ve kültürel değerlere sahip çıkılmaması ve bununla bağlantı olan kültürel ve tarihi bilincin eksikliği Diyarbakır’ın en önemli zayıf noktaları olarak belirlenmiştir.

Sanayinin çok zayıf olması ve sanayiye dayalı yatırımların yetersizliği; buna karşın özel sektör ve devletin yatırım yapmaması ve kalıcı istihdamın olmayışı; kalıcı barış ortamının sağlanamamış olması, şiddet ve çatışma ortamının devam etmesi ve bunun yarattığı istikrarsızlık; merkezi yönetim ile yereldeki seçilmişlerin ortak çalışamaması, merkezi yönetimin kente ve seçilmişlere karşı negatif tutumu; katılımı sınırlayan mevzuat-yasalar; AB uyum yasalarındaki uygulama eksikliği ve bürokratik yapılar/engeller; başta Kürt dili ve kültürü olmak üzere farklı dillerin ve kültürlerin resmi kurumlarca yok sayılması, gelişmeleri için gerekli desteğin

verilmemesi ve asimilasyon politikalarının devam etmesi; birlikte yaşayan farklı kültürlerin çatışma potansiyelinin var oluşu ve muhtemel yeni göç dalgası, örgütlü gruplarla yapılan ankete kentin önündeki temel tehditler olarak ifade edilmiştir.

Yurttaş anketinde elde edilen sosyoekonomik ve konut-çevre durumu değişkenleri de yukarıdaki tabloyu doğrulamaktadır. Diyarbakır'da kişi başına düşen yıllık gelir ortalaması 1.963,99 YTL olarak hesaplanmıştır. Kişi başına düşen yıllık gelir dağılımına bakıldığında %15,2'lik kesimin 0-500 YTL arası gelire, %40,6'lık kesimin 0-1000 YTL arası gelire ve %85,3'lük kesimin 3000 YTL'nin altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Eğitim durumu verilerine bakıldığında, Diyarbakır'da 18 yaşından büyük yetişkinlerin ortalama olarak ilkökul mezunu olduğu görülmektedir. Yetişkin kadınların okuduğu yıl sayısı ortalaması 3,36 iken, bu rakam erkekler için 6,89 olarak hesaplanmıştır. Konut ve çevre durumu değişkenleri de sosyoekonomik durumu doğrular niteliktedir. Gecekondu ve müstakil ev tipinin hâkim olduğu şehirde, evler genel olarak büyük olmasına rağmen, ısınma yöntemi, sıcak su temin yöntemi, internet bağlantısı gibi değişkenlere bakıldığında, düşük kalitedeki konut sayısı oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Tüm bu olumsuzluklara rağmen, kentin sahip olduğu güçlü yanlar ve yakalayabileceği fırsatlar da mevcuttur. Örgütlü gruplarla yapılan ankette kent yönetimine katılım açısından kentin sahip olduğu güçlü yanlar sorulduğunda, kentin genç ve dinamik bir nüfusa sahip olması; toplumda dayanışma, iletişim ve komşuluk ilişkilerinin sürmesi; doğal kaynakların fazla olması; tarım ve hayvancılık sektörünün gelişme potansiyelinin olması; kentin bölgesel bir merkez olması; halkın örgütlü ve politik olması, hak arama bilincinin ve siyasete ilginin yüksek olması; belediyelerin sahip olduğu geniş halk desteği; kentteki STK'ların aktif olması, gelişmesi ve çeşitlenmesi; Diyarbakır'ın tarihi bir kent olması ve tarihsel dokunun canlı olması ve kültürel ve dinsel çeşitliliğin fazla olması kentin sahip olduğu temel güçlü yanlar olarak ifade edilmiştir.

Ulusal ve uluslar arası camianın kentte olan ilgisi; Türkiye'nin AB üyelik sürecinin mevcut sorunları çözme konusunda sunacağı olanaklar; başta AB olmak üzere uluslar arası hibe fonları ve çeşitli devlet destekleri; ulusal ve uluslar arası kuruluşlarla kurulan iyi ilişkiler ve geliştirilen işbirlikleri; dünya genelinde yerel yönetimlere olan ilginin artması ve kamu reformu kapsamında belediyelere yeni yetkilerin verilmesi; kentten göç edip önemli ticari faaliyetleri yürütebilen yerli dış

sermaye ve tecrübenin varlığı; değişik kültürel yapılara tarihsel olarak ev sahipliği yaptığı için kentin farklı etnik-kültürel-dinsel cemaatlerle rahat ilişkilene ve dış dünyaya açılma olanağının olması; kentin bölgesel ve ulusal çapta yoğun demografik ilişkilere sahip olması, örgütlü gruplar toplantısında kente fırsatlar yaratan dinamikler olarak değerlendirilmiştir.

Yurttaş anketi verilerine bakıldığında, sosyoekonomik ve konut kalitesi açısından kent çok fazla zayıf yanlara sahip iken, kent genelinde altyapı donatıları konusunda genel bir memnuniyetin olduğu görülmektedir. Elektrik, su ve kanalizasyon şebekeleri kentin tamamında kurulmuştur. Yine örgütlülük durumu değişkenleri açısından örgütlü gruplar anketini doğrular nitelikte, kentteki enformel ilişkilerin güçlü olduğu çıkmıştır. Kent genelinde komşuluk ilişkilerinin güçlü olduğu tespit edilmiştir. Vatandaşların yarısından fazlası komşularıyla sık sık bir araya gelmektedir.

Kent yönetimine katılım açısından Diyarbakır değerlendirildiğinde, incelenmesi gereken en önemli alan örgütlü grupların durumudur. Mevcuttaki katılımcı yönetim deneyimlerinin neredeyse tamamı örgütlü gruplar üzerine inşa edilmektedir. Yurttaş anketinden elde edilen verilere göre, mahalle ölçeğinde STK'ların etkinliği incelendiğinde, vatandaşların %93'lük kesiminin hayatında bu kurumların olmadığı görülmektedir. Mahalle ölçeğinde STK'ların varlığından haberdar olan %7'lik kesimin de sadece üçte biri bu kuruluşların faaliyetlerine katılmaktadır. Özetle mahalle ölçeğinde STK'lara katılımın %2,33 oranıyla sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Kent ölçeğinde faaliyet yürüten STK'lara katılıma bakıldığında da benzer bir tablonun olduğu görülmektedir. Kent ölçeğinde faaliyet yürüten STK'lara üyelik oranı %2,7'dir ve üye olanlarında sadece beşte biri çalışmalara aktif katılmaktadır. Siyasi parti üyeliği açısından da benzer bir tablonun olduğu görülmektedir. Kent genelinde siyasi partilere üye olan vatandaşların oranı %5'tir ve bu üyeler içinde aktif üye olanların oranı yaklaşık% 15'tir. Bu da kent genelinde siyasi partilere aktif katılan vatandaş oranının %1'in altında olduğunu göstermektedir. Tüm bu rakamlardan, her ne kadar örgütlü gruplar anketinde, katılımcılar dernek, vakıf, sendika, yurttaş girişim vb. yapılardan oluşan STK'ların kentte aktif oldukları ifade etse de, STK'ların ve siyasi partilerin, çok sınırlı bir kesimin katıldığı ve kent genelinde temsil düzeyi olmayan dar bir grubun alanı olduğu görülmüştür.

Dar grup toplantılarında yapılan tartışmalarda da benzer bir tablo ortaya çıkmıştır. Bu toplantılarda DYG21, örgütsüz grupların katılmadığı ya da katılamadığı; valiliğin ve bağlı kurum ve kuruluşların etkin katılım sağlamadığı, kentteki STK'ların ve belediyelerin ortaklığından oluşan ve belediyelere oranla STK'ların daha etkin olduğu bir yapı olarak tanımlanmıştır. Yine DYG21'in, sınırlı sayıda üyenin katıldığı, birimleri arasında kopukluğun olduğu, üye STK'ların üyelerinin katılmadığı bir kurumsal yapıda olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Dünya örneklerinde YG21'ler kapsamında mahalle ölçeğinde katılıma önem verilmesine, kadın evleri, gençlik evleri, mahalle evleri gibi yapılanmaların kurulduğu görülmesine rağmen, örgütsüz grupların katılımının sağlanamadığı DYG21'de, yerel-mahalle ölçeğinde katılım mekanizmalarının da olmadığı görülmüştür. Ayda bir bazı üyelerinin DBB Başkanı ile kentte dair politikaların tartışıldığı toplantılar yapması dışında, DYG21'in, kent ölçeğinde etkinliği olmayan çeşitli konularda lokal etkinlikler yapan bir konumda olduğu gözlemlenmiştir.

Saha çalışmasında, kent yönetimine katılım konusunda, örgütlü grupların durumu yanında, üzerinde özellikle durulan yapılardan biri de mahalle ölçeğindeki tek yerel yönetim birimi olan muhtarlık olmuştur. Dar grup toplantılarında muhtarlık, nüfus kayıt örneği, ikametgâh belgesi gibi evraklar verme dışında fonksiyonu olmayan bir yapı olarak değerlendirilmiştir. Yurttaş anketinde bu değerlendirmeyi destekler nitelikte sonuçlar elde edilmiştir. Ankete katılan deneklerin %18,2'si muhtarlığa hiç gitmediğini, %73,6'sı ise altı ayda en fazla bir kez gittiğini ifade etmiştir. Görüldüğü üzere vatandaşların %91,8'i muhtarlıkla neredeyse hiç temas kurmamaktadır. Muhtarlığa giden vatandaşların gitme nedenlerine bakıldığında, birinci gitme nedeni olarak %76,51 oranında ikametgâh, nüfus kayıt örneği gibi evraklar almak, %14,46 oranında yardım ve yeşil kart başvurusu yapmak ve %9,03 oranında da mahalle sorunları olarak ifade edilmiştir. Muhtarlığın mahalle ölçeğindeki rolü ve etkinliği ile ilgili sorulara verilen cevaplar değerlendirildiğinde, muhtarlığın mahalle ölçeğinde bir rolü ve etkinliğinin olmadığı, mahalle sakinleri ile çok zayıf bir ilişkisinin olduğu, genellikle sadece evraklar için ya da yoksul ailelerin dönem dönem yardım paketleri, yeşil kart gibi nedenlerle başvurduğu bir yerel yönetim birimi olduğu görülmüştür.

Vatandaşların kent yönetimine katılımı değerlendirildiğinde, yurttaş anketi sonuçlarından vatandaşların mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde genel olarak yeterince iyi olmayan enformasyon düzeyinde (en alt seviyede katılım) bir katılım algılamasına

sahip olduğu görülmüştür. Kent yönetiminin, vatandaşlara çok iyi de olmasa genel olarak çalışmalar hakkında tek yönlü bilgi verdiği, ancak vatandaşların ihtiyaç ve talepleri dikkate alma, düşüncelerine başvurma, yapılacak çalışmaları vatandaşlarla müzakere etme, vatandaşlarla birlikte karar alma gibi gerçek anlamda katılım mekanizmalarını ve süreçlerini geliştirmediği görülmüştür. Yine vatandaşların katılım algılaması ile sosyoekonomik ve konut-çevre durumu değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin olduğu buna karşın, katılım algılaması ile örgütlülük durumu değişkenleri arasında anlamlı ilişkilerin olmadığı görülmüştür. Genel olarak sosyoekonomik ve konut ve çevre kalitesi iyileştikçe katılım algılamasının olumlu yönde değiştiği tespit edilmiştir.

Katılıma dair politika önerilerine bakıldığında, örgütlü gruplar toplantısında konunun ekonomik, sosyal, siyasal, idari ve kültürel boyutları ile birlikte ele alındığı görülmüştür. Bununla birlikte, örgütlü grupların katılımı artırmaya dönük politikalarda halkın sürece katılımı yönünde çok zayıf bir eğilim gösterirken, buna karşın örgütlü grupların katılımına dayalı bir politika önerisi sundukları tespit edilmiştir. Örgütlü gruplar bir yandan merkezi yönetimin yanında yerel yönetimleri güçlendirecek idari ve mali yerelleşmeyi, ekonomik ve sosyal kalkınmayı, siyasi ve ekonomik istikrarı, öte yandan yerelde siyasal ve kültürel çoğulculuğu, kurumlar arası işbirliğini ve koordinasyonu, STK'ları geliştirmeyi ve sorumlu ve bilinçli vatandaş tipini geliştirecek etkinlikler yapmayı önermektedir.

Dar grup toplantılarında katılımcılar, mahalle ölçeğinde katılımların artırılmasını, bu amaçla mahalle evleri, kadın evleri, gençlik evleri, mahalle dernekleri gibi mahalle ölçeğinde katılım mekanizmalarının kurulmasını, DYG21'e bireysel katılımların arttırılmasını, STK'lara katılımın teşvik edilmesini ve bu kurumların güçlendirilmesini, DYG21'in tanıtım faaliyetlerini arttırmasını ve insanların sorunlarına çözüm üreten projeler geliştirmesini ve bilinçli ve sorumlu vatandaş tipinin gelişmesi için eğitimler yapılması önermiştir.

Vatandaşların katılıma dair politika önerilerine bakıldığında, mahalle, ilçe ve kent ölçeğinde ihtiyaç ve talepleri dikkate alan duyarlılık düzeyinde katılım talebinin olduğu, bunun ötesinde, yerel yönetimlerin yaptığı çalışmalarda vatandaşlarla diyalog kurduğu, çalışmaları ilgililerle müzakere ettiği ve birlikte karar aldığı gerçek anlamda bir katılım talebinin olmadığı görülmüştür. Katılım alanları açısından bu talep daha detaylı irdelendiğinde, vatandaşların, yerel yönetimlerden mahalle

ölçeğindeki ve vatandaşları doğrudan etkileyen çalışmalarda diyalog düzeyinde bir katılımı, kent genelindeki çalışmalarda ise enformasyon ile duyarlılık düzeyleri arasında bir katılımı talep ettiği tespit edilmiştir. Vatandaşlar kentsel politikaların belirlenmesi, uygulanması, izlenmesi ve denetlenmesi süreçlerine doğrudan katılmaktansa, ihtiyaç ve taleplerini dikkat alan bir yönetim beklemekte ve kent yönetimine doğrudan katılımı STK ve muhtarlıklardan beklemektedir. Yapılan analizlerde vatandaşların, yerel yönetimlerin yapacağı çalışmaları bu kurumlarla diyalog kurarak, müzakere ederek belirlemesi gerektiğine dair bir politika önerisi sunduğu görülmüştür.

Vatandaşların katılıma dair politika önerileri daha detaylı incelendiğinde, katılıma dair politika önerilerinin sosyoekonomik durum, konut-çevre durumu ve örgütlülük durumuna göre farklılık arz ettiği görülmüştür. Yapılan analizlerde, kamu hizmetlerine daha fazla ulaşan, kamu hizmetlerinden daha fazla şikâyeti olan ve yerel yönetim birimlerini ulaşılabilir bulan kesimlerin daha fazla katılım talebinde bulunduğu tespit edilmiştir. Yoksul kesim mahalle ölçeğinde doğrudan etkilendikleri kararlara daha fazla katılmak istediklerini belirtirken, eğitim hizmetlerine ve kentteki konser, tiyatro, sinema vb. kültür sanat hizmetlerine ulaşan ve kentte uzun süre kalan kesimler, kent ölçeğinde alınan kararlara katılımın artması gerektiğini önermektedir.

Katılım konusunda belirtilmesi gereken bir diğer önemli sonuç kadınların ve erkeklerin farklı algılamalara ve farklı önerilere sahip olduğudur. Yapılan analizlerde erkeklerin kadınlara oranla daha fazla kentsel yaşama entegre oldukları ve hem kent yönetime katılım düzeyini daha pozitif olarak algıladıkları hem de daha fazla katılım talebinde bulundukları görülmüştür.

Sonuç olarak, yapılan analizlerden örgütlü gruplar üzerinden gerçek anlamda bir katılımın sağlanamayacağı tespit edilmiştir. Yine muhtarlıkların mevcut haliyle mahalle ölçeğinde etkinliği olmayan bir yapıda oldukları tespit edilmiştir. Vatandaşların kent yönetimine katılımını artıracak bir politika geliştirmek için dikkate alınabilecek dinamiklere bakıldığında, ilk olarak dikkati çeken husus katılım talebi ile kentsel yaşama entegre olma arasında pozitif bir ilişkinin olduğudur. İnsanlar kentsel yaşama entegre oldukça; ekonomik, sosyal, kültüre, idari vb yaşama katıldıkça daha fazla katılım talebinde bulunmaktadır. İşsiz, yoksul, yoksun, köy ve kent kültürü arasında sıkışmış insanların kent yönetimine katılımı da sınırlı olmaktadır. Dolayısıyla kent genelinde katılımı artırmak için vatandaşların kentsel

yaşama entegre olmasını sağlayıcı adımlar atmak gerekiyor. İkinci dikkati çeken husus, kentsel yaşama entegre olmak ile yerel yönetimlere ulaşılabilirlik arasında pozitif bir ilişkinin olması ve vatandaşların kent yönetimine ulaşma isteğidir. Buradan da daha fazla katılım için yerel yönetimlerin ulaşılabilirliklerini artırmaları, yerel TV programları, bilgilendirme toplantıları gibi doğrudan ulaşılabilirliği sağlayacak mekanizmaları güçlendirmeleri gerektiği çıkmaktadır. Katılımı artırma konusunda dikkati çeken üçüncü önemli dinamik, belediyenin sahip olduğu geniş halk desteği ve halkın siyasete olan ilgisidir. Belediyelerin STK'larla olan iyi ilişkileri ve bu aktörlerle birlikte oluşturmuş olduğu DYG21 yapısı, katılım konusunda dikkate alınması gereken dördüncü dinamiktir. Komşuluk ilişkileri gibi enformel ilişkilerin kent genelinde güçlü olması ve vatandaşların yarısından fazlasının kentin yerlisi olması ya da uzun bir süreden beri kentte yaşıyor olması beşinci dinamik olarak değerlendirilebilir. Katılım konusunda dikkate alınması gereken son dinamik daha önce de belirtildiği gibi, vatandaşların kent yönetime aktif katılmak istememesi ama bununla birlikte kent yönetiminden de ihtiyaç ve taleplerini dikkate almasını talep etmesidir.

Tüm bu sonuçlardan, duyarlılık düzeyinden öteye, diyalog ya da ortak yönetim düzeyinde bir katılım için, STK'ların ve halkın büyük bir kesiminin desteğine sahip belediyelerin, Porto Alegre'de olduğu gibi kendi isteğiyle ve kendi iradesiyle, kentsel politikaları belirleme, uygulama, izleme ve denetleme yetkisini halkla paylaşacağı bir sürecin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Elbette belediyeleri böylesi bir sürece zorlayacak ve egemenlik hakkını talep edecek örgütlenmiş geniş halk kesimlerinin ortaya çıkması bunu daha da mümkün kılacaktır.

Geniş halk kesimlerinin örgütlenme dinamiklerin incelenememesi, bu çalışma kapsamında, zaman ve bütçe kısıtlarından dolayı eksik bırakılan en önemli eksikliktir. Yurttaşların hangi alanlarda, hangi süreçlerle, hangi dinamikler ve söylemler üzerinden örgütlenebileceğinin detaylı incelenmesi, bu konuda yapılacak olan araştırma ve incelemeler, kent yönetimine katılım konusunda önemli bir boşluğu dolduracak, katılımcı demokrasinin gerçek anlamda inşa edilmesine önemli bir katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Aktan, C. C. ve Vural, İ. Y.**, 2004. Globalleşme: Fırsat mı, Tehdit mi?, Zaman Kitap, İstanbul, URL: <http://www.canaktan.org/yeni-trendler/global-sorunlar.htm>, 12.04.2007.
- Albayrak ve diğ.**, 2005. SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Albert, M.**, 2002. Değişimin Yolu: Toplumsal Dönüşüm İçin Aktivist Stratejiler, Aram Yayınları, İstanbul.
- Armstrong, D.**, 1998. Globalization and social state, *Review of International Studies*, **24**, 461–478.
- Arnstein, S. R.**, 1969. A Ladder of Citizen Participation, *JAIP*, **35/4**, 216-224.
- Astleithner, F. and Hamedinger, A.**, 2003. Urban Sustainability as a New Form of Governance: Obstacles and Potentials in the Case of Vienna, *Innovation*, **16/1**, 51–75.
- Atack, I.**, 1999. Four Criteria of Development NGO Legitimacy, *World Development*, **27/5**, 855-864.
- Atan, A.**, 2007. Tarihi Estetik Değerleriyle Diyarbakır Surları. URL: <http://www.diyarbakir.gov.tr>, 11.06.2007.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu (AKTD)**, 2007. Tarihçe, URL: http://www.avrupa.info.tr/AB_ve_Turkiye/Tarihcesi.html, 13.06.2007.
- Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu (AKTD)**, 2001. Sivil Toplum İş Başında, *AB Komisyonu STK Araştırması*, URL: <http://www.deltur.cec.eu.int/sivil.rtf>, 13.06.2007.
- Azaklı, S.** 1997. Devlet-Sivil Toplum ve Türkiye. *Yeni Türkiye*, **18**, 224-230.
- Balcı, A.**, 2006. Sosyal Bilimlerde Araştırma / Yöntem, Teknik ve İlkeler, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Ball, M., Le Ny, L. and Maginn, P. J.**, 2003. Synergy in Urban Regeneration Partnerships: Property Agents's Perspectives, *Urban Studies*, **40/11**, 2239-2253.
- Barrett, B., and Usui, M.**, 2002. Local Agenda 21 in Japan: transforming local environmental governance, *Local Environment*, **7/1**, 49-67.

- Bayram, N.**, 2006. Sosyal Bilimlerde SPSS ile Veri Analizi, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa.
- Berber, M. ve Topal, K.**, 1996. Yeni Küresel Ekonomik Sistem ve Ulusal Kalkınmada Kentlerin Önemi, *Küreselleşme, Yerellik, İnsan Yerleşimleri ve Yönetim Sempozyumu*, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kiptaş ve İnşaat Mühendisleri Odası, İstanbul.
- Bookchin, M.**, 1992. Kentsiz Kentleşme & Yurttaşlığın Yükselişi ve Çöküşü, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bozkurt, V.**, 1996. Enformasyon Toplumu ve Türkiye, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- Brecher, J., Costello, T. and Smith, B.**, 2002. Aşağıdan Küreselleşme, Aram Yayınları, İstanbul.
- British Council**, 2006. SKİP - Türkiye’de STK’lar ve Kamu Sektörü Arasında İşbirliğinin Geliştirilmesi ve STK’ların Demokratik Katılım Düzeyinin Güçlendirilmesi Projesi, Ortaklık Geliştirme Eğitim Kursu, Eğitimciler İçin Kaynak Kitap, İstanbul.
- Carley, M.**, 2000. Urban Partnerships, Governance and the Regeneration of Britain’s Cities, *International Planning Studies*, **5/3**, 273-297.
- Chen, S. ve Ju Choi, C.**, 2004. Creating a knowledge-based city: the example of Hsinchu Science Park, *Journal of Knowledge Management*, **8/5**, 73-82.
- Chernotsky, H.**, 2001. The Growing Impact of Globalization Upon City, *Policy Studies Review*, **18/3**, 29-48.
- Common, R. K.**, 1998. Convergence and transfer: a review of the globalization of new public management, *International Journal of Public Sector Management*, **11/6**, 440-450.
- Crilly, M., Mannis, A. and Morrow, K.**, 1999. Indicators for Change: taking a lead, *Local Environment*, **4/2**, 151-168.
- Çaha, Ö.**, 1997. 1980 Sonrası Türkiye’inde Sivil Toplum Arayışları, *Yeni Türkiye*, **18**, 28-64.
- Çalt, G.**, 2006. Bölgeselleşme ve Avrupa Birliği’nin Bir Aracı Olarak Bölgesel Kalkınma Ajansları, URL: <http://www.zmo.org.tr/etkinlikler/-6tk05/05gokhancalt.pdf>, 16.06.2007.
- Çulhaoğlu, M.**, 2002. Büyük Kentler ve Sınıf / Kısa Bir Durum Tespiti, *Evrensel Kültür*, **129**, URL: <http://www.evrenselbasim.com>, 11.06.2007.
- Dalm, R. V. and Hospers, G. J.**, 2005. How to create a creative city? The viewpoints of Richard Florida and Jane Jacobs, *Foresight*, **7/4**, 8-12.

- De Rivero, O.**, 2003. Kalkınma Efsanesi / 21. Yüzyılın Bağımsız Yaşayamayan Ekonomileri, Türkçesi Ömer Karakurt, Çitlembik Yayınları, İstanbul.
- Dijk, M. P. V. and Mingshun, Z.**, 2004. Sustainability indices as a tool for urban managers, evidence from four medium-sized Chinese cities, *Environmental Impact Assessment Review*, Article in Pres.
- Dinçer, B., Özaslan, M. ve Kavasoglu, T.**, 2003. İllerin ve Bölgelerin Sosyoekonomik Sınıflandırması Araştırması - 2003, DPT 2671, Ankara.
- Dinçer, B., Özaslan, M. ve Satılmış, E.**, 1996. İllerin sosyoekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması (1996), DPT 2466, Ankara.
- Dinler, Z.**, 1994. Bölgesel İktisat, Ekin Kitapevi Yayınları, Yenilenmiş 4. Basım, Bursa.
- Diyarbakır Barosu**, 2006. 28 Mart 2006 tarihlerinde Diyarbakır İlinde Meydana Gelen Olaylarla İlgili Değerlendirmeler, *Diyarbakır Barosu Raporu*, Diyarbakır, Türkiye.
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi (DBB)**, 2006a. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi 1/25000 Ölçekli Nazım İmar Planı Raporu, Diyarbakır.
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi (DBB)**, 2006b. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Stratejik Planı 2006-2009, Diyarbakır.
- Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi (DBB)**, 2006c. Türkiye’de ve Diyarbakır’da İç Göç / Zorunlu Göç Bağlamında Tanım, Sebep, Sorun ve Çözüme Yönelik Değerlendirmeler, Diyarbakır.
- Diyarbakır Valiliği (DV)**, 2007. Genel Bilgiler, URL: <http://www.diyarbakir.gov.tr>, 18.06.2007.
- Diyarbakır Yerel Gündem 21 (DYG21)**, 2006. Diyarbakır Yerel Gündem 21 Tanıtım Broşürü, Diyarbakır.
- Diyarbakır Yerel Gündem 21 Kadın Meclisi Koordinasyon Kurulu Üyeleri**, 2007. Kişisel görüşme.
- Diyarbakır Yerel Gündem 21 Gençlik Meclisi Koordinasyon Kurulu Üyeleri**, 2007. Kişisel görüşme.
- Doğan, İ.**, 2002. Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde Sivil Toplum, Alfa Yayınları, İstanbul.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)**, 2000a. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bölgesel Gelişme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT: 2502 – ÖİK: 523, Ankara.

- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)**, 2000b. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Küreselleşme Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT: 2544 – ÖİK: 560, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)**, 2000c. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Kamu Yönetiminin İyileştirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT: 2507 – ÖİK: 527, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı (DPT)**, 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Yerel Yönetimler Özel İhtisas Komisyonu Raporu, DPT: 2538 – ÖİK: 554, Ankara.
- Emrealp, S.**, 2004. Türkiye’de Yerel Gündem 21 Programı, Yerel Gündem 21 Uygulamalarına Yönelik Kolaylaştırıcı Bilgiler El Kitabı, Uluslararası Yerel Yönetimler Birliği – IULA EMMME Yayını, İstanbul.
- Eraydın, A.**, 1992. Post-Fordizm ve Değişen Mekansal Öncelikler, ODTÜ, Ankara.
- Ergazakis, K., Metaxiotis, K. and Psarras, J.**, 2004. Toward knowledge cities: conceptual analysis and success stories, *Journal of Knowledge Management*, **8/5**, 5-15.
- Esgin, A.**, 2001. Ulus-Devlet ve Küreselleşmeye İlişkin Bazı Tartışmalar, *C.Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, **25/2**, 185-192.
- Fyvie, C. and Ager, A.**, 1999. NGOs and Innovation: Organizational Characteristics and Constraints in Development Assistance Work in The Gambia, *World Development*, **27/8**, 1383-1395.
- Genro, T. ve Souza D. U.**, 1999. porto alegre: özgün bir belediyeçilik deneyimi, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi (WALD) Yayınları. İstanbul.
- Güler, B. A.**, 1997. Küreselleşme ve Yerelleşme, *Çağdaş Yerel Yönetimler*, **6/3**, 62-77.
- Güler, B. A.**, 2002. Yeni Sağcı Yerel Yönetim Reformu, *Evrensel Kültür*, **128**, URL: <http://www.evrenselbasim.com>, 18.06.2007.
- Güler, B. A.**, 2003a. Devlette Reform, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi Sunuşu*, 3 Mart.
- Güler, B. A.**, 2003b. İkinci Dalga: Siyasal ve Yönetimsel Liberalizasyon / Kamu Yönetimi Temel Kanunu, *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi TARTIŞMA METİNLERİ*, **59**, 1-34.
- Güner, A. ve Yılmaz, S.**, 2006. Mali Yerelleşme / Teori ve Uygulama Üzerine Yazılar, Güncel Yayıncılık, İstanbul.
- Harvey, D.**, 2003. Megacities Lecture 4: Possible Urban Worlds, Twynstra Gudde Management Consultants, Amersfoort, The Netherlands, URL: <http://www.megacities.nl/possible.pdf>, 11.06.2007.

- Hjorth, P.**, 2003. Knowledge development and management for urban poverty alleviation, *Habitat International*, **27**, 381-392.
- Holland, L.**, 2004. Diversity and Connections in Community Gardens: a contribution to local sustainability, *Local Environment*, **9/3**, 285-305.
- Jimenez, M.**, 2000. Global change, economic restructuring and labour market issues in Mexico City, *International Journal of Manpower*, **21/6**, 464-480.
- Joas, M.**, 2001. Democratic and Environmental Effects of Local Agenda 21: a comparative analysis over time, *Local Environment*, **7/2**, 213-221.
- Jones, P. S.**, 2003. Urban Regeneration's Poisoned Chalice: Is There an Impasse in (Community) Participation-based Policy?, *Urban Studies*, **40/3**, 581-601.
- Kalkınma Merkezi**, 2006. Zorunlu Göç ve Etkileri / Diyarbakır, *Kalkınma Merkezi Araştırması*, Diyarbakır.
- Karakoç, İ. ve Ulu, A.**, 2004. Ketsel Değişimin Kent Kimliğine Etkisi, *Planlama Dergisi*, **29**, 59-66.
- Keane, J.**, 1994. Demokrasi ve Sivil Toplum: Avrupa Sosyalizminin Açmazları, Toplumsal ve Siyasal İktidarın Denetlenmesi Sorunu ve Demokrasi Beklentileri Üzerine, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Keleş, R., ve diğ.**, 2005. Küreselleşme, Kentleşme ve Çevre Paneli, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası Ankara Şubesi Yayınları, Ankara.
- Khakee, A.**, 2002. Assessing Institutional Capital Building in a Local Agenda 21 Process in Göteborg, *Planning Theory & Practice*, **3/1**, 53-68.
- Kiper, P.**, 2004. Küreselleşme Sürecinde Kentlerimize Giren Yeni Tüketim Mekânları ve Yitirilen Kent Kimlikleri, *Planlama Dergisi*, **30**, 14-18.
- Köse, Ö.**, 2003. Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü, *Sayıştay Dergisi*, **49**, 3-46.
- Köse, Ö.**, 2004. Yerel Yönetim Olgusu ve Küreselleşme Sürecindeki Yükselişi, *Sayıştay Dergisi*, **52**, 3-42.
- Kurban, D. ve diğ.**, 2006. “ZORUNLU GÖÇ” ile YÜZLEŞMEK: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, TESEV Yayınları, İstanbul.
- Kuşcu, M.**, 2002. Türkiye İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı ve Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından görevlendirilen çalışma gruplarınca hazırlanan yayınlanmamış rapor, Ankara.
- Madon, S.**, 1999. International NGOs: networking, information flows and learning. *The Journal of Strategic Information Systems*, **8/3**, 251-261.

- Marin, M. C.**, 2004. Globalleşme Sürecindeki Kent ve Bölgelerin Mekânsal Ekonomilerdeki Rolü ve Ekonomik Coğrafya Eşitsizliği: Bir Yerleşim Kuramı Yaklaşımı, *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu*, **Cilt 2**, DPT-PAÜ, 10-12 Eylül 2003, Denizli, 20-39.
- Muir, J.**, 2004. Public Participation in Area-based Regeneration Programmes, *Housing Studies*, **19/6**, 947-966.
- Nohutçu, A.**, 2005. Toplam Kalite Yönetimi ve Yerel Yönetimler, içinde C. C. Aktan, U. Saran (Eds.), Kamu Yönetiminde ve Kamu Hizmetlerinde Kalite, Hizmet İş Sendikası Yayınları, Ankara, URL: <http://www.canaktan.org/politika/kamuda-kalite/nohutcu.pdf>, 07.02.2007.
- Ökten, A., Şengezer, B. ve Hökelek, S.**, 2003. Muhtarlık ve Mahalle: İstanbul'da Mahalleye Bir Katılım Birimi Olarak, *Mimarlık Dergisi*, **313**, URL: <http://old.mo.org.tr/mimarlikdergisi/>, 14.06.2007.
- Portelli, H.**, 1982. Gramsci ve Tarihsel Blok, Savaş Yayınları, Ankara.
- Resmi Gazete**, 22.09.2002. Sayı 24884, 2002/4720 Sayılı Bölgesel İstatistiklerin Toplanması, Geliştirilmesi, Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Analizlerinin Yapılması, Bölgesel Politikaların Çerçevesinin Belirlenmesi ve Avrupa Birliği Bölgesel İstatistik Sistemine Uygun Karşılaştırılabilir İstatistikî Veri Tabanı Oluşturulması Amacıyla Ülke Çapında İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırılmasının Tanımlanmasına ilişkin Karar, Ankara.
- Sancar, M.**, 2000. Global sivil toplum mu?, *Birikim*, **130**, 19-32.
- Sancar, N.**, 2002. Bir Sınıfsal Mevzilenme Mekânı Olarak Kent Agora-Toplusözleşme-Yönetişim, *Evrensel Kültür*, Sayı. **129**, URL: <http://www.evrenselbasim.com>, 18.06.2007.
- Scott, A. J.**, 2004. Küreselleşme ve Kent-Bölgelerin Yükselişi, *Planlama Dergisi*, **29**, 59-66.
- Sharp, L.**, 2002. Public Participation and Policy: unpacking connections in one UK Local Agenda 21, *Local Environment*, **7/1**, 7-22.
- Sheehan, J.**, 1996. NGOs and participatory management styles: a case study of CONCERN Worldwide, Mozambique. *CVO International Working Paper*, **2**, 1-33.
- Sorensen, A.**, 2001. Urban planning and civil society in Japan: Japanese urban planning development during the 'Taisho Democracy' period (1905–31), *Planning Perspectives*, **16**, 383-406.
- Stahre, U.**, 2004. City in change: Globalization, Local Politics and Urban Movements in Contemporary Stockholm, *International Journal of Local and Regional Research*, **28**, 168-185.

- Şengül, T.**, 2002. Kapitalist Kentleşme Dinamikleri ve Türkiye Kentleri, *Evrensel Kültür*, **128**, URL: <http://www.evrenselbasim.com>, 18.06.2007.
- Texier, J.**, 1982. Gramsci, Üstyapılar Teorisini, içinde, Göksel, E. (Ed.) Gramsci ve Sivil Toplum, Savaş Yayınları, Ankara.
- Tosun, G. E.**, 2000. Demokratikleşme-sivil toplum tartışmasının görünmeyen boyutu: Sivil toplum örgütleri içinde katılım ve örgüt içi demokrasi, *Birikim*, **130**. 52-60.
- Tosun, G. E.**, 2001. Demokratikleşme Perspektifinden Devlet-Sivil Toplum İlişkisi, Alfa Yayınları, İstanbul & Bursa.
- Tosun, G. E.**, 2004. Devlet – Yerel Yönetimler – Demokrasi ve Sivil Toplum, *Hukuk ve Sivil Toplum Sempozyumu*, Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı, Diyarbakır, 28-29 Şubat, 59-92
- Turner, J., Holmes, L. ve Hodgson, F. C.**, 2000. Intelligent Urban Development: An Introduction to a Participatory Approach, *Urban Studies*, **37/10**, 1723-1734.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)**, 03.07.2005. 5393 Sayılı Belediye Kanunu, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)**, 10.07.2004. 5216 Sayılı Büyükşehir Belediyesi Kanunu, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)**, 15.07.2004. 5227 Sayılı Kamu Yönetiminin Temel İlkeleri ve Yeniden Yapılandırılması Hakkında Kanun, Ankara.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM)**, 22.02.2005. 5302 Sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)**, 2000. İllere göre yıl ortası nüfus projeksiyonları (2000-2010), URL: <http://www.tuik.gov.tr/-VeriBilgi.do>, 11.06.2007.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)**, 2006. Yerleşim Yerinde Mahalle Bazında Nitelik Kodlarına Göre Hane Sayıları Raporu, Ankara.
- United Nations Environment Programme (UNEP)**, 2002. Global Environment Outlook 3 Past, present and future perspectives, Earthscan Publications Ltd, London.
- United Nations**, 1990. Global Outlook, UN Publications.
- Uvin, P., Jain, P. S. & Brown, L. D.**, 2000. Think Large and Act Small: Toward a New Paradigm for NGO Scaling Up, *World Development*, **28/8**, 1409-1419.

- Uyar, N.**, 2002. Küreselleşme ve Kent, *Evrensel Kültür*, **128**, URL: <http://www.evrenselbasim.com>, 18.06.2007.
- World Assosiation of the Major Metropolises – Metropolis**, 2003. Urban Agglomerations 2003, URL: <http://www.metropolis.org>, 22.06.2007.
- Yılmaz, A.**, 1997. Sivil Toplum, Demokrasi ve Türkiye, *Yeni Türkiye*, **18**, 86-97.
- Yükseker, D.**, 2006. Diyarbakır’da Yerinden Edile Sorunu: Geri Dönüş, Kentsel Sorunlar ve Tazminat Yasasının Uygulamaları, ss. 144-172, içinde, **Kurban, D. ve diğ.**, (Ed.). “ZORUNLU GÖÇ” ile YÜZLEŞMEK: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, TESEV Yayınları, İstanbul.
- ZNET**, A community of people committed to social change, URL: www.znet.org.

EKLER

EK 1: ÖRGÜTLÜ GRUPLAR ANKETİ FORMU

EK 2: ÖRGÜTLÜ GRUPLAR ANKETİ KATILIMCILARI

EK 3: DAR GRUP TOPLANTILAR SORU BAŞLIKLARI

EK 4: YURTTAŞ ANKETİ FORMU

EK 5: MAHALLE BAZLI KONUT VE ANKET SAYISI

EK 1: ÖRGÜTLÜ GRUPLAR ANKETİ FORMU

KATILIMCI KENT YÖNETİMİ ANKET ÇALIŞMASI

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BÖLGE PLANLAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Bu anket bilimsel bir çalışmaya veri oluşturmak amacı ile hazırlanmış olup, daha katılımcı bir kent yönetimi için, Diyarbakır kent merkezinde, kamu kuruluşları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin, kent yönetiminde *katılım düzeyinin mevcut durumunu* ve katılım düzeyini geliştirmeye dair *politika önerilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır*.

Diyarbakır
Ocak-Mart 2007

Açıklamalar

Bu anket, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Bölge Planlama Yüksek Lisans Programı bünyesinde yürütülen “Katılımcı Kent Yönetimi” konulu yüksek lisans tezi kapsamında, Diyarbakır Yerel Gündem 21 desteğiyle hazırlanmıştır.

Ankete verilen cevaplar sadece bilimsel araştırma amacı ile kullanılacak olup veriler saklı tutulacaktır. Çalışma sonuçları başta belediyeler olmak üzere, belediyeler, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarına ulaştırılacaktır.

Değerli zamanınızı bu çalışma için ayırdığınızdan ötürü teşekkür ederiz.

Tezi Hazırlayan
Cuma ÇİÇEK
cumacicek@gmail.com

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Gülden ERKUT
gerkut@gmail.com

Kavramlar

Sivil Toplum Kuruluşu: Vakıf, Dernek, Sendika, Meslek Odaları, Yurttaş Girişimleri, Kooperatifler, Kültür Amaçlı Ticari Kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları kapsamında değerlendirilmiştir.

Özel Sektör Kuruluşu: İş adamları dernekleri, Sanayi ve Ticaret Odası, Esnaf ve Sanatkarlar Odaları, İşveren Sendikaları, Özel Sektör Kurulu kapsamında değerlendirilmiştir.

Yönetim: Yönetim, organizasyon kaynaklarının etkin ve yeterli biçimde planlaması, örgütlenmesi, yürütülmesi, koordine edilmesi ve denetlenmesi yoluyla organizasyon amaçlarına erişilmesidir.

Katılım: Bir süreç ya da bir durum içinde istençli ve eylemli olarak bir işi üstlenme ya da bir olayda etkin olma.

Katılımcı yönetim: İlgililere bilgi iletmeyi (enformasyon), hedef kişi veya grupların özelliklerine dikkat etmeyi (duyarlılık), bilgi verilen grupların düşünce ve görüşlerinin alınmasını (danışma), ilgili taraflarla eşitlik temelinde görüşme ve tartışmalar yapılmasını (diyalog) kapsayan, konuşmaların ötesinde herhangi bir mekanın düzenlenmesi, bir faaliyetin gerçekleştirilmesi gibi konularda bireylerin doğrudan müdahale imkanının olduğu yönetim anlayışıdır.

Katılımcı Kent Yönetimi: Kentte yapılan faaliyetlerin hazırlık, planlama, uygulama ve denetleme aşamalarına, kentte yaşayan yurttaşların ve kamu, sivil toplum ve özel sektör kuruluşlarının katılımına olanak tanınması, adı geçen aktörlerin etkin olmasını ifade etmektedir.

Misyon: Bir organizasyonu, benzerlerinden farklı kılan yegane var oluş nedenidir.

Vizyon: Vizyon geleceği biçimlendiren, tanımlayan ve ifade eden bir senaryodur. Vizyon, bir kuruluşun ne olmak istediğini, uzun dönemli amaçlarını ve bunları gerçekleştirmek için gerekli aşamaları ve bu aşamaların birbiri ile bağlantısını ortaya koyan bir gelecek tasarımıdır.

Strateji: Önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yolu ifade etmektedir.

Gönüllü Çalışan: Belirli bir ücret almaksızın Sivil Toplum Kuruluşunda belirli zamanlarda çalışan, kendi alanında belirli bir bilgiye sahip olan çalışanları ifade etmektedir.

Profesyonel Çalışan: Belirli alanlarda uzmanlığı olan, belirli bir ücret karşılığı ya da karşılıksız, Sivil Toplum Kuruluşunda çalışanları ifade etmektedir.

Proje: Başlangıç ve bitiş tarihleri olan koordine ve kontrol edilen bir takım faaliyetlerden oluşan, belirli şartlara objektif uygunluğu elde etmek için yapılan ve zaman sınırlamalarını, maliyet ve kaynakları da içeren benzeri veya eşi olmayan tek süreç olarak tanımlanmaktadır.

KATILIMCI KENT YÖNETİMİ ANKETİ

Anket Bilgilerini Veren Kişinin;

Adı ve Soyadı :
Unvanı (Başkan, Y.K. Üyesi v.b.) :
Tel :
E-mail :

Kuruluşunuzun adı :
Kuruluşunuzun kuruluş tarihi :
Kuruluşunuzun internet adresi (varsa):

BİRİNCİ BÖLÜM: KURUMSAL KİMLİK VE KAPASİTE

1. Kuruluşunuz Türü

- ☐ Kamu Kuruluşu
☐ Sivil Toplum Kuruluşu
☐ Özel Sektör Kuruluşu

2. Kuruluşunuzun tüzel kişiliği

☐ Dernek	☐ Girişim	☐ Üniversite
☐ Vakıf	☐ Platform	☐ Belediye
☐ Kooperatif	☐ Sanayi Ticaret Odası	☐ İl Özel İdaresi
☐ Meslek Odası	☐ İşçi-Memur Sendikası	☐ Bakanlıklara bağlı müd.
☐ İnisiyatif	☐ İşveren Sendikası	☐ Muhtarlık
☐ Diğer.....		

3. Kuruluşunuzun faaliyet alanı (en öncelikli faaliyetlerinizi dikkate alarak tek seçenek işaretleyiniz.)

☐ Eğitim	☐ Gençlik	☐ İnsan Hakları
☐ Sağlık	☐ Ekonomi	☐ Sosyal Yardımlaşma
☐ Kültür / Sanat	☐ Politika	☐ Çevre / Ekoloji
☐ Kadın	☐ Yoksulluk	☐ İnsani Yardım
☐ Çocuk	☐ Göç	☐ Bilişim / Teknoloji
☐ Engelliler	☐ Kalkınma	☐ Kamu Yönetimi
☐ Diğer.....		

4. Kuruluşunuzun kendisine ait bir yeri var mı?

- ☐ Evet ☐ Hayır

5. Kuruluşunuzun mekanının büyüklüğü yaklaşık kaç metrekaredir?.....

6. Kuruluşunuzda profesyonel çalışan kişi sayısı:

7. Kuruluşunuzda çalışanların düzenli çalışma saatleri var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

8. Kuruluşunuzda ücretli çalışan kişi sayısı:.....

9. Kuruluşunuzun üye / gönüllü çalışan sayısı:.....

10. Üyelerin / gönüllülerin yaklaşık olarak yüzde kaç faaliyetlere katılıyor:.....

11. Kuruluşunuzun misyonunu / vizyonunu belirten yazılı bir doküman var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

12. Kuruluşunuzun kısa, orta ve uzun vadeli hedeflerini belirten yazılı bir doküman var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

13. Kuruluşunuzun stratejik hedeflerini belirleyen komiteler (birimler, komisyonlar, kurullar) var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

14. Kuruluşunuzun yöneticileri ortalama hangi sıklıkla toplantı yaparlar?

☐ Her gün

☐ Haftada bir

☐ 15 günde bir

☐ Ayda bir

☐ İki ayda bir

☐ Diğer.....

15. Kuruluşunuzun çalışanlarının tümünün katıldığı genel toplantılar ortalama hangi sıklıkla yapılır?

☐ Her gün

☐ Haftada bir

☐ 15 günde bir

☐ Ayda bir

☐ İki ayda bir

☐ Diğer.....

16. Üyelerle toplantılar ortalama hangi sıklıkla yapılır (Genel Kurul dışında)?

☐ 15 günde bir

☐ Ayda bir

☐ 2 ayda bir

☐ 3 ayda bir

☐ 6 ayda bir

☐ Diğer.....

17. Kuruluşunuzda hangi iletişim araçları kullanılır?

☐ Telefon

☐ Faks

☐ İnternet

☐ Diğer.....

18. Kuruluşunuzun e-mail grubu var mı (varsa adresini belirtiniz)?

☐ Evet.....

☐ Hayır

19. Kuruluşunuzun misyonunu ve vizyonunu aşağıya yazınız (varsa):
Misyon:.....

.....
.....
.....

Vizyon:.....
.....
.....
.....

20. Kuruluşunuzun mali kaynakları ve bunların toplam bütçe içindeki oranları nedir?

- ☐ Devletten sağlanan ödenekler %.....
- ☐ Avrupa Birliği Hibeleri %
- ☐ Diğer Uluslararası kuruluşların verdiği hibeler %
- ☐ Bağışlar %.....
- ☐ Üye Aidatları %.....
- ☐ Faaliyetlerden elde edilen gelirler %.....
- ☐ Diğer..... %.....

21. Son üç yıl içinde yaptığınız projelerinizi ve fon kaynaklarını yazınız.

Projenin Adı	Projenin Amacı	Proje Süresi	Fon Kaynakları

İKİNCİ BÖLÜM: MEVCUT DURUMUN TESPİTİ: GZFT (SWOT) Analizi

(Bu bölümü, mümkün olduğu kadar kurumda yetkili kişilerin katılımını sağlayarak, kurumsal görüşleri yansıtacak şekilde doldurunuz.)

İÇ ANALİZ

G: Güçlü Yanlar

Z: Zayıf Yanlar

DIŞ ÇEVRE ANALİZİ

F: Fırsatlar

T: Tehditler

FIRSATLAR dış çevre analizi	Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER dış çevre analizi	Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.
GÜÇLÜ YANLAR iç analiz	Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR iç analiz	Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.

1. Kent Yönetiminde Katılım konusu, **SOSYAL YAPI** açısından değerlendirildiğinde, Diyarbakır'ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar, önündeki Diyarbakır dışı çevreden kaynaklanan olumlu öğeler (fırsatlar) ve olumsuz öğeler (tehditler) nelerdir?

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz: Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.

ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.

FIRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları

TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

2. Kent Yönetiminde Katılım konusu, **EKONOMİK YAPI** açısından değerlendirildiğinde, Diyarbakır'ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar, önündeki fırsatlar ve tehditler nelerdir?

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz: Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.
FİRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

3. Kent Yönetiminde Katılım konusu, **SİYASAL YAPI** açısından değerlendirildiğinde, Diyarbakır'ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar, önündeki fırsatlar ve tehditler nelerdir?

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz: Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.
FIRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

4. Kent Yönetiminde Katılım konusu, **KÜLTÜREL YAPI** açısından değerlendirildiğinde, Diyarbakır'ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar, önündeki fırsatlar ve tehditler nelerdir?

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.
FIRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

5. Kent Yönetiminde Katılım konusu, **İDARİ (KURUMSAL) YAPI** açısından değerlendirildiğinde, Diyarbakır'ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar, önündeki fırsatlar ve tehditler nelerdir?

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz: Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.
FIRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

6. TEMSİL ETTİĞİNİZ KURUM/STK'NIN “Kent Yönetiminde Katılım” konusunda sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar, önündeki fırsatlar ve tehditler nelerdir?

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz: Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.
FIRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

7. DİYARBAKIR KENT MERKEZİNDE YAŞAYAN YURTTAŞLARIN “Kent Yönetiminde Katılım” konusunda sahip olduğu güçlü ve zayıf yanlar, önündeki fırsatlar ve tehditler nelerdir?

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz: Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.
FIRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

8. Diyarbakır kent merkezinde bulunan aktörler olan kamu kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, özel sektör kuruluşlarının oluşturduğu örgütlü gruplar ve kentte yaşayan yurttaşların **tümünü** dikkate alarak, “Kent Yönetiminde Katılım” konusunda Diyarbakır’ın sahip olduğu güçlü ve zayıf yanları, önündeki fırsatları ve tehditleri belirtiniz.

GÜÇLÜ YANLAR / iç analiz: Kenti daha üstün yapan, performans sağlamasında etkin olarak kullanılabilecek iç unsurlar.
ZAYIF YANLAR / iç analiz: Kentin, diğer komşu kentler ile karşılaştırıldığında daha az sahip olduğu unsurlar; daha zayıf bir biçimde gerçekleştirdikleri; performansını engelleyen sınırlandırmalar.
FIRSATLAR / dış çevre analizi: Kentin rekabet konumunu ve performansını destekleyebilecek ve güçlendirebilecek dış çevre olanakları
TEHDİTLER / dış çevre analizi: Kentin performansına zarar verebilecek olan ve kente sorun yaratabilecek dış unsurlar.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: POLİTİKA ÖNERİLERİ

(Bu bölümü, mümkün olduğu kadar kurumda yetkili kişilerin katılımını sağlayarak, kurumsal görüşleri yansıtacak şekilde doldurunuz.)

Kent merkezinde örgütlü gruplar olan kamu kuruluşları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları ile kentte yaşayan yurttaşların kent yönetimine katılımını artırmak için politika önerileriniz nelerdir? Önerilerinizi aşağıdaki başlıkları dikkate alarak, 20 maddeyi geçmeyecek şekilde geliştiriniz.

- Sosyal Yapı
- Ekonomik Yapı
- Politik Yapı
- Kültürel Yapı
- İdari-Kurumsal Yapı
- Kent Aktörleri (Belediyeler, İl Özel İdaresi, Kamu Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları, Özel Sektör Kuruluşları ve Yurttaşlar)

This image shows a full page of white paper with horizontal dotted lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page, providing a guide for handwriting practice. There are no margins, text, or other markings on the page.

Anket ve içerdiği konularla ilgili belirtmek istediğiniz görüş ve önerileriniz varsa aşağıda belirtebilirsiniz.

[illegible]

Anketimizi doldurduğunuz için teşekkür ederiz.

EK 2: ÖRGÜTLÜ GRUPLAR ANKETİ KATILIMCILARI

Tablo Ek 2.1: Örgütlü Gruplar Anketi katılımcıları

ADI VE SOYADI	ÜNVANI
A. KERİM SAKCI	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ BELEDİYELER BİRLİĞİ ÇALIŞANI
A. MENAF ŞEKER	GÜNEYDOĞU ANADOLU BÖLGESİ BELEDİYELER BİRLİĞİ MÜDÜRÜ
AHMET KALE	DİCLE ÜNİVERSİTESİ ÖĞRETİM ÜYESİ
AHMET KAN	EĞİTİM-SEN ÜYESİ
AYHAN KAPLAN	İNSAN HAKLARI DERNEĞİ YK ÜYESİ
BARİŞ DİKİLİTAŞ	SARMAŞIK YOKSULLUKLA MÜC. VE SÜR. KAL. DER. PROJE KOORD.
EKREM DEMİR	İL GENEL MECLİSİ ÜYESİ
ESAT AKGÜL	TÜRKİYE GRAMEEN MİKROKREDİ PROJESİ ŞUBE MÜDÜRÜ
FARUK ATASOY	İL GENEL MECLİSİ ÜYESİ
FATMA ALTUNÇ	S.S. UMUT IŞIĞI ÇEV. KLTR. İŞLT. KADIN KOOPERATİFİ YK ÜYESİ
FATMA TÜZÜN	KAYAPINAR BELEDİYESİ MECLİS ÜYESİ
HAŞİM USLU	YG21 AÇLIK VE YOKSULLUKLA MÜCADELE AÇG ÜYESİ
HATİCE DEMİR	BAĞLAR KADIN KOOPERATİFİ BAŞKANI
HEKİM TOLOG	GELECEK OTOMOTİV LTD. ŞİRKETİ GENEL MÜDÜRÜ
HİŞYAR ÖZSOY	DBB DIŞ İLİŞKİLER DANIŞMANI
HÜSEYİN BAYRAK	DBB GENEL SEKRETER YARDIMCISI
M. NEDİM TÜZÜN	ELEKTRİK MÜHENDİSLERİ ODASI BAŞKANI
MEHMET KADRİ AVCI	DOĞU BİLİMSSEL VE KÜLT. ARAŞ. YAY. VE DAYN. KOOPERATİFİ YK ÜYESİ
MEHMET MORKUZU	İL GENEL MECLİSİ DAİMİ ENCÜMENİ
MEHMET ŞEFİK AY	BAĞLAR BELEDİYESİ BAŞKAN YARDIMCISI
MEHMET TALİ	DOĞU BİLİMSSEL VE KÜLT. ARAŞ. YAY. VE DAYN. KOOPERATİFİ YK ÜYESİ
MERAL DAMAR	YG21 KADIN MECLİSİ KOORDİNASYON KURULU ÜYESİ
MUHUTTİN TUTKUN	KIRSAL VE KENTSEL KALKINMA D. E. Y. H. DERNEĞİ PROJE KOORD.
MUSTAFA DURAN	ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI YK ÜYESİ
MÜCAH CAN	CANLAR OTOMOTİV FİRMASI SAHİBİ
NAZDAR KAHRAMANER	YEREL GÜNDEM 21 GENEL SEKRETER YARDIMCISI
NAZİM HİKMET AKŞAHİN	TUTUKLU VE HÜKÜMLÜ AİLELERİYLE DAYANIŞMA DER. FED. YK ÜYESİ
NESİP YILDIRIM	MAZLUM-DER BAŞKANI
NURCAN BAYSAL	GAP GİRİŞİMCİ DESTEKLEME MERKEZİ DİYARBAKIR ŞUBE KOORD.
NURETTİN DEMİRTAŞ	SİVİL TOPLUM GELİŞTİRME DERNEĞİ BAŞKANI
OSMAN BÜLENT GÜZEL	İL GENEL MECLİSİ ÜYESİ
SEMA KOÇ	BAĞLAR BELEDİYESİ MECLİS ÜYESİ
SERDAR ARCAGÖK	AVRUPA ÖĞRENCİLERİ FORUMU (AEGEE) - DİYARBAKIR BAŞKANI
SERDAR BÜLENT YILMAZ	ÖZGÜR DÜŞÜBCE VE EĞİTİM HAKLARI DER. DYB. ŞUBESİ BAŞKANI
SEZGİN TANRIKULU	DİYARBAKIR BAROSU BAŞKANI
ŞEREF YUMRUK	DİYARBAKIR KÜL. TABİAT VARLIKLARINI KOR. VE YAŞ. DER. YK ÜYESİ
TÜLAY AVAN	TÜRKİYE KALKINMA VAKFI PROJE YÖNETİCİSİ
VEDAT KAYA	ORGANİK TARIM DERNEĞİ BAŞKANI
YAŞAR EYYÜBİ	EYYUBİ PETROL LTD. TİC. ŞİRKETİ SAHİBİ
KAMER YETKİLİLERİ	KADIN MERKEZİ DANIŞMA DERNEĞİ (KAMER)
YILDIRIM ÇOBAN	DBB İNSAN KAYNAKLARI VE EĞİTİM ŞUBE MÜDÜRÜ
YÜKSEL BURTAĞAL	GÖÇ-DER YK ÜYESİ
ZEHRİ BUĞRAKUTLUYURGA	YG21 KADIN MECLİSİ ÜYESİ
ZÜLKÜF GÜLSÜN	DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖR YARDIMCISI

EK 3: DAR GRUP TOPLANTILAR SORU BAŞLIKLARI

1. Yerel Gündem 21 hangi bileşenlerden oluşuyor? STK, Kamu ve Özel Sektörün güç dağılımı nasıl? Hangi aktör daha etkin? Bu aktörler arasındaki ilişkiler nasıl?
2. Yerel Gündem 21'e örgütsüz grupların (STK, Kamu ve Özel Sektör Kuruluşları dışında kalan, herhangi bir örgüte üye olmayan vatandaşlar) katılımı nasıl?
3. Yerel Gündem 21'in kurumsal yapısı üyelerin katılımına olanak tanıyor mu? Katılımcı bir kurumsal yapısı var mı?
4. Yerel Gündem 21'e mahalle ölçeğinde katılım düzeyi ne?
5. Yerel Gündem 21'in kent içindeki temsil düzeyi ne?
6. Yerel Gündem 21'in kente dair politikaları, kararları etkileme düzeyi nasıl?
7. Muhtarlıkların mahalle ve kent ölçeğinde etkinlik düzeyleri nasıl? Muhtarlıklar özellikle mahalle ölçeğinde katılımı sağlamak, örgütsüz grupların yönetim süreçlerine katılımını sağlamak için değerlendirilebilir mi?
8. Kent Yönetiminde katılımı sağlamak için neler yapılmalı?

EK 4: YURTTAŞ ANKETİ FORMU

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANABİLİM DALI
BÖLGE PLANLAMA YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

YURTTAŞLARIN BAKIŞIYLA KENT YÖNETİMİNE KATILIM ANKETİ

YURTTAŞ ALGILAMALARI VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu anket, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, Bölge Planlama Yüksek Lisans Programı bünyesinde yürütülmekte olan, “*Katılımcı Kent Yönetimi, Yerelliği Yeniden Keşfetmek: Diyarbakır Örneği*” adlı teze yönelik hazırlanmıştır. Anket, daha katılımcı bir kent yönetimi için, Diyarbakır kent merkezinde vatandaşların kent yönetimine *katılım düzeyinin mevcut durumunu* ve katılım düzeyini geliştirmeye dair *politika önerilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır*.

Ankete verilen cevaplar sadece bilimsel araştırma amacı ile kullanılacak olup veriler saklı tutulacaktır. Çalışma sonuçları başta belediyeler olmak üzere, kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları ve halka ulaştırılacaktır.

Değerli zamanınızı bu çalışma için ayırdığınızdan ötürü teşekkür ederiz.

Tezi Hazırlayan

Cuma ÇİÇEK

cumacicek@gmail.com

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Gülten ERKUT

gerkut@gmail.com

Diyarbakır
Ağustos-Eylül 2007

KATILIMCI BİLGİLERİ

Görüşülen kişinin adı ve soyadı :
Adres :
Telefon :

1. SOSYOEKONOMİK DURUM

S1: Hanede yaşayan kişi sayısı ?

Kadın..... + Erkek..... Toplam..... kişi

S2: Hanenizde anne-baba ve çocuklar dışında herhangi bir akrabanız (dede, nene, dayı, hala vb.) yaşıyor mu?

☐ Evet (Kim?.....) ☐ Hayır

S3: Hanenizde 18 yaşından büyük olanların eğitim durumu nedir?

	Görüşülen kişiye göre akrabalık derecesi	Yaş	Cinsiyeti	Eğitim durumu*
1	Kendisi			
2	Eşi			
3	1. Kız/Erkek Evlat			
4	2. Kız/Erkek Evlat			
5	3. Kız/Erkek Evlat			
6	4. Kız/Erkek Evlat			
7	Diğer....			

* Eğitim durumunu şu kategoriler kapsamında sorunuz: 1. Okur yazar değil, 2. Okur yazar, 3. İlkokul mezunu, 4. Ortaokul mezunu, 5. Lise mezunu, 6. Üniversite mezunu, 7. Yüksek lisans/Doktora mezunu

S4: Ailenizde (hanenizde) sürekli ya da zaman zaman çalışan KİŞİLERİN (ÇOCUK YA DA YETİŞKİN) aylık - yıllık gelirleri ne kadardır?

	Görüşülen kişiye göre	Mesleği	Aylık Gelir	Yıllık Gelir
1	Baba			
2	Anne			
3	Yetişkin Kız (.....kişi)			
4	Yetişkin Erkek (.....kişi)			
5	Çocuk (.....kişi)			
6	Diğer(.....kişi)			

S5: Aşağıdaki eşyaların-araçların hangilerine sahipsiniz?

☐ Buzdolabı ☐ Bulaşık Makinesi ☐ Araba
☐ Çamaşır Makinesi ☐ VCD-DVD Çalar ☐ Ev
☐ Televizyon ☐ Video ☐ Arsa-Arazi
☐ Elektrikli Süpürge Makinesi ☐ Bilgisayar ☐ Dükkân
☐ Fırın ☐ Klima

S6: Herhangi bir sosyal güvenceniz var mı?

☐ Yok ☐ Bağ-Kur ☐ Emekli Sandığı
☐ Yeşil Kart ☐ SSK ☐ Diğer.....

Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	FİKRİM YOK/ KARSIZIM	KATILYORUM	KESİNLİKLE KATILYORUM
S7: Sağlık Hizmetlerine Erişim					
Ailemizin üyeleri genel olarak sağlıklıdır.	1	2	3	4	5
Hastalandığımızda hastaneye / sağlık ocağına gideriz.	1	2	3	4	5
Hastanede / Sağlık ocağında tedavilerimiz etkin yapılır.	1	2	3	4	5
Koruyucu sağlık hizmetlerine (sağlık eğitimleri) erişebiliyoruz.	1	2	3	4	5
Sağlık konusunda sürekli bilgileniyoruz.	1	2	3	4	5
S8: Eğitim Hizmetlerine Erişim					
Ailemizde 8 yaş ve üzeri herkes okuma-yazma biliyor.	1	2	3	4	5
Okul çağına gelmiş çocukların tamamı okula gidiyor.	1	2	3	4	5
Çocuklarımızın okullarının eğitim kalitesi (öğretmen, derslik, okul) iyidir.	1	2	3	4	5
S9: Kültürel ve Sanatsal Hizmetlere Erişim					
Mahallemizde sürekli kültür sanat etkinlikleri (konser, tiyatro, sinema vb.) yapılır.	1	2	3	4	5
Kentte yapılan kültürel sanatsal faaliyetlere katılırım.	1	2	3	4	5
Kentte her yıl Sinema Günlerine kapsamında yapılan etkinliklere katılırım.	1	2	3	4	5
Kentte her yıl Edebiyat Günleri kapsamında yapılan etkinliklere katılırım.	1	2	3	4	5
Kentte her yıl Kültür Sanat Festivali kapsamında yapılan etkinliklere katılırım.	1	2	3	4	5

2. KONUT VE ÇEVRE DURUMU

S10: Oturduğunuz evin tipi nedir?

☐ Gecekondu

☐ Apartman Dairesi

☐ Müstakil ev

☐ Diğer.....

S11: Oturduğunuz ev size mi ait? Kira ise aylık kirası ne kadar?

☐ Evet

☐ Hayır (Kira bedeli.....YTL)

S12: Eviniz yaklaşık olarak kaç metrekaredir?.....

S13: Eviniz kaç odadan oluşuyor?.....

S14: Evin mutfağı (odalardan ayrı olarak) var mı?

☐ Evet

☐ Hayır

S15: Evinizin içinde aşağıdaki tesisatlardan hangileri mevcut?

- ☐ Su ☐ Kanalizasyon ☐ Diğer.....
☐ Elektrik ☐ İnternet ...

S16: Kışın ısınmak için aşağıdaki yöntemlerden-araçlardan hangilerini kullanıyorsunuz?

- ☐ Soba ☐ Kalorifer
☐ Elektrikli Isıtıcılar ☐ Klima
☐ Tüp Gaz

S17: Evinizde sıcak suyu nasıl temin ediyorsunuz?

- ☐ Banyo kazanı (odunlu ya da elektrikli) ☐ Soba
☐ Ocakta ısıtıyorum ☐ Elektrikli Isıtıcı
☐ Elektrikli termosifon ☐ Diğer.....
☐ Şofben

Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

S18: Yaşanılan Çevrenin Altyapı Donatıları	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	FİKRİM YOK/ KARARSIZIM	KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILIYORUM
Mahallemizde içme suyuna düzenli bir şekilde erişebiliyoruz.	1	2	3	4	5
Mahallemizde kanalizasyon şebekesi sorunsuz çalışmaktadır.	1	2	3	4	5
Yağmur sularından sokağımız / mahallemiz genellikle zarar	1	2	3	4	5
Mahallemizde elektriğe düzenli bir şekilde erişebiliyoruz.	1	2	3	4	5
S19: Yaşanılan Çevrenin Üstyapı Donatıları					
Mahallemizde yollar asfaltlanmıştır.	1	2	3	4	5
Mahallemizin sokakları kaplanmıştır (asfalt, parke taşı vb.)	1	2	3	4	5
Mahallemizin yollarının kaldırım, orta refüj vb. düzenlemeleri yapılmıştır.	1	2	3	4	5
Mahallemizde yeterince yeşil alan bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
S20: Yaşanılan Çevrenin Sosyal Donatıları					
Mahallemizde yeterince park alanı bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
Bulunduğumuz bölgede / ilçede piknik yapabileceğimiz alanlar bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
Mahallemizde çocuklar için yeterince oyun alanları bulunmaktadır.	1	2	3	4	5
Mahallemizde gençler için spor alanları bulunmaktadır.	1	2	3	4	5

3. ÖRGÜTLÜLÜK DURUMU

S21: Kaç yıldır Diyarbakır'da yaşıyorsunuz?

- ☐ (tarih) ☐ Sürekli Diyarbakır - Merkez'deydik

S22: Kentte sürekli kalmayı düşünüyor musunuz?

- ☐ Evet ☐ Hayır

S23: Kaç yıldır bu mahallede yaşıyorsunuz?.....

S24: Komşularla ilişkileriniz nasıl?

- ☐ İlişkilerimiz yok ☐ Sık sık bir araya geliriz
☐ Kopuk ☐ Sorunlarımızı birlikte çözeriz
☐ Seyrek

S25: Mahalle sakinleri olarak bir araya geldiğinizde en çok hangi konuları konuşuyorsunuz? En çok konuştuğunuz üç konuyu belirtebilir misiniz?

- 1.....
2.....
3.....

S26: Dernek, vakıf, kooperatif, yurttaş girişimi vb. Sivil Toplum Kuruluşlarının (STK) hangileri mahallenizde bulunmaktadır. (Cevap "Hiçbiri" ya da "Bilmiyorum" ise 29. soruya geçiniz.)

- ☐ Okul, su, elektrik, kanalizasyon, çevre düzenlemesi gibi mahalle sorunlarıyla ilgilenen STK'lar
☐ Cami Yardımlaşma Dernekleri
☐ Hemşeri Dayanışma (Köy, İlçe) Dernekleri
☐ Eğitim, Sağlık, Yoksulluk, Sosyal Yardım vb Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
☐ Siyasal Konularda-Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
☐ Hiçbiri yok
☐ Bilmiyorum

S27: Yukarıda belirtilen Sivil Toplum Kuruluşlarından (STK) faaliyetlerine katıldığınız İKİ TANESİNİ belirtiniz? Katılım düzeyinize göre sıraladınız.

- ☐ Okul, su, elektrik, kanalizasyon, çevre düzenlemesi gibi mahalle sorunlarıyla ilgilenen STK'lar
☐ Cami Yardımlaşma Dernekleri
☐ Hemşeri Dayanışma (Köy, İlçe) Dernekleri
☐ Eğitim, Sağlık, Yoksulluk, Sosyal Yardım vb Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
☐ Siyasal Konularda-Alanlarda Faaliyet Yürüten STK'lar
☐ Hiçbirine katılmıyorum.

S28: Bu kurumların faaliyetlerine hangi düzeyde katılıyorsunuz? (Yukarıdaki soruda belirtilen STK'lar için sorunuz.)

Birinci Sıradaki Kurum İçin

- ☐ Sadece üyeyim
☐ Ara sıra toplantılarına katılıyorum
☐ Aktif üyeyim
☐ Yönetimde görev alıyorum

İkinci Sıradaki Kurum İçin

- ☐ Sadece üyeyim
☐ Ara sıra toplantılarına katılıyorum
☐ Aktif üyeyim
☐ Yönetimde görev alıyorum

S29: Mahalleniz dışında bulunan herhangi bir dernek, vakıf, kooperatif vb. kuruma üye misiniz? (Cevap "Hayır" ise 31. soruya geç)

☐ Evet (Kaç tane.....)

☐ Hayır

S30: Bu kurumun faaliyetlerine hangi düzeyde katılıyorsunuz?

- ☐ Sadece üyeyim
☐ Ara sıra toplantılarına katılıyorum

- ☐ Aktif üyeyim
☐ Yönetimde görev alıyorum

S31: Herhangi bir partiye üye misiniz? (Cevap "Hayır" ise 33. soruya geç)

☐ Evet

☐ Hayır

S32: Partinin faaliyetlerine hangi düzeyde katılıyorsunuz?

- ☐ Sadece üyeyim
☐ Ara sıra toplantılarına katılıyorum

- ☐ Aktif üyeyim
☐ Yönetimde görev alıyorum

S33: Son yerel seçimde oy verdiniz mi?

☐ Evet

☐ Hayır

S34: Son genel seçimde oy verdiniz mi? (Cevap "Hayır" ise 36. soruya geçiniz.)

☐ Evet

☐ Hayır

S35: Oy kullanırken önem verdiğiniz konular nelerdir? En önemli ÜÇ ALANI önem sırasına göre sıralayınız (1 en önemli, 3 en az önemli).

- ☐ Siyasi Görüş (İdeoloji)
☐ İstikrar
☐ Toplumsal Barış
☐ Ekonomi

- ☐ Kamu Hizmeti
☐ Aday
☐ Diğer.....

S36: Mahallenizin sorunlarını çözmek için aşağıda belirtilen kurumlardan en fazla başvurduğunuz ÜÇÜNÜ belirtiniz? Başvuru sayısının fazlalığına göre sıralayınız (1 en fazla, 3 en az).

- ☐ Büyükşehir Belediyesi
☐ Valilik
☐ Muhtarlık
☐ İlk Kademe Belediye

- ☐ Sivil Toplum Örgütleri
☐ Mahalle Örgütleri
☐ Siyasi Partiler

S37: Hangi sıklıkla mahalle muhtarlığına gidersiniz?

☐ Hiç gitmem	☐ Üç ayda bir
☐ Haftada bir	☐ Altı ayda bir
☐ İki haftada bir	☐ Yılda bir
☐ Ayda bir	☐ Diğer.....

S38: Mahalle muhtarlığına genellikle en çok hangi nedenlerden dolayı gidersiniz?

- 1.....
- 2.....
- 3.....

S39. Muhtarlığın Rolü	KESİNLİKLE KATILMIYORUM	KATILMIYORUM	FİKRİM YOK/ KARARSIZIM	KATILIYORUM	KESİNLİKLE KATILIYORUM
Muhtarlık mahallenin sorunlarının çözümü için çaba sarf etmektedir.	1	2	3	4	5
Mahallemizin sorunlarının çözümünde muhtarlığın önemli bir rolü vardır.	1	2	3	4	5
Mahallenin sorunları için genellikle muhtarlığa başvururum.	1	2	3	4	5
Muhtarlığın mahalle sakinleriyle güçlü bir diyalogu / ilişkisi vardır.	1	2	3	4	5

S40: Muhtarlıkların yapısı değişmeli mi? Eğer değişecekse aşağıdakilerin hangileri yapılmalıdır? En önemli gördüğünüz ÜÇ MADDEYİ önem sırasına göre sıralayınız? (1 en önemli, 3 en az önemli)

- ☐ Mevcut hali değişmeden devam etmeli
- ☐ Muhtarlıkların mahalle ile ilgili \$konularda yetkileri artırılmalı
- ☐ Muhtarlıkların mali kaynakları artırılmalı
- ☐ Muhtarlıklar idari yapı olarak güçlendirilmeli,
- ☐ Muhtarlık personelinin sayısı ve niteliği artırılmalı
- ☐ Muhtarlıklar teknik kapasite olarak geliştirilmeli
- ☐ Muhtarlıklar vatandaşların daha fazla çalışmalarına katılabildiği bir yapıya kavuşturulmalı
- ☐ Muhtarlıklar bünyesinde mahalle ölçeğinde belediye meclisi gibi yetki ve olanaklara sahip mahalle meclisleri kurulmalı

S41: Diyarbakır Yerel Gündem 21 hakkında ne biliyorsunuz, çalışmaları hakkında bilginiz var mı?

- ☐ Hiç duymadım
- ☐ Duydum ama faaliyetleri hakkında bilgim yok
- ☐ Faaliyetlerini biliyorum
- ☐ Faaliyetlerini izliyorum
- ☐ Faaliyetlerine katılıyorum

S42: Yerel yönetimler aşağıda belirtilen alanlardan hangilerine daha fazla önem vermelidir? En önemli ÜÇ ALANI sıralayınız? (1 en önemli, 3 en az önemli)

- ☐ Kanalizasyon
- ☐ Su
- ☐ Elektrik
- ☐ Yol-Asfalt-Kaldırım
- ☐ Park-Bahçe-Yeşil Alan
- ☐ Ulaşım
- ☐ Sosyal Yardım
- ☐ Eğitim
- ☐ Sağlık
- ☐ İş – İstihdam
- ☐ Toplumsal Barış
- ☐ Güvenlik
- ☐ Politika-Siyaset
- ☐ Diğer.....

S43: Aşağıdaki kurumlardan hangileri yerel yönetim birimidir? Öncelik sırasına göre en fazla üç şık sıralayınız (1 ilk söylenen, 3 son söylenen).

- ☐ Muhtarlık
- ☐ Valilik
- ☐ Büyükşehir Belediyesi
- ☐ İlk kademe belediyesi
- ☐ İl Özel İdaresi

S44: Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

4. MAHALLE / İLÇE / KENT ÖLÇEĞİNDE YURTTAŞLARIN KENT YÖNETİMİNE KATILIMI		BİLGİLENDİRMEZ	BİLGİLENDİRİR	İHTİYAÇ VE TALEPLERİNİ DİKKATE ALIR.	DÜŞÜNCELERİNE BAŞVURUR	DIYALOG KURAR/ MÜZAKERE EDER	BİRLİKTE KARAR ALIR
MAHALLENİZDE	Yerel Yönetimler bir çalışma (proje) yürütürken, <u>MAHALLE SAKİNLERİNİ</u>	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YOKSUL AİLELER</u> için destek çalışmaları yürütürken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>KADINLARA</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>GENÇLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YAŞLILAR, ÇOCUKLAR VE ENGELLİLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
İLÇENİZDE	Yerel Yönetimler bir çalışma (proje) yürütürken, <u>İLÇE SAKİNLERİNİ</u>	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YOKSUL AİLELER</u> için destek çalışmaları yürütürken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>KADINLARA</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>GENÇLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YAŞLILAR, ÇOCUKLAR VE ENGELLİLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
KENTİNİZDE	Yerel Yönetimler bir çalışma (proje) yürütürken, <u>KENT HALKINI</u>	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YOKSUL AİLELER</u> için destek çalışmaları yürütürken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>KADINLARA</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>GENÇLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YAŞLILAR, ÇOCUKLAR VE ENGELLİLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5

S45: Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

5. MAHALLE / İLÇE / KENT ÖLÇEĞİNDE YURTTAŞLARIN KENT YÖNETİMİNE KATILIMA İLİŞKİN POLİTİKA ÖNERİLERİ		BİLGİLENDİRME MELİ	BİLGİLENDİRME Lİ	İHTİYAÇ VE TALEPLERİNİ DİKKATE ALMALI	DÜŞÜNCELERİNE BAŞVURMALI	DIYALOG KURMALI/ MÜZAKERE ETMELİ	BİRLİKTE KARAR ALMALI
MAHALLENİZDE	Yerel Yönetimler bir çalışma (proje) yürütürken, <u>MAHALLE SAKİNLERİNİ</u>	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YOKSUL AİLELER</u> için destek çalışmaları yürütürken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>KADINLARA</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>GENÇLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YAŞLILAR, ÇOCUKLAR VE ENGELLİLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
İLÇENİZDE	Yerel Yönetimler bir çalışma (proje) yürütürken, <u>İLÇE SAKİNLERİNİ</u>	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YOKSUL AİLELER</u> için destek çalışmaları yürütürken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>KADINLARA</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>GENÇLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YAŞLILAR, ÇOCUKLAR VE ENGELLİLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
KENTİNİZDE	Yerel Yönetimler bir çalışma (proje) yürütürken, <u>KENT HALKINI</u>	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YOKSUL AİLELER</u> için destek çalışmaları yürütürken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>KADINLARA</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>GENÇLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5
	Yerel Yönetimler <u>YAŞLILAR, ÇOCUKLAR VE ENGELLİLERE</u> dönük çalışmalar yaparken,	0	1	2	3	4	5

S46: Aşağıdaki soruları belirtilen puanlama sistemine göre cevaplandırınız.

KATILIM ALANLARI	BİLGİLENDİRME MELİ	BİLGİLENDİRME MELİ	İHTİYAÇ VE TALEPLERİNİ DİKKATE ALMALI	DÜŞÜNCELERİNE BAŞVURMALI	DÜŞÜNCELERİNİ DİKKATE ALMALI	BİRLİKTE KARAR ALMALI
Yerel yönetimler VATANDAŞLAR(-I/-IN/-LA) , kentle ilgili yapılan <i>tüm çalışmalarda</i>	0	1	2	3	4	5
<i>Uzun vadeli stratejik karar ve planlarda</i>	0	1	2	3	4	5
<i>Yıllık eylem/faaliyet planlarında</i>	0	1	2	3	4	5
<i>Sadece mahallerinde yapılan çalışmalarda</i>	0	1	2	3	4	5
<i>Yıllık bütçe planlamasında ve harcama kontrollerinde</i>	0	1	2	3	4	5
Yerel Yönetimler kentle ilgili çalışma yürütürken, SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI (-Nİ/-NİN/- YLA)	0	1	2	3	4	5
Yerel Yönetimler MAHALLE ile ilgili çalışmalar yürütürken MUHTARLIK (-I/-IN/-LA)	0	1	2	3	4	5

S47: (Yukarıdaki sorularda “0” yani “Bilgilendirmemeli” seçeneği dışında cevaplar verenlere sorunuz.) Yerel Yönetimler yurttaşları çalışmalarıyla ilgili bilgilendirirken hangi araçlara başvurmalıdır. Etkinlik ve verimlilik açısından araçları sıralayınız.

☐ Telefon Hattı

☐ İnternet

☐ Bülten

☐ Bilgilendirme Toplantıları

☐ Yerel TV Programları

☐ Sivil Toplum Kuruluşları

☐ Diğer.....

ANKETÖR NOTLARI / GÖZLEMLERİ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Anketörün Adı ve Soyadı:

EK 5: MAHALLE BAZLI KONUT VE ANKET SAYISI

Tablo Ek 5.1: Yurttaş Anketi mahalle bazlı konut ve anket sayısı

BÖLGE	MAHALLE	KONUT SAYISI	ANKET SAYISI
BAĞLAR	ALİPINAR	1044	3
BAĞLAR	BAĞCILAR	3938	10
BAĞLAR	FATİH	5098	13
BAĞLAR	KAYNARTEPE	7956	20
BAĞLAR	KÖRHAT	3028	8
BAĞLAR	MEVLANA HALİT	11663	30
BAĞLAR	MURADIYE	2752	7
BAĞLAR	SELAHATTİN EYYUBİ	4576	12
BAĞLAR	ŞEYH ŞAMİL	8254	21
BAĞLAR	YENİKÖY	1389	4
BAĞLAR	YUNUS EMRE	3787	10
BAĞLAR	BEŞ NİSAN	12513	32
YENİŞEHİR	GÜRDOĞAN	1741	4
YENİŞEHİR	AZİZİYE	3860	10
YENİŞEHİR	CUMHURİYET	1171	3
YENİŞEHİR	DİCLE	811	2
YENİŞEHİR	FABRİKA	1107	3
YENİŞEHİR	FERİT KÖŞK	752	2
YENİŞEHİR	KOOPERATİFLER	10628	27
YENİŞEHİR	SEYRANTEPE SANAYİ	401	1
YENİŞEHİR	ŞEHİTLİK	11190	29
YENİŞEHİR	YENİŞEHİR	6479	17
YENİŞEHİR	YOLALTI (ŞILBE)	1734	4
SUR	ABDALDEDE	234	1
SUR	CAMİ KEBİR	365	1
SUR	CAMİ NEBİ	630	2
SUR	CEMAL YILMAZ	454	1
SUR	CEVAT PAŞA	1020	3
SUR	DABANOĞLU	1038	3
SUR	FATİH PAŞA	1567	4
SUR	HASIRLI	1510	4
SUR	İSKENDERPAŞA	1791	5
SUR	KITILBIL	688	2
SUR	LALEBEY	940	2
SUR	MELİKAHMET	1734	4
SUR	SAVAŞ	696	2
SUR	SÜLEYMAN NAZİF	144	0
SUR	ZİYA GÖKALP	885	2
SUR	ALİ PAŞA	1074	3
KAYAPINAR	HUZUREVLERİ	13781	35
KAYAPINAR	PEYAS	21251	54
KAYAPINAR	BARIŞ	686	2
TOPLAM		156360	402

ÖZGEÇMİŞ

Cuma ÇİÇEK 1980 yılında Diyarbakır'da doğdu. Orta öğretimini 1997 yılında Diyarbakır Cumhuriyet Fen Lisesi ve Ziya Gökalp Lisesinde tamamladı. 2004 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi'nde Endüstri Mühendisliği diplomasını aldı. 2004 Bahar döneminde İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Sertifika Programına katıldı. 2006 yılında Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Strateji Geliştirme Dairesi Başkanlığında çalışmaya başladı. Bir yıl boyunca Proje Döngüsü Yönetimi Uzmanı olarak ve altı ay süresinde Stratejik Yönetim ve Planlama Koordinatörü olarak çalıştı. Halen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesinde Dış İlişkiler Danışmanı olarak çalışmaya devam etmektedir.